

ODSEVANJA

Koroška,
jesen –
zima
2013

21
22

revija za leposlovje in kulturo

OBZEMENJU

6,5 EUR

38

NA PLATNICAH

Naslovnica:
Peter Hergold,
Brez naslova,
akril, 2013

Peter Hergold, Podvelka, akril, 1998

Peter Hergold, Vrata, akril, 1998

Kazalo

Andrej Makuc	Naše meje	4	UVODNIK
Nina Bizjak	Poezija	6	POEZIJA
Tomo Novosel	O, kot odhajam	10	
Jani Rifel	PREVALJE	12	
Jani Rifel	NOVI GRAD	19	PROZA
Andrej Makuc	ČAS MEJ	22	
Franc Vezela	PITA	40	DRAMATIKA
Franc Vezela	Kdo se boji IVANA Krambergerja	49	
Darja Skutnik	MOČVIRNIKI	55	KNJIŽNE OCENE
Irena Matko	DRUGE ZGODBE	56	
Helena Merkač	10. knjiga v zbirki E. A.: SVEŽA SVOBODA – FRESH FREEDOM	57	
Helena Merkač	15 let KD literatov Mežiške doline: BESEDE MED URŠLJO IN PECO	58	
Franček Lasbaher	Zares dobrodošla slovenska izvirna knjižna novost leta 2013	59	
Uroš Zavodnik	‘V E Z E L A’	61	
Draga Ropič	PLJUNKI 55-LETNEGA ANARHISTA	62	INTERVJU
Marko Košan	Prostori vidnega	75	PRILOGA
Jernej Kožar	O delu Petra Hergolda	76	
Miran Kodrin	Anagrami in portreti slovenskih literarnih ustvarjalcev (Peter Hergold)	84	ANAGRAMI
Bojana Verdinek	IGNOTUS – je že nastopil čas branja njegovih besedil?	94	KULTURA
Franc Verovnik	O svojih srečanjih z Marjanom Kolarjem: Pisateljevi mimohodi	98	
Helena merkač	Sezuj se, kadar stopiš v mošejo – Moj sodelavec Marjan Kolar	100	
Bojan Borstner	Poskus ure anatomije ali Fragmenti o črtici <i>Moja Knjiga mrtvih</i> Marjana Kolarja	102	
Niko R. Kolar	IN MEMORIAM Marijan Mauko (1935–2013)	105	
Nina Vožič Makuc	BIBLIOGRAFIJA ODSEVANJ 73–90	107	BIBLIOGRAFIJA

Po vseh mučnih poskusih vzpostavitve pogovorov (kaj šele dogovorov) med koroškimi občinami – svojčas petimi, danes dvanajstimi – o skupnem (so)financiranju koroške revije *Odsevanja* je po 34 letih stanje enako kot na startu: klavarno, pravzaprav nikakršno. Mislim na uresničitev oziroma izplen tozadevnega medobčinskega poliloga (mnogo- oz. večgovora). Takšno poniglavo pletje samo svojega vrta je mogoče le še po dokončni pogibe- li, ki jo kot še edino mogočnost za preživetje najde (in ponuja) Voltaire v svojem *Kandidu*. Zdelo se bo nehygienično, toda *Odsevanjem* že od vsega začetka (materialno) stoji ob strani samo občina Slovenj Gradec z različnimi viri (proračun, ZKD), potem JSRS za ljubiteljsko kulturo, vse druge oblike financiranja so sporadične: svojčas JAK, pogosto sponzorji (tista podjetja, v katerih se še najde kdo, ki ve, da se ne živi samo od kruha) in ... Nič več.

Korošci (zgodovinsko) že dolgo nismo bili cepljeni zoper razprtije, da o redni tovrstni zaščitni vakcinaciji ne govorim, zato se je ta zoprna bolezen trdovratno naselila v nas in jo z repeticijo bogato negujemo. Še najbolj nam gre od rok medobčinska privoščljivost v duhu, da naj sosedu, če je le mogoče, tudi koza crkne – tako si z aplavzom na račun nesreče drugega zalizuje vsak svoje nemarne zgube. In ne razmišljamo, da bi v dvojje bilo mogoče rediti kravo, v dvanajstero pa tu pa tam kakšno živinčce iz črede že izvoziti čez pokrajinsko mejo. Ne rečem, da je razlog za stanje samo v občinskih vrhuškah, ki so doslej (s kakšno s seboj pripeljana strokovno službo) še največkrat sedle skupaj ... a so očitno predvsem pazili na to, da se jim ne bi kdo na njihov tron prihulil. Če sem prav obveščen, se zlet vseh koroških občinskih svetnikov doslej ni dogodil. Samo žal nam je lahko, da je temu tako, kajti toliko pameti na kupu bi pa, kar se odločitev o skupnem dobrem tiče, zagotovo izvrгло kaj več kot Cankarjeva Krpanova kobila.

Z veseljem bi pisal o še tako drobnem skupnem umetniškem in kulturnem dogajanju, v

katerega bi participirale vse koroške občine, a žalibog – stvarniku, ki je pamet delil po vsem svetu, kaj od tega ni prav veliko, še manj v izobilju po pravici ali po nemarnem padlo med naše grape in nicine.

V reviji sem že pisal o tem, kako s podobnimi regijskimi/krajinskimi pobudami o sobivanju zmorejo drugod po naši mili domovini: Prekmurci, Dolenjci, Primorci, Gorenjci že malo manj (se pač po nas špegajo, zakaj zgodovinsko je Jezersko naše, koroško, saj se ve, zato tu pa tam skupaj potegnemo). Vsi tovrstni poskusi o skupnem dobrem v deželi treh dolin so splavali po Mislinji, Meži in Dravi. Pravzaprav je zapisana neresnica, saj ni bilo kaj splaviti, ko doslej še ničesar skupnega nismo bili sposobni spočeti.

Vem, da ni higienično – toda koroško revijo *Osevanja* (za leposlovje in kulturo) so doslej materialno pomagali nad vodo držati samo v občini Slovenj Gradec. In dejstvo je tudi, da smo sodelavci revije živeli v prevari, kako se bodo enkrat pa vendarle premaknile meje v koroških bučah in bodo iz baze, s terena – zakaj tam se revija napaja – prišle zahteve za prispevek v tistem, brez česar pa revija res ne more iziti, tudi v drugih komunah. A ta sladka utvara je bila kaj kilavo dete – lotili smo se prepričevanja fretarjev, da je pametneje z eno cesto povezati grede, kot pa da ima vsak siromak svojo stezo do zeljnika. Ni se izšlo.

Svoja izhodišča o resnični naravnosti v krajinsko odprtost revije želim dokumentirati z občinsko pripadnostjo avtorjev, ki so objavljali kakršnekoli že prispevke v zadnjih *Odsevanjih*, št. 89/90, pomlad 2013. Prihajajo iz/s/z občin Črna, Prevalje, Ravne na Koroškem, Vuzenica, Radlje ob Dravi, Mislinja in Slovenj Gradec (ob tem še iz Žalca in z Dunaja in iz Bruslja). Podobna slika bi bila, če bi vzeli pod lokalpatriotski drobno- gled katerokoli od revijalnih izdaj *Odsevanj*. Skratka – služili smo širši skupnosti, čeprav se je ta dosledno obračala stran in se delala, kot da smo kukavičje jajce od bogsivedi koga.

Vodstvo Društva *Odsevanja* je v različnih

okoljih skušalo vsaj občasno pridobiti naklonjenost nakupu revije v primeru, ko se je na njenih straneh pojavil avtor, ki bi bil zagotovo vreden pozornosti občanov konkretne občine. In smo predlagali nakup 20, 30, 50 izvodov, ki bi jih občinski magari zastojkar-sko ponudili zainteresiranim občanom (kje pa je še dandanašnji mogoče dobiti revijo zastoj?) v vednost in branje. Nikjer se niso odzvali drugače, kot se lahko odzove tisti, za katerim je preživeta popolna ustna in obojernočna kap. Skratka – nobenega ne ustnega ne pisnega odgovora.

V Mestu smo sicer uspeli s ponudbo, da je občina postala naročnik tolikega števila izvodov, kolikor je svetnikov v občinskem svetu. To je bil velik korak za naročnika, a le prvi za odsevanje – revijo so namreč svetniki dobili v roke šele takrat, ko smo jim jo začeli pošiljati na domači naslov, pred tem se je paket z vsemi plačanimi izvodi praviloma izgubil na kdo ve katerem od hodnikov v graščini. Zdaj prilagam le še veselo oznanjenje – do sedaj še ni bilo slišati ali brati, da bi kateremu izmed svetniških zastojkarskih prejemnikov revije karkoli od zapisanega škodovalo, tudi samo prelistavanje (torej le pregledovanje slikovnega materiala) ni pustilo pri nikomer kakršnihkoli fizičnih obolenj. Ko smo enako pobudo – Odsevanja za vsakega svetnika – posredovali na še druge koroške občine, ni bilo – kako simptomatično! – nobenega odziva. Znabiti, da so odgovorni dušebrižniki svetnike zavarovali pred vsem nebodigatreba: kakšnim verzom, recimo, prozno besedo iz njihovega okolja, utrinkom iz zgodovine, sosedom ali znancem, ki je več pisane besede, pred kakršnekoli sorte kritičnim premislekom že ...

Človek bi pričakoval, da se bo za pest (70.000) koroških duš vendarle našlo nekaj skupnih oprijemališč, s pomočjo katerih se bo potegnili do boljšega razgledovanja po svetu, pa se ta peščica še vedno neutrudno in najraje prestopa okoli lonca, v katerem si ogleduje in razmešča ter cmari prave, pa bolj prave, pa ne tako prave, pa sploh ne prave ... Korošce. Da bi iz lonca skočili, vanj pa položili kaj dušno in za pamet primerne, potem pa dobro na skupni ogenj naložili, da bi čez čas še kam drugam pridišalo ... *buh no svet križ božji, što pa ne.*

Za naslednjo številko – Odsevanja,

pomlad 2014 – imam kot urednik v predalu že pripravljeno prozo Patrika Kolarja, potem naslednjih deset anagramov Mirana Kodrina, obsežen zapis o zgodovini mode in šiviljstvu Stanke Blatnik, slikar Stojan Brezočnik pripravlja deset novih portretov slovenskih literatov (skupaj jih bo, ob Ogrinčevih, Grošljevih in Hergoldovih, že štirideset in na veselo mi gre, ko pomislim, kakšen projekt je pred nami – 100 anagramov s stotimi portreti), pisati bo treba o Oblakovi Gori, prozo prilaga Makuc, razmišljamo o Kolarjevem simpoziju in o stroki, ki bo zastavila besedo o njem ... In nabralo se bo spet za sto in več strani gradiva.

Februarja naslednje leto bo kot predsednik društva po dveh mandatih in še kakšnem dodatnem naloženem letu volonter-skega predsednikovanja v Društvu Odsevanja razrešen svojih obveznosti, ki jih je zagnano in vzorno opravljal, gospod Peter Petrovič. Vem, kako prazno zveni, ko mu zapisujem hvala v imenu vseh, ki so imeli revijo ves ta čas preprosto radi (sotrudniki in bralci) – je pa izrečeno iskreno in s spoštovanjem.

Prepričan sem, da bomo našli tudi koga, ki bo prevzel urednikovanje Odsevanj. Mojih 34 odsevanjskih let (kot sourednik, samo sodelavec, član uredniškega odbora in po dvakratnem urednikovanju) je bilo za revijo dovolj, strah me je, da iskanju njenega novega profila morebiti že tudi v napoto.

S pričujočo številko 91/92 bomo še enkrat poskušali premakniti kakšen kamen v zgradbi Odsevanj. Vsem županom koroških občin (razen slovenjgraškemu, ki revijo prejema) bomo poslali na vpogled (seveda še kakšnemu izmed njegovih sodelavcev) po tri izvode. Naj jo prelistajo, premislijo o podpori – pa ne samo načelni – in za boga milega, na priloženi dopis naj vsaj odgovorijo. Četudi negativno. Konec koncev je to v skladu z osnovnimi pravili komuniciranja, pravzaprav po maniri, bi rekla moja bica, ki je sicer smela končati samo dva razreda nedeljske šole. Potem je bilo treba služiti (dekletce je postalo dekla).

Draga Odsevanja, želim vam, da bi dočakala sto let. To sicer ni v skladu s trendi, a ne morem in ne smem in ne znam in nočem preko sebe.

Urednik Andrej Makuc

LEPOSLOVJE

ta pesem ni zate

*ne morem napisati pesmi
ki bi bila večja od tebe
ali takšno ki bi opisala
vse slasti ki jih nosiš*

*nobena beseda se ne blešči bolj
kot tista
izoblikovana iz tvojih ustnic*

*ne morem te pretvoriti
v poezijo (nihče ne more)
izgubila je
še preden si ji podrl vse kmete in vzel kraljico*

za vsakogar lahko napišem pesem
ali mu namenim kakšno od drugega avtorja
samo tebi se nobena ne prilega
še najboljše so ti za vsaj dve številki premajhne

*

plačaj položnico

če obstaja kdo na dveh nogah
ki mi dolguje toliko kot ti
naj bom mušica s samo še minuto letenja

kino
gledališče
koncerti
večerje
sprehodi
so prostovoljni prispevki

dolguješ mi sebe
zdaj pa reci da to ni veliko

zapravljanje časa

vse pogovore o tem
če bi če ne bi
zgrabila po soncu

razpravljanja o opeklinah in
morebitnih nesrečah
s slabim iztekom

razmišljanja
kako niso vse zveze rojene
pod srečno zvezdo
in tudi najina verjetno ne bi bila
(pa si rekel da ne verjameš jasnovidkam)

veš čas
ki sva ga pustila
kapljati v smrt
in čas
ko čakam stran od tebe
da ugotoviš da me potrebuješ

bi morala napraviti
z drhtenjem telesa ob telesu

*

tvoj klic

sedim na gugalnici
in čakam da me zaguga

nikomur še nisem rekla ljubim te

ne maram izraza
ljubim te

zdi se mi odvrateno
ljudje ga kot čigumije
kupujejo
delijo okrog
prežvekujejo in
izpljunejo kjerkoližebodi

ljubimteji so ogabno razširjeni
kot narodnozabavni ansambli
soncesije ali *timojarožica* ali *kakatme* ali
ljubimte
se izgovarjajo z isto navadnostjo
zato govejskih ne pôjem in ljubkastih
ne govorim

pravzaprav me je strah
strese me že pri ljub...

nikomur še nisem rekla ljubim te
ampak mislim
da bi mogoče
(to rečem potihoma da me misli ne slišijo)
to fobijo lahko premagala s tabo

*

komuna

ljudje se odvajajo
čokolade
cigaret
bivših
vodke vina in piva
grizenja nohtov
video igrice ali iger na srečo

ti pa se hočeš odvaditi mene
čeprav ti nisem dala razloga
ampak se trudila da bi vsak trenutek
letel više

naj razumem?
nisem čokolada
ne škodujem tvoji telesni teži
pljučem
nikoli te nisem zabodla
z mano so tvoja jetra varna

in nisem igrice s tremi življenji
in neskončnimi možnostmi

kljub temu
č
a
k
a
m

da pobegneš iz svoje komune
nazaj k meni
s pravico do tega
da te sovražim
vsaj v pesmi

*

grenko sanjarjenje

ne bom te prepričevala
čeprav bi ti najraje izsesala možgane
in jih spravila v zamrzovalnik

potem pa čisto počasi
približala glavo k tvoji
in usta k tvojim
in vse kar je bilo prej dovoljeno le kot sanjarjenje
 uvedla v ritual

še le ko bi božanje tvoje kože postalo
dolgočasno
vonj nezaznaven
okus pa ne več sladek
bi ti možgane postavila na toplo
nazaj v betico
in odšla zavedajoč se
da sem napolnjena z dotiki

vsaj za nekaj časa

dušenje

tako težko te že gledam
 da bi raje šla živi svinji glodat nogo
 raje bi postala muslimanka
 da bi gledala drugega moškega
 rajši bi se v kopalkah pojavila na državni proslavi
 kot da bi sledila premikanju tvojih ustnic

tako težko te že gledam
 da bi se raje zamenjala z muslimanko
 ki se na državni proslavi v kopalkah
 masti s svinjskim bedrom

tako težko te že *samo* gledam

*

štopanje

nimaš avta
 da bi me peljal nazaj
 v tisto mesto

v katerem so besede olje
 na mojem telesu
 in je spodnja ustnica
 tvoja dudu
 kjer je tvoj nos
 moja lepotečna pika
 tvoje prste pa uporabljam
 kot glavnik ki zravna
 gube na koži
 medtem ko se v očeh predvaja
 moj najljubši tv program

se spomniš
 da v tem mestu
 ni stop znakov
 ne moreš narediti prekrška
 vsaka bencinska črpalka
 je spovednica
 ki jo obiskujeva
 v enakih pižamah –
 v koži z vzorci mravljincev

nimaš avta
 jaz pa še kar štopam
 ker sem pozabila
 kako priti v tisto mesto
 peš

molitev

Dragi tip, ki si v prihodnosti,
 posvečeno bodi tvoje telo,
 pridi k meni s tvojim kraljestvom,
 zgodi se moja volja,
 kakor v mislih, tako v postelji.

Daj mi danes tvoj vsakdanji ud
 in odpusti mi neustavljivost obdelovanja,
 kakor tudi jaz odpuščam tvojemu odhodu.
 In vpelji me še kdaj v skušnjavo
 ter me reši te pohotnosti,
 kakor boš še svojo ženo, njeno mamo
 in ljubico. Hvala.

*

do sladke smrti

koliko časa lahko govoriš
 da je zima ko je poletje
 kako dolgo lahko nosiš plašč
 ko ti je toplo
 koliko časa lahko ne lažeš
 ne da bi izdal resnico

kako dolgo lahko živiš srečen
 ne da bi poznal občutek sreče
 koliko časa lahko razdajaš poklone
 ne da bi se poklonil samemu sebi
 kako dolgo lahko igraš
 ne da bi priznal da nisi v teatru

koliko časa spustiš
 v neuresničevanje želja
 kako dolgo lahko spiš
 čeprav nisi zaspan
 kako dolgo lahko božaš
 ne da bi začutil

koliko časa pred smrtjo
 misliš skočiti v življenje
 bi slekel plašč?
 bi živel če bi vedel
 da jutri ne boš več?

navad se navadiš

navaditi se na nove navade
številko oboževanosti najti nov
smisel poslušati druge
šale frekvenco radia
zamenjati znamko
parfuma

hoditi po drugih
ulicah neznanega mesta
iskati točen naslov
po katerem sprašujejo tujci

biti vesel z ranicami

biti samo smeško z oklepajem navznoter

*

da bi mi bil tvoj dih ventilator

da bi bile frekvence tvojega govorjenja šum v
ušesu
da bi znoj tvojega telesa spravila v stekleničkin
parfum
da bi mi tvoja koža vlekla ustnice
da bi prsti igrali na harfo mojega trebuha
da bi bil tvoj hrbet stena na katero bi se naslo-
nila
in prsi voda v katero bi se potopila
da bi bil tvoj jezik kača ki bi me zadavila

molim
vsakič ko se začneva pogovarjati

preteklotožje

ustnice sočim s kapljicami
nič ni bolj naravno od bolečine
nič ni bolj blizu

tja kjer sem govorila »mami
mami kaj pomeni«
tja kjer sem prvič ležala v enem
tja v smeh v ljubljenje

vse trenutke lepote bi zaprla v
sobe

na širok travnik
celo mesto bi bil moj travnik

(da bi živela v sreči od ene
do druge rože)

ustnice razlegam v obrnjen oklepaj
nič ni bolj grenko od sladke preteklosti
nič ni bolj blizu

*

rudariš po meni

tako globoko si že v meni
da vsak zobotrebčji
drezljaj zaboli
tako si v meni da je vsaka
solza rojena na poziv tvoje ostrine
tako daleč sežeš
da rajši ne tvegam molitve
da bi ostal z mano
tako si v meni
da me božaš z vsako gubo
ki namiguje na nasmeh

tako si mi blizu
da se vsakič
ko drugače zadihaš
ali narediš drug gib
bojim
tako bojim
da bi odšel
ne da bi se prej izsesal
iz mene

N: 1 (2010)

*Prišel sem brez navodil za uporabo,
s srcem na ramenu in papigo v prsnem košu,
malo gledam naokoli z rokami trdno v žepu,
ker še iščem tisto »levo-desno«,
da lahko z nasmeškom prečkam tole čudno cesto.*

N: 9 (2012)

*Ko bo konec mojega časa in vseh vanj strmo zaviti-
tih beige poti,
bom eden izmed tistih slavno neumnih v družbi
samote, ki bo ...*

*... posedal na vrhu najbolj čudovitih gorskih velika-
nov s skodelico časa
in poskušal doumeti, zakaj tekom par minut izgle-
daš za ščepec lepša kot poprej.*

*... trpel modrice, ker sem plezajoč po krošnjah lovil
tisto ptico,
ki je ob pogledu nate naivno predse hihitala mojo
najljubšo melodijo.*

*... obžaloval, da se nikoli nisem boril proti strašan-
skemu zmaju,
da ti bi pokazal, koliko kvadrature si vredna v
mojemu srcu.*

*... nepopoln in prav vsi drugi NE-ji življenja na
kupu, ker le to sem zmožen biti na zadnjih straneh
uboge knjige, kjer ni dovolj črk za najini imeni, na
zadnji izmed strani.*

N: 10 (2011)

*Iz vrstice - prve
skozi vse živce parajoče mi besede
do tiste obljubljene neskončno-zadnje
negujem brez sramote in laži
vse kar sem in vse kar utegnem biti.*

N: 12 (2011)

*Samotar ubogo stopa
a vsaj s trdom gracilno gleda
kot andska mačka švigajoče
čez gore skozi jato blede rdečih galaksij
razglablajoče o težah in domnevah
a od danes pa do kolega jutri
od mačka sliši se le »mijav«*

A: 2 (2011)

*Je bilo otroštvo.
Je bila vijolična.
Je bilo resnično.
Prah se je nabral,
adolescenca(!)
na tvojo dušo,
na ta tako lep odsev.*

*Zdaj so črnobeke zvezde,
ki utripati ne smejo.
So semaforji,
kjer sveti le nesigurnost
utripajoče
nikoli-rdeče,
nikoli-zelene,
nemo rumene.*

*So polni kozarci in so
vse neizpolnjene priložnosti.
In je tisti »kaj če?«,
ki votlo odmeva
v svetu sanj,
kjer pozabil si,
kako se otrok smeje,
kako se vdihuje sreča
in kako se boso hodi
po pesku iz nasmehov.*

*Pa če samo še enkrat
in edinič - vdihni!*

A: 5 (2011)

Klical je prijatelj. Raje znanec.
 Kar občasni. Redek ... in pogost!
 Vedno vesel in zmeraj žalosten.
 Petek je spet zavrtel številke!
 Že dan prej je klical in me dražil,
 na mali petek je objavil – to turnejo,
 se nepridiprav ambiciozno je najavil
 s projekti brez težkega bremena,
 brez vsakršnih skrbi je gospod
 vabil mene, njo in tebe na načine
 skrajno sladke in pohotne
 in četudi vedel sem za to reč,
 za to past zahrbtno!, nisem zmogel
 se upreti, namreč, ne skušnjavi,
 temveč brezglavi mi zabavi.
 Niso klicali živo-hrupni diskači,
 nočni klubi in te čudne bele vile,
 ker vedno bil sem človek nje gospe,
 gostilne tiste ene, kjer je vino
 v spodobnem kozarcu
 čakalo na boljše čase,
 na moj glas in dotik,
 kjer je kmet na ta-kratkem,
 neznanec na infuziji življenja
 in predsednik na posvetu,
 tam bival sem,
 dokaj kulturno,
 včasih čisto brez razloga,
 včasih, kot da jutri sploh ne bo.
 Iskal resnico, kjer sem vedel,
 da je niti ni niti je ne bo bilo.
 A to, da nisem posvetil skrbi
 na jutri, na kredite,
 na njen grd pogled,
 ko po kulinariki prismrdim domov,
 na službo in še neživeče tri otroke,
 ta pobeg bil je presenečenje,
 načrt nenačrtovano načrtovan.

A: 10 (2011)

Bosih nog se naslanjam na sonce,
 plavam čez reko neizgovorjenih želja,
 ne upal bi si privoščiti mežika,
 da ne bi zamudil občutke,
 ki jih igrivo bil iskal sem, kar zdi se let še in še,
 a neumno gledam na koncept veselja,
 skorajda naivno še verjamem,
 da na koncu tega griča iz kaj-pa vem-oblakov,
 našel bom igriv nasmeh.

A: 6 (2011)

Popoln dizajn. Stari-novi čevlji.
 Enačba brez neznank. Račun brez števil.
 Po cimetu dišeči čaj. Udoben naslanjač.
 Uganka, pri kateri večno čakaš na odgovore.
 Seansa morja in luninega odtisa.
 Injekcija dobre kave.
 Nasvet mame, ki me ščiti.
 Očetov čudovit nasmeh, na pol resen.
 Štejem do neskončnosti. Vmes se zmotim.
 Novorojenček, ki prvič vidi čarovnijo matere.
 Cel mesec sonca. Njena obljuba, ki jo drži.
 Babičini keksi. Vrt in prvi čmrlji, ki ga čuvajo.
 Barve. Obrazi. Hotenja. Lepota. Svetloba.
 Milina poezije odmeva. V srcu.
 Zdaj sem spet sestavljena celota.
 Eno sem z njo. Zlit v zadovoljstvo.

O, kot odhajam (2011)

Ko še zadnjič šepajoče prečkam
 njo že dobro znano cesto,
 kot prijatelj se prileže,
 tako uleže se na dušo to življenje.
 Šele prvič zares vidim in razumem,
 zakaj sonce vedno znova zagori,
 zakaj se splača in poplača ta igrivost,
 to ponavljajoče se šivanje nasmehov,
 to iskrenje src, to trenje mojega razuma
 in nenazadnje šum, treskajoče trave,
 ko vidim, da zares pogledala je v mojo dušo.
 No, ko zdajle v mislih že prav skačem,
 našel sem – spet izgubil – najraje pa delil,
 me bolj skrbijo drugi, ki še prečkajo to reč,
 pa vendar mislim, da bo le najbolje,
 če v mislih skupaj tavamo čez sence,
 čez vse prepreke in grozne te ovire,
 umirjeno in v ritmu mavrice,
 bom držal te roke,
 od drobcenih do teh velikih,
 in skupaj bomo prečkali,
 korak za korakom,
 po mežikih.

PREVALJE

LEPOSLOVJE

Pozabil sem, kako je biti Prevaljčan. Zdaj to že trideset let nisem več. Imam jih šestdeset, trideset prevaljskih in trideset slovenjgraških. Ko da bi v obeh krajih odslužil mandat in zdaj naj bi se preselil v tretjega. Kam? Ne vem. Ali pa bi morda začel znova? Ko kraj zapustiš, si zanj tujec. Ščasoma ne misliš več po domače, ne govoriš po domače, ne obnašaš se po domače in še giblješ se več ne po domače.

Toda, to so le ugibanja. Kaj ko bi za en dan poskusil biti Prevaljčan, potem bi videl vsaj delček resnice, iz katere bi lahko sklepal na zanesljivejšo sodbo.

Začenjam Pri Brančurniku, gostilni na začetku mesta.

Sedim ob kavi in kozarcu vode. V prevaljskem času pa bi bil ob kavi in cigareti. Približno dvajset let ne kadim več. Marsikaj se je spremenilo, tudi razvade. Osivel sem.

Lastnik mi seže v roko. Njegova dolga, še črna brada, kakršno je nosil tudi njegov oče, me spomni, da je mlajši od mene.

»Že nekaj let te ni bilo,« mi reče, ko si seževa v roko.

»Res je, nazadnje sem bil tu na sedmini,« sem se spomnil.

Prikimal je in odhitel v sosednji prostor.

Odprl sem zvezek in zapisal:

»Na steni pri notranjem vhodu je njihov rodovnik. Družinsko deblo, na katerem je nekaj vej tudi od družine, ki ji pripadam po prevaljski strani. Kmalu sem na njem zagledal svoje ime. Prihajam iz dveh izvirov: prevaljskega in črnjanskega. Le kaj bi bilo z menoj, če bi ostal v gnezdu tega debla. Kakšna bi bila vsebina te RAZGLEDNICE z naslovom Prevalje, če bi se ne bil odselil iz tega kraja. Bi se sploh ukvarjal s pisanjem?

Lahko, da bi se, saj sem nekaj malega objavil v mladinskem glasilu in Odsevanjih že v času, ko sem bil še Prevaljčan.«

Pobrskal sem po časopisu, prebral nekaj novic, potem pa plačal mlajši natararici, ki je ravnokar prišla.

Na hodniku sem se še enkrat ozrl po moji veji, potem pa odšel do glavne ceste ter prečkal most čez potok in nato še daljšega čez reko Mežo in po nekaj korakih zavil na desno, proti Farni vasi.

Med potjo sem pogledoval na desno po nase-

lju Pod gonjami, ki je zraslo malo pred mojim odhodom. Levo, kjer so bile hiše večinoma starejše, a le redki, ki se jih spomnim, še živijo v njih. Pod gonjami pa lahko obiščem sošolko iz srednje šole in vrstnika, s katerim se še zdaj podava v hribe.

Ustavil sem se sredi vasi in vstopil v gostilno Pri Krištanu. Sedel sem za mizo. Ni se mi zdela drugačna od tiste, za katero sem sedel, preden sem se odselil iz kraja. Pogledal sem proti točilni mizi. Nikjer nikogar. Ko pa sem umaknil pogled, sem tik ob sebi zagledal starejšo natararico, ki sem se je spomnil še iz tistega časa.

»S čim vam lahko postrežem?«

»Malo pivo, prosim.«

»Že dolgo ste tu,« sem ji rekel, ko mi je postregla.

»Tako dolgo, da bi morala biti že v penziju. Bom prav kmalu, saj bodo že prihodnji teden pričeli z obnovo lokala«, mi je odvrnila.

»Morda se me še spomnite, ko sem se družil s sosedom. Bili smo dolgolasci in šli smo se novotarije.«

»Spomnim se. Razen sosedu ne bi več koga prepoznala, saj bo vmes že blizu štirideset let. Ali ne?«

Prikimal sem.

Vstopila sta dva moška srednjih let in se s komolci naslonila na točilno mizo.

»Dva hladna zlatoroga. Prva runda je moja,« sem slišal, preden sem skušal misli usmeriti v stavke v zvezku.

Nekaj hiš naprej sem prvič gledal televizijo. Prenašali so smučarske skoke iz Planice. Zmagal je Helmut Recknagel s skokom, dolgim 127 metrov.

Od tu se prične vzpenjati pot na Brinjevo goro. Tja gor je naju z bratrancem, in kasneje še mlajša brata, vsako pomlad vzela s seboj teta Julka. Na vrhu je majhna cerkev, kjer smo smeli zvoniti. Ne vem, kaj nas je bolj držalo v tej tradiciji – zvonjenje ali napolitanke, ki smo jih, vsak svoje, dobili ob vrnitvi.

Farna cerkev je nekaj deset metrov od tu. Sem sem hodil k verouku in sveti maši ter na pokopališče, ki ga tu že dolgo ni več. V času, ko so odselili pokopališče, sem se tudi sam odmaknil od cerkve. Sprva v naravo med gobe in ribe, potem pa med vrstnike, s katerimi sem se uskladi v dolgasju, rockovski glasbi in drugih novostih, ki jih je prinašal čas.

V to idilo je na vsem lepem treščila poezija. Drugačna od tiste, ki sem se je moral učiti v šoli.

Ne vem, kaj me je pritegnilo v raztresanje besed in k osmišljanju nedoumnosti znakov ter simbolov. Morda slutnja, da je v tej umetnosti nekaj skrivnostnega, razumu nedosegljivega, kar osvobaja duha.

Tu, na Farni vasi, je bil sošolec, ki je imel veliko modernističnega gradiva in vse pogosteje sem zahajal v njegovo podstrešno sobo, kamor so prihajali še drugi zanesenjaki. Eden najbolj vnetih se je prišteval k ultrabertoidnim neolevičarjem, toda razen njega nisem srečal nobenih drugih. Sam je oral ledino z vsem, kar mu je prišlo naproti. Med drugim je na povodcu pripekljal prašiča h Krištanu na slivovko, ki jo je prase odklonilo in se zadovoljilo le z nekaj požirki piva. Presenečeni gostilničarki je razložil, da gre za vizuelno poezijo. Preden je dodobra premislila, kaj naj bi to bilo, je pijano kruljenje že izginito za vrati.

Pivo se prileže. Za nekaj trenutkov se zagledam skozi okno. Tam, kjer je bil nekoč svinjak, zdaj vidim garažo. Le točilna miza in natakariča sta še ostali, pomislim, ko vstanem in z denarnico v roki stopim proti njima.

Zunaj ni nikogar. Za hip se ozrem po stranski cesti, ki vodi mimo hiše mojega že davno pokojnega osnovnošolskega ravnatelja in pisatelja. Malo naprej, na drugi strani, je opustela hiša prijatelja, tudi književnika, ki se je, približno v času moje selitve, odselil v Avstrijo. Poverjel sem občutku, da ga ni tu, zato sem, ne da bi se šel prepričat, odšel po glavni cesti do župnišča, kjer sem zavil na desno. Postal sem pred glavnimi cerkvenimi vrati. Vse je bilo drugačno, novo in tuje. Obrnil sem se in odšel proti mestu, mimo poslopij tovarne pohištva. Pred leti je tu kraljevala žaga. S konjskimi vpregami so vozili hlodovino do vrha skladišča, od koder so jo spravljali proti žagalnici. Spomnil sem se, kako sem s cepinom vlačil hlode na voziček, ki smo ga po tirih potiskali do polnojarmenika, ki je gotal in gotal ter pri tem hrzal kakor konji, ki so vlekli navzgor.

Topili smo se v poletni vročini, ki smo jo zalivali s sadjcem ali z moštom po naše. Vsak dan sem ga čutil, ko sem se mehkih nog po drugi uri vračal domov. A se ga v mesecu, kolikor je trajalo počitniško delo, nisem utegnil navaditi.

Zdaj sem se ustavil tu, na vrhu nekdanjega hodišča. Do sem je speljana že med Nemčijo tlakovana cesta. Pred menoj je železniška postaja, na levi pa gostilna Lahovnik. Tudi ta se od znotraj ni kaj dosti spremenila, sem videl, ko sem sedel za mizo. Le natakariča je bila mlajša.

Prvič sem bil tu ob birmi z botrom, ki je po

napornem obredu z menoj vred prišel na steklenico piva. Tudi jaz sem se razveselil kokte, še bolj pa ure, ki mi služi še danes.

Pri pivskem šanku so moške v lovskih uniformah veselo nazdravljali. Najbrž tistemu, ki je dal za rundo. Enega sem prepoznal. Spomnil sem se ga iz mojih lovskih časov, ko sem se še kot otrok z očetom udeleževal skupnih lovov. Že takrat, še golobrad, je nosil lovsko uniformo. Tak se je pojavil v Lovcu, republiškem lovskem glasilu, kar je moralo narediti name še posebno močan vtis, saj drugače se te podrobnosti izpred polstoletja najbrž ne bi spomnil.

Prijelo me je, da bi se izdal, mu segel v roko ter se pridružil veseli družini.

V hipu sem si premislil ter natakariči pomignil z roko. Ni me opazila, zato sem vstal in obrnjen stran odšel do točilne mize. Iz žepa sem potegnil denarnico.

»Je že plačano,« mi je rekla in odhitela.

Obrnil sem se k lovcem, ki se niso zmenili zame.

»Komu se lahko zahvalim?«

Vneto so razpravljali.

»Hvala za pivo!« sem zaklical.

Zdaj se je znanec obrnil proti meni in mi segel v roko.

»Tak si, kot si bil. Si mislil, da se boš izmuznil,« se mi je zarežal v obraz.

»Še eno rundo!« sem še enkrat zaklical.

Nazdravili smo. Spet so se zatopili v razpravo. Pomahal sem jim v slovo in smuknil ven.

Malo me je zaneslo. Obrnil sem se nazaj in se mehkih nog, mimo gostilne, podal na železniško postajo. V čakalnici sem se zagledal v vozni red. Črke in številke so mi kakor prikazni pople savale pred očmi. Nisem jih mogel povsem ujeti v ravno vrsto, zato sem stopil na peron in sedel na klop.

Tiri so bili prazni. Spomnil sem se na svoja prva potovanja z vlakom, ki so potekala v dve smeri, krajša so vodila v Pliberk. Vsako jesen na Pliberški jarmak, od koder so mi v spominu še najbolj ostali žvečilni gumiji. Daljša pa v Maribor ali Ljubljano. Kadar smo šli na morje, smo sedli na vlak za Maribor, čeprav bi bilo bližje, če bi se peljali na Celje. V Maribor je prisopihal brzi parni vlak za Split ali Reko.

Zamikalo me je, da bi sedel na prvi vlak in se odpeljal kamor koli in med vožnjo v mislih nadaljeval potep po Prevaljah ter si zapisoval v beležko.

Vstal sem in se podal proti Strojnikovemu grabnu, kot smo imenovali potoček, ki je od tu oddaljen približno pol kilometra. Ko sem ga dosegel, sem šel po asfaltni cesti, ki smo jo imenovali nova cesta, skozi podvoz, potem pa levo

navkreber in kmalu obstal ob kmetiji Dobrnik in se zazrl navzdol po Prevaljah.

Najbrž se po novi cesti ne sankajo več. Zdaj je asfaltirana in dokaj prometna. Pred dobrimi štiridesetimi leti so vozile po njej konjske vprega, pa še te bolj po redko. Ponoči je bila cesta prosta za sankanje. Zgodilo se je, da se je kak furman dalj časa zadržal v gostilnah in se vračal šele ponoči. Spomnim se, da je Nanta peljal vlak. Ležal je na saneh in za seboj vlekel kompozicijo še treh sani. Na vsakih sta sedela po dva. Bil sem med njimi. Drveli smo, ko da bi hoteli postaviti nov rekord, ko je prišla nasproti konjska vprega. Nanta jo je v zadnjem hipu zagledal, najbrž le kopita, in se čudežno umaknil, toliko da je šla kompozicija mimo. Od takrat je nosil dva vzdevka: Nanta in smrtni voznik.

Stopil sem po poti navzdol in se ustavil pri spodnji postaji nekdanje vlečnice. Za njo v odvodno cev priteče Dobrnikov potoček. Od tu se vije še druga nekdanja sankajska cesta, ki vodi mimo kmetije Klemen in se višje priključi na »novo« cesto.

Breg, kjer je bilo smučišče, je že močno zarasel, že skoraj tako, kot je bil preden so postavili vlečnico. V ta namen so ta spodnji del hriba posekali in naredili smučišče. Prej smo se smučali zgoraj, tam kjer so bili travniki in njive.

Spomnil sem se, kako sem nosil smuči na rami do vrha, blizu kmetije. Potem sem se vadil voziti med količki, ki smo si jih postavljali, včasih le smrekove vejice. Smučarski družini nam ni bilo nikoli dolgčas, čeprav še ni bilo vlečnice in smo »štamfali« sneg včasih samo trije ali štirje po več ur. Snega je bilo dovolj. Ko pa so se pričele pojavljati vlečnice, so zime pričele skopariti z njim.

Stopil sem v gozd. V oči mi je poblisnilo lesketanje potočka. Ob njem se je včasih vila trim steza in tudi postrvi, ki sva jih s sošolcem v plastičnih vrečkah prinesla iz sosednjega potočka, so plavale v njem.

»Lahko bi si vzela dan samo zanj,« pomislim, ko si omočim dlani.

Obrnil sem se in odšel po cesti navzdol do železniškega podvoza, ki je bil podoben prejšnjemu, le nekoliko višji. Takoj za njim so bile na gosto posejane hiše. Ko sem po kakih sto metrih stopil v krožišče stranskih cest, sem se spomnil belega grafita – NARASLA MEŽA, ime ekipe v malem nogometu, ki sem se ji včasih tudi sam pridružil. Bil sem v središču mesta.

Dva starejša bloka, katerih se še spomnim od takrat, ko so ju gradili, na levi in gasilski dom na desni. Na drugi strani glavne ceste je bila propadajoča stavba nekdanje kinodvorane, kjer sem stal v vrsti tudi uro ali več, da sem pri-

šel do vstopnice. V njej smo imeli tudi mladinsko sobo. Bil sem tajnik in kaki dve ali tri leta dokaj zagnan skupaj z drugimi, ki so bili aktivni v raznih komisijah za klubske dejavnosti, od športnih do kulturnih. Tudi tečaj filozofije, ki ga je vodil književnik s Farne vasi. Ko pa so prišli zanamci, so skrčili program na zgolj orgije v klubskem prostoru in nekateri organi krajevnih oblasti so imeli končno mir pred mladinsko politiko.

Stopim naprej po stezi parka z visokimi akacijami ob reki. Zavijem na desno in se ustavim v slaščičarni Polanšek. Kremna rezina mi je teknila. V tej nizki, podolgovati zgradbi sem poznal nekatere stanovalce. Najbolj sošolca in dekle, ki mi zaradi moje nezrelosti ni bilo usojeno. Z njo vred najbrž tudi to, da nisem ostal Prevaljčan. Lahko da bi bil že upokojen. V domu upokojencev bi šahiral ob kozarčku in bi imel drugačne skrbi, kot jih imam sedaj. Kaj vem, sem si rekel in odplaknil te misli s kozarcem vode.

Odšel sem naprej. Kmalu sem zavil na levo in se po poti med hišami podal do starih perzonskih blokov in od tam čez most reke Meže v naselje Stare sledi. Nobenih starih sledi nisem opazil. Ne iz mojega časa, kaj šele iz železarskih časov ob koncu devetnajstega stoletja. Vse novo ali obnovljeno, že skoraj razkošno. Pravo nasprotje temu, kar je bilo naselje pred desetletji. Stare lesene hiše z ganki so izginile, ponekod so jih nadomestile podobne, nove. Črn asfalt se mi je lepil na podplate. Kmalu sem dosegel vodni rov. Spomnil sem se na čas, ko so ga gradili. Nastal je cel hrib izkopanine, ki so jo vozili z vozičkom po tirih višje in višje. Nastal je hrib. Zdaj ga je prerasel gozd. Naslonil sem se na ograjo jezua in se zazrl v vodni tok, ki se je valil iz rova. Včasih so v njem poplesavale postrvi. Tokrat ni bilo videti nobene. Lahko pa, da oči niso več vajene slediti odtenkom iz globin, po katerih ločis migetanje tokov od mahljanja plavuti. Umaknil sem pogled in odšel čez most ter po nekaj metrih dosegel glavno cesto. Na levi je bila zgradba nekdanje kovačije, na desni gostilne pri Enciju, zdaj pri Ruparju, in nekdanjega bančnega poslopja. Na drugi strani ceste so stara Ahačeva hiša, dokaj nova pošta in stara upravna zgradba.

Pravzaprav se središče v zadnje polstoletja ni veliko spremenilo. Sedel sem na vrt gostilne in se ozrl okoli, da bi morda ugledal kak znan obraz. Včasih sem tu še najprej staknil kakega družabnika. Bilo je le nekaj neznanih gostov, ki so sedeli pri sosednjih omizjih. Le natakario, ki mi je kmalu postregla, sem na videz poznal.

Tu sem se veselil in žalostil, se pogovarjal in se prepiral, smejal, popeval, zaljubljal in sestan-

koval. Tu sem prvič jedel bikove prašnike, gledal streaptease, ki so ga uprizorili kar moji vrstniki. Na vsem lepem so se eden za drugim, nagi, sprehodili do točilne mize in nazaj, mimo osuplih gostov, do WC-ja, kjer so se oblekli in se vrnili za svoje omizje. Nobeden od njih ni bil znan po kaki čudaškosti. Bili so povsem povprečni sokrajani, ljudje brez posebnosti. Pravzaprav name vse skupaj ni naredilo kakšnega posebnega vtisa. Moral si narediti že ne vem kaj, da si vzbudil pozornost. Ti so jo vsaj za nekaj trenutkov. Ko so se posedli nazaj za omizje in si nazdravili s steklenicami piva, ki so jih jemali iz zaboja, ki je kmalu po predstavi priromal do mize, se ni več nihče zmenil zanje.

»Aha, šlo je za stavo,« sem sam pri sebi popravil zmotno predvidevanje.

Pravo nasprotje njim je bil Grizli, kakor smo poimenovali nekoliko močnejšega moža srednje postave brez roke. Sem je prihajal jest. Njegovi obedi so bili pravi obredi. Za seboj ni pustil niti drobtinice. Na nikogar se ni oziral, ne na hrup, cigaretni dim, še najmanj na predstave. Prav nič ga ni zmotilo, da ne bi v miru užival v obedovanju in videti je bilo, ko da verjame, da je tu sam.

Spet sem se ozrl okoli sebe. Le eno omizje je bilo še zasedeno z gosti. Bili so oblečeni v črno, po govorjenju sem sklepal, da so tujci. Zazdelo se mi je, da so opazili mojo radovednost, zato sem naglo umaknil pogled.

»Le od kod so prišli? Morda so se pripeljali s tistim novjšim mercedesom s švicarsko registracijo, ki mi je prej padel v oči?« sem premišljeval.

Iz torbe sem vzel zvezek in pisalo ter nadrobil nekaj nepovezanih stavkov, ko sem nenadoma za sabo zaslišal glas, ki bi mi lahko bil namenjen.

»Oprostite, zdite se mi znani. Ali ste s Prevalj?«

»Bil sem. Zdaj že trideset let ne več,« sem odvrnil gospe drobne postave, ki je zdaj skušala doklicati natakario. »Plačamo!« Vendar je ta ni slišala, zato je, ne da bi počakala na moj odgovor, odšla naprej, do vrat in spet zaklicala: »Plačamo!« Tokrat uspešno. Skušal sem po glasu ugotoviti, kdo bi lahko bila. Njena nerodna slovenščina je imela nekaj tukajšnjega naglasa.

»Ste tudi vi s Prevalj?« sem vprašal, ko je plačala.

»Sem,« mi je odvrnila in me še bolj pozorno pogledala.

»Me poznate?« sem jo spodbudil.

»Ne vem, če ste res vi?«

»Ne me vikati, saj sva podobnih let, morda sva bila soseda?«

»Potem si pa najbrž,« besede so ji zastale v

ustih.

»Ti si ...«

»Pravi sem, spoznala si me, čeprav te jaz še nisem.«

»Potem pa ugani,« mi je rekla smeje in dodala, »kaj pa, če sem Kristina?«

»Videti si mlajša, kot bi pričakoval,« sem ji presenečen segel v roko.

»Nisem si mislila, da te bom še kdaj srečala.«

»Tudi jaz ne. Le kako je moglo tako nanesti, da si prišla ravno danes, ko se po dolgem času spet klatim po Prevaljah? Če bi katerikoli drugi dan ... Izgleda, da nama je srečanje res namenjeno,« sem spravil iz sebe nekaj besed.

»Ni druge razlage.«

»Od kod si se pa vzela?«

»Iz Basla. Tam živim z družino. Prišli smo na pogreb. Počasi se bomo morali spraviti,« je rekla in pomignila proti svojim, ki so se nama kmalu pridružili. Predstavila mi jih je. Odrasla sin in hči sta zmogla nekaj slabe slovenščine. Možu pa sem se trudil odgovarjati v nemškem jeziku. Kaj hitro sva se sporazumela in se, bolj z gestami kakor z besedami, zatopila v pogovor, ki ga je z mehkim, a odločnim glasom prekinila Kristina: »Moramo se posloviti. Pogreb bo kmalu. Lahko bi se še kdaj srečali, tu imaš naš naslov.«

Prikimal sem in ji dal še svojega.

Še nekaj časa sem zrl v smer, kamor so izginili.

Pogled sem obrnil na drugo stran ceste, proti Ahacu, ko da bi pričakoval, da bo od tam prišel še kdo iz pozabe. Spomnil sem se na sivolasega moža in njegove zajce. Zdel se mi je zelo velik. Najbrž zato, ker se je moral skloniti, kadar je stopil skozi vrata svojega stanovanja v zajčje, ki je bilo skupaj v baraki tam za Ahacem. Tudi doma smo imeli zajce, pa sem včasih nesel zajklo k njegovemu »mandlcu« in potem je potešil mojo radovednost, ko mi je razložil vse podrobnosti glede parjenja. Nekoliko stran je bila vrtnarija, kjer je bil doma eden od mojih sošolcev. Klicali smo ga z vzdevkom, najbrž po neki otroški nadelevanki. Nadevali smo si jih drug drugemu: Mandi, Divji mož, Medo, Capi, Nanta, Filozof, Teks, Gams, Bik, Kuši in druge, ki se jih ne spomnim več.

Ozrl sem se okrog sebe. Vrt je bil prazen. Nalil sem si v kozarec in spil do dna.

»Sam, sam, sam moram biti,« sem ponavljal v sebi in se zagledal v jablano, ki je še ostala, druge so posekali.

Ko sem plačal, sem zavil nazaj proti mostu in pred njim na ozko asfaltirano cesto, mimo dveh starih zgradb na levi in ob reki Meži na desni strani. Naprej so bile včasih njive, sadovnjak in travniki. Zdaj so hiše, ki so bile zgrajene

v času, ko sem še gulil šolske klopi.

Med njimi zagledam sebe. Stavbe izginejo. Podim se z drugimi otroki po njivi in med sadovnjakom. Obmetujemo se s štelji od zelja, z drugimi ostanki poljščin in gnilih sadjem. Prostora imamo v izobilju. Proti glavni cesti so kurnik, hlev, klavnica, ledenica in levo domača hiša z gostilno, mesnico, s trafiko in stanovanjem, kjer sem prebival s starši in sorodniki.

Za hišo je bil kostanj z debelim upognjenim deblom. Po njem smo plezali do vejevja, na katerem smo posedali kot ptiči ter opazovali dogajanje pod seboj.

Primajal se je kak pijanec iz gostilne in poslušali smo njegov monolog. Spomnim se, kako se je eden od njih razvnel, ko nas je zagledal, in na koncu zaključil, da smo tam zgoraj zato, ker smo taki kot generali, ki ne znajo kaj drugega, ko komandirati. Od tu smo opazovali cigane, kako so brusili škarje in nože ter iskrenje brusov pri tem. Pa domače, ki so nas iskali ali pa prišli klicat h kosilu ali k opravi.

Vse se je vrtelo okoli gostilne. Prihajali so stalni gostje na kisko juho ali golaž. Bili so furmani, ki so vozili hlode. Med njimi tudi majhen možic iz Jamnice. S ponijem je prevajal mleko. Pa šoferji močnih grmečih tovornjakov, natovornjenih s svincem. Domačini in ljudje iz okoliških krajev. Med njimi Cundrova Mica, ki je prihajala po pokojnino, se utaborila v gostilni in se ga napila in se potem za en mesec poslovila.

Desno od kostanja je bil jesen z dokaj na široko razprostrtimi vejami, pod njim mize in klopi, nekoliko stran ročna vodna črpalka, še malo naprej nekaj travnika in sadnega drevja.

Spodaj, proti njivi, je bila gnojnica, kot smo rekli gnojni jami. Levo od nje »cvinger« pa »kurnjek« in hlev. Med njima je kraljevala sliva. V času, ko so sadeži, rekli smo jim buhteljni, dozorevali, smo se namesto na kostanj vzpenjali nanjo, čim višje, do debelih okroglastih plodov.

Lazili smo skozi kanal Strojnikovega potoka, ki se je pričel pri Flisovi hiši in končal pri Sedejevi, v kateri so jamrali, kramljali, tresli in posedali. Tako nekako smo spreminjali priimke v glagole. V tem kanalu in ob reki Meži smo iskali železo, svinec, baker, aluminij, pločevino, zlitine in še kaj, kar smo vozili na odpad in pri tem zaslužili za sladoled ali kino predstavo.

Z bratrancem sva si pogosto skočila v lase. Sam sem se sprva pred njegovo vnemo po spopadanju umikal na skedenj, kamor si ni upal, ker se je bal črne mačke, ki naj bi tam prežala nanj. Ko pa je uvidel, da je to le prazen strah, se ni dal več ustaviti. Tako sva bila pogosto opraskana. Postavil sem se mu po robu, to je najina ravsanja še bolj razvnelo in ni jim bilo videti konca,

dokler si nisem našel prijatelja, sošolca, s katerim sem se odmaknil v svet golobov.

Proti koncu osemletke me je vse bolj vleklo v gozd. Tam so se mi med rastlinjem in živalmi pričeli odstirati novi svetovi, bolj razumljivi kakor človeški.

Nisem našel poti iz labirinta ugank niti doma niti v šoli. Kot čolnič na valovih me je premetavalo, ne da bi vedel, kam me nese. Najbolje bi bilo, če bi se prepustil zunanjim tokovom, v sebi pa poiskal zavetje in cilj, ki bi mu sledil. A nisem imel cilja, ker ga nisem poznal. Tako so mi drugi postavljali cilje, ki sem jih potem seveda zgrešil. V nižjih razredih je še šlo, potem več ne.

V mislih sem se vrnil nazaj v sedanost, h Kristini, ki je pred mnogimi leti prebila zid domske gravitacije ter se odselila v Švico in tam našla svojo pot. Najslabše je na pol. Po eni strani biti nezadovoljen, po drugi pa ne toliko, da bi neko okolje zapustil in se postavil na noge. Privezan si na mnoge nevidne niti, kot so izobrazba, premoženje, šolanje, služba, vrstniki, narava in druge. Toda bolj ko se skušaš oprijeti katere od teh vrednot, bolj krhke in nezanesljive postanejo. Se zaneseš na izobrazbo, potem pa vidiš, da je ta kobila bosa in te kaj hitro vrže iz sedla. Isto velja za najbližje, ki v očeh okolice veljajo za šolane, pa se izkaže, da jim je razlika med kolerikom in melanholikom španska vas in da teh in še mnogih drugih pojmov sploh ne poznajo.

Tako so se prazne iluzije iz leta v leto bolj drobile v prah, ki ga je na koncu odpihnil veter.

Pri Telcerju, kjer so včasih imeli osla, ki je nosil tovor na Uršljo goro, sem se obrnil na levo in se kmalu ustavil pred družbenim domom. Temnosiva gmota, ki je pred skoraj štirimi desetletji nastala sredi Prevalj, je bila kot tujek, ki ne sodi v ta kraj. Opazil sem, da je dom obnovljen, prijaznejšega videza. Stopil sem naprej, do avtobusne postaje.

Spomnil sem se na svoja potovanja, čakanja na avtobuse za Ljubljano, Črno, Otiški Vrh in še nekatera, kamor sem se vozil na šolanje ali v službo.

»Tu lahko varno stojim in opazujem ljudi okoli sebe. Videti bo, ko da čakam na avtobus. Lahko si vzamem čas,« sem si rekel in pogledal proti voznemu redu.

Sedel sem na klop in brezskrbno pasel oči. Veliko se je spremenilo. Tam, kjer je bila ledenica, je zdaj parkirni prostor. Del zgradbe, v kateri so mukale krave in krulili prašiči, še stoji. Hišo, kjer smo stanovali in sta bili v njej še gostilna in mesnica, pa so že zdavnaj podrli in na nje-

nem mestu zgradili novo, večjo. Tudi kostanja in slive že davno ni več. Lipa, obdana s klopjo na avtobusni postaji, na drugi strani, je že del zgodovine. Le bife, za mano, je še živ. Sem se spominjal in upal, da se bo na vsem lepem prikazal kak znan obraz, morda sošolec ali kdorkoli, s katerim bi lahko skupaj podoživel svoj prevaljski čas.

Toda po navadi takrat, ko imaš namen in dovolj časa, nikogar ni.

Vstal sem in se po kamnitih stopnicah podal ob zgradbi, ki se širi od postaje gor, v kateri so bile včasih banka, trgovina in mlekarna. Spomnim se vrste, v kateri sem stal za mleko, ko so nas fotografirali za časopis.

Na desni strani je manjša zgradba od te. V njej je bil v zgodnjih sedemdesetih letih razvpiti lokal – Plavi eksspreso. Bil je najsodobnejši daleč naokrog. V juke boksu so se vrtele najnovejše plošče z uspešnicami tistega časa, ki so prihajale iz Anglije. Med njimi In the Summertime od Mango Jerry, Santanina Black magic woman in Jet' aime moi non plus Jane Birkin, ki sem jih tu slišal prej, preden so jih pričeli predvajati po radiu. Med šolskimi počitnicami, ko sem prišel iz Ljubljane, sem bil tu dokaj reden gost. Lastnik je bil večinoma odsoten, tako se je lokal pričel utapljati v dolgovih. Prevzel ga je podnajemnik in modri glamur se je razblinil v light showu.

Vrnil sem se nazaj in za hip obstal pred skoraj praznim avtobusom, ki se je ravno ustavil, potem sem vstopil v bife in pri točilni mizi zagledal znanca.

Videl sem ga le v hrbet, a sem ga takoj prepoznal. Najbrž si tako zapomniš tiste, ki imajo eno samo značilno potezo in je ne moreš zgrešiti, ali pa tiste, ki jih poznaš tako kot sebe.

Ni me opazil niti ni spoznal mojega glasu, ko sem naročil. Nekajkrat se je odsotno ozrl proti meni. Prazen pogled, upadla lica in stisnjene ustnice, obrnjene navzdol.

»Le kaj ga je zadelo, da se je tako spremenil?« sem se vprašal.

Nalil sem si v kozarec in ga dvignil.

»Na zdravje!«

Najine oči so se srečale. Zažvenketalo je.

»Od kod si se pa ti vzel!?« je vzkliknil presečeeno in spil do dna.

»Od tu.«

»Kako, od tu?«

»Steklenica bo že prazna, ti si me pa šele sedaj opazil,« sem mu odvrnil.

»Nekaj se mi je zdelo. Pa nisem bil povsem prepričan. Na kraj pameti mi ne bi prišlo, da bi se tu na vsem lepem pojavil ti.«

»Saj drugače se ne morem. No, po časopisu

ali na radiu pa se res nisem najavil,« sem mu smeje odvrnil.

»Res je. Kaj te je prineslo?«

»Nič posebnega. Potepam se po mestu. To je vse.«

»Potem pa lahko skupaj nadaljujemo, če se strinjaš?«

»Seveda se strinjam.«

»Če ti je prav, greva k meni domov.«

»Nimam nič proti, če le tvojih ne bova zmotila.«

»Katerih mojih? Saj sem sam.«

»Kolikor se spomnim, si živel v dvoje.«

»Nič več. Že malo po tistem, ko si se odselil, je odšla z drugim.«

»Kam?«

»Za njo je izginila vsaka sled.«

»Potem pa ti je ni treba iskati.«

»Ni tako enostavno, če je ne iščem jaz, pa ona mene tako, da mi kljuva po spominu.«

»Ga pa ugasni.«

»Ne gre. Če komu daš svojo dušo, postane tvoj gospodar in ne moreš se osvoboditi njegovega jarma. Verjame, da te pozna bolje, kakor poznaš sam sebe. Vedno je korak pred teboj. Ko že misliš, zdaj me pa ne doseže več, ga na vsem lepem zagledaš tik ob sebi in vidiš, kako se ti nasmiha. Naslaja se nad tvojo nemočjo. Tudi takrat, kadar ga ne vidiš, je s teboj.«

»Torej še vedno ne moreš brez nje?«

»Bolj ne kot ja.«

»To je pa dokaj zapleteno.«

»Imaš prav. Moral bi poznati najino zgodovino. Vse od začetka. Od prvega dne, ko sva se spoznala, vse do zadnjega, ko je odšla.«

Sprehodila sva se. Globoko sem vdihnil prevaljski zrak. Vse bolj sem se počutil domače.

Kmalu sva vstopila v stanovanje. Sedel sem za mizo, za katero sem v daljni preteklosti že sedel. Večkrat. Dokler se ni vselila njegova, kot smo ji rekli.

Potem smo ga videvali samo še z »njegovo.« V našo družbo ga več ni bilo. Ob času moje selitve sta cvetela ko češnja sredi maja. Vsi smo mu zavidali.

Zazrl sem se v njegove odsotne gibe, ki so pristavljali džezvo na plinski štedilnik. Pred njo sem mu včasih pomagal nositi plin sem gor v tretje nadstropje.

»Boš zraven mleko?«

»Prosim.«

Vzel je še neodprto iz hladilnika, zarezal s konico noža, potem pa sedel in si prižgal cigareto.

»Ti ne kadiš?«

»Že več kot dvajset let ne.«

»Skušam se odvaditi. Ne pokadim jih več kot

deset na dan,« mi je rekel in puhnil dim stran od mene.

»Poslušam te, kar začni s svojo zgodbo, če hočeš,« sem ga spodbudil.

»Spoznal sem jo na plesu v kavarni v Ravnah. Saj se spomniš, vsako soboto smo šli tja, če ni šlo drugače, peš,« je pričel.

Prikimal sem.

»Nisem bil dober plesalec, vendar to ni bila ovira. Očitno mi je bila namenjena. Sploh je niso motili moji okorni gibi. Njej je šlo dobro od nog. Le kaj je videla na meni? Kaj vem. Vse bolj verjamem, da zunanje stvari sploh ne igrajo kake vloge, da je vse že določeno, usojeno.

Že po nekaj dneh sva bila nerazdružljiva. Najsrečnejši par pod soncem. Tudi ona, saj je nemogoče, da bi vse skupaj igrala.

Pač že neštetokrat slišana zgodba, ki je ne bom razpredal v podrobnosti. Na začetku je bilo nekaj romantike, ki je trajala približno dve leti. Potem se je ohladilo. Odšla je. Zakrknil sem se v stanovanju in čakal na tolažbo, ki je ni bilo, niti v kozarčku je ne najdem, čeprav me ta še edini drži pokonci in me tu in tam spravi v dobro voljo.

Vse mi je odnesla, od avta do televizije. Pa to še ni najhuje! Vzela mi je mir!«

»Ne razumem te popolnoma,« sem posegel.

»Vse pride na vrsto. Ne prehitevajva. V omari imam konjak. Pravi albanski. Takoj ga prinese.«

Nazdravila sva.

»No, kje sem že ostal? Že vem. Zapletlo se je že prej, le da tega nisem vedel. Imela je drugega. Že prej, preden sva se spoznala. On jo je pustil, ker se je spečal z drugo, zato se je naslonila name. Ko pa se je s tisto drugo razšel, se je vrnil k svoji nekdani, takrat že moji. Vsaj verjel sem, da je res moja in da sem jaz res njen. Kakšna neumnost, ko gledam nazaj. Nič na tem svetu ni moje. Še sam nisem svoj. Vse bolj verjamem, da nekdo drug upravlja z menoj. Sam padli angel se igra z nami, da mu ni dolgčas in si pri tem izmišlja scenarije, ki jim ni kos noben režiser. V mojem primeru je bil še posebno nabrit in zloben.

Njega sem spoznal, ko je imel ono drugo. Bila je moja znanka. Tudi ona ni vedela, da je bila moja kdaj njegova. Povabil sem ju na obisk. Ko sta prišla, sta se moja in on naredila, da se ne poznata. Zelo prijazen je bil. Ko se je z mojo znanko razšel, sva ga še naprej vabila in ga tolažila, da si bo že našel drugo. Pa si jo je. Svojo nekdano. Tako smo živeli v troje, ne da bi se mi sanjalo o tem. Ona pa je pridno pletla zanko, v katero sem se brez boja pustil ujeti.

Vse papirje sem ji prepustil. Vse podpisal,

kar je želela, ne da bi pogledal, kaj podpisujem. Ko pa je na vsem lepem izginila s skoraj vsem najinim premoženjem, nisem imel nobenih dokazov. Imela je vse dokumente.«

»Pa si izvedel, kam je odšla?«

»Ne, še zdaj ne vem. Tudi to je uredila. Zbrisala sta sledi. Sprva sem verjel, da jo bom našel. Šele po nekaj letih sem spoznal, da je vsak trud zaman. Čas je šel po zlu in ostal sem sam.«

»Kako to misliš?«

»Ja, leta so tu. Prepozno je, da bi pričel znova.«

»Nikoli ni prepozno. Vse je odvisno od tebe samega.«

»Volje ni več. Zdravja je še nekaj, a zaupanja ni.«

»Živiš tu sredi Prevalj in prodajaš dolgčas.«

»Res je.«

»Tudi jaz bi lahko našel razloge, da ljudem ne bi zaupal. Vsak jih ima. Gotovosti ni. Tudi če si sam, je ni.«

»Se strinjam.«

»Če je tako, potem vsaj poskusi. Več kot izgubiti ne moreš. Razen, če si zares želiš biti sam,« sem ga skušal spodbuditi.

»Ne vem, ne vem, kaj bi ...«

»Ne vem, kako bom prišel domov. Čutim ga že.«

»Tu pri meni prespi. Greva pogledat, če je kje odprto.«

Ulična razsvetljava naju je razkrila na praznem pločniku.

»Ljudje že spijo.«

»Ne vsi.«

Ustavila sva se pred lokalom, ki ga nisem poznal.

»Tu je odprto vso noč.«

Ko sva vstopila, so naju obarvali soji žarometov.

»Kaj boš pil?«

»Dve pivi!« sem zaklical, da bi preglasil hrup.

»Te glasbe najbrž ne poznaš,« mi je rekel.

»Ne, ne poznam je.«

Z dlanmi sem si prekril ušesa.

»Ko boš spil tri ali štiri piva, ti ne bo treba več mašiti ušes.«

Res, po nekaj pivih nisem več slišal ropota, temveč glasbo, ki mi je postajala vse prijetnejša. Tudi mladež okoli mene mi je postajala podobna, vsaj zdelo se mi je.

Zjutraj sem se potihoma oblekel in odšel. Prijatelj je smrčal tako glasno, da sem ga slišal še na hodniku. Zunaj na cesti pa ga je preglasil ropot avtomobilov, ki me je spomil na prebito noč.

Pohitel sem do Brančurnika. Ko sem speljal, sem začutil olajšanje.

NOVI GRAD

Dve leti po koncu vojne na Hrvaškem smo se za dopust spet vrnili na njihovo obalo. Tokrat v drugo državo. Prej smo bili skupaj v isti. Namestili smo se v počitniškem apartmaju, ki je bil last firme, v kateri je bila zaposlena žena, to je bilo v Karpinjanu pri Novem Gradu.

Otroka sta, še preden smo razpakirali, odvihrala na plažo. Pohitel sem za njima in pustil godrnjanje zaradi skupne kuhinje, da se izgodrja.

Ko sem ju dohitel, je hčerka že plavala, sin pa se je z masko potapljaj v plitvini. Sedel sem na klop, na katero so spuščali senco borovci z roba gozdiča, ki pokriva skoraj ves obalni pas zaselka.

Od morja je na vsem lepem zapihalo. Temni oblaki so se pripodili bog ve od kod in še preden sem se ozrl za otrokoma, je zabliskalo in zagrmelo. Ko sem ju dosegel, se je že ulilo. Stekli smo med borovci, ki so vsaj nekoliko zadržali naliv, zato nas je docela premočil šele, ko smo prečkali cesto in se tik za njo umaknili v gostišče.

»Ni mi prav, da imamo skupno kuhinjo. Najraje delam po svoje. Ne morem se kar naprej na koga ozirati. Ne bom kuhala, če ne bo prostora,« so privrele besede, ko smo se vrnili.

»Bomo hodili pa v restavracijo. Spodaj pri TREH PALMAH, kjer smo vedrili, imajo bogat jedilnik in tudi cene so znosne,« sem jo skušal pomiriti.

»Potem bom vrgla stran vse, kar smo prinesli s seboj,« se je še zakadilo, preden jo je zmotil sin, ki je brodil po vsebini ene od potovalč in najbrž iskal kakšno sladkarijo.

»Pusti, tam je toaleta! Ti bom poiskala pijačo. Bi sok?«

»Ne, kinder jajčko bi. Tisto, ki sem jo dobil od babice,« se ni dal odgnati.

»Tiste pa najbrž več ni. Kaj, če si jo med potjo pojedel?«

»Ne, nisem je pojedel. Ti jo imaš!«

»Morda je pa v kateri od potovalč. Med toaleta prav gotovo ni,« mu je skušala dopovedati, vedoč, da je ne bo našel, ker jo je pozabila doma.

Toda še kar naprej je rinil z glavo skozi zid, ki ga je žena vse trdnjega postavljala predenj. Zaganjal se je vanj, dokler se ni utrudil in zaspal.

Proti večeru je posijal sonce. Oblekel sem se in se sprehodil do obale. Sedel sem na klop, ki se je bila medtem že posušila. Vedel sem, da se oni trije še niso pričeli spravljati. Zazrl sem se v obsijano mesto na drugi strani zaliva, ki bi

ga lahko v nekaj minutah preplaval. V spominih sem odtaval kakih dvajset let nazaj, ko sva z brancem letovala tu v bližnjem kampu. S fičkom sva se vozila ob istrski obali in iskala primeren kraj za postavitev šotor. Na koncu sva ga našla nekje na tem koncu obale.

»Le kakšno je mesto zdaj, po toliko letih? Se je kaj spremenilo?« sem se spraševal.

»Molim, koliko je sati?« se je oglasil starejši možki in obstal pred menoj.

»Pola osam,« sem odvrnil.

»Tu se ne govori srpski. Šta tražite ovdje?« se je namršil možakar, me premeril od nog do glave in počasi odšel naprej, ko sem mu v slovenščini pojasnil, da ne razlikujem med jezika. Spet sem pogledal proti mestu, ki se je zdaj mrakobno zlilo s skoraj črnim madežem borovega gozda. Tam se je pričel pomol, s svetilnikom na koncu.

»Komaj smo te našli. Spet se bo ulilo. Kaj, če bi šli raje jutri v mesto?« se je oglasilo od zadaj.

»Saj sem že ves čas tu.«

»Mislila sem, da si kam šel.«

»Ne, ves čas sem tu.«

»Zdaj ju ne spraviva več nazaj,« je rekla po krajšem premolku in pohitela za otrokoma, ki sta se že zapodila proti mestu. Kmalu sem jih dohitel.

Sin je zašel s steze in začofotal po močvirju. V hipu so se mu umazali novi, beli športni copati.

»Bolje bi bilo, da bi bil bos, nobene stvari na tem svetu ne znaš paziti,« ga je pokarala žena, ko smo se ustavili v majhnem gozdičku. Toliko da si je hči zavezala čevlje in že smo po nekaj korakih stopili na plano, kjer nas je osvetlila primestna razsvetljava. Na levi strani sem zagledal ribjo restavracijo, ki sem se je spomnil od zadnjega letovanja pred dvajsetimi leti. Ko smo prečkali peščino, so nas spet prekrila drevesa, ki so se končala blizu mandrača. Pred nami se je odprlo mesto. Šli smo mimo čolnov in ribiških ladij ter bogate kramarske ponudbe na drugi strani. Potem na desno ob mandraču, mimo bencinske črpalke, do trdnjave. Tam smo se ustavili. Otroka sta hotela nazaj do mandrača, kjer sta opazila kioske s sladoledom. Obrnili smo se. Eden od sladoledarjev je metal kepe v zrak in jih lovil v kornet. Takoj sta bila ob njem. Ko je zmetal še po tri kepe za njiju, smo lahko nadaljevali pot, ki nas je vodila nekoliko navkreber, potem pa smo zavili desno in se po dokaj ozki ulici, skozi

množico, mimo mnogih trgovinic, prebili do trga pred cerkvijo. Zagledali smo velik oder.

»Koncert bo,« je rekla žena.

»Ne, danes najbrž še ne. Bova šla jutri pogledat,« sem predlagal.

»Kaj pa otroka?«

»Bosta pa spodaj v lunaparku,« sem odvrnil smeje.

Te zadnje besede sta ujela, čeprav sta bila nekaj metrov stran.

»Gremo v lunapark!«

Kar na slepo smo se podali po ulici, ki nas je pripeljala do obale. Tam je bilo пристanišče, kjer je bila zasidrana manjša turistična ladja. Nedaleč stran so ko toča zaškrabljali divji ritmi, luči so pregnale temo in vrtljak se je pričel vrteti. Še preden mi je žena do konca izrazila željo, da bi se za kakšen dan prepustili ponudbi te barkače, sta bila onadva že tam.

Če bi takrat, ko smo bili prvič v Karpinjanu, kdo rekel, da bova po sedemnajstih letih z ženo ugotovila, da letujeva tu že sedemnajstič, bi ga imel za šaljivca, saj sva dotlej letovišča menjavala skoraj vsako leto.

Tudi naslednje leto je bil prost termin za letovanje, ki je nam ustrežal, le še v Karpinjanu. Nisva bila najbolj navdušena nad tem, da bomo spet v istem kraju, a sva na prigovarjanje otrok, sina zaradi lunaparka, hčerko pa so vabile asfaltirane poti v naselju, na katerih se bo izpopolnjevala v rolkanju, na koncu le popustila.

Tokrat nam ni bilo treba obresti vsega naseља, preden smo našli apartma. Tudi skupna kuhinja žene ni več motila. Otroka sta bila kot doma. Hči si je našla prijateljico. Dve leti mlajše suhljato dekletce iz Zagreba je prihajalo iz ene od sosednjih hiš. Nobene pozornosti nama ni vzbujalo to druženje. Toda ko smo se vrnili domov, sta bili še vedno na zvezi. Tako smo se naslednje leto spoznali z njenimi starši, ki so nas povabili, da letujemo kar v njihovi hiši.

Pozimi pa je k nam prišla hčerkinja prijateljica na smučanje. Ta izmenjava se je nadaljevala kar nekaj let. Ščasoma smo se tu udomačili in navezali stike z nekaterimi sosedmi. Med njimi je bil starejši gospod iz Stuttgarta, sicer Zagrebčan, ki je s partnerko, ki ga je pred leti potegnila iz blata alkoholizma, živel v sosednji hiši. Pa gospa s koreninami iz Zagorja ob Savi, ki ni nikoli prišla brez psa, čeprav se z jazbečarjem hčerkinje prijateljice nista najbolj razumela. Najbližja sosedka pa je z družino ravno prispela s potovanja okoli sveta. Njen mož, Indijec s črno brado, je le redkokdaj stopil iz hiše. Tudi sin je bil bolj samotarski. Tako kot jaz, ki sem večino časa preživel na plaži ali v kakem lokal ob kavi in branju. Nisem se vmešaval v gospodinjstvo. Zalival

sem vrt in bil ženi v pomoč, če jo je potrebovala, popil kavo s sosedmi, se pogovarjal po slovensko ali kar v jeziku, ki sem ga ohranil iz časov služenja vojaškega roka. Tam sem prebral nekaj klasikov svetovne in domače literature: Andriča, Zilahija, Dostojevskega, Kafko in druge, v srbsčini ali hrvaščini ali srbohrvaščini. Kaj vem. Ostal mi je dokaj bogat besedni zaklad, ki sem ga, še posebno, če sem nekoliko globlje nagnil kozarček, bruhal v izobilju, tako kakor valovi svoje pene in vse, kar nosijo v sebi.

Zadnja leta letujeva v Šainih, ki so del Karpinjana. Malo prej sva se namestila v stanovanje v bloku. S seboj sva poleg garderobe in živil prinesla kup knjig. Sama sva. Če prav štejemo, sva že osmič v tem blokovskem naselju, kjer ima ženin novi urad v najemu nekaj stanovanj. Prej je službovala na agenciji za plačilni promet, ki je ni več. In spet je v drugi polovici julija, ko lahko oba dobiva dopust, po navadi prosto le tu. Ščasoma se je na to navadila in ne poskuša več najti drugih rešitev, kot so Cres ali Lošinj in še kje.

Danes je šlo zelo hitro. Kljub postankom sva potovala le tri ure in pol. Tudi vročine ni več. Burja jo je odpihnila in nekaj dežja je omočilo izsušeno zemljo.

Popoldne sva odšla na plažo. Na »njeni plaži« sem ji dal ključke od stanovanja in šel naprej, na svojo. Razen prvih let imava vsak »svojo plažo.« Sprva je bila njena še bolj oddaljena od moje. Bila je blizu Pinete. Zadnja leta pa ima svoj kotiček bližje bloku. Po navadi sva na »moji,« ker je tam dostop v morje lažji in tudi voda je čistejša.

»Moj prostor« je bil prazen, kakor bi čakal le name. Tako kot vedno sem položil blazino na gladko skalo in jo ogrnil z brisačo. Stopil sem v morje in kmalu videl, da je vse tako, kot je bilo, in sem točno vedel, kam stopiti, kje se izogniti ostrim čerem in kdaj se pognati v vodo.

Zvečer sva se odpravila v mesto. Dokaj hladno je bilo. Šla sva mimo pred nedavnim zgrajene marine in se zagledala na drugo stran ceste, kjer je ribja restavracija Marina, ki je lani, po mnogih letih, s tem novim imenom spet oživila.

Spogledala sva se, najbrž oba vesela, da lanski začetek ni bil le muha enodnevnica in da se je nekaj iz preteklosti, s prijetnimi spomini vred, vrnilo nazaj.

Na drugi strani, tam, kjer je bil nekoč gozdček, se že nekaj let šopiri hotel in mnogo modernih jaht se klanja pred njim.

Ko sva stopila v drugi gozdček, se je po nekaj metrih med drevesi prikazal lunapark s sodobnim vrtljakom in še manjšimi za otroke, pa velikim trampolinom. Pred leti so ga z druge strani mandrača predstavili sem. Podala sva se

naprej, mimo ribiških ladij, ki so ko vojaki stale v ravni vrsti, s kljuni obrnjenimi v smer, kjer je bila nekoč bencinska črpalka. Pot sva nadaljevala do trga pred cerkvijo. Rockerskih koncertov tam že nekaj let ni več. Nadomestila jih je domača folklor. Sedla sva za eno od kavarniških miz in nazdravila s hladnim pivom. Zazeblo naju je. Bolje bi bilo, da bi trčila na prvi dan letovanja s čajem ali z žganjem.

A že čez dva dni je spet zakuhalo. Vročina se je najbrž umaknila le toliko, da je lahko ujela nov zalet, ki mu zdaj ni bilo videti konca. Ni me odgnala od dnevnih opravkov, ki so se v zadnjih letih še bolj učvrstili v meni: vstajanje okrog osmih, rekreacija s tekom in z razgibavanjem s pomočjo trimskih orodij ob asfaltirani stezi, plavanje, zajtrk in odhod v mesto. V senci lokolov prebijem najhujšo vročino. Prejšnja leta sem posedal v trdnjavi, ki je v resnici hotel Čitar. Letos sem našel kotiček v vrtu kavarne na trgu, pred cerkvijo. Vzajem Glas Istre in si naročim kavo. Po dveh ali treh dneh pa je dovolj, da sedem za mizo in že dobim oboje. Od tam zavijem desno, dol proti mandraču, do ribje restavracije. Danes prvič v tem letu, zato se pozdravim s starima znancema, lastnico in njenim bratom. Zastonj pivo, za dobrodošlico, se mi prileže in ko se razgovorimo, čas zdrvi. Žena me najbrž že čaka s kosilom. S pozdravi za njo odhitim proti Karpinjanu.

Zvečer se oglasila pri hčerkinji prijateljici. Zdaj že gospodični, z likovno izobrazbo, ki gre proti tridesetim. Tu v svoji hiši ima, kadar ni v Zagrebu, likovno delavnico za otroke. Sedli smo za hišo. Pridružila sta se še dva Slovenca, njen fant in njegova mama. Torej štirje Slovenci in ona tudi ne povsem Hrvatica, saj je bil njen dedek

Slovenec. Pravzaprav je toliko Slovenka kot najina hči Hrvatica, saj je bil tudi njen pokojni dedek Hrvat. Nazdravili smo in pogovor je stekel.

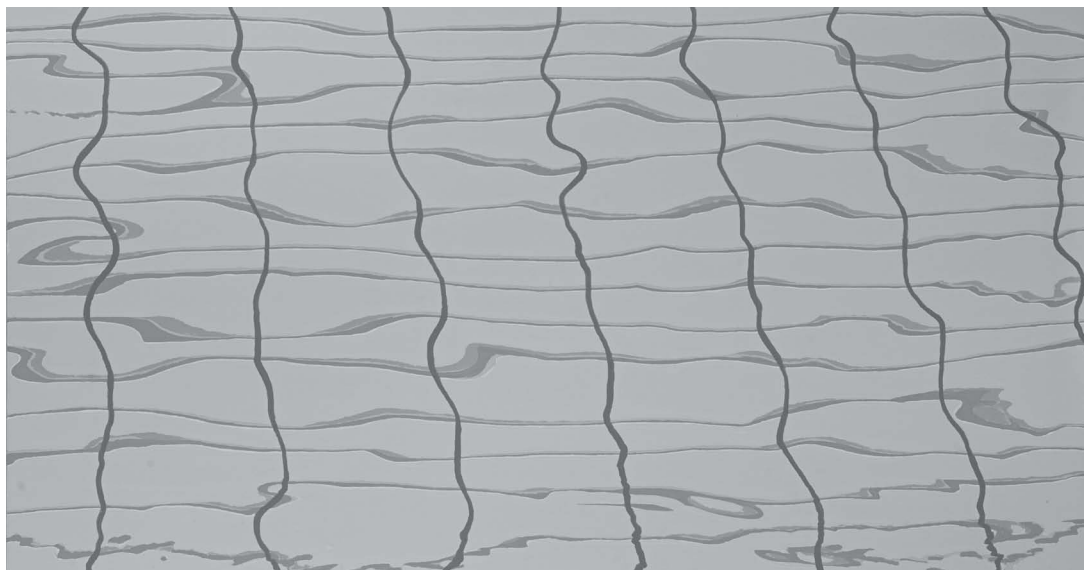
Zjutraj sem se z nekoliko težko glavo odpravil na tek. Blizu TREH PALM sem srečal soseda, ki se je vračala s sprehoda s psom. Naročil sem ji pozdrave za moža. Domačinka je. On pa je iz Slovenj Gradca. Že dolgo se poznavata. Stanujeta v obeh krajih in v obeh smo sosedje.

Spodaj ob obali poskusim s tekom. Povsem razglašen sem. Naglo se utrudim. Kmalu odneham in skočim v vodo.

Sva na »moji plaži.« Skobacala sva se iz vode in se otresala kakor kormoran poleg naju. Njegov ritual traja veliko dlje, kot da bi ga ponujal nama in drugim kopalcem, ki so hodili mimo. Eden od njih bi ga bil skoraj pohodil, a se ptič ni niti umaknil. Otresal se je in si s kljunom čistil temno perje. Pomaknil se je nekoliko višje nad naju in zaspal. Za njim še midva.

Sanja se mi, da sem v ribji restavraciji. Na mizi so kapisante, kanestrei in druge školjke, ribe in morski list. Malvazije je za poln akvarij. Žena mi nazdravlja. Natararica se smeje. Njen brat nam pripoveduje, kako so nameravali Nemci med umikom razstreliti mesto. Pa si je poveljnik premislil. Po vojni so mu v zahvalo pripravili fešto. Reka ljudi se vali med nami in mandračem. Mesto zasije v eksploziji luči.

Prebudim se, v meni še vedno odmevajo večrajšnji valovi. Danes je morje mirno. Žena je že budna in bere. Zagledam kormorana, ki raca proti čerem. Stopi na najvišjo, za nekaj trenutkov obmiruje, potem pa skoči v rdečino, ki je obsijala gladino morja. Nekaj trenutkov zatem je izginila, s ptico in soncem vred.

Peter Hergold, Brez naslova, (detajl), akril, 2013

Prolog

Razlogov za prebuditev utrinkov, ki so leta dolgo počivali na trdem disku računalnika (in se upirali morebitnemu nehotnemu izbrisu s kopijami najprej na disketi, potem na ključu, nazadnje še na zunanjem trdem disku) v moji delovni sobi, je bilo kar nekaj. Dogajalo se mi je nekaj nenavadnega: bolj ko sem se trudil pozabiti neprijetno, manj možnosti sem si dajal, da bi se to zgodilo. Postajal sem podoben žrtvi, ki se zaljublja v svojega mučitelja. Da si izprosi košček milosti? Tisto, kar sem želel, da odnese reka pozabe, sem imel varovano na več privezih svojega obrežja.

Prvi premik k odločitvi o preoblikovanju krhkega spominskega zasnutka v trdnjšo zgradbo z okostjem je vzpodbudilo moje letošnje kolesarjenje iz Budimpešte v Beograd, pravzaprav vožnja, ko sva se s kolegom z Lasto (srbsko prevozniško podjetje) s kolesi v prtljažniku že vračala domov iz srbske prestolnice. V do zadnjega sedeža razprodanem avtobusu na relaciji Beograd-Zagreb-Maribor-Linz se je na prehodu srbsko-hrvaške meje zgodilo vse tisto, kar je počivalo v moji osebni datoteki Potrudi se pozabiti (čeprav se pozabiti ne sme, marsikaj pa odpustiti mora). Dogajalo se je vse tisto, kar je bila v času mojega odrasčanja in zrelih let nočna mora na mejnih prehodih z vsemi sedmimi državami, ki so obkrožale mojo nekdanjo domovino Jugoslavijo, zato pa je bila znotraj njenih meja migracijska popolna svoboda, brezmejnost pravzaprav. Doma (v Jugoslaviji) smo si vzpostavili vse tisto, kar nam zunaj hiše (domovine) ni bilo dano. Potem se nam je zamejski bližnji svet postavil na glavo. Meje v EU so se izbrisale, v bivši Jugi pa vzpostavile. Svet se nam je prekucnil v duhu – tuje hočemo, svoje damo. In s(m)o trdo zastavili vsaj šest notranjih železnih zaves. Takšen je bil račun, ki ga je izstavila po drugi svetovni vojni vzpostavljena balkanska svoboda.

Najino avtobusno vračanje se je zgodilo kakšen dan po vstopu Hrvaške v EU. Za novodošle evropske carinike na bodoči schengenski meji (hrvaško-srbski) je bila to izjemna priložnost in apel, da začnejo izkazovati svojo lojalnost in zvestobo novim bruseljskim gospodarjem, hkrati pa demonstrirajo pred srbskimi potniki, ki so bili avtobusna večina, kako so še svetlobna leta daleč od deklarirane svobode stare celine, kamor se je njim končno uspelo vtihotapiti. Torej – carinske-

mu pretresu prtljage smo bili podvrženi dosledno vsi potniki. Osebna izkaznica, s katero se potuje do Nord Capa ali pa najzahodnejše točke celinske Evrope, je bila vredna manj od piškavega oreha. Svi na lični pregled.

Zgodilo se je v maniri morastega navodila, da naj se z vso prtljago postavimo v vrsto in se v gosjem redu pomikamo in prepustimo carinski kontroli. Resnici na ljubo – najini kolesi sta lahko ostali v prtljažniku, saj so si ju blagovolili ogledati na licu mesta. Potem se je lahko začelo. Za nekaj metrov dolgim pultom so stali štirje uslužbenci in so z rokami, orakovičenimi z lateksom ali pa kar golimi, šarili po na pregled prinesenem. Brkljali so po ženskih neseserjih in torbica, zaukazovali odpiranje potovalk in kovčkov, ker so iskali bog ve kaj med skrbno zloženim perilom in oblačili, prebirali mojo kolesarsko robo, ki sem jo moral razsuti iz ortlijevih kolesarskih torb, otipavali zamaščeno orodje, potem pa z umazanimi parklji segali v vrečke s popotnimi prigrizki tistih, ki so bili na vrsti za mano ... S svojimi podalpskimi frisi so igrali eden dobrohotneža, drugi mutca, tretji rablja, ženska je bila vzorčna zafrustrirana kroglarica – vsi pa so bili seveda razpostavljena moč, moč, moč ...

Čez nekaj ur nočne vožnje nas je čakala nova meja: hrvaško-slovenska. Postopek je bil za prtljažni pregled skrajšan, stali smo pa v gosjem redu z dokumenti v rokah ter se identificirali tako pred sosedi kot kasneje pred domačimi. Zdelo se je, da se sosed boji sosedu kot hudič križa.

V dvajsetih letih države Slovenije (ko so nam razkošno rezali svobodo zahoda in severa, notranjo pa v imenu tega lažnega blišča omejevali in krajšali) sem že skoraj pozabil, da je bila vse gornje tudi naša slovenska in seveda evropska stvarnost. Od nje je minilo komaj kaj več kot dvajset let. Ah, spomin! Kako si nezanesljiv. Minljiv. Potuha potuhnjena.

Tako se je v meni na sedežu številka 47 v srbski Lasti znova sprožil plaz zgroženosti, pa sem že skoraj uspel pozabiti na vsa podobna ponižanja iz mladosti in zrelih let.

V drugo se je gornji déja vu ponovil čez mesec dni na jugoturneji Matalaje, slovenjgraške gimnazijske vokalno-instrumentalne skupine, ko smo skupaj z avtobusom prevozili Slovenijo, Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Srbijo in Makedonijo ter se nato iz Skopja preko Beograda vrnili domov. Na mejah, ki jih v 45 let dolgem

življenju Jugoslavije ni bilo, smo morali po novi ureditvi sveta opraviti 14 mejnih kontrol.

Opazoval sem dijake, ki so imeli vsi po vrsti prvič opravke take sorte. Ko jim je eden izmed sošolcev povzel dogajanje, saj je bil v carinskih prostorih deležen pretresa do golega in so mu čisto zares pogledali tudi v gate, so se krohotali na vsa usta, saj so bili prepričani, da gre za dobro šalo. Toda ko je bilo treba že šestič iz avtobusa in stati v sicer ne strogem vojaškem redu na pločniku pred kioskom z mejnim policistom za okencem, so bili prisiljeni dokončno verjeti, da smo v nekih drugih svetovih.

Najprej sem jim želel katero izmed spodaj priloženih zgod povedati med vožnjo, da bi hitreje minil kakšen nočni kilometer, recimo iz Sarajeva v Skopje, pa sem hitro dojel, da bi govorjenje lahko delovalo kot redna radijska oddaja. Lahko noč, otroci ali ona iz skoraj že davnine, zato pravičljiva: Še pomnite, tovariši. Slednja je še iz časov, ko državljani Jugoslavije in turisti sveta niti v najbolj morastih sanjah niso mogli nasnuti podob zdajšnjih razmejitvenih črt Slavonskega in (Bosanskega) Broda pa Vardišta in Preševa ali mejnih kontrol Bojakovo-Batravci v letu 2013. Kakor tudi ne našega Gruškovja.

Po vsem tem ni več mogoče reči, da se tako pač svet vrti, in nemočno zamahniti z roko. Ostane samo ugotovitev, da ga – svet namreč – tako ureja človek. Ampak po nekih drugih merah – ne po merah ljudi.

Vodovodna cev

Ko sem bil otrok, smo sredi šestdesetih let šli kupit pralni stroj v Trbiž v Italiji. Izkazalo se je, da smo imeli komajda polovico denarja. Trgovec je rekel: »Dajte, kar imate, odpeljite stroj in prinesite ostanek denarja čez mesec dni.« In smo ga prinesli. Brez podpisov in pogodb, čeprav smo se videli prvič in smo bili z druge strani meje, ki se je komaj dobro odpirala. Ne trgovec in ne mi si nismo mogli niti predstavljati, da tega ne bi storili.

(Dr. Božo Repe: Gostilniška država, Mladina 43, 29. 10. 2010, str. 28, 29)

Ko sem bil že profesor, pravzaprav učitelj slovenskega jezika in književnosti na srednji šoli v Slovenj Gradcu, in se zaganjal v adaptacijo vaške, to je kmečke hiše, postavljene na vzhodnem robu za nas prelepega laza, smo bili na začetku osemdesetih let (prejšnjega stoletja seveda). Osebni dohodek komaj besede plača vreden, menjava dinar – šiling je na črnem trgu cvetela, kurz 28 : 1, torej 28 dinarjev za en šiling, k temu je bilo treba priložiti še šticungo, ki se je gibala od 30 do 50 procentov, odvisno od razmer na

trgu, nuje povpraševanja, od stopnje čuječnosti organov pregona črnborzijanstva. Pa še od česa. Ni bilo redko, da se je s preprodajo deviz služilo tudi po 100 % na menjano valuto, pač odvisno od nakupovalčevih želja in potreb, pravzaprav sile, ki ga je gnala v skorajda bankrot: a čez mejo so se kupovala zdravila, vinilke, rifle, knjige ... Za te stvari se človeku včasih upravičeno dogodi tudi trenutek slaboumja.

To je bil tudi čas, ko je bilo na domačem trgu gradbenega in tehničnega materiala komaj kaj, čez mejo, ki so jo skušali skorajda neprodušno zapirati graničarji – vojaki JLA, v gnilem kapitalizmu torej, pa vsega dovolj, če že ne kar preveč. Notranjim Slovencem so se lahko ob avstrijski in italijanski ponudbi v glavnem cedile sline, nam na državnem obrobju pa so bile dosegljive malo-obmejne prepustnice, ki so dovoljevale enkrat na mesec malo večji nakup brez carinskih dajatev. Za nas in po menjavi so bili taki nakupi sicer skoraj brezumni, toda dobiti se je dalo, kar si nujno potreboval: cement, fasadne plošče, grunfuss črpalke za centralno postrojenje ... in tudi pocinkane vodovodne cevi, sploh vse, česar na domačem trgu preprosto ni bilo ali pa je kronično primanjkovalo. Seveda je imelo svojo ceno tudi domače podkupovanje, toda čakalne vrste v trgovinah z gradbenim materialom so bile preprosto predolge.

In ker smo material kupovali dobesedno na kile in na centimetre, da se ja ni kaj zavrglo, predvsem pa zaradi žafranske cene (za nas, ki smo devize v sili tudi do dvakrat preplačali, pa sploh). In ker hodi hudič, ko se odloči, večkrat srat na isti kup, je marsikdaj, če že ne vedno, zakaj Murphy je skoraj večten, ravno med zaključnimi deli posameznih gradbenih etap zmanjkovalo vsega. V takem primeru se je dalo skočiti v Labot recimo po vrečo cementa, v pliberško slovensko Zadrugo po zavitek lepila za ploščice (tam se jih je polagalo že na lim, ne le na cement), v fabriško trgovino v Libučah po lak za parket, k Blažuju po Grundfossovo črpalko ...

Med našo prenovo, torej tisto, o kateri govorim, se je prav to zgodilo tudi med napeljevanjem novega vodovoda v stari hiši: najbrž smo si omislili še kakšno pipo več, zato je zmanjkalo nekaj metrov cevi. Dobiti jo sredi popoldneva v kateri izmed trgovin na Koroškem je bilo prazno upanje, stopiti čez mejo pa sicer ni predstavljalo nobenega problema, toda kje sredi belega popoldneva vzeti šilinge, sploh pa – kako cev spraviti čez mejo, ker je bila mesečna dovoljena kvota za nakup z maloobmejno že izkoriščena praviloma vsakega prvega v novem mesecu, to je bila druga pesem. A tokrat se je zgodilo kot v stari dobri pravljici: priučeni mojster vodovodar, ki je želel

delo opraviti do konca, kajti na njegovem spisku so v vrsti čakale že nove stranke, pri katerih je že tako in tako (kot tudi pri nas) zamujal za kakšen teden, se je ponudil, da bo posodil konvertibilno valuto: segel je v zadnji žep delovnih hlač in potem, ko je dobro oslinil prste, razprl denarnico, v kateri je počival trden denar. Avstrijski Šilingi.

»Ej, profesor moj, ti bo tvoj delavec posodil.«

In je spet oslinil prste ter začel šteti:

»V Jugoslaviji delavec še nekaj velja. In tako je tudi prav. Bova vzela v račun, ko mi boš plačal. Če boš vračal v dinarjih, ne pozabi na šticungo. Zate 30 procentov.«

Pomolil mi je denar in zahteval:

»Preštej! Denar je za to, da se šteje!«

Potem se je z ritjo naslonil na okensko polico in čakal, da sem končal z delom, saj sem mu med njegovim predavanjem natakala špricer. Tega kljub vsemu še ni upal storiti sam – je bil pri hiši šele kakšen dan.

Mene pa so obsedale že druge skrbi – kako cev v katri spraviti čez mejo. Prešvercati jo je bil edini imperativ. Nase in na ponižanja nisem utegnil misliti.

Izmerila sva avto, potem potrebne dolžine cevi, s katerimi bi bilo mogoče zaključiti montažo hišnega vodovodnega omrežja. Hakeljč je bil v tem, da je bilo treba cevi spraviti med in pod avtomobilske sedeže, jih pri voznikovih nogah prekriti z naključno odvrženo jakno (kako naivno, a sto in stokrat uporabljeno, tu pa tam celo uspešno!) ter jih tako prikriti pred carinikovim budnim očesom, potem pa se priporočiti svetniku, zaščitniku tihotapcev, in jih skušati spraviti iz tujine v domovino brez državnega mejnega daca.

Dobro uro po začetku opracije pocinkana cev sem se znašel v trgovini z vodovodnim materialom sredi pliberškega mestnega trga: šestmetrsko polcolarco naj razrežejo na dolžine 2 X 170 ter 2 X 130 cm, k temu naj dodajo še meter, ki je ostal in bo za rezervo. Trgovcu ni bilo treba nič razlagati: vedel je, čemu se stvarjem streže, kot se. Zapletlo se je pri plačilu: izkazalo se je namreč, da sem za nekaj šilingov prekratek. In je prodajalec poklical lastnika, ki je vzel v račun situacijo, kakršna je pač bila. Njegov čut za poslovnost je deloval brezhibno – razrezano cev bo težko spravil v promet, če jo obdrži, videl pa je tudi moj skisan obraz. Razloga sta bila dva: sram zaradi denarja, ki ga nisem imel dovolj, in obup, če bom prišel domov brez robe, vodovodarja pa spet dobil kdo ve kdaj, da bo zaključil delo. In čisto na koncu – v prazno zdaj tečejo tudi vodovodarjeve ure, toda brezdelje si bo obračunal brez milosti. Vrednost – ena vodovodarska ura za dve moji, profesorski. Kar začrvičilo me je.

»Dajte, kolikor imate, ostalo prinesite, ko boste spet hodili naokrog!« je zaključil lastnik in ... sem lahko naložil, pravzaprav skril, ter odpeljal.

Za prehod meje sem uporabil staro finto: v Avstrijo smo vstopali na Holmcu, vračali pa smo se čez Vič. Zdelo se nam je, da smo tako bližje cilju – priti neocarinen čez mejo. Če bi se vračal čez Holmec, bi še najbolj tupemu cariniku potegnili, da nekaj ni v redu, če si na meji po pol ure, pa trdiš, da ničesar ne prevažáš. Si šel v Pliberk le pogledat na občinsko uro?

Pripeljal sem na viški mejni prehod. Najprej avstrijski. Potem naš. Še enkrat stop.

»Kaj imate za prijaviti?«

»Nič.«

»Odprite prtljažnik!«

Ne preostane mi drugega, kot da zmečkam:

»Pocinkano vodovodno cev vozim.«

»Samo eno?«

»Samo eno,« si oddahnem prepričan, da bo iz svojega kotca milostno pomignil s prstom in mi tako signaliziral, da lahko nadaljujem proti domu. Če je v njem kaj psihologa, mi lahko z obraza razbere, kako se mi mudi.

In res pomigne s prstom:

»Zapeljite desno in parkirajte!«

Ko se je le primajal od kotca do mojega parkinga, je odprl prednja vrata na moji desni, malomarno pridvignil na dnu avta odloženo jakno in se zaigrano začudil:

»Ni ena, štiri so!«

»Bila je ena,« sem bleknil kot največji idiot.

S pestjo, iz katere je štrlel samo palec, je podrezal čez svojo ramo proti stavbi za njegovim hrbtom:

»Oglasite se v uradnih prostorih carinarnice! Pridem za vami.«

Bil sem v carinskem prekršku. Poravnati bom moral uvozne in še prekrškovne dajatve. Bil sem brez prebite pare – še za cev mi je posodil vodovodni monter.

Cev, pravzaprav cevi, sem moral pustiti na carini. Zdaj bo šla zadeva tudi v drugačen postopek – do materiala se najbrž ne bom mogel dokopati prej kot v štirinajstih dneh.

Kakšna država! Sama ni imela, če si uvozil, pa je hotela od tega nekaj imeti in zaslužiti še sama. Požrl sem jezo, celo bes, in pridno molčal. Razložil sem cevi na predpisano mesto in ob odhodu pozdravil. Skušal sem razumeti, da tudi carinik samo opravlja svoje delo, da pač obstaja – neki dogovori, ki bi jih moral tudi jaz spoštovati ...

Med vožnjo na domače gradbišče sem se odločil – ne bom se vračal po prekleto cevi. Bog daj, da bi se cariniku zataknilo v rit. Vse štiri.

Vodovodar me je samo zabodeno gledal – nisem mu razlagal, kako sem lahko doma, toda brez cevi, še posebej pa – brez posojenega denarja. Obnašal sem se, kot nekaj let kasneje Solženicin, ko je bil eksportiran v Ameriko. Tam ga je čakala truma radovednežev kar tako, predvsem pa je krdelo prisotnih novinarjev (mrhovinarjev) prežalo na njegovo veliko izjavo po izstopu iz vzhodnega pekla v sončno luč zahodne svobode. Toda kaj je še sploh bilo mogoče reči po Enem dnevu Borisa Denisoviča, po Avgustu štirinajstega, po Rakovem oddelku, po ...? Velikemu pisatelju in človeku so ostale le še besede: »In zdaj bom molčal.« In je tudi molčal. Dolgo. Solženicin.

Jaz tudi. Pred svojim monterjem. Nič nisem rekel. Namenil sem se samo nama z vodovodarjem naliti vsakemu po en špricer z zlato rebulo, zakaj česa drugega ni pil. Taki časi so bili, da je obrtnik, praviloma popoldanski fušar, naročil, kaj bo jedel in pil, drugače je bilo komaj kaj verjetno, da se bo lotil dela. Pa je bila steklenica prazna: udušil jo je, medtem ko me je čakal med mojim prebijanjem čez mejo. Lahko je začel le še pospravljati orodje. Nekaj je bentil, no, če že ni ravno robantil, je pa zagotovo gornjal in oponašal, da kaj je zdaj to – tri ure pred temo bo končal z delom. In kaj naj s temi urami? Če bi delal kod drugod, bi zaslužil, zdaj naj pa ta čas ... Kaj? Naj sede in se v rit brca?

Jaz sem že bil odločen, da bom le še molčal.

Naslednji popoldan sem se odpeljal v Pliberk s tistimi šilingi, ki sem jih bil ostal dolžan, se lastniku trgovine zahvalil za zaupanje in povedal, kako veliko uslugo mi je naredil, resnice pa nisem razglašal. Me je bilo strašno sram: zaradi sebe, ker sem taka voha vehasta, in zaradi države, ki pa sem jo imel, začuda, še vedno v čislih. Celo in tudi rad.

V razredu sem še naprej trmasto razpredal o velikih besedah: domovina, jezik, kultura, preteklost, oprimki, identiteta ...

Agababić

Moj šolniški kolega Agababić ni nikoli obnavljal tujih carinskih storij, to se pravi malih zgod tihotapčkov, švercerjev, šmuglerjev ... Je imel svojih dovolj. Sicer je bil učitelj poslovne matematike na šolskem centru, priče trdijo, da soliden, a je na pedagoškem in dijaškem poligonu zaslovel predvsem s tem, ko je kot eden izmed dežurnih učiteljev (v šoli se je imel zgoditi veliki koncert avtorja in izvajalca skladbe Vse manj je dobrih gostiln) na hodniku pri zadnjem, to je službenem, učiteljskem vhodu v šolo zalotil neznanca, vsiljivca in ga ekspresno pregnal, a se je kasneje

izkazalo, da je bil to sam Andrej Šifrer. Agababić ga ni (pre)poznal, je pa vzorno opravljal rediteljsko oziroma varnostniško delo pri rezervnem vhodu in po šolskih hodnikih. Šifrerjev Andrej je odreagiriral tako, da je pohitel okoli šole h glavnemu vhodu, a je tam spet naletel na istega priložnostnega vunbacitelja Agababića, ki je bil zdaj pripravljen z neposlušno sitnobo fizično obračunati, saj se mu je že od daleč videlo, da tip ni dijak, ampak vsiljivec, ki hoče prelistati dežurno službo in se zastojkarsko pretihotapiti na glasbeni dogodek. Tokrat je pevec milo prosil, če lahko vstopi, zakaj zamudil bo na koncert, ki se brez njega ne more začeti. Ko so svojemu učitelju poslovne matematike tudi dijaki prikimali, da je Andrej res Šifrer in nastopajoči, se je Agababić omehčal, široko nasmejal in kantavtorja spremljal do prostora za nastop. Tako je koncert dobil zeleno luč in Šifrer je lahko začel.

Taisti Agababić je lepega dne že kdove količ prispel na holmski mejni prehod z redno avtobusno linijo, ki jo je organiziralo prevozniško podjetje Integral na relaciji Titovo Velenje-SG-Ravne-Prevalje-Pliberk in nazaj. Ni bilo malo avtobusarskih firm, katerih vodilni so hitro pogruntali, da potreb po kavi, toaletnem papirju, pralnih praških, pomarančah, rižu itd. v deželi na sončni strani Alp ni mogoče brzdati, zato so bile zasedenosti avtobusov zagotovljene, proge oziroma že kar meddržavne redne linije pa več kot rentabilne.

Potem se je, tako kot že deset- in desetkrat doslej, torej po prevoženem nikogaršnjem svetu med carinskima hišama Grablach-Holmec, to je kosu zemlje med avstrijskim in slovenskim, pravzaprav jugoslovanskim mejnim prehodom, saj so se carinske dajatve stekale najprej v Beograd, torej na slovenskem mejnem bloku, začelo: vsako vračanje, torej vstop v domovino, je bilo povezano z obvezno carinsko kontrolo. Tudi tokrat sta v avtobus vstopila miličnik, ki je pregledal potne liste, in carinik, ki je na slepo srečo (ali pa tudi ne) tu pa tam koga pobaral, če ima kaj prijaviti za ocarinjenje, praviloma pa vsaj dva ali tri potnike tudi določil, da so se z vso robo odpravili na natančnejši pregled in pretres v prostore carinarnice. Nesrečniki so morali pobasati svoje vrečkovje in v upravni zgradbi carinarnice na ustreznem štantu razložiti nakupljeno. In bog ne daj, da bi na pregled pozvani zaradi naključne, nehotene izgube spomina pozabil na katerega izmed svojih punkeljnov.

Ko so se pretreseni – vrečkovno in notranje, to je čustveno – nakupovalci vračali in posedali na svoje sedeže, je bilo redkokdaj slišati za koga, ki je kupil manj, kot je bilo dovoljeno. Pot se je tako izšla kot čista izguba na kvadrat: najprej

slaba, pravzaprav roparska devizna menjava s tudi 20-odstotno šticungo (dodana vrednost uradnemu menjalnemu tečaju, ki je pripadala prekupčevalcu, to je prodajalcu tuje valute), temu dodani prevozni stroški, na koncu pa še carinska dajatev.

V igri naključij je nanoslo, da je moral na podroben carinski pregled ne le enkrat tudi Agababić.

Zgodilo se mu je tudi 27. novembra 1986. Zadnji dnevi novembra so bili sicer vsako leto zavezani Agababićevemu obrednemu, romarskemu odhajanju v pliberško slovensko Zadrugo, zakaj pred durmi so bili prazniki, ko smo praznovali v Jajcu spočeto novo Jugoslavijo, simbol svobode vseh zatiranih in ponižanih. Vsakega 29. novembra v letu, zdaj že krepko v abrahamovstvu, je tako Agababić široko nasmejan potrkal na vrata blokovskega stanovanja svoje postarane mame, ki je bogve od kako zgodaj že čakala tako reč pri vratih, da jih je lahko čimprej na široko odprla in se je za njimi praznično zarezal sin. S plastično vrečko v roki. Ki je priromala iz Avstrije. V njej pa ... Ampak do tega trenutka se je moralo zgoditi še marsikaj.

Med ogledovanjem razstavljenе robe je carinik, narahlo pripogljnjen, da sta mu s prsti prepleteni roki lažje počivali nad trtico odloženi, najprej zgroženo ugotovil, da je Agababić presegel dovoljeno uvozno kvoto enega kilograma kave. Čez mejo da nosi en kilogram več, kot je dovoljeno. V tem primeru so pravila jasna – tu ne pomaga niti plačilo carine, vrečka z zrnjem, ki bi moralo zadišati šele čez kakšen dan med praženjem na maminem domačem štedilniku, nepreklicno ostaja v lasti države. Izguba je bila strašna – predvsem za njegovo skoraj že 90-letno mamo, ki brez kave ni zmogla niti pošteno odpreti očesa, kaj šele držati telo pokonci. Sicer je bila Slovenka, a mož jo je, dokler je bil, pošteno okužil in zasvojil – s kavo, tako da je, kar se tiče odvisnosti od mlete ali tucane kave, postala vzorna priučena Bosanka.

Nič Agababićevega ni pomagalo – ne prošnje ne sklicevanje na mamo, ki je že v letih, o njenih zadnjih drobnih radostih, ne apeliranje na človečnost ne na morebitno srčno širino ošiltnega brezsrčnega mejnega uradnika pred njim, še manj sklicevanje na humanost, ki ponekod po civilizirani Evropi vendarle vzdržuje določene standarde. Razprava o slednjem je sploh vodila na spolzka tla in se je je bilo bolje izogibati, kajti že namig, nehoteni retorični zasuk, je lahko pomenil verbalni delikt in državni organi so bili zapriseženi prijavljanju vsakega blatenja pridobitev revolucije, kar je posledično lahko pomenilo obsodbo po znamenitem 133. členu, ki je varoval

nedotakljivost oblastnikov in državnih institucij. Tako je lahko tudi sklicevanje na humanost, ki da je v državi primanjkuje, pripeljalo pred sodnika ... če je bilo treba pa tudi v zapor.

Tako je Agababić med intenzivnim gestikuliranjem, ki smo ga lahko vsi opazovali skozi avtobusna okna in skozi okno carinarnice, povedal in pokazal uradni osebi, kar ji je šlo. Nazadnje je še enkrat trdo postavil kilogramski zavitek na pregledovalni pult, a je embalaža vzdržala. Ne pa carinik. Od priložnostnega tihotapca je zahteval, da izprazni in razstavi še vsebino druge vrečke, in hitro ugotovil, da je kvoto presegel tudi z nakupom čokolade – pol kilograma je mora pustiti ob kavi. In je dal vedeti zariplemu plešastemu jezljivcu, da naj ne rohni preveč, ker si bo vzel čas in natančno izračunal vrednost njegovega nakupa. In bog ne daj, da je presegel dovoljeno vsoto denarja, ki jo je bilo mogoče legalno odnesti čez mejo. Čisto mogoče je, da se bo izkazalo, kako je že od prestopa državen meje, to je od izstopa iz države pred dvema urama, v prvem carinskem prekršku – pretihotapil je nezanimljivo količino denarja. In tako opetnajstil tudi državo, kajti z nakupom doma bi pomagal svoji domovini k večji prosperiteti. To, da ničesar od v tujini kupljenega na domačih trgovinskih policah ni bilo, je bilo v zastavljeni mali učni uri iz domoljubja za carinika postranskega zadeva, ne pa predmet konkretnih ugotovitev. Tako je nesrečnemu Agababiću ostala le še zadnja oblika državlanskega belega upora: razvil je čokolado in se je lotil. V avtobusu so ga čakali toliko časa, da jo je dobesedno požrl. O tem je pričalo intenzivno poskakovanje njegovega adamovega jabolka.

Ker robe v želodcu ni bilo mogoče cariniti, so se male ribe, ki vzdržujejo državo, končno le lahko odpeljale. Agababić seveda brez zasežene kile kave in oteto čokoladno ploščico, a s krvavordečimi očmi. Tisti, ki so sedeli pred njim in se obračali nazaj ter ga pogledovali skozi luknjo med sedežama ali pa se pridvigovali nad svetlikačo se omaščena naslonjala za glave, niso mogli z gotovostjo presoditi, ali je bilo od goltanja Milke ali solz besa, ki jih je zatajil in požrl.

Vendar pravi tihotapec ne odjenja. Še manj tisti, ki je doživel ponižanje – svojo klavno podobo lahko opere le s tem, da že naslednjič kateregakoli že izmed državnih mejašev prelišči. In o tem kjerkoli je že mogoče skuša mitsko bajati. Si pravzaprav zalizovati rane. Agababić je satisfakcijo za ponižanje preprosto moral doživeti. Ni bila važna ne cena ne število ponovitev, to se pravi neuspešnih poskusov – štela bo samo zmaga, končna in sladka. Ena samcata.

Bilo je pozimi, mogoče v dneh veselega pričakovanja vsega, kar se ima zgoditi v zadnjem

tednu pred novim letom. V Integralovem avtobusu je bilo prijetno toplo. Nakupovalci poseдени, svečana ali pa iz strahu skotena tišina, med sedeži spet obredno pohajata miličnik in carinik. Med vsemi potniki je samo Agababić v krznem plašču in s kučmo na glavi. Ostro oko v njem zasluči potencialnega tihotapca in seveda mora z vso svojo robo do prve postaje socialističnega križevega pota – pod carinski drobnogled. Tokrat od njega ne zahtevajo samo, da izprazni vrečko, sleči mora tudi plašč in sneti kučmo. A je čist – to se pravi, ničesar ne skriva ... Kar in kolikor je nakupil, je v skladu s predpisi. Lahko se vrne v avtobus, ki bo odbrzel po Mežiški in naprej po Mislinjski dolini s svojimi potniki do Titovega Velenja – pač kamor kdo. Prinašalci darov komaj čakajo, da odpro vrata svojih domov in po kuhinjski mizi razstavijo uvožene sanjarije – pomaranče, riž, Milko, pralni prašek, toaletni papir, pravo kavo ...

Komaj so popotniki dobro na svoji zemlji, pravzaprav na svojem asfaltu, sicer še vedno v avtobusu, a vendar doma, skoraj pozabljeni sta že tudi tortura in ponižanje ob vrnitvi v deželo proletarcev, ko so trepetali pred budnim očesom postave, po kakšni minuti vožnje po zemlji domači torej – Agababić oživi.

Dvigne se s svojega sedeža in se pokloni na vse štiri strani neba, pravzaprav se pokaže svojim sopotnikom in se reži na vsa usta. Kučma mu stoji po strani, v krznu mu je sicer pasje vroče, a kaj bi to: prevaral je beštijo na meji in maščevanje za enega izmed prejšnjih neuspešnih vnosov je sladko. Tako stoje pobrška po žepu in izvleče denarnico, iz nje pa potegne izvijač, ki se razpre kot žepni nož. Zdaj se otročje razposajeno hihihta. Potem ponikne kot podmornica v svoj sedež in si da opravka z rešetko nad loputami avtobusnega gretja pri nogah, od koder veselo puha toplota, ki greje zmagovalce in poražence današnjega nakupovanja. Ko seže z roko v temo ozke odprtine, pa samo obupano zaječi: vročina, ki v avtobus ni dovolila predbožičnemu mrazu, mu je stopila vse tri polkilske tablice Milka čokolade. Take z lešniki.

Ena se je scedila bog ve kam.

Drugo potegne na plan, a mu je skoraj polovica kapne po pelcu – skuša se očediti, a bolj ko z dlanjo briše flek, večji je rjavi madež, ki se poteguje čez plastično dlakovje.

Tretjo previdno prelaga po rokah, da se po nekaj minutah le sprime v kepo. Ponuja jo sopotnikom, da bi jo odgrizovali, a nikogar ni, ki bi z njim delil zmago. Končno se sam zagloda v za silo otrdelo kroglo in debelo požira, da mu pordijo oči, najbrž od podlekov, ki se mu delajo na poti od golta do želodčnega sfinkterja.

Ne zdaj, prosim

Tri velike groze so se obetale odraslemu državljanu bivše Juge – če mu jih je sploh bilo dano in mogoče preizkusiti glede na družbeni položaj.

Prva je bila plombiranje zoba, pravzaprav odstranjevanje kariesa. Vrtanje torej. To je bilo še posebej travmatično, če je moral sesti na stol pri zobarju, ki je sveder še vedno poganjal in vrtel z nožnim pedalom. Naj so bile transmisije vrtalnega stroja še tako umetelno domišljene in dodelane, vrtanje je vedno bolelo bolj kot nagniti zob. Marsikdo se je raje odločil za puljenje, četudi brez injekcije, kot za martirij pred dobljeno zalivko.

Druga groza je bil vsakoletni tehnični pregled avtomobila, ki je – uspešno opravljen – omogočal podaljšanje registracije. Izrabljene zavorne obloge, zarjavelo podvozje ali od rje preluknjani pragovi ter blatniki so znali odplakniti družinski sindikalistični teden morskih počitnic. Izogniti se stroškom popravila za vsako ceno, pa četudi na račun varnosti, je bila mantra slehernika, ki je komaj sestavljal začetek meseca s koncem, zakaj plače so bile slabe, kreditnih odtegljajev pa vedno preveč. Zato je vsak nenadejani avtomobilski posttehnični vdor v zasebni monetarni sektor pomenil prehod s kisle repe na kislo zelje, oboje seveda brez kakršnihkoli dodatnih okrepčil. Reklo se je, da v takšno košto prase ni niti stopilo, kaj šele da bi v njej plaval kakšen kos njegovega mesa.

Tretja groza je bilo vračanje iz tujine, to je čakanje na mejnem prehodu, pravzaprav srečanje s cariniki. Slehernik je bil več kot enkrat ujet v zanko, iz katere se ni dalo drugače kot s pristankom na morebitno ponižanje – a življenje po dobljeni še tako drobni carinski goljufiji je znalo biti vsaj za hipec dovolj lepo, da se je marsikaj grdega smelo vzeti v zasebni grdi dušni zakup.

Ko smo se na tisti somračni konec dneva bližali mejnemu prehodu, je ne le v prisposobi, ampak dobesedno lilo kot iz škafa. Bilo je pozno poletje, a se je zaradi vremena že nekaj čez šesto naredila skoraj noč. Obstali smo na repu skoraj kilomske kolone, a se tolažili s tem, da smo z nakupi pohiteli in se tako izognili še daljši avtomobilski kači. Sopotnike je udaril predcarinski mrtvoud in so v tišini premišljali svoje težke misli vsak na svojem sedežu, za voznika so se začele vaje iz potrpežljivosti.

Tema, zasenčene luči, bleščeč asfalt, pomikanje v koloni: tri, štiri metre naprej, stoj, 7-, 12-, 23-, 9-sekundni postanki, potem se je zaklotila več kot enominutna umiritev prometa, pa po štirimetrskem premiku vsaj triminutni infarkt, potem spet 3 sekunde pa 2 sekundi dolga postan-

ka ... Ritem so določale pač trenutne okoliščine, ki jih je zakuhal aktualni prestopnik meje: sklopka, prva, plin, zavora ... 5 sekund odmora ... kuplunga, getribe, gas, bremza ... zehanje kot posledica nervoze ... ročna, spusti ročno, menjalnik, sklopka, hebl ... novih pet sekund. Po takem dolgem cijazenju te vsake toliko preplavi prazno upanje, da se bodo slej ko prej tudi mejni kontrolorji in hkrati varuhi državljanske poštenosti nažrli izpušnih plinov, moče izpod neba, zasenčenih luči, v temi spačenih obrazov voznikov, sto- in stokrat ponovljenega vprašanja ... in se odločili za nekaj minut odpreti mejo ter tako skrajšati kolono. In se nadejaš terne: morebiti boš ravno ti v potočku desetih, dvanajstih avtomobilov, ki bodo lahko brez carinskih zoprnijskih prevozov črto med dekadentnim zahodom in v novo svetlo življenje vzpostavljajočim se vzhodom. Samo s pridvignjenimi sopotniškimi potnimi listi v levici boš smel, kažoč jih skozi odprto okno, počasi drseti čez mejno črto. Vstopiti domov. Brez ustavljanja. Brez spovedi o kupljenem. A to so le sanje, ki te zalezujejo, ko že pol ure slediš rdečima lučkama pred seboj, zrak pred tabo pa neumorno šivajo dežne kaplje, njihovo razbijanje po avtomobilski strehi pa ti para živce. Kilometer takšnega polžjega premikanja te dobesečno požre. Brisalca zganjata takšno, kot da bi bila bodibilderja med dvigovanjem najtežjega bremena. A sta neumorna: cvilita in udarjata ob skrajne točke svoje prometejske usode. Še bolj ti živce para in cefra tisto, kar te čaka na nulti ozemeljski točki.

V mislih preigravaš scenarij in ponavljaš replike obeh v dialog vpletenih.

»Kaj imate s sabo?«

»Odprl bom prtljažnik, pa pogledajte.«

Za preizkušenega carinika je to seveda cene- na fora, zakaj takoj mu postane jasno, da se hočeš s tem dvoumnim izgovorom izogniti carinski dajatvi in si zagotovo v prekršku.

Tuzemski mejni sv. Peter je seveda hotel izvedeti, če skušaš spraviti čez mejo kaj takšnega, za kar je potrebno plačati carino. Zato precizira vprašanje:

»Imate kaj za prijavit?«

Seveda igraš igro naprej. Zdaj ne moreš več odstopiti. Pravzaprav si prisiljen topoumiti, če nočeš izpasti bebec že na prvo žogo. Zato vztrajaš v igrani brezbriznosti.

»Odprl bom prtljažnik. Vi edini in najbolj veste, kaj je zavezano carinskim dajatvam.«

Računaš seveda s tem, da bo carinik malomarno pomignil z iztegnjenim kazalcem in ti dovolil naprej, zakaj kateri norec, ki tihotapi, bi pa sam razglašal pripravljenost za carinikov vpogled v svojo robo. Tipu pod kapo s šiltom je po

tvoji drugi intervenciji seveda vse jasno.

»Zavijte desno in parkirajte na označenem mestu! Ostanite v avtomobilu. Določeni ste za natančnejši carinski pregled!«

Po tej spominski zoprnijski se zgodi mali čudež. Avtomobili se brez oddihovanja premikajo kakšnih petdeset metrov. Nekaj srečnežev se je lahko vrnilo v domače gnezdo brez carinskega pregleda. Vsak potnik v avtomobilu je samo z odprtim potnim listom na prvi strani in fotografijo v višini svojih oči ... smel v počasnem premikanju naprej.

Seveda je tudi ta zgodnji večer obetana sreča opoteča: tudi tokrat je bil bonus nepregledanih srečnikov hitro potrošen, zato se kolona spet vrne v stari ritem že dolgo pred tem, preden bi lahko tudi ti v tekoči vožnji prevozil iz nikogaršnje na svojo zemljo.

In spet: kuplunga, getribe, gas, kuplunga, žljafi, ler ... sklopka, prva, menjalnik, plin, sklopka, prosti tek, zavora, megla na šipah ... 7 sekund stop ... ponovi operacijo – kuplunga, getribe, gas, kuplunga, žljafi, ler ... Zdaj 22 sekund odmora. Briši steklovje na notranji strani z ustrojeno jelenovo kožo, ki si jo prešvercal pred šestimi leti ... Še enkrat. To pozno popoldne oz. že večer zagotovo že dvestotič ponavljaš postopek od začetka do konca: ... zdaj vkombiniraj še ročno zavoro, zakaj cesta se proti mejnemu bloku rahlo dviguje ... Sklopka, prva, spuščaj ročno, plin, premikamo se, zaviraj ... Če ne prestavljaš v prosti tek in le stalno tiščiš na sklopko in zavoro, je še bolj utrujajoče.

Načenja te moča, dež šiva z enako intenzivnostjo že ves čas, odkar si na cesti, bobnenje nad glavo postaja komaj še vzdržno ... zgodi se, da tu pa tam ne veš več, ali stojiš ali se premikaš, ali gre avto naprej ali drsi nazaj ... pomagaš si s krpo, ki je tako zdelana, da lahko vidiš že skoraj skozi njo, in tako ugotavljaš, kje si, preverjaš, kako je s tistim pred tabo. Sopotnik za tabo ti z brisanjem kondenza z zadnje šipe pomaga, da v retrovizorju spremljaš, kako ti sledi oni za teboj.

Ko sem z avtom v največji naklonini le še kakšnih trideset metrov od zastekljenih kontejnerjev (v prvega je treba najprej pomoliti potne liste, da jih angel v plavem poštemplja, iz drugega pa gledajo hudobne Mengelejeve oči, ki odločajo med živeti in životariti), v tem najmanj primernem trenutku torej – na hrbtu in na ritnicah začutim rahel avtomobilski kontakt. Še tega je bilo treba! Vse mi je jasno. Pozabil sem potegniti ročno in avto je počasi zdrsel nazaj in se samohodno naslonil na onega, ki se je lepil na mojo rit. Ni se premaknil oni pred mano naprej, kot sem najprej mislil in želel, ampak sem jaz zdrsel vzvratno: od tod spremembi razdalj, ki sta nastala

li med menoj ter prednikom in zadnjikom – prve je bilo naenkrat preveč, druge je zmanjkalo.

»Jebem mu mater pa dež, pa ročna, pa carina, pa kurčeva država ... pa promet!« To zadnje je treba vedno dodati, zakaj najslabše od vsega pa domovina vendarle ni. Tako si naučen in ... stara navada je železna srajca.

Ne preostane mi drugega, kot da se zvlečem iz stoprocentne nadihane vlage v avtu na stoodstotni dež, dobesedno pod kap. Zaloputnem z vrati, da se dežnik, ki ga nekdo ponuja za mano, zadnji trenutek umakne. In stopim do mesta, kjer sta se avtomobila pedrsko dančno-oralno sparila. Zadek svoje katrce sem naslonil na zamenojčev spredek. Ni videti kakšne posebne sile.

Stopim do voznika v avtomobilu. Ženska je. Toliko odpre šipo, da se lahko slišiva. No, jaz jo slišim, zakaj ne pusti mi do besede.

»Pritiskala sem na bremzo, pa ni prijala. Avto je šel kar sam naprej. Ne zdaj, prosim, na drugi strani se pomeniva! Je hudo?«

»Zdaj ni kaj videti. Najprej se morava razlepiti, potem bom lahko povedal.«

»Ne zdaj. Prosim, ne glejte zdaj! Na drugi strani meje. Ne bom ušla. Zapišite si mojo registrsko!«

Ni mi jasno, kaj želi povedati. Sklonim se toliko, da lahko vidim v avto.

Ob voznici na sprednjem sedehu sedi sopotnica, ki mora biti visoka več kot dva metra, drugače si položaja njene sicer drobne glave, ki je rahlo sklonjena pod avtomobilsko streho, ne znam razložiti. V plašču je, njegovi krili pa se elegantno spuščata mimo sedeža do tal. Videti je porjavela stegna in bliže bokom kot kolenom začetek krila. Za trenutek se poujčkam v sladki prevari, da je vse to razkazovanje razkošja signaliziranje za podkupnino, ki je bom deležen, če bom storil, kot mi je naročeno oziroma sem naprošen.

Potem mi potegne. Ni tako visoka. Na nečem sedi. Le čem? Te dolge noge so namenjene zapelejevanju pogleda nekoga drugega. Pa ja, v švercu sta. In predcarinska nervoza pa dežna zoprniža in več kot uro dolgo polzevo pomikanje so naredili svoje. Po vsej tej torturi je voznica skoraj brezumna – prepričana je, da je avto sam zlezel naprej. Četudi je stala na bremzi in imela vozilo v prostem teku, se je avtomobil premaknil navzgor. Za mano. Za mojim. Ej, država, človeku ukradeš tudi zdravo pamet.

»Samo da bo mimo carina. Počakajte me pri bifeju na naši strani. Tam se pogovoriva. Oceniva škodo in poračunava!« ne odneha, čeprav vidi, da sem premočen in bi rad šel nazaj v avto. Na stoprocentno vlažnost sicer, pa vendar.

Nič več nisem silil vanjo s svojim videnjem

in vedenjem. Pristal sem na to, da se soočiva na domačem terenu. Če že noče odjenjati s svojo krivdo, ji bom pač dal odvezo. Na naši strani.

Dokler sem bil nazaj v avtomobilu, se je razdalja med menoj in tistim pred mano povečala na kakšnih dvajset metrov. Zdaj sem se lahko v pregrešno dolgem premiku približeval prvemu kiosku in ko mi je mejni miličnik vrnil dokumente in sem hotel zavreti pred drugo instanco, se je skozi odprtino pokazal prst učenca belega angela in mi signaliziral, naj odpeljem in ne ustavljam. Hitro sem obračal ročico za zapiranje šipe na vratih – pa ne zaradi dežja, zakaj tu pod nadstreškom ga tako ni bilo. Razlog je bil samo eden: Mengele mlajši za nič na svetu ni smel slišati, kako nam je odleglo. Kako nam je popadalo kamenje od srca. Na avtomobilska tla. Prav zabobneti je moralo. Potem sem v vzratnem ogledalu spremljal usodo zahrbtnice. Prst usode je v svojem metronomskem vodoravnem nihanju očitno ostal naklonjen tudi njej in umetni velikanki na sovoznici sedehu.

Na vrhu hriba, že izven vidnega polja kontrolorjev in varuhov zasebnega importa ter vzdrževalcev državnega napajališča, sem obstal z vklapljenim desnim smernikom. Za mano je začasno parkirala tudi gospa. Stopila sva na dež, se srečala na mestu, kjer sta si bila avtomobila najbližje, pogledala jaz svoj zadek, ona svoj spredek, potem to storila še drug pri drugem, torej jaz njen spredek in ima moj zadek. Priznati moram, da še nisva bila omembe vredno načeta, zato sva si le še pokimala, torej sva lahko le ugotovila, da je bil stik prerahel in zaradi njega ni bilo vredno izgubljati besed. Segla sva si v roke, ko pa je videla mojo začudenost, zakaj opazil sem, kako je njena sopotnica spet pasala v sedež, se je nasmehnila in rekla:

»Glasbeni stolp. Brez zvočnikov.«

»Pri nas pa stikala in vtičnice za celo hišo,« sem vrnil prijaznost.

»Čestitam,« je zagostolela.

»Menda tudi jutri ne bo nič manj lilo kot danes. Morda je čas še za zvočnike.«

»Ampak na drugem prehodu,« me je podučila o že stokrat preizkušenem.

»Srečno!«

»Hvala še enkrat. Kdo ve, kako bi se izteklo, če bi mi spodaj, še pred našimi, prijele bremze.«

Ko sem bil spet za volanom, sem srečanje moral komentirati:

»Hudič je s to državo. Sama ne da, ker nima, ko pa poskrbiš zase, hoče od tega nekaj imeti tudi ona.«

In sem pograbil jelenovo krpo, zakaj gretje je napihalo komaj kaj toplote, rose na šipah je bilo toliko, da se je spuščala v sragah, moja sopotni-

ca na sprednjem smrtnem sedežu pa je naročala, naj pustim v avtu prižgano luč, ker bi rada takoj še enkrat preverila, če sva nakupila tako, kot sva se namenila.

Nisem si želel ne sendviča ne piva ne ... le da bi glava ob meni po še enem preverjanju nakupljenega, zdaj v domovini, kimnila in ne bi bilo treba še enkrat nazaj čez mejo in česa zamenjati. Ne bi bilo prvič.

Človek Gora

Vse je res, saj je bilo tako zapisano v otroški spomin. In ta je čist.

Črnoba iznad Uršlje je za začetek z roba sveta skorajda dobrohotno pomežikovala, na vsem lepem pa je sprenevedava obrv že kot hudournik drla čez nebo in nad dolino. Cvet plavice, ki je še pred pol ure prekrival celo nebo, je bil vedno bolj podoben razcefrani modri zastavi z vedno večjimi črnimi fleki. Ko je bo zmanjkalo, modrine, še nad Pohorjem, bo huda ura tu. Turnarji pa imajo na Jerankovem razdrtega še več kot pol ravno prav posušenega travnika. Bašejo, a nobenih izgledov ni več, da bi pred dežjem oteli vse, kar je pokošeno in godno za spravilo. Grabljice zdaj le še s čudno sunkovitimi gibi narejajo seno v redovce, moški jih z vilami potiskajo in premetujejo v velike kupe, da jih potem odnašajo na voz, ki ga vsake toliko samotiš premikajo ob senenih zvutih kačah. Te pa seka in kupča, kdor pač utegne in kjer je najbolj treba ali se najbolj splača.

Ko se iz divje nebeške jage prvič odtrga in potem razcefra srebrna nit, a se isti hip že tudi razkuštra, Turnarca zamiži in v sebi šteje, dokler je ne doseže grom – zdaj ve, kako daleč se že goni najhujše in kako dolgo bo še potrebovalo do njih. Minuto, morda dve. Stara pa tudi ve, kolikokrat doslej je bilo po božji milosti ravno drugače – za uro, tudi samo za četrto se je že zgodilo, da, tudi le za kakšno minuto so prehiteli bes iz oblakov in rešili posušeno pred zoprno močjo, sebe pa še pred enim nebodigatreba dnevom dela za povrh. In je bila hvaležna za vse tiste minule milosti. Zato je zdaj s skoraj nedoumljivo spokojnostjo vzela v zakup, kakor je namenjeno. S strašnim mirom v sebi, ki se ga je bilo skoraj bati, zakaj ni sodil k divjanju, ki je pretilo, je preložila grabljice v roki tako, da ga je prijala na sredini in se podvizala k bližnji obrvi jelševja, kjer si je obetala najti nekaj strehe pred hudim, ki je neizprosno rilo čez svet. S čeljustjo je pomigala tako, da je voz razglavne rute spravila čim bližje vratu in se z Njegovo voljo zbogana postavila k najbližji jelši ter se s hrptom naslonila k od poletja razgretemu živemu lesu.

V travniku so bili tudi vsi trije hišni drobiži, zdaj že toliko veliki, da so znali ne več biti v napoto. Zdaj jih je nebeško divjanje prignalo v bicino bližino, hoteli so se ji oprijeti stegen ali vsaj roba dolgega krila, da bi lažje zmogli s strahom, pa jim je s sunki brade odkazala vsakemu svoj prostor pod drugo jelšo. Je že vedela, zakaj.

Iz komaj besede vrednih zavetišč so pogledovali na travnik, kjer je oče obeh deklet pa pobov stric in Turnarčin zet vile še zadnjič zasadil v gromozanski kup ob vozu, potegnil sapo skozi nos, potem pa zadržal dih, da je lažje potisnil vso moč iz života v roki in si breme zadegal na ramo. Od daleč je bilo videti, kot da bi mu iz ramen pognala nova, gromozanska glava. Za njim je divjala Uršlja gora s svojo ujmo, on pa je bil ta hip videti večji od nje. Človek Gora. Široko je prestopil tistih nekaj korakov do voza in ravno ko se je namenil, da bi predvignil naloženo s ključnice visoko nad glavo in prekucnil na voz, je tako napel telo, da se mu je preparala srajca čez hrbet. Bila je od kdo ve koliko pranj zbledela, še komaj kaj zelena, zdaj s potom prepojena in prilepljena na telo, to pa se je tokrat naredilo v takšen voz, da ga blago ni moglo več krotiti. Od hudega zvozlano mišičevje je bruhnilo na plano. Za drobce sekunde je presenečeno obstal, potem pa z vilami kot furija še čisto zares zadnjič segel po najbližji kopici sena, še enkrat napel vse sile, dvignil in potisnil breme, kamor se je namenil, hkrati pa že pomignil onemu, ki je na vozu razporejal in tlačil podano, naj poprime za žrd, ki mu jo je ponujal: neprivezano obtežilo bo komaj besede vredno, a vendar bosta skušala vzeti vetru vsaj nekaj tega, kar se je očitno nameril razgoniti po travniku.

Preden je zašivalo skozi sparčen mrak sredi popoldneva, sta Gora in oni z vrha že leže vedrila pod vozom. Zdaj se je začelo zares – zdelo se je, da se bo na Turnarje podrlo nebo. Če bi človek zmogel premagati grozo, bi si morebiti celo upal pogledati v tisto, kar bi se odprlo očem skozi razklano pokrivalko iz oblakov v modrino nad njo. Videl bi nebesa, toda cena bi bila strašna – ne bi več mogel in smel nazaj, kjer je.

Kakor je huda ura pridrla, je tudi odvihrala. Kot potuha potuhnjena je zlezla samo vase ter zdrsnila za Kopo, da so Turnarji lahko raztrosili nepobasane redovce, sneli z voza skoraj polovico namočenega sena in vse prepustili v novo delo soncu, ki se je že spet razgledovalo po svetu in se delalo, kot da zadnje ure sploh ne bi bilo.

Če drugega ne – današnjega pol popoldneva so bili Turnarčini brez dela. S travnika so se poklamano vračali domov. Tako pač je to. Človek obrača, Bog obrne.

Je bil pa zato prihajajoči ponevihtni večer

drugačen. Najprej zato, ker so tri drobne otroške buče lahko še vedno bedele, čeprav je bila noč že tako pozna, da si dogajanje v kuhinji lahko gledal v živo in še v odblesku na okenski šipi brez zaves. To je pomenilo, da je bila zunaj že trda noč, s stropa pa je še vedno bingljala prižgana žarnica, čeprav se je pri hiši s tokom štedilo še bolj kot s kruhom. Pripravljati se je moralo nekaj velikega, da se je podiral utečeni red – ne oditi spat s kurami.

Gora se je do pasu gol sredi kuhinje sklanjal nad stol, na katerem je bil umivalnik z vodo, ter si s telesa splakoval spenjeno milnico: še posebej pozorno izza ušes, vratu in izpod pazduh. Njegovo ogledalo je bila žena, ki je sedela pred njim s težkim moškim plaščem na krilu. Vsake toliko je iznad opravlka, ki si ga je dala s šivanjem, dvignila glavo in z ustnicami, ki jih je nabrala v mrdo, ter s komaj opaznim kimljajem signalizirala, ko je bil del telesa čist: levo lice, vrat zadaj, desno lice, vrat pod brado, desna pazduha, leva pazduha in nazadnje še oba ledvena dela nad pasom.

Potem je Gora lavor s penasto milnico preložil na tla in sam sedel na stol brez naslonjala. Najprej si je do sredine meč zavihal hlačnici, potem stresel opanke z bosih nog in nazadnje kot mleko bele okončine namočil v mlačno vodo. Umival si jih je tako, da si jih je drgnil s stopalom. Zdaj se je lahko tudi pogovarjal, pravzaprav poslušal.

»Za reverjem na levi strani sem odparala za majhno luknjo. Vidiš?« je spraševala žena in mu pred obraz potiskala rjav kup blaga.

Prikimal je.

»Če takole stisneš s palcem in kazalcem, se bo toliko odprlo, da boš denar brez muje potegnili izza podloge. Ga zdaj vidiš?«

Prikimal je.

»Poskusi!«

Potisnila je polovico plašča na njegova stegna, da je lahko ponovil, kar mu je naročila. Za pokušino je iz ozke odprtine za kakšen centimeter izbezal bankovec v svitku, potem ga je potisnil nazaj.

»Ta denar je za škarje. Preden jih boš kupil, jih obvezno preizkusi!«

Z obrazom je spraševal, kako naj to naredi.

»V žep sem ti zložila kos Kmečkega glasa. Ko boš kupoval, ga razgrni in če bo ostro siknilo, ko boš prerezal, potem si prav kupil.«

In je vzela z mize svoje škarje ter prerezala pripravljen časopisni list.

»Si slišal?«

Prikimal je.

»Denar za šuškovca imaš pod vložkom v čevlju. Tudi v levem. Tetič so vložek prilepili

nazaj, ti pa ga kar odtrgaj. Pa ne preveč, da te ne bi nazaj grede ožulilo.«

In mu je pomolila pred obraz kdo bi vedel po kolikem času očiščen čevelj, da je pogledal vanj.

»Šuškovca poskusi kar čez suknjič. Biti ti mora komot – naj te ne veže, preohlapen pa naj tudi ne bo.«

V obrisačo, ki jo je prej porabil za pivnanje života, si je zadaj začel brisati levo nogo. Med tem je še enkrat prikimal.

»V levi hlačni žep sem ti dala ožnodran robec. Na en vogel sem prišla žepek, vanj pa spravila denar za najlon srajco. Ko boš rabil, odparaj!«

Prikimal je.

»Robec je umazan. Če bodo hoteli, ga lahko na carini brez skrbi otreseš. Nič ne bo padlo iz njega. Osmrkanega ne bodo prešlatovali, če pa že, pa bog pomagaj.«

Zdaj se je prvič nasmehnil.

»Pa pazi, da tega levega po nemarnem ne izvržeš. Še en robec sem ti dala v desni žep. Vanj se briši, če bo treba!«

Gora se ni ustrašil ne tistega, kar je skuhalo nebo, ne onega, kar je bilo treba postoriti, da se je živelo ... ob tem, kar ga je čakalo naslednji dan, pa mu je bilo kar malo sitno.

»Vse je torej na levi – v zavihku ovratnika na plašču, v žepu in v čevlju. Tako ne moreš nič zamešati,« mu je pomagala odganjati stisko žena.

Še enkrat je prikimal.

Prvič v življenju bo šel čez državno mejo. Na izlet. Fabrika jih pelje v Trst: vodilne in one iz pisarn, od delavcev pa udarnike, pa Gora gre za nagrado z njimi, saj je že leto in pol predsednik delavskega sveta. Zasluži si to pot.

»Najlon srajce ti ni treba oblačiti. Pomeri samo dolžino rokavov!«

On, izučeni kolar, zdaj priučeni mizar v Tovarni meril, je bil od svojih izvoljen za prvega med enakimi. To ni bila mala čast, zdaj, ko so se tovarne predajale delavcem. Tovariš predsednik delavskega sveta.

A pred tem, kar ga čaka, tudi ni čisto tako kot vsak dan: malo ga skrbi, kako in s kom bo v avtobusu, še bolj ga žuli zaradi denarja, ki ga bo moral spraviti na drugo stran meje. Potem pa še robo nazaj domov. Bog ne daj, da bi ga na meji razkrinkali. Lahko kar reče adijo delavski svet, najbrž pa tudi adijo fabrika. Predsednik delavskega sveta – pa švercar. Tolaži se s tem, da so lani na enak način spravili tja in nazaj sestrinega moža. Nič niso odkrili: ne denarja ne tistih drobnarij, ki jih je tihotapil.

Pa tudi sicer ni smel pokazati, da ga skrbi, da se celo malo boji. Sram bi ga popadel, če bi to priznal pred drugimi in svojimi: ženo, taščo, otroki. Predvsem pa – obljubil je svaku, da mu

bo njegovo lansko uslugo letos povrnil. Prinesti mu mora šuškovca, pa naj stane, kar hoče. Če ne drugam, ga bo pred mejo spravil za gate – ko ga dobro zložiš, ga je tako komaj kaj.

»Denar, ki ga smeš imeti za na tuje, imaš v denarnici. Ravno toliko ga je, kot je prav. V zadnjem hlačnem žepu. Zapiraj gumb, da je ne zgubiš. Ne pozabi prinesti otrokom žvečilni gumi. In kupi, če boš še kaj pametnega videl!«

Prikimal je.

»Zdaj pa spat. Vsi. Na polnoč gre. Ata mora biti pokonci ob dveh. Avtobus ga bo pri Telačniku pobral ob treh. Potem ga čaka dolga pot. Nas pa travnik.«

Gora je imel grozne sanje. Pokonci ga je vrglo četrto pred tretjo, uro, ki je oddrdrala ob dveh, je preslišal. Vsi so spali kot ubiti.

Dirjal je po stezi in kjer je bilo bližje in se je dalo tudi počez, plašč in suknjič je imel obešena čez roko, srajca mu je mahedrila čez hlače. Malico je pozabil. Slišal je ženo, ki je vpila za njim, a zdaj je imel v mislih vse kaj drugega kot pečeno kurje.

Čez kakšno uro je hiša spet pospala. Hvala bogu. V poldremežu in prikriti skrbi so se bali samo tega, da bi slišali njegove vračajoče stopinje, a jih niso dočakali. Torej je bil dovolj hiter in je še ujel avtobus. Sploh pa – njegovi fabriški ga vendar ne bi pustili doma. Gotovo so pri Telačniku postali minuto, dve in počakali na svojega tovariša predsednika delavskega sveta. Sploh zato, ker se v svet vendar ne hodi ravno vsak dan.

Nekaj pred peto, ko se je navadno zbujalo, pa so po stopnicah in na ganku slišali korake. Vsak zase se je potuhnil pod tistim, s čimer je bil pokrit, in se delal, kot da so ga pokonci spravile moraste sanje.

Potem so se kot naročeno vsi hkrati znašli na kuhinjskih vratih.

Gora je sedel za mizo in po licu so mu tekale debele solze.

Obupa? Razočaranja? Samosmilečnosti? Jeze? Sramu?

Prvič se mu je nasmehnila sreča tako razkošno, da bi lahko odšel v svet, čez mejo, njegovi doma bi ga lahko videli še drugače kot garača: kot prinašalca škarij, najlon srajce, šuškovca, čigumijev ... Za svojo najmlajšo bi morebiti lahko prinesel celuloidno punčko, ki sama zapira in odpira oči, če jo prav obrneš. Tako pa ...

Taista Gora, na kateri se je od silne telesne moči raztrgala srajca, je zdaj neobgljeno pestoval svojo krhko notranjost in bil otrok.

Tisto moč, ki smo jo na licu odraslega otroci videli prvič v življenju, je pregnala Turnarca, ki je sedla na zaboj za drva in začela cepiti trske.

»No, no!« je rekla in solze so ugasnile.

Svet se je vrnil v svoje tirnice.

»Alo, zdaj pa še malo podremat. Ko bom nazaj iz štale, bomo pa za zajtrk pomakali krušne rezine v rahlo kuhana jajca.«

In smo se odpravili: jaz v gornjo sobo, kjer smo spali z babico še moja mama in oče, sestrični pa je vsako v eno naročje pobasal oče Gora in grozd se je odmajal v spodnjo sobo. Za kakšno uro, dve.

Gora ta dan ne bo šel v službo. Sploh pa – čakalo nas je Jerankovo. Na travniku pa vse razdrto.

Venekok (*veneziacoccus*) – beneška bakterija

Šolniški sindikalni izlet. Srednješolski. Smer – zahod: Ljubljana, Vrtojba, Tržič (Monfalcone), Benetke (Venezia). Tam pa mala pentlja: varporeto, Markov trg, Most vzdihljajev, Doževa palača, peš hoja, Meštre. Tu spet nazaj v avtobus in domov.

Leto 1981. V avtobusu kakšnih 73 kg prfoksovskih možganov plus šoferjevi, za jutranjico in ustno dezinfekcijo nekaj steklenic in kakšna prsčnica s ta zažigalnim, domačim seveda, zanesljivim, v prtljažniku petdeset sendvičev in še enkrat toliko lunch paketov (žemlja, kurje bedro, paradižnik, kislá kumara, odžejalo po izbiri) pa še škatla krofov, vse to za tri postanke: dvakrat dol in enkrat nazaj grede, pravzaprav za en zajtrk, za eno bencinsko-počivališko kosilo in eno lahko večerjo. Dodanih je nekaj flaškonov z rdečim in belim, za izbirčneže nekaj zabojev piva, za maligansko osveščene je priloženih nekaj sokov. Ne preveč.

Čaka nas dolga pot. Kadimo lahko v avtobusu, zato stojimo komaj kaj. Le za zajtrk in zgodnje kosilo, vmes samo za preprečitev urinskega kolapsa. In teh je kar nekaj.

Pravzaprav popijemo več, kot je treba, ker odganjamo carinski sindrom: vsi ga imamo, prepoznavamo pa ga ne več, zato se delamo, kot da smo na ekskurziji, to je poučnem izletu, v mislih pa pri fičnikih, to je lirah, ki jih je treba spraviti čez mejo. Tisto, kar dovoljuje vzeti s seboj država s svojim odlokom o iznosu denarja čez državno mejo, je posebne sorte vaja iz trpežnosti ter razkazovanje siromaštva v tujini, če se popotnik drži predpisov. Zato se vsake toliko kdo izmed sedeminštirideseterice popotnih tu pa tam opri me skrivnega žepa, kamor je odložil liro nad dovoljeno mero, in preverja, če so soldi še na svojem mestu, spet drugi popravljajo bankovce pod podplati v nogavicah, da jih ne bi premočil pot, eni segajo z rokami pod vzglavne prevleke

avtobusnih sedežev in gladijo oguljene in pomečkane italijanske plahte s številnimi nulami, ki jih je težko že prešteti, kaj šele izgovoriti – skratka, mirnega ni med nami. No, notranji mir ustvarja samo ono, *ki oživilja žile, srce razjasni in oko, ki utopi vse skrbi, v potrlih prsih up budi*. In ni nas treba prositi, še manj siliti, da segamo po njem. Blagru, ki pripotuje s krvjo in prinaša dušni mir. Zdrav duh v zdravljenelem telesu.

Samo da mine Vrtojba, pa se začne svoboda: gnila kapitalistična sicer, pa vendar. Posedeti za minutko, dve v kateri izmed kavarn na prostem med ljudmi z vseh vetrov in si privoščiti požirček italijanske kave, popiti kozarec vina z ne tako oddaljenih toskanskih blago zaobljenih gričev, kupiti beneško masko in prinesiti domov črno gondolo, ki jo je mogoče razsvetliti z lučkami ... Na poti do drobne dobre sreče stoji le še vrtojbenski carinik, naš človek. In se podajamo v boj svoji s svojimi *brez upa zmage*.

Tik preden začnemo odštevati zadnjih akademskih petnajst minut pred mejo, vodič v avtobusu zapove absolutno tišino. Če želimo čimprej čez mejo, potem odprite pasoš na strani z vašo fotografijo in ga podržite v višini obraza, da bo lahko tovariš miličnik čim lažje in čim hitreje preveril vašo fizično istovetnost s slikano osebo, potem mu izročite potni list, da bo vanj pritisnil štampljko. Za njim bo vstopil carinik. Odgovarjajte samo na njegova vprašanja, ne skušajte kaj prikrivati – če boste izbrani za osebni pregled, se pač z bogajte z usodo in v dobro skupine čimprej priznajte, koliko deviz prikrivate, in ne pozabite – cariniki vedo, da ga ni, ki jih ne bi skušal prevarati. Ga ni, ki ne bi tihotapil kaj papirnatega. V primeru neupoštevanja posredovanih navodil in pričakovanj se zna zgoditi, da bomo podvrženi podrobnemu pregledu vsi, to pa zna trajati ure in ure. V tem primeru nam bo od Benetk ostalo komaj kaj. Ali pa sploh nič. Le še *arrivederci Venezia*. In bog ne daj, da kdo, ki bo na italijanski strani morebiti izbran za osebni pregled, ne bi odnesel v prostor za pretres vsega svojega popotnega punklovja. Če to odkrijejo, smo dobri do poldneva.

Nekaj izmed potujočih se še ojunaci in spregovori kljub zaukazani popolni tišini, da bomo na mejnem bloku nekako preživeli tudi do poldneva, če bo treba, saj so avtobusne prtljažne zaloge komaj dobro načete, zasebni krizni input pa je tudi še v dobri kondiciji. Še posebej utekočinjenih energentov ne bo tako kmalu pri kraju. Ko da vodič vedeti, da sta med napovedanim mogočim razpletom avtobus in potniki fizično razločena in je zaukazana stroga prepoved približevanja pod pretnjo hudih sankcij, odjenjajo tudi poslednji razboriteži.

Zdaj smo bili pripravljeni: vse žgano iz litrskih steklenic smo pretočili v svoja telesa, da ne bi bilo zapletov v zvezi z uvozom na italijanski strani, marsikdo pa je svojo usodo pred jugoslovansko, to je slovensko mejno kontrolo predal v božje roke, pravzaprav se priporočil svojemu svetniku, naj tokrat poskrbi, da prst usode ne bo pokazal nanj. Nadeti je bilo treba le še masko nedolžnosti in spokojnosti, pogasiti cigarete in odpreti okna, da se je avtobus prezračil, zakaj samo potniška avtobusna absolutna predanost postopku mejnega osebja ne ovira pri njihovem delu. Torej okameneti na svojem sedežu še bolj, kot se to vedno znova pričakuje od dijakov v razredu.

Sindikalisti smo dobesedno pridrseli v cono mejnih opravil: motor v prostem teku, blago zavorno odvzemanje avtobusne kinetične energije, na šoferjevem obrazu sončen dan, potem stop kakšen centimeter pred črto, ki je zaznamovala absolutno umiritev vozila, servilno čakanje na miličnikov kimljaj, da lahko voznik odpre vrata, vodič pa se sme s papirji odpraviti proti kontejnerju k tostranskemu ključarju.

Vice. Po hodniku med avtobusnimi sedeži, na katerih imajo odložena trupla oni, ki so bili sicer naučeni in ki druge učijo, da so v tujino odhajajoči takorekoč izvoljeni, saj *se niso iz mater rodili, ampak se goram iz bokov izvili so*, med njimi se zdaj premika plavi angel, ki obvlada svojo obrt do poslednje skrivnosti. Fotografija, obraz, štampljka, slika, fris, žig, pasoš, portret, Vrtojba, 27. 5. 1981 ... In tako sedeminštiridesetkrat.

Limb. Kakor periskop iz vode po stopnicah dvigajoč se pod avtobusni strop vzhaja carinikova ptičja glava. *Opustite vsako upanje, vi, ki vstopate*. Kapo s šiltom je potisnil globoko na oči, a nesrečni sindikalisti mu jih kljub temu vidijo, saj so, odloženi v svojih sedežih, nizko pod njim. Skušajo vzdržati pogled, čeprav jih žive optične oči ne gledajo, pač pa le preiskujejo. Po vprašanju, ali ima kdo s seboj več valute, to je italijanskih lir, kot je dovoljeno, se zdi, kot da je vse zadela ustna kap. Še dihati komaj upajo, kaj da bi še govorili. Mengelejev ptičar se zato sprehodi od prednjih proti zadnjim vratom in med potjo štirikrat sproži palec iz orokavičene pesti. Velur. Italijanski. Na naši strani. Tik pred mejno črto. Na roki našega graditelja domovine.

Po kdo ve kakšnem ključu so bili za osebni pregled odbrani matematik, učitelj telovadbe, slavist ter ekonomistka.

Pekel. Matematik je takoj priznal in uspel denar deponirati v obliki depozita, do katerega se bo lahko dokopal v dveh mesecih. Sam bog ve, kakšen telečji pogled si je nadel, da si je izprosil usmiljenje. In hvala taistemu bogu, da je zaseže-

na vrednost v italijanskih apoenih, zakaj našim dinarjem bi v tem času zaradi inflacije padla vrednost vsaj za polovico. Telovadcu so našli solde preprosto v denarnici, ker jih ni skrival, a so mu jih zasegli, saj je bil v prekršku, ker vsote ni prijavil pred odkritjem. Slavist ni imel s seboj ničesar nad dovoljeno mizerijo, saj je verjel in se zanašal na avtobusne, to se pravi sindikalne zaloge v trdem in tekočem agregatnem stanju. Lepotičke ekonomistke ne bi pred pregledom odrešila niti menstruacija ne morebitni šen: ker tudi ni premogla ne enega ne drugega, na kar bi se lahko pogojno sklicevala, je bilo jasno, da je šlo na pregledu do konca, to je – do nagega. Pri sebi ni imela nič, v sebi tudi ne, v avtobusu za pepelnikom pa ja. Tako pač je v življenju – oblast ima rada moč, še raje jo demonstrira, podaniki pa gradijo svojo srečo na edini pravičniški uravnilovki na tem svetu, ki je sicer v domeni narave: *danes mi, jutri vi, kolo sreče se vrti*.

Ko so mitničarji vzeli, kolikor je bilo treba za vzdrževanje budžeta, je avtobus smel za petdeset metrov naprej. Sindikalisti pa skoraj v jok: *domovina, bleda mati, ne beži, tesno, tesno me okleni ...*

Italijanski karabinjerji so se samo delali, da garajo, a so bolj paradirali po mejni pisti. Toda to so bili le igrani kratki prizori, zakaj znali so biti ... Cariniki so povprašali, če prevažamo s seboj kaj premočno tekočega, to je premočno maligansko nasičenega, ali surovega, torej tistega, kar je bilo včeraj ali danes zjutraj pred odhodom še živo. Po prtljažnikih nad glavami so potipali za kakšno prepovedano slovensko knjigo, ki bi znala čez kakšno uro hote pozabljena med Slovenci v bivši coni A usodno vplivati na porast manjšinske nacionalne samozavesti, v očeh pa se jim je videlo, kako so držali pesti za to, da so jugocariniki prišlekom uspeli pobrati čimmanj njihove monete, zakaj vedeli so, da bo vse, kar smo turisti uspeli oteti pred svojimi, direkten vložek v lahovski turistični prihodek.

Končno pa le: pav na pločniku je signaliziral in slišala se je sapa zapirajočih se avtobusnih vrat, potem pa sklopka, prva, plin in gremo – via Venezia. Po zapovedani ustni kapi je okrevanje trajalo le kakšnih sto metrov, da je učiteljstvo oživel. Nek se ori pjesma: *Bandiera rosa, alla trionfiera, bandiera rosa, alla trionfiera, e viva il comunismo e la liberta, e viva il comunismo e la liberta*.

Po treh urah vožnje mimo geometrije urejenih nasadov jagnedi končno Tronchetto. Ko je šofer avtobusa našel parkirno mesto, je bilo treba opraviti drugi prehranski vnos: iz prtljažnika smo potegnili škatlo z lunch paketi in jih razdelili med lakotnike, ki smo zdaj spominjali na Čehe, a tega nismo vedeli, ker se nismo vide-

li. Hvala bogu, Čehe smo vedno pomilovali, tudi gabili so se nam s svojimi objadranskimi paradajzarskimi požrtijami. Sami smo na parkingu med stoječim obedom vendarle videti za pošteno stopnjo višje: prigrizovali smo namreč žemljico, bedro in kumaro, paradižnik je bil le dodatek, nikakor pa ne čehovska osnovna vsebina obroka. V svoje vampe smo po opozorilnem vodičevem pozivu natočili kar največ tekočine, zakaj v Benetkah je še huje, kot če greš na Dunaj, kjer je pregovorno treba pustiti trebuh zunaj. Tako! Še malo in potem bomo imeli čast vstopiti v najdražje evropsko mesto. Pozabil je dodati le še drobnarijo, da je v Veneziji še največji križ z WC-ji, toda čas za tiho muko, ko je človek še najbolj v napoto prav samemu sebi, bo šele prišel.

Potem se je vse zgodilo kot v filmu: Canale Grande, vaporreto, Rialto, stavbarsko razkošje, Markov trg z baziliko, Doževa palača, Urni stolp, Most vzdihljajev ... Na slednjega je to dolgo popoldne še največkrat pomislila ona trojica, ki je v Vrtojbi ali lire deponirala ali so ji bile zasežene ali jih ni vzela s seboj, ker ni računala s tem, da so Benetke še vedno resnično mesto na vodi in v njih avtobusa doslej še ni bilo.

In se je trojka držala skupaj, ker kdaj pa je že bilo v življenju drugače, kot da silijo svoji k svojim. Od 11. ure do petih popoldan so kolovratili med pomniki zgodovine, po poteh beneške republike, a brez prebite pare v žepu, kot se reče, niti toliko, da bi lahko popili kozarec toskančana. In slednjega bi bil vsak izmed njih še kako potreben. Iz treh razlogov: odžejali bi se, posedeli bi kot ljudje in si vsaj malo zalizali duše, predvsem pa bi s sedežem pridobili pravico, da stopijo v stranišče, zakaj stiska je bila velika. Sploh pomisliti niso smeli na obetano cikati-cokata uro in pol dolgo peš vračanje od bazilike sv. Marka, preko Rialta pa po labirintu ozkih uličic, kjer človek ni mogel niti pošteno postati, kaj šele da bi za kakšnim voglom ali v veži odtočil. Uro in pol do Piazzale Roma, ko je bilo treba z vsakim korakom znova takorekoč stopiti z levico na svoj mehur, z desno na dančni sfinkter. Še prej pa – rešitev se bo ponudila ob pol sedmih le v primeru, če se bodo seveda vsi sploh zbrali ob dogovorjeni uri na najlepšem beneškem trgu, ki pa ga oni že dolgo niso več ogledovali. Ko je kazalo petnajst do odhoda, se je vsem trem zdelo, da so bile Casanovine muke v doževih zaporih v primerjavi z njihovim trpljenjem pravi mačji kašelj.

Prosimi koga za kakšno liro? Ni da bi pomislili na to. Fehtariti nekoga, ki je izpostavil svojo čast za uspešen iznos-vnos deviz, bi bilo nefer. Prekrižati komu načrte, da bo svoje domače razveselil z masko dotoreja ali colombine, pa s črno gondolo in figuricama zaljubljenec v njej,

odvzeti komu možnost, da sede v kavarno na Markovem trgu, si naroči en požirek dolgo kavo ter kupi pravico za uporabo ... Potem že raje vzeti nase usodo ministrov francoskega Sončnega kralja, ki je preizkušal lojalnost in zvestobo svojih izbrancev s prepovedjo odhoda in posledičnim ponesnaženjem za mizo v zameno za ohranitev položaja v vladarjevi oblastni garnituri.

Vsi trije so zdržali pot – z drobnimi koraki sicer, a je šlo. Do Piazzale Roma. Potem ne več.

Začuda je nekatere stvari lažje opraviti med svojimi kot tujimi, čeprav bi bilo obrnjeno bolj razumljivo. Počepneš, zamižiš, opraviš potrebo, vrneš hlače na svoje mesto, narediš še nekaj korakov z zaprtimi vekami, potem pa med hojo spregledaš in se izgubiš med neznanci. Pa ne – brž ko so se privlekli do grma, ki jim je segal z redkim vejevjem komaj kaj čez pas, so začeli odtakati. Računali so na solidarnost svojih in ti so res pregledovali sivi Jadran, kot da imajo ugle dati bog ve kaj.

Predvsem pa ... Piazzale Roma premore vodnjak. Z nekaj pipami. Trojica si je najprej umila roke, ker so se zavedali, da je treba na poti vzdrževati higieni minimum, oni pa so še pred nekaj sekundami v rokah dolgo dolgo držali vsak svoj one. Potlej pa so se trije sveti dobesedno prisekali na vsak svoj curek in požirali, goltali, lokalili ... toliko časa, da so bili mehurji naenkrat spet polni, vrnili so se odtočit, pa spet nazaj k pipam, da so gasili, splakovali, namakali ... Ko so poskrbeli za že skoraj idealno razmerje med vodo in ostalim v telesu, je nekdo izmed kolegov dovolj dramatično prebral napis – acqua non potabile. Kolegica italijanistka je zapis uslužno prevedla – voda ni pitna.

Učitelj telovadbe, ki je bil sicer zadolžen za gibanje, ne pa za besedovanje, je vendarle komentiral citat:

»Četudi acqua non potabile, raje se dam pohabiti bakteriji kakor ponižanju! Prosjačenju! Tako je in naj še bo – doma in na tujem.«

Matematik pa: »Ni še tako dolgo tega, ko so laški fašisti naše zalivali z ricinusovim oljem, zdaj očitno zmorejo pretakati le še gnilo vodo.«

Slavist: »V avtobusu imamo še dve flaši prozornega. Za dezinfekcijo. In do tega medikamenta smo odslej upravičeni samo okuženi.«

Vračanje v domovino je bilo obrnjeno jutranje odhajanje. Italijanski pavi so bili še vedno na pisti, zdaj najbrž novi, toda v gibanju absolutno enaki dopoldancem, samo da jih je zdaj že objemala luč, ne več sonce. Naši so nas vzeli pod nov drobnogled, čeprav bi jih lahko že dopoldanska izmena obvestila, da bomo težko kaj privlekli s seboj, ker so nas vzeli na kratko že oni.

In končno še enkrat v tem dnevu ... sklopka,

prva, plin ...

Slavje se je lahko začelo. Spet doma. Na svoji zemlji. Nad glavami so tu pa tam zaplavale črne gondole z žametnimi sedeži in objetimi zaljublenci – nerazsvetljene sicer, a že takšne prelepe. V pritajeni svetlobi se je po avtobusu sprehodil zdaj Pulcinello zdaj capetano, potem še pet colombin hkrati. Med sedeži se je pritajeno vlekel vonj domače žganice, univerzalne zdravilke teles in duš. Predkupno pravico do ene izmed obeh flaš so imeli oni trije, ki so za ta dan učiteljskega permanentnega izobraževanja največ žrtvovali.

Prvega izmed svetih treh je bakterija zapustila v ovinkih Hude luknje. Bruhnil jo je v vrečko. Ni je bilo videti, a mu je vsebino v želodcu že dobro spenila. Šnops pa ji je le zavdal in jo katapultiral iz interijera. Druga dva sta previdno molčala in prosila usodo, da če je že treba, naj potrpi z njima do izstopa iz avtobusa. Potem pa naj le udari – in večno slavo ji bosta pela, rimski parki, če bo očuvala njuno integriteto pred kolegi avtobusarji, četudi bo potem na samem z njima storila tako, kot se je zgodilo v Fellinijevem Amarcordu s Tittovim očetom po odhodu iz žandarmerije, ko so ga fašisti zalili z ricinusovim oljem.

Drugi je še uspel priti čez suhodolniški most in si potegniti hlače z gatami vred v kolenčni pregib hip pred tem, ko mu je danka odpovedala pokornost. Riti obrisati pa si ni imel s čim – oddrobil je domov z vedno bolj hladno močjo med ritnacama, pa potem še po riti in z gat se je zoprnija počasi selila na stegno.

Zadnji je podrsaval po mestnem trgu proti bifeju na njegovem gornjem koncu naselja, ki je bil praviloma odprt vsem odlokom o zapiralnem času navkljub tja do konca prve ure novega dne. Bil je namenjen v sekret, potem pa še na kakšen špricar, da mu očisti čreva od laškega koka. Toda Murphy je bil v službi. Bife je izgledal kot mrtvašnica, ko imajo naparanega mrliča, bedijo pa mu ne več. Do svojega doma je imel še dobrih sto dvajset metrov. In se je namenil naprej – no, nekajkrat je stopicnil, pa postal, podoben svizcu je dvigoval glavo in prisluškoval, kdaj se bo zgodilo. Potem spet poskok, dva, pa pol minute za pomiritev, sledilo je sedem, osem hitrih korakov, potem pa omrtvičenost celega telesa, zbrano energijo pa vso usmeril v sfinkter na oddajniku vnosa ... Ne, ni bil brez upa zmage, zakaj do hiše, ki jo je zgradil z odtrgovanjem od ust, je bilo le še trideset, štirideset metrov. Na misel mu je prišlo, da bi lahko počepnil ob ograjo na ulici, saj ni bilo blizu žive duše ne videti, ne slišati, ne vohati ... toda – nikoli nisi mogel vedeti, kaj se dogaja za zavesami. Tudi sam je že kdaj takole povohu-

nil za ... Delal se je, kot da mu korake ustavljajo težke misli, velika spoznanja, usodne odločitve. Če je kdo spremljal njegovo pot, je moral biti prepričan, da je Jerneja obsedel genij.

Končno pred domačimi vhodnimi vrati. Dolgo je postal in tako stiskal zadnjik, da bi lahko skozenj pocuzal samega sebe in se skozi usta obrnil od znotraj navzven. Buljil je v vratno krilo, kot da ocenjuje, če bo treba že jutri s smirkovim papirjem očistiti staro barvo in nanesti novo. Počasi je segel v hlačni žep po ključ, a hkrati budno pazil na mišičevje iztrebnika. Vedel pa je, da je zdaj odločilnega pomena psiha, torej notranja moč, zakaj bližje kot je bila rešitev, to je stranišče, manjša je bila kontrola nad mišico zapiralko. Ko je ključ zdrsil v svoje ležišče, je telo to razumelo kot bežen hipec za oddih – bilo je dovolj, da so stvari ušle izpod kontrole.

Po levi nogi se je speljal topel curek navzdol do nogavice in po njej v čevelj. Mokrota se je lepila s hlačami vred na stegno in meče, tanek vrelec pa ni in ni mogel usahniti. V trenutku je zasnoval načrt – stopil bo za hišo, se slekel, potem pa skušal neslišno vstopiti in se v kopalnici očediti. V levem čevlju je zoprno čmoknilo, ko je naredil prvi korak, a se ni več premaknil, zakaj v veži se je prižgala luč. Naprošal je stvarnika, da naj bi bila hčerka, ki mu je prihajala odpirat – zahvalil se ji bo in jo poslal nazaj v posteljo, če pa je ...

Ves v dreku se je zaobljubil – nikoli več v Italijo. K Lahom. Makaronarjem. Nikoli več na zahod. Le še čez vzhodne pregrade. Med bratrance po krvi in jeziku. Med češke krone in poljske z(e)lote.

Bil je uslišan. Luč v veži je ugasnila.

Krzneni Igorji

Menda je hierarhičnost v verigi maščevanja pravilo. Doživeto ponižanje najlažje lustriraš, to se pravi – se dušno očistiš, s ponižanjem šibkejšega. Najlažje v maniri francoskega Sončnega kralja, ki je z levico primazal klofuto prvemu ministru na svoji desni, ta pa je v obrambo ohranitve svoje integritete in avtoritete z nasmehom, kot da je vse skupaj duhovitost par ekselence, klofnil svojega sosedu ministra z besedami – *daj naprej*. Potem se plaz sicer ni sprožil navzdol, pač pa je verižno zaokrožil v desno naokrog od ministra do ministra in tako do zadnjega med njimi. Ta seveda kralju Ludviku XIV. ni mogel in smel *dati naprej*, pa tudi ni bilo treba, zakaj vsak od ministrov je dobil, kar je poniglavo sprejel in torej tudi zaslužil. Bili so si bot. In ohranili interno vzpostavljeno dostojanstvo. Pravzaprav sploh ni čudno, da smo tudi Slovenci naše travme z zahodnimi ponižanji, a ohranjeno servilno-

stjo do tutorjev, začeli s pridom zdraviti na vzhodu. Še posebej med slovanskimi brati, kot se je reklo, zakaj z Madžari si tega, kar smo smeli početi s Čehi ali Poljaki, nismo upali, čeprav so bili vsi na vzhodu in v ostalinah Stalinovega objema v istem dreku, bi se reklo: tako daljni potomci Džingiskana kot priseljenih Antov izza Dnestra.

To izkazovanje moči nad slabotnejšimi kot obliž za pridobljene rane od močnejših ni prirojeno in prakticirano samo v naravi živalskega sveta – nasprotno, zdi se, da je še najbolj živahno prav med antropocentričnimi osebkami v kroni stvarstva. V favnskem tropu vedno izberejo najšibkejši člen, nad katerim se znašajo vsi, tako da imajo med sabo mir. In svoj srd kanalizirajo vedno do tiste mere, ko izločena ali stigmatizirana žival še preživi – vsi nad njo rangirani namreč dobro vedo, da je ni dobro pokončati, zakaj v trenutku, ko bi poginila, bi njeno mesto zasedla naslednja, ki je že določena za prevzem naloge nove žrtve v vrsti. Zato se natančno ve, kdo v kozji čredi hodi zadnji, kdo leži na prepisnem, kdo ne sme v senco pod gabrom, pa čeprav bi se zanj še našlo prostor, kdo sme korito le še ovohavati ali iz jasli pobirati morebitne zadnje bilke, kdo ... Hierarhija med učlovečenimi živalmi pa je zasnovana na porazdelitvi: disperzija je piramidalno nivojska – ponižani takoj transmissijsko nadaljuje zastavljeno delo. Razpršeno maltretiranje. Po stopnjah, tako rekoč od podna do Richelieja. V človeškem svetu je drugače kot v kurniku – tam zadnji kuri v vrsti ne pustijo prednjim lesti v anus, pač pa jo vsi prebivalci izmenično in dosledno skozi rit skljuvajo do smrti. Takoj ko žrtev pogine, jo zamenja nova – očitno brez tega zadnjega člena živalski trop, jato, čreda ... ne bi preživel.

V tej maniri iz živalskega sveta smo Slovenci po parcialnih, a sistematičnih razčlovečenjih, ki smo jih doživljali ob prestopanju mej na zahod, kompenzirali svoja ponižanja s preizkušeno metodo *daj naprej*. Lotili smo se križarskih pohodov na orient: če so uspeli Evropejci zlomit Kitajce z opijem, smo se srednjeevropejci času ustrezno vzhodnjakov lotili z riflercami, vegeto, najlon srajcami ... In naši slovanski *bratje*, ki to niso bili, so zaradi svoje geografske lege in politične drže kupovali naš zahodni raj po preizkušenem ključu: uradni nakupni faktor krat dva, tri, kdaj tudi več. Mi pa s kupnino nadpožrtije, ki jih nihče ni mogel niti pregledati, kaj šele pojesti. Imeli smo kron, da smo pluli v razvratne pijačke, ki so se še najbolj obnesle, ko smo tuširali gole Čehinje s šampanjcem, za ene kavbojke je bilo mogoče seksati s trojčkom, saj so se Poljakinje že v naprej dogovorile, da bodo

priritano nosile izmenično: ena v torek in petek, druga v sredo in soboto, tretja v četrtek in nedeljo. V ponedeljek se je pralo. Kdo bi vedel, koliko se je po vsem popitem še porivalo, a biti v postelji v četvero ...

Na Wavel se je iz starega mestnega jedra Krakova hodilo in od tam vračalo ob živi muziki, ki je bila pripravljena za pest zlotov igrati brez odmora od jutra do popoldneva. V disko klubih se je cele noči stroboskopsko poskakovalo – bili smo tako polni izražanja samih sebe, da smo pozabili, zakaj pravzaprav turisti potujejo. Spoznavajmo svet in domovino je bila le oddaja domačega prvega radijskega programa, na vzhodnih potovanjih je bila prioriteta vse kaj drugega kot dostojanstvo enih in drugih. Po praških ulicah smo nalašč spuščali iz žepov kovance ter se naslajali nad tem, kako so se najditelji veselili kronastega drobiža. Vrh zabave se je zgodil, ko je namerno izgubljeni bankovec poštteni najditelj le-tega pobral in ga skušal vrniti, pa se ga je izgubitelj otepal na vse načine, potem pa srečnežu stisnil v roko še enega enake vrednosti.

V takšnem malem raji se je dalo pozabiti na vse, kar se je dogajalo z nami takrat, ko je bilo treba ukrojeni džins prešvercati iz Italije. Z brati smo počenjali tako, kot počno ameriški črnci z afriškimi: sramujejo se jih in jih ponižujejo bolj kot hispanosi, zavračajo jih bolj kot belci njih.

Tujino smo cenili po stopnji poškodb, ki smo jih bili deležni od svojih varuhov meje in njihove zaščite domače ekonomije in planskega gospodarjenja. Če je bila kontrabantska misija uspešna, se je pelo slavo osebni iznajdljivosti tihotapca in smejalo omejenosti državnega mejnega dacarja, ko pa so se v monetarno izvozni in materialno uvozni posel vtaknili cariniki, smo se na novo vzpostavljali z vedno novimi zgodbami o kislem grozdju. Predvsem pa smo hitro zacelili rane izgub – ko je bil mesec naokrog, smo z maloobmejnimi že spet silili nazaj v ideološko prepoznani kapitalistični gnoj, v kupleraj, v raj. Šilingi in lire, črni trg, šticunga ... bolelo je, bolelo to odiranje, a smo si obilno pomagali s sedativi: vse bo naslednji vikend plačal Poljak ali Čeh, pravzaprav bo svoje dobila Čehinja ali Poljakinja. Ve se, kdo se v tej verigi nazadnje smeje.

Pravzaprav je bil že en sam obisk vzhoda dovolj, da smo domovino ljubili še bolj. Doživeti poljsko-češko mejo z njihovo policijo, s cariniki in z vojaki v polni bojni pripravljenosti, z brzo-strelkami na gotovs, s kvadratasto mejno ograjo pod električno napetostjo in vibami bodeče žice na vrhu, z reflektorji, ki so predirali noč ... zaradi vsega tega, karkoli se je že pred tem v pripravah za odhod na vzhod zgodilo na italijan-

sko-slovenski ali avstrijsko-slovenski meji, so se zahodna ponižanja spreminjala v privid skorajda srečnega domačijstva.

Svojo ljubezen do države, pravzaprav domovinsko ljubezen, smo stopnjevali premosorazmerno s torturami, ki so jih nad svojimi državljani izvajali na vzhodu. Bilo je v letu po zadnjem uporju študentov, ki je še uspel pljuskniti čez francoske državne meje po vsej Evropi v maniri revolucije. Netivo njihovega pogroma ni bila več zahteva po več kruha, ampak po več svobodnega duha znotraj začrtanih fizičnih meja. A mi še nismo prepoznavali utesnjenosti – ne razumske ne prostorske. Vatel za izmero svoje prostosti in sreče smo oblikovali po stopnji nesreče drugih.

Bili smo gimnazijski maturanti in se z vlakom vračali iz izleta izletov: od Črnega morja, iz Varne, s plaže Zlatni pjesci.

Najprej Sofija, potem proti Dimitrovgradu, na bolgarsko-jugoslovansko mejo. Z nami v vagonu, kjer smo imeli rezervirane kupeje, so bili tudi Bolgari. Kdo bi vedel, po kaj so se namenili v Jugoslavijo. Ravno turisti naše sorte niso bili. Vsi starejši od nas. Nismo znali določiti za koliko, zakaj ko dosežeš polnoletnost, je zate vsak, ki je nad trideset, že zrel za penzijo. No, naši sopotniki so bili prepojeni z vso ornamentiko, ki določa del sveta, po katerem smo potovali: vsak s kupom torb, borš, mrež, s špago prevezanimi omoti, komaj kakšna platnena potovalka, kakšen srečnež celo s kovčkom. V kupeju pa noge iz čevljev in pretegovanje prstov v že kar otrdelih nogavicah. Začelo se je s ponujanjem cigaret, torej s preverjenim načinom iskanja in vzpostavljanja stika, potem pa kmalu nadaljevalo s potiskanjem kakšnega njihovega punkeljna k našim potovalkam in pod sedeže, po kakšni uri drdranja iz Sofije proti meji smo zmogli že kar znosno sporazumevanje, začuda uspešnejše v slovensko-bolgarski komunikaciji kot v srbohrvaščini, čeprav naj bi te z njeno uporabo razumel cel svet.

In potem meja. Bolgarski cariniki z nami niso imeli tako rekoč nobenega opravka, zato pa toliko več s svojimi državljani. Poznali smo to iz lastnihkušenj – tudi naši so si z nami marsikaj privoščili, vendar ne tako kot bolgarski s svojimi ... Pretaknili so jim dobesečno vse. Stresali so jim vsebino borš na sedeže, saj so morali potniki med pregledom stati skorajda v pozoru, če ni bilo odrejeno drugače. Pretipavali so jim kose oblačil, segali z rokami v sezute nogavice, potem pa s takšnimi tacami odpirali žepe na cekarjih, vlekli iz potovalk priročne kartonaste vložke, s katerimi so popotni ojačali dno, saj bi se lahko pod njimi skrivalo ... Potem so lastniki po navodilu carinika sedli med svojo razsuto

kramo in kot bi bili naučeni, so položili v krila svoje v časopis zavite malice in jih razvili. In so zapriseženi uniformirani mejaši s svojimi parklji segali po kumarah in jih lomili na večje kose, enako so počeli s suhimi konci salam, udarjali so s čebulnimi glavami po prtljažniku nad njimi in preizkušali, če niso slučajno izdolbene, v njih pa se skriva bog ve kaj, trgali so priročne zavitke s soljo in jo razsipali po papirju in razmrcvarjeni hrani.

Z nami v kupeju je sedel mož že v res poznih letih, ob njem je bil najverjetneje vnuk, ki bi lahko bil eden izmed nas: obsedela sta vsak s svojo mizerijo na kolenih, potem pa sta nas, ko so bolgarski državni organi opravili, kar so se namenili, še vse zaprepadene, sama pa očitno navajena takšnega hudega, povabila, da vzame-mo in pomalicamo skupaj z njima. V red spravi-ti stvari tako ni bilo več mogoče in tudi smisla ni imelo. Najprej smo se na vse kriplje branili, potem pa iz solidarnosti segli po nalomljenem kruhu, razmrcvarjenem paradižniku, po kosih kumar pa po od paprike rdečih prekajenih klobasah ... Po vsem doživetem smo goltali z v sebi scmarjeno grenkobo prepojene zalogaje, hkra-ti pa peli hvalo svoji domovini, ki nas je otela ruskega jarma, zakaj tako hudo, kot je bilo tu, med Bolgari, pa na naših mejah le ni bilo. In smo v skladu z basnijo o lisici in kislem grozdju ugledali in ovrednotili naše mejno obredje bolj kot folkloro, pravzaprav kar hec, ker če že meja je, smo globokoumili, potem se na njej nekaj pa vendarle mora dogajati. Tu pa tam pač komu tudi naši zasežejo kakšen fičnik, za katerega se tako ve, da ne sme čez mejo, zakaj z devizami gradimo domovino, ne pa podpiramo buržu-jev ... Sicer pa – roko na srce – vse imamo, da lahko dobro živimo. Zato – bog ne daj, da bi bil Bolgar, deo gratis, da sem Jugoslovan.

Ded in vnuk pa sta mlela svojo muko in nam prikimavaje molče zavidala.

Pravzaprav smo vsa svoja ponižanja skuša-li razumeti kot blago igro. Tako je bilo tudi z onim vračanjem s Poljske. Tihotapili smo krzno, starine in slike. Z zadnjimi je bilo še najlažje, saj smo v antikvariatu kupljena stara slikarska platna posprejali z lakom za lase, da bi poljske carinike prepričali o svežosti naslikanega, zakaj izvoz novitet je bil po njihovem zakonu mogoč in dovoljen. Mejaše smo skušali prepričati, da je bila slika takorekoč še skoraj nedokončana sneta s štafelaja in zdaj roma z nami na zahod. V novo življenje, ki ji pritiče. In z njo bo prestopalo poljsko mejo tudi izročilo o silni izpovedni moči in umetniški vrednosti iskanj trenutnega varšavskega likovnega geta. Zato smo tudi rarite-te prepustili mejni usodi brez pretirane jezljivo-

sti – na dobesedno razprodaji poljske preteklosti smo starine kupovali za drobiž in če so že bile zaplenjene, za nas vsaj materialna izguba ni bila obupa vredna. S krznom pa je bilo drugače – z njim smo si greli domača gnezda. Kaj pa je bolj-šega in lepšega pa vznemirljivejšega kot v bel pelc odeta gola zakonska žena pri petintridese-tih, ko že obema po malem pojenjujeta dvojinska radost in slo!?

Toda po zmagovitem poljskem izhodu je začasnega krznarja čakal še jugoslovanski, torej slovenski vstop. Hvala bogu, da je bilo med poljskim izstopom in slovenskim vstopom dovolj časa za mimikrijo. Prevoziti je bilo treba Češkoslovaško, pa še kos Madžarske, pot pa izrabiti za neizbežno soočenje z domovino.

Vsako zasebno krznarjenje je bilo videti enako. Že kakšno uro pred mejo je bil tu pa tam sredi poletja v avtobusni sedež odložen tihota-pec, ki je bil videti kot igralec ameriškega ragbi-ja ali hokejski vratar: drobna buča in enormen korpus. Diskrepanca je bila posledica na golo kožo oblečene pelc jakne, ta pa pod ohlapno srajco ali pa je bila čez krzno navlečena največja majica, ki si jo za ta posel praviloma prinesel od doma. Četudi je bilo krznenega kratkega plašč-ka le do polovice ženinih ritnic, je podsrajčni artikel moško telo dovolj okreplil, da so postali proporci njegove močnatosti vsaj čudni, če že ne groteskni. In je sleherni mali prevarant na cari-nikovo iztočnico, kaj ima prijaviti, odgovarjal z odkimavanjem in začudenjem nad vprašanjem, že kar malim ogorčenjem nad sumom. V avtobu-su pa je bilo trideset in več stopinj, po licih so se že brez krznene podoblike vlekla potne srage, v kožuh oviti telo pa je dobesedno cedilo moč z lasišča pod vrat.

Pisalo se je leto 1983, v Integralovem avto-busu pa je sedelo vsaj sedem Aschenbachov iz Viscontijevega filma Smrt v Benetkah, pravza-prav iz zadnje sekvence: Dirk Bogart, črn tuš, ki premešan s potom drsi po licih, vse za Tadzia, ki čaka doma ... Manjkala je edino glasba Gustava Mahlerja, zakaj v avtobusu je morala biti v času, ko je opravljal svoje delo carinik, absolutna tiši-na.

A se je splačalo. Vse za domači bermudski trikotnik.

Ko smo bili spet na svoji zemlji, se je takoj zgodilo nekaj razgaljenj, sledila so gratuliranja za uspešen šverc, za proslavitev uspešnega vsto-pa v domovino pa smo parkirali pri prvi gostil-ni, kjer smo poplaknili prestano in nazdravili na uspešno opravljen uvoz zasebnih dobrin. Pa seveda telesu obilno vračali s švicem izgubljeno tekočino. V resnica pa smo splakovali ... Kaj že?

Nikoli ne bi priznali, razen če bi se nam

namenili čike ugašati na zenicah. Samo ko hočejo človeku vzeti fizičen in notranji pogled, ima moralno pravico, da ... Toda prosim lepo, to da bi se zahtevalo od podanikov v civilizirani zahodni Evropi in v naši človekove pravice zagotavljajoči domovini ... *Nikoli in nikdar, ker nismo trhle bilke, smo ...*

Epilog

Danes se sprašujem, kako smo po vsem tem svojo državo še sploh lahko spoštovali, kaj šele imeli radi. Smo bili tako preparirani, pravzaprav vzgojeni, da se nam je zdelo sankcioniranje za še takšne malenkosti pač kamen, na katerem država obstoji ali pade? Smo se bali, da bomo morali v primeru razpada Jugoslavije Korošci v Republiko Avstrijo, kjer se našim poblebiscitarnim rojakom ni pisalo ali si sami niso pisali dobro? Smo bili za kakšen dan od samega sebe obetane svobode na svojem tako očarani, da smo bili pripravljeni požreti dobesedno nemarnosti? Kako smo lahko postali tako neobčutljivi, da smo čredno pristali na plačilo depozita ob prehodu meje, na parne in neparne avtomobilske dneve, na redukcije elektrike ... Je bilo iz obupa ali že nastavek za sarajevske nadrealiste, ko smo se med policami pliberške Zadruga ogovarjali s smešno-grenkim: »Kljub vsemu ga pa doma vsi kar fajn serjemo, zakaj bi sicer potrebovali toliko toaletnega papirja!« In je postala grenka mantra veselo muzanje v dneh rajne Jugoslavije, ki je nismo želeli naporiti za nič na svetu.

In smo vzeli v zakup zgodbo o švercerju, ki si je ob gležnjih trdno zvezal dolge gate, potem pa v njih nasul nekaj kilogramov nepražene kave v zrnju, da ne bi dišal, pa ni mogel iz avta, ko ga je carinik pozval, naj vstane, da bo pogledal, če kaj tihotapi pod sedežem. Ali o mojem blokovskem sosedu, spoštovanem gospodu inženirju, ki ga je postarana etažna soseda prosila, naj ji prinese kilo kave, potem pa je ugotovila, da je v paketu koruza: kasneje je skupaj s svojimi skoraj z gotovostjo potrdila, da je gospod vzel kavo z reklamnega štanta pred trgovino, njej pa je bilo nerodno povedati mu, kaj ji je prinesel – kako naj bi ona, fabriška delavka, izobraženemu gospodu dala vedeti, da je ... Baraba in tat, kaj pa drugega.

Tako smo splakovali svoje grenke štorije v kegljaškem bifeju pri Cirilu in po tretjem laškem smo se ob njih že nasmihali, po naslednjem pa že rezgetali. Nič več ni bolelo, kar se je naklotilo v imenu domovine, blede matere.

No, pravo osvoboditev iz objema države so zares opravili šele naši otroci, še bolj pa vnuki. V novi državi Sloveniji se jim je šele dogodilo,

da so postali enakopravni državljani sveta, pravzaprav EU. Maščevali so se za ponižanja svojih očetov in dedov ter dokazovali svojo enakopravnost z vsemi in povsod tam, ko so vzeli v zakup *da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak*.

V prvih letih brezmejnega svobodnega EU-pretoka ljudi in dobrin so intenzivno dokazovali svoj vstop med velike in dokončen izstop iz majhnosti ter kramarstva svojih očetov tako na zahodu kot na vzhodu. Ali pa so se morebiti v posesti predzavednega odpravljali po svetu z namenom, da maščujejo očete in njihove očete za doživeta ponižanja. Njihov bes je bil brezmejen in pravičniški – tako so ga razumeli sami. Njihovo divjanje animalično – tako so ga doživljali domačini, ko so jih še gostili. V francoskem zimskem športno-rekreacijskem središču Tri doline (Les Trois Vallées) so slovenskim absolventom prepovedali počitnikovanje. Namreč – v svoji samopašnosti so v enem izmed hotelov podrli steno med dvema sobama, da jim ni bilo treba na obisk k sosedom naokrog skozi vhodna vrata. Skušali so se gugati na lestencih, pa ni šlo. Veliko potrebo so opravili na hodniku in ponujali snažilkam plačilo za opravljeno čiščenje, zakaj zgodilo se jim je, da so iz hlapcev postali ljudje, saj se jim je v žepih našlo nekaj kovancev skupne valute. Seveda sta jim hotelska in turistična uprava za vedno odpovedali gostoljubje. Pač v duhu – bog nas reši AIDS-a, teroristov in Slovencev.

Enako je bilo z absolventskimi in maturantskimi pohodi po Grčiji. Še najbolj neposredno je bilo to videti na otoku Iosu, kjer so domačini svoj odnos do slovenskih živinskih gostov izražali s tem, da so razširili svoj vokabolar z besedo Slovenec v pomenu pes. In tako bo tam ostalo do konca otoških dni.

V Španiji so eni izmed slovenskih maturantov skozi hotelsko okno razvili nekaj metrov dolgo nacistično zastavo in tako noreli, da je šel (tako priče) srh po koži še nemškim srednješolcem, ki so letovali skupaj z našim cvetom mladosti. No, doma smo Slovenci skušali divjanje doumeti kot mladostniško razposajenost, še bolj pa s filozofičnim uvidom – kot nietzschejansko prevrednotenje vrednot. Kot osvobajanje.

In se je v imenu nove svobode kradlo po trgovinah v tujini, metalo med nočno plovbo ladijski inventar v Jadran sinji, nažiralo in napijalo v imenu potrjevanja narodne identitete. In krulilo povsodi in vsikdar: Spet trte dorodile, prijat' lji ...

Gornje nemarnosti je treba optimistično preskočiti, zakaj koliko teže pa sploh še ima pripovedovano v primerjavi z absolutnim pomanjkanjem empatije modernega državljana sveta. Saj so še slabši od nas. Lampedusa ...

Franč Vezela

PITA

DRAMATIKA

groteska z glasbo

nastopajoči:

RUDOLF STEINER – Branko Đurić Đuro

MARTIN KOJC – Mario Pešić

MARLENE DIETRICH – Sara Nuša Golob

MICA – Teja Štaleker Lekše, gospodinja

glasba: Ludwig van Beethoven

ČLOVEK SE BO REŠIL VSEGA ZLA,
SLABEGA IN NEZAŽELENEGA ŠELE TEDAJ,
ČE BO SPOZNAL, DA ZLO SPLOH NIKJER NE OBSTAJA

enodejanka z glasbo (in enim mrtvim) v dveh delih s »sekundno« pavzo

prizorišče: Slovenija blizu Ptuja

čas dogajanja: leto 1925

pesem v temi ali mraku: POTEPUH MESEC (F. Vezela po motivu T.-a Waitsa)

Glasna glasba / simfonija št. 9, 1. stavek, ki po pol minute (takrat se začne dialog) postane tišja.
Dnevna soba v gradu, v njej svečniki, v njih sveče, dve prižgani. Mrači se.

Glasba še tišja in izgineva (fade out), dokler scenarij ne določi konca.

Rudolf Steiner (v šlafroku) sedi za mizo, pred njim pudingi (trije recimo), poleg še steklenica vina, 2 kozarca, kavni skodelici.

STEINER zavzeto požira puding: JEDEL SEM KOBILICE.

KOJC v fotelju: JAZ JIH NE MARAM ... Srka vino, pred njim še brandy, v roki cigara.

STEINER: JEDEL SEM MORSKEGA PSA! LUBJE! KAVIAR! ... BRUSNICE, PEKINŠKO
RACO, GOSENICE! ... MAČKE ...

KOJC: MAČKE? MENDA JA NE!

STEINER: MAČKE. PA PSE! PSE SEM MORAL JESTI ... BIL SEM VSEPOVSOD. IN REKEL
SEM TI, DA ME LAHKO TIKAJŠ!

KOJC: NE MOREM! Gre prižgat luč.

STEINER: NOČEŠ. NOČEŠ, TO JE! HOČEŠ MI NA VSAK NAČIN DATI VEDETI, DA SEM
JAZ STARINA IN ANTIKVARIAT, TI PA POB V NAJLEPŠIH LETIH ... HA! SNOB!

KOJC vstane, naredi nekaj korakov: SO RES NAJLEPŠA? Gre do okna.

STEINER: NEGO!? V TO BODI PREPRIČAN!

KOJC gleda skozi okno: TE KRAJE JE OBISKAL ŠE NAPOLEON! PESTER JE TALE PTUJ ...

STEINER: NI JIH OBISKAL, SAMO JAHAL JE MIMO ... JA, PTUJ PA JE MOJSTROVINA!

KOJC: PA LJUDJE?

STEINER nataka ali naliva, si ogleduje kozarec, zraven mežika, odpije: PA LJUDJE! LJUDJE?
TAKI KOT DRUGJE ... LE PIJEJO GA MALO BOLJ ...

Koje je zopet pri mizi, puha, pije mrzlo kavo, Steiner pa zopet pri pudingi.

STEINER načne drugo skodelico: PUDING! PUDING, TO PA JE IZNAJDBA! Nese k ustom.
PUDING PA POTOK ...

KOJC: SREČAL SEM PABLA. ONEGA ČILENCA ... PIŠE BIOGRAFIJO Z NASLOVOM
PRIZNAM, DA SEM ŽIVEL!

STEINER: ANARHISTE SPOŠTUJEM, ČEPRAV SO UTOPISTI. KAKO JE IME KUCHARICI?
 KOJC: MICA.
 STEINER: MICA! LEPO IME. AMPAK ANARHIJA JE UTOPIJA ...
 Kojc modro molči.
 STEINER nadaljuje: KER SE CEL PROJEKT, ČE REČEMO UREDITVI SVETA PROJEKT, NASLANJA NA NAPAČNO. TEMELJI NA NAPAČNEM! JE VSE SKUPAJ NESMISEL! ABOTA! ŠE HUJE: HUMBUG! Kojc molči, le puha.
 STEINER: NE GRE ZA ODSTRANJEVANJE LJUDI, KI SO NAPOTI, NE GRE ZA *OBEŠANJE STRELJANJE LINČANJE DAVLJENJE* ... Puding je skoraj pri kraju ... BOSTON! PARIZ! ČIKAGO! ... DOBER PUDING!
 Kojc molči, Steiner še ima za dva tri vnose pudinga ...
 KOJC: PTUJ SE JE NEKOČ IMENOVAL PETOVIA ...
 STEINER prvi vnos: TREBA SE JE LOTITI TEGA DRUGAČE ... KAR POSKUŠA MOST, JE SAMOMOR! SAMOMOR ZA ... KOGA?! Pogoltne predzadnjo žlico. ZA KOGA ALI KAJ? ODGOVORI! Konča s pudingom, odrine skodelo, išče cigarete, se ozira.
 KOJC ponudi svoje: KAK MOST? Mu prižiga.
 STEINER puha in začne hoditi okoli mize: JOHAN! ANARHIST! SINDIKALIST! TEPEC! UTOPIST! ANTIKRIST! HUJE! KOT BI REKEL BECKETT: KRITIK! Sede.
 KOJC: GOSPOD PROFESOR ... ČLOVEK, KI ZAUPA PRASILI, JE BREZMEJNO MIREN ... KAKOR SKALA V VIHARNEM MORJU ...
 STEINER: PESNIK! ZAMISLI SI, MARTIN, DRUŽBO, V KATERI NIHČE NE SPOŠTUJE BEDASTIH ZAKONOV IN ODREDB ...
 KOJC: TEŽKO. TEŽKO SI ZAMISLIM KAJ TAKEGA ... ŽIVA ANARHIJA!
 STEINER živahno: TI PRAVIM? RAVNO O TEM GOVORIM! AMPAK! TU POUДАРIM AAAAMPAK Popije deci vina. VSI SKUPAJ SMO ENA VELIKA CELOTA. ŽIVIMO ... SMO DEL IN SMO HKRATI CELOTA ... Začne malo kriliti z rokami ... ANARHIJA NE POMENI SAMO, DA NE UPOŠTEVAŠ ZAKONOV ... RAZEN ZAKONOV NARAVE, KI JIH TAKO IN TAKO MORAŠ ... POMENI TUDI, DA NE STORIŠ SLABEGA SOČLOVEKU. ČLOVEKU! TO JE VSE, KAR TERJA. TI SI DEL MENE, JAZ DEL TEBE ... Utrudi se, zavalji na kavč, s konjakom v roki, Kojc je tiho, gleda v strop.
 STEINER nenadoma vstane: ZBOGOM!
 KOJC ležerno: KAM PA?
 STEINER: KAMOR GRE ŠE CESAR PEŠ!
 KOJC: SKRIVNOST TOREJ ... Išče branje ... HUDA PREVARA JE MISEL, DA IMA ČLOVEK SVOBODNO VOLJO IN MORE DOSEČI VSE, KAR RAVNO SVOJEVOLJNO HOČE!
 Najde nekaj za brat, Steiner serje, Mica pride in odide, vmes pa nekaj brska po mizi, poravna prt, izprazni pepelnik, otrok kuka pri vratih nekaj sekund itd. ... glasba končno popolnoma zamre – fade out, ne da bi se publika zavedala.
 STEINER se ne vidi, le sliši se iz sekreta: SLUTIM ... OOOAH ... OPROSTI ... Čez deset sekund, glasneje ... SLUTIM ... DA SE V SVETU NEKAJ DOGAJA ... TEHNIKA IN ELEKTRIKA Z ROKO V ROKI! TO BO ČUDEŽ! JA, PLANET BOSTE UNIČILI, HUDIČI! Prdec.
 KONEC STOLETJA HRANA NE BO VEČ HRANA! ŠE KAJ?
 KOJC odloži branje, prižiga cigareto: KDO MI? JAZ SEM SVOJE POVEDAL! MORDA NISEM BIL RAZUMLJIV ...
 STEINER s školjke: VIII, PAMETNE GLAVCE! *ZNANSTVENIKI RAZISKOVALCI PSIHOLOGI PEDAGOGI* ... Pride s sekreta in si zateguje pas na šlafroku ... NO, MI! AMPAK JAZ ... JAZ ... SE UMIKAM IZ VSEGA TEGA ... HUMBUG! VSE JE *PREVARA SLEPILO ILUZIJA!* NA SREČO SEM STAR ... ZATO SE UMIKAM ... NE SODELUJEM VEČ PRI OPUSTOŠENJU PLANETA! MAL! MAL BO PREVLAĐAL. Prisede.
 KOJC: MAL?
 STEINER nataka obema: MAL! ZLO. FRANCOŠČINA TI PA NE LEŽI? HEJ HA HA, PTUJČAN JE NA MIZI.
 KOJC: VEM, KAJ POMENI MAL ... KAJ PA SMRT, PROFESOR? SE DA PREMAGATI?
 STEINER: PROBLEM JE SAMO V TEM ... ČAJ BOVA POTEM ... DA MORAŠ KONČATI INKOGNITO. ČE HOČEŠ ELEGANTNO UMRETI! CILJ CIGANOV JE ELEGANTNO UMRETI. NI TO ZANIMIV MOTO ŽIVLJENJA?

KOJC: AMPAK ... ELEGANTNO JE SPET TAKO ... NEBULOZEN POJEM ... KAJ JE SPLOH ELEGANTNO?

STEINER: MARTIN, NAŠEL SEM JO! ELEGANTNO SMRT! ČE TO NI ELEGANCA! PA NARAVNA POVRHU. SMRT NA ŽENSKI! MED ORGAZMOM! NISEM OSAMLJEN, O TEM SANJA TUDI SIEGMUND ... ZATO PA VLEČE CIGARE KOT ZMEŠAN!

KOJC: DA GA BO MED AKTOM LAŽJE KAP? KOITUS KAPITULATOS BI SE REKLO ...

STEINER: KK! KOT KOŠARA KRUHA ... UMETNOST ŽIVLJENJA JE TOREJ, DA UJAMEŠ PRAVI TRENUTEK! ZA ODHOD.

KOJC: TAKO ZAJEBEŠ SMRT? JI UIDEŠ? NE GA SRAT! DA BI BILO TAKO LAHKO?

STEINER: VSE JE OTROČJE LAHKO, ZATO JE PRETEŽKO ZA SMRTNIKA. SMRTI NAMREČ SPLOH NI. VSAK JE V VSEH ... MOJEGA DUHA SE BO SLEJ KO PREJ ZAHOTELO KAKI INDIGO DUŠI, KI SE SPRAVLJA NA NAŠ PLANET ... POTEM BOM ŽIVEL V BALETNI PLESALKI ... Se zavalj na kavč ... SMRTI SPLOH NI. MISLIM, DA TEGA NOBEN ČLOVEK NE UPOŠTEVA. ZATO JE NESREČEN. VSI SO NESREČNI! NESREČA PA JE V TEM, DA NIHČE NE VE, ZAKAJ JE NESREČEN! HA!

KOJC: ENI SO PREPRIČANI, DA SMO MUTANTI MARSOVCEV IN OPIC. POLBOGOVI! POLBOGOVI NA TUJEM ... SKLICUJEJO SE NA EP O GILGAMEŠU ...

STEINER: AMPAK TUKAJ VINO RES ZASLUŽI NAZIV VINO!

KOJC: JA, ŠTAJERSKA JE ČAROBNA DEŽELA, ŽIVELI! NIČESAR HOTETI POMENI VSE ŽELENO DOBITI ...

Trčita.

STEINER: HM ... TAKE PIŠEŠ V KNJIGI? Nekaj srka in gre do okna. JOHAN PA SE POTIKA ZDAJ PO AMERIKI. TAM BO CRKNIL! ŽE SIEGMUND MI JE OB PRAZNOVANJU ŠTIRIDESETLETNICE REKEL: AMERIKA JE POMOTA, GIGANTSKA POMOTA!

KOJC: GA POZNAM? JOHANA?

STEINER: MOST! JOHAN MOST!

KOJC: AJA ... MOST! VERGESEN ... KAJ PA POČNE DOLI?

STEINER: ŠIRI NEMIRE ... Stopi do okna ... MISLIM, DA BO DEŽEVALO. KRASNO VREME ZA PARTIJO ŠAHA!

Najdeta šah, postavita figure, obsedita, kozarca sta blizu ... v tišini prestavita par potez ... sta zelo zave-rovana, ura tiktaka dokaj glasno, udari osemkrat ...

KOJC: OBSTAJA KAKŠNA ŽENSKA, GOSPOD RUDOLF ... KI ... ŠAH! ... KI ... S KATERO ... ŠE EN ŠAH ... BI SE JUTRI DALI DOL ... ČEPRAV BI VEDELI, DA JE ZADNJIČ? ... ŠAH ... MAT!

STEINER: KAK MAT! NOVI VAL, HA? ŽENSKA? SEVEDA OBSTAJA! ABER NATUR! VEČ NJIH ... VEDNO PA NAJMANJ ENA ... Postavljata figure.

KOJC: IMA IME?

STEINER: IME? VEČ IMEN! VEČ ŽENSK!

KOJC malo nestrpno: AMPAK ENO! ENO IME ... RECIMO ... MARLENE DIETRICH?

STEINER gleda figure: RABIŠ ODGOVOR?

KOJC si ogleduje nohte: VPRAŠAM.

STEINER obmiruje, pogleda pod strop, proti steklenici, zatem srepo v steno: JUTRI BI UMRL NA NJEJ ... IGRALKA JE ... POSEBNA. MARLENE! MARLENE DIETRICH! FEMME FATAL.

KOJC: NJO PA POZNAM!

STEINER: JA, JE DOKAJ ZNANA, ČERAVNO MLADA. ENKRAT SEM JO SREČAL ... Zopet začneta šahovsko partijo, malo molka ...

KOJC: OB TEJ NOVICI, GOSPOD PROFESOR ... MISLIM, DA VAS RES LAHKO ZAČNEM TIKATI, NE DA BI OGROZIL PRIJATELJSTVO ...

STEINER gleda figure in si mrmra Lili Marlen: MISLIM, DA BOM ŠE EN PUDING ... NI PREJ ODBILO KOMAJ OSEM? NO, POVEJ!

KOJC: RUDOLF, POZNAM MARLENE DIETRICH!

STEINER raztreseno in omotično: JAAAA? MARLENE VSI POZNAJO ... Popizdi ... FIGO! VSI

SAMO MISLIJO, DA JO POZNAJO! KRAPIČ! ŠE SAMA SEBE NE POZNA!

KOJC: PRIJATELJA SVA, RUDI! JAZ IN MARLENE! NA DUNAJU ...

STEINER že dojema: HAAAA! TI ZLODEJ! TVOJA SAMICA JE?

KOJC: JE TO ANTROPOLOŠKO IZRAŽANJE?

STEINER: LASTNIK KOBILARNE LIPICA IN LASTNIK GRADU, V KATEREM UŽIVAM GOSTOLJUBJE, MI JE DOVOLIL, DA SE LAHKO MED BIVANJEM TUKAJ IZRAŽAM NA KAKRŠENKOLI NAČIN! Pokaže na šahovnico. TUDI S ŠAHOM. SLABO TI KAŽE ... BREZ STARCA NI UDARCA!

KOJC: HM, SITUACIJA NI ROŽNATA, ZATO BOMO TAKO NAREDILI. KONJA NA E ŠTIRI!

STEINER: KMET NA E PET!

KOJC: NAPREDEK JE DVOREZEN MEČ ...

STEINER: ZATO JE TREBA BITI PREVIDEN ...

KOJC: PREVIDNOST NI NIKOLI ODVEČ ...

STEINER: SO REKLI STRAHOPETCI ...

KOJC: ... IN OSTALI ŽIVI. BEŽIM ...

STEINER: GAZIMO, NIČ NE PAZIMO ...

KOJC: JUTRI POTUJE MIMO. V TRST, NAKAR V MILANO.

STEINER: MILANO! MESTO NOGOMETA IN MODE ... HA, KONČNO ŠAH! KDO POTUJE?

KOJC: ŠE ENKRAT BEŽIM! KDO! MARLENE! TU BO OB DESETIH!

Rudolf Steiner ob novici poskoči, da se podre pol figur ... kot da nikdar ni igral šaha ...

STEINER: TUUUU?! SEM PRIDE?

KOJC poučno in malo zaupno: ABSOLUTNO ZAUPANJE SE ODRAŽA ...

STEINER: NE ZAUPAM TI ...

KOJC: ... V POPOLNI BREZBRIŽNOSTI ZA PRIHODNOST ... V POPOLNEM DUŠEVNEM RAVNOVESJU ... V POPOLNEM NOTRANJEM MIRU ...

STEINER: NIMA SMISLA, DA MI ...

KOJC: HOTEL SEM TE PRESENETITI!

STEINER: UF! UF ... SAJ RES! MATER! SAPA! MARLENE! DIE TRICH! MARLENE! MARLENE! PRIDE? BO TREBA PO VINO! V KLET! MICA!!! GREVA ZRAVEN NJE ...

Odideta z odra, pogovor se sliši zadaj.

KOJC: MICA, POZNATE KOGA IZ PODZEMLJA?

MICA: KOGA MISLITE? ČAKAJTE, DA VZAMEM KLJUČE ...

KOJC: KAKEGA KRIMINALCA!

MICA: JEZUS, GOSPOD KOJC! ZA KAKO ME PA IMATE?

STEINER: MICA! POZNAŠ KOGA ALI NE?

MICA: ZAKAJ PA?

STEINER: TRAVA! DOMAČA TRAVICA ... DOMAČICA!

MICA: HM ... HM ... ČEZ DVE URI SE OGASIM, TU SO KLJUČI.

KOJC: ZNAŠ PA ... Z ŽENSKAMI ...

STEINER: NIKDAR ZNAL. ZATO PA RAZISKUJEM. DA VIDIMO, KAKŠNE SODE IMAJO TU.

KOJC: IN ČE JE KAJ V NJIH ...

STEINER: ... IN ČE JE KAJ V NJIH, TOČNO TO!

KOJC: PREKRATKO ŽIVIMO, DA BI SE IGRALI ŠIŠ MIŠ ... HIK!

STEINER: PRE KRATKO ... ZNAŠ ONO: BARČICA PO MORJU PLAVA ...?

KOJC zapoje: O LE NAPREJ, O LE NAPREJ ... AU! STENA!

Med dogajanjem v kleti Steiner zleze iz šlafroka in se obleče kot človek.

Tema, sekunda, ki traja nekaj sekund ...

Drugi dan ...

Isti prostor, na mizi še lešniki, orehi, suho sadje ... pozno popoldne, Steiner pije čaj s slivovko, Kojc izmenično gricka in žveči, Marlene se ukvarja s konjakom ...

KOJC: NAMIGI SO ZA TEPCE! ZATO TAKOJ VSE OBELODANIM. Nihče ne odgovori ...

Kojc se nasloni in prižiga cigareto ... MARLENE, KAJ SI TI MISLIŠ O TEM STARCU

PREKO MIZE?

MARLENE srka, gre okoli mize in se bliža Rudolfu ... ta se ukvarja s čajem in slivovko: TO, DA SPLOH NI TAKO STAR! LAHKO BI BIL STAREJŠI ... Steiner se ne zmeni za nikogar.

KOJC: KAJ PRAVIŠ! ŠE STAREJŠI? ČE PREMOREŠ OBILO DOMIŠLJIJE, JA ... BI ŠE LAHKO ON ZADOVOLJIL ŽENSKO?

STEINER se vmeša: BREZ STARCA NI UDARCA!

MARLENE vljudno zapeljivo obetajoče nežno: NE VEM, ZAKAJ NE ... ALI PA ČESA NE VEM? PRI MOŠKIH JE VSE TAKO ... DRUGAČE. Malo sarkastično. V RESNICI STE RANLJIVA BITJA.

KOJC: VSE, KAR SE BO ČLOVEKU BODISI DANES, JUTRI ALI KDAJKOLI ZGODILO, JE BILO DOLOČENO ŽE V PRAZAOČETKU ...

STEINER: SI BILA KDAJ PROSTAŠKA?

MARLENE: ŠE VEDNO SEM. A TUDI OBČUTLJIVA! VSE IMA SVOJ ČAS V PROSTORU ALI PA PROSTOR V ČASU ... SEM ČRNA DALIJA!

KOJC: SPRAŠUJEM TE, ČE BI LAHKO TA STARI PIZDUN ZADOVOLJIL ... RECIMO ... TEBE?

STEINER: SMO ZAKLENJENI? NI VSAKA BESEDA ZA VSAKOGAR. ZA GOSKE NI SENA ...

KOJC: TVOJ ODGOVOR BO SLIŠALO TROJE PAROV UŠES.

Začne se glasba zelo zelo rahlo, fade in ... dokler scenarij ne zapove drugače.

MARLENE: SPRAVLJATA V ZADREGO ŽENSKO, KI NIKOLI NI V ZADREGI! RES PROSTAŠKO ... PSIHOLOGI IN PSIHIATRI STE NAJBOLJ NEVARNE ZVERI POD SONCEM! DVE SVINJI STA!

STEINER: POVZROČAMO ŠKODO S TEM, DA NE IZBOLJŠAMO SVETA, NEGO SAMO OBSTAJAMO ...

KOJC: PIŠEM KNJIGO O TEM ... TUDI TO JE NEKAJ ... UČBENIK ŽIVLJENJA BO NASLOV ...

STEINER: TREBA JE ŽIVETI, FANT! TI JE KDO TO POVEDAL? KNJIGO PIŠE ŽIVLJENJE SAMO. NA ZDRAVJE!

KOJC: KJE JE ZDAJ TISTA TRAVA?

MARLENE se zasmije: TRAVO IMATA!?

KOJC: SMEH JE TAKO POCENI, VENDAR TOLIKO VREDEN! ZADNJI BOJO PRVI IN PRVI BOJO ZADNJI ... Medtem vzame Rudolf iz predala zvitek, ga poda Martinu, ta začne postopek zvijanja ... V BOJU MED DOMIŠLJIJO IN VOLJO JE SLEDNJA VEDNO PORAZENKA.

STEINER: MARLENE, KAJ POČNEŠ, KADAR NISI V MARTINOVI DRUŽBI?

MARLENE: MIDVA SVA IZREDEN PAR ...

STEINER: VSEKAKOR. RAZMERJE Z NJIM NI MAČJI KAŠELJ ...

MARLENE: ALI RAZMERJE Z MANO ...

STEINER: O TEM PA SPLOH NE DVOMIM ...

KOJC mota: VČERAJ SE JE ... NATOČI ŠE, MARLENE ... GOVORIL O TEBI. O TEBI JE TEKLA BESEDA ... BILO JE TAKO POMEMBNO, DA SEM GA MATIRAL V TRINAJSTI POTEZI. NEKAJ ZA NUMEROLOGE ...

MARLENE: O MENI SE JE GOVORIL? KDAJ SE PA NE! AMPAK ... NA PODEŽELJU! IN KAJ? SO GA ZANIMALE MOJE DIMENZIJE?

KOJC: NJEGA ZANIMAJO DRUGE DIMENZIJE! Lešniki in orehi so še vedno prisotni ...

STEINER: REKEL SEM MU, DA SI ŽENSKA, NA KATERI BI RAD UMRL. ČE JE TREBA ... DANES!

MARLENE: PERVERZNO!

STEINER: PERVERZNO JE PROTI NARAVI! PER JE PROTI, VERS PA RESNICA ...

KOJC: STEINER PA CELO ŽIVLJENJE HREPENI PO SOŽITJU S TAISTO NARAVO. ŠE KORENINE JE JEDEL ...

MARLENE: KORENINE ZA VITAMINE, NI SLABO ...

STEINER: TO MI PREPREČUJE CIVILIZACIJA, BEDASTI *PREDSODKI LAKOMNI FOLKLORA VOJSKA ŽUPNIK POLITIKA* ... JEBENTI, KO JAZ ZNORIM! ŠTAJERSKA IMA ŽE V ATMOSFERI NEK NABOJ ... MARBURG! LIVERPOOL! HAMBURG!

Naenkrat konec glasbe.

KOJC: VČASIH SE MU MALO ODPELJE ...

STEINER: ZVIJ RAJŠI DO KONCA! VZETI, KJER JE IN DATI, KJER NI! TO JE TUDI
PERVERZNO ...

MARLENE stoji pri oknu, gleda ven: HEJ! CIGANI SE ZBIRAJO!

Kojc pristopi, zaslišijo se prvi takti, odpira okno, glasba (Pijanica – Šaban Bajramović & Zlatne trube) napolni prostor, Steiner poležava na hrbtu, kadi cigareto, Kojc gleda ven, s kozarcem v roki, Marlene z jointom prevzeta nad cigani ... pozibava se lahno v ritmu ... po eni pesmi se cigani prestavi-
jo naprej v vas ... Kojc in Marlene stopita od okna.

MARLENE: ŠE VEDNO VIBRIRAM ...

STEINER: CIGAN. ROM. ČLOVEK. GLASBENI HOMO SAPIENS ... Kojc si privošči orehe in
suhe češplje.

MARLENE: PO TRAVI JE BOJDA SEKS NEPOZABEN!

KOJC: BOJDA! BOJDA NI NIČ ... ŠTIRIINDVAJSET LET IMAŠ IN PRAVIŠ BOJDA ...

MARLENE: KO SEM KADILA TRAVO, NISEM SEKSALA. IN KO SEM SEKSALA, NISEM
KADILA TRAVE. KAJ TU NI JASNO?

STEINER: MORALA SI BOŠ PRIVOŠČITI OBOJE HKRATI ...

MARLENE: JE TO VABILO NA BLUES? RUDI, KAJ TI SPLOH DELAŠ V TEM BOGU ZA
HRBTOM KRAJU? TU SO ŠE PTIČI VČERAJ HODILI PEŠ ...

STEINER: RAZISKUJEM LJUDI SKOZI NARAVO IN NJENE ZAKONE ... IŠČEM
ZNAČILNOSTI, VRLINE, NEUMNOST ČLOVEKA ... IN ČLOVEŠTVA ... JA, KOT
SI REKLA: TU SO ŠE VČERAJ PTIČI HODILI PEŠ, TAKRAT JE ŠE BLO FAJN ...

KOJC: RUDA JE DRUGAČE OPTIMIST!

STEINER: KAJ PA NAJ BOM?

MARLENE: OPTIMISTI SO NEVARNI ...

KOJC: PRVIČ ČUJEM.

MARLENE: JA. KER JE RES, SE NE IZGOVARJA. ZATO SE NE SLIŠI ...

STEINER: HEJ, POGLEJTA! ŠE POL FLAŠE VINA JE! LUKSUS!

KOJC: KO ČLOVEK PIJE IN JE IZ POTREBE, SE REČE TEMU PREŽIVLJANJE. KO
ZAČNE ZRAVEN UŽIVATI, JE TO ŽIVLJENJE. ČE TO POČNE ZGOLJ IZ
UŽITKA, SO ORGIJE. SKRATKA DROGA! Poda joint Marlene.

MARLENE vzame, se obrne proti Steinerju: TI BI TOREJ UMRL NA MENI?

STEINER: MOJA ZADNJA ŽELJA ...

KOJC: JAZ GREM SCAT ... Odide.

MARLENE: PA RAVNO NA MENI?

STEINER: TAKO JE. NAJRAJE NA TEBI. VSE DRUGE ALTERNATIVE SO SLABŠE.

MARLENE: ZAKAJ?

STEINER: ZARADI ... GLASU. TVOJ GLAS. SEM AVDIO TIP ... MORALA BI BITI PEVKA.
ŠANSONJERKA ...

MARLENE: SAJ SEM.

STEINER: NISI IGRALKA?

MARLENE: TUDI ... ZAKAJ ŠE ... JAZ?

STEINER: TVOJE KRETNJE ... SVOJČAS SEM BIL ŠPORTNIK ... Vzame ponujen joint.

MARLENE: DALJE ...

STEINER: VONJ, SEVEDA ...

MARLENE: VONJAL SI ME NA TAKO DALJAVO?

STEINER: TAKE DIŠITE VSE ENAKO.

MARLENE: KAKE?

STEINER: KOT SI TI! SEM ZELO ROMANTIČEN, MORDA PREVEČ ...

MARLENE: KAJ ŠE?

STEINER: ZABOGA! NAJ NAŠTEVAM V NESKONČNOST? VSE NA TEBI IN V TEBI JE
PERFEKCIJA. UTRUJAŠ ME ... POTEJNI MALO, NA! Sam je pozabil vleči ...
POZABI NA ČAS. IN DA SI STARA ŠTIRIINDVAJSET LET. DANES JA ...

MARLENE: NISI POVEDAL BISTVENEGA, ZAKAJ TOREJ RAVNO JAZ?

STEINER: MISLIŠ, DA BOM REKEL, DA ZARADI ČEŠPLJE? NE. NE GOVORIM TAKO
BARBARSKO. SEM AJD. STAR POGAN. V VSEH OZIRIH ... ČEŠPLJE SO V

OSNOVI VSE ENAKE. FUKAM PA RAD ... KER JE TO OBČASNO, SE NE UTRUJAM. KRI MI TEČE PO ŽILAH, TO LAHKO REČEM. DOBER TREBUH IMAŠ ...

MARLENE: IN KRVNI PRITISK?

STEINER: PRITISK? URAVNAVAM GA Z GLOGOM. ČE HOČEM VIŠJEGA, SI SKUHAM ROŽMARIN. NE VEM PA, KAKO BI VZAJEMNO DELOVALA ROŽMARIN IN TRAVA. SRCA NIMAM ZA VZOR ... JA, NA TEBI BI UMRL!

MARLENE: POD MANO PA NE?

STEINER: POLOŽAJ NI VAŽEN ...

KOJC pride: ROŽMARIN! ROŽMARIN POVSOD, KAMOR POGLEDAŠ ... Zapoje:
ROŽMARIN JE ZA SPOMIN ...

STEINER: POZNAM BOLJŠO: ROŽMARIN IMA SVOJ DUH ...

KOJC: JA, PA PIČKA TUDI, VEMO ...

MARLENE: RUDI HOČE DELATI SAMOMOR!

KOJC: HIK ... NAJ GA! DOST JE STAR, DA VE, KAJ DELA ...

MARLENE: POJMA NIMA!

KOJC: POJMI NISO POMEMBNI, KER SO SAMO POJMI. TOREJ, BOŠ SODELOVALA?

MARLENE: SO DE LOVALA? PRI SAMOMORU NE SODELUJEŠ. TEMU SE REČE UMOR!

KOJC: KAJPADA! VEDNO NEKAJ ALI NEKDO SODELUJE! NE SODELUJEJO OKOLIŠČINE? AMBIENT? ČAS? VONJ?

STEINER: MORALA BI USTANOVITI ANSAMBEL APHRODITA KINDER!

KOJC: SAMOMOR SI LAHKO ŽELIŠ, NESREČE PA SI NE ... JE ŽE RAZLIKA ...

STEINER: O OBOJEM PA LAHKO RAZMIŠLJAŠ ... NI RAZLIKE!

KOJC: ČE PA JE KLJUB VSEMU NESREČA, TA SAMOMOR, JE TUDI ROJSTVO SAMO NESREČA ...

MARLENE: NO NO, POBOTAJTA SE! NIKDAR NE BOM PRISTALA NA TO, DA SEM PLOD NESREČE. RUDI, KAJ PA GOVORIŠ! PA PRED LETI? BRALA SEM TE, VEŠ?

KOJC: STEINERJA JE BRALA! KDO PA ŠE BERE STEINERJA! PAMETNI ... TOREJ ŠTIRJE ... ŠE MENE PRESENEČAŠ!

MARLENE: SEM PA ŽE RAJE PRODUKT NAKLJUČJA KOT PA PLOD NESREČE!

STEINER: SEKS IN UŽITEK TOREJ JE SAMO STANJE, KO NESREČA NI VKLJUČENA, JE PASIVNA, BLOKIRANA, NEDEJAVNA.

KOJC: ČE IZVZAMEMO, DA JE SEKS LE ZATEKANJE K NEČEMU ...

STEINER: NO, PA SE IZRAZI, ČE SE ZNAŠ! Začne renčati. ENI RENČIMO ... DRUGI PORIVAJO ... TRETJI VLEČEJO ...

MARLENE Kojcu: ZROLAJ RAJŠI ENEGA!

KOJC: PA GA BOM! IMAM PACIENTKO, KI MISLI, DA JE JEČMENOVO ZRNO! OB VSAKEM KOKODAKANJU JO PODURHA ...

STEINER: KAJ JO ...

KOJC: PODURHA. ZBEŽI. ZDRVI PROČ. SPIZDI!

Malo smeha ...

MARLENE Steinerju zaupno: BI TI ... SI RESNO MISLIL ...

STEINER: VPRAŠAJ KOJCA!

KOJC: ČE MENE VPRAŠAŠ ... NIČ NE REČEM, KER NAJINO ... LILI IN JAZ RAZMERJE NE DOVOLJUJE RAZKRIVANJA NAJSVETEJŠIH, TOREJ NUJNO TUDI NAJBOLJ GNUSNIH PSIHIČNIH MOTENJ, KI SO VGRAJENE V NAS. NE VEM SICER, KAJ HOČEM POVEDATI, AMPAK SEM POVEDAL ...

STEINER: TE PSIHO MOTNJE IMAJO IME: CIVILIZACIJA!

KOJC: KAJ POČNE ŽENSKA S SVOJIM TELESOM, JE NJENA STVAR, TOREJ TUDI STVAR NJENIH RAZMIŠLJANJ ... O MORALI KDAJ DRUGIČ. ALI PA NE.
Medtem najde mikado, odpira in vrže paličice po mizi.

MARLENE: MOJA MORALA JE NAD VSAKO MORALO. BY THE WAY tiho Kojcu TUDI NAD TVOJO! in Steinerju še tiše ALI TVOJO!

STEINER glasno: JAZ SEM EGO.

KOJC še bolj glasno: EGO SEM JAZ!

MARLENE: NI MALO PRESVETLO ZA TAKE POGOVORE?

KOJC: ČE BI BIL ZAJEBAN, BI IZPELJAL AKSIOM: SVETLOBO NAJBOLJ POGREŠAJO NESAMOZAVESTNI, AMPAK ... ZADNJE LETO SE UKVARJAM S HIPNOZO.

STEINER: KOJC, ZASTOPANJE PREJŠNJEGA TRENDJA TI NE BO PRINESLO SLAVE!

KOJC: KAJ SLAVA! KAVA! KAVA! KDO PRINESE KAVO?

STEINER: *MICA MICI MICU!*

Se pojavi Mica, zraven ob strani kuka otrok (ali pa ne).

MICA: MIJAU!

STEINER: KAVICO, MCIKA!

Mica odide, tudi otroška glava izgine (če je), glasba fade in od 5.48 naprej – 4. stavek 9. simfonije.

KOJC: KAJ BLEJATA? V TEM TRENUTKU MI BOLJ PRIJA, PREDVSEM PA PAŠE KAVA. IN ME NE BRIGA SLAVA. KAJ IMAM OD NJE?

MARLENE se začne zgoraj slačiti: SLAVA JE TUDI NASPLOH NEKO ČUDNO STANJE ... NIKDAR TOČNO NE VEŠ, KDAJ POSTANEŠ SLAVEN, KDAJ JE TISTI TRENUTEK ... IN KDAJ MINE, KER VEDNO MINE ALI PA SE SPREMENI V MIT ... KDO ALI KAJ TI JO PRINAŠA, KDO ALI KAJ TI JO ODNAŠA ...

KOJC: VEDNO SE VE ...

STEINER: V NAREKOVAJIH ... MISLIM, DA JE DOMAČICA IZVRSTNA! VSAJ SOLIDNA ...

MARLENE: ČAS. NA ENI STRANI CELI RANE, A NA RAČUN TEGA, DA VSE BLEDI. TUDI SLAVA ... Je že skoraj gola zgoraj ... SPOMIN JE ZANIMIVA REČ ...

STEINER: GREMO MIKADO!

KOJC: RAVNO TO SEM HOTEL REČI ...

Posedejo, Marlene je zgoraj brez, pojačajo prej svetlobo, prižgejo dišečo palčko, prižgejo joint, Rudolf natakne očala, izmenično *vlečejo palčke puhajo pijejo grickajo*, skratka orgije ...

STEINER: TO NI VZHODNJAŠKA IGRA. TO SO SI IZMISLILI. JE IGRA. VZHODNJAKOV IN ZAHODNJAKOV SPLOH NI. SAMO LJUDJE SMO. SO.

KOJC: IN SVETE KRAVE SO SI IZMISLILI ...

STEINER: TAKO. IZMISLILI. NEKATERI ...

KOJC: PA SVINJINO PREPOVEDALI ...

STEINER: TO SO BILI DRUGI ...

KOJC: PA ALKOHOL ...

STEINER: SPET ENI TRETJI ...

KOJC: TRAVO ...

STEINER: SPET ČETRTE ... MARLENE, SI PREDSTAVLJAŠ, V KAKEM SVETU ŽIVIŠ? SI. A TI SI MLADA ... HOČEŠ ŽIVETI ... TI TUDI, MARTIN ...

KOJC: NAJBOLJ NAPREDNO MESTO NA SVETU JE NEW YORK. SKORAJ VSE SO SI ŽE PREPOVEDALI.

STEINER: NAPREDEK ...

MARLENE: PA IMAM ŽE RAJE DUNAJ ALI PARIZ!

KOJC: NAPREDNI? PA JE ŠELE LETO 25!

STEINER: SAMO TI ME LAHKO REŠIŠ, MARLEN!

MARLEN sede na Steinerjeva kolena: RECI MI LILI. LILI JE LEPŠE ...

KOJC: SPODAJ SE BOŠ LAHKO POHVALIL, DA TE JE LILI USMRILA NA NAJBOLJ EKSTATIČEN NAČIN, KI JE MOŽEN PRI ČLOVEŠKEM BITJU. AMPAK, RUDA! KO TI BO SRCE ZASTALO ...

STEINER plane strogo in resno: NOBENEGA OŽIVLJANJA! TO NI PROŠNJA! VOHAM TE, ŽENSKA ... SICER VAJU NE POZNAM VEČ ... HOČEM POLOŽITI MARLENE DIETRICH TRIKRAT: PRVIČ, ZADNJIČ IN NIKOLI VEČ!

MARLENE: NISEM ŠE Z MOŠKIM, KI BI LAHKO BIL MOJ STARI OČE ...

STEINER: PA NISEM.

Marlene prime Steinerja za roko in ga odvede od igre v svojo igro, na kavč ...

KOJC: MICA! PRIDI IGRAT!

MICA: SPET?

KOJC: SPET! PA SPUSTI SI LASE!

MICA pride, ko vidi mikado, ploskne, prisede: MIKADA PA ŠE NISEM IGRALA!

KOJC jo obrne proti sebi: POGLEJ ME. V OČI. ME GLEDAŠ? SPROSTI SE, VDIHNI, MIŽI, V REDU, ŠE MALO ... ODPRI OČI, TAKO ... IGRAŠ MIKADO. PRISVAJAŠ SI

PALIČICO ZA PALIČICO, NE DA PRI TEM PREMAKNEŠ DRUGO ...

Na kavču začneta Steiner in Marlene svoj zadnji spev, Marlene počasi ovija velikega antropologa in filozofa v svoj usodni objem ... dolge roke, dolge noge, plam oči, lasje, oda radosti, Kojc naslonjen na svojo brado in z jointom v roki opazuje Mico, ki pobira paličice. Eno za drugo ... kot da to počne celo življenje, Kojc zamišljeno opazuje kretnje gospodinje golih ramen in golih rok, dekolte ... vsuti lasje, Mica to opazi ...

MICA: GOSPOD MARTIN, NE BI VI POČELI ISTO KOT ONADVA?

KOJC: RAJE NE. RAJE HREPENIM PO TEBI ... TRAJA. SREČA PRIDE ŠELE POTEM, KO SMO SE JI ODREKLI ... ORGAZEM PA JE SKUPEK TRENUTKOV, TOREJ TRENUTEK. POTEM GA NI VEČ. IZGINE. TO ME DELA ŽALOSTNEGA. TO ME POTRE ... ŠE VEDNO SI TI NA VRSTI ...

Petdeset sekund pred koncem tuzemskega proučevanja človeka, petdeset sekund pred smrtjo filozofa, pisatelja, arhitekta, se sliši končni spev Ode radosti z zborom in orkestrom, vključno s triangelom ... ko mu pride, je konec glasbe!

KOJC ravno vleče paličico: HLADNOKRVNO SI UBILA RUDOLFA STEINERJA, PRVEGA ANTROPOLOGA, PISATELJA, ARHITEKTA, FILOZOFA, SOCIALNEGA REFORMATORJA ... VSE TO JE BIL! POVRHU ŠE ČLOVEK! DA MU NI PARA ...

Mica pogleda za trenutek proti kavču, na katerem leži nepremično Rudolf Steiner, zraven pa se sede oblači Marlene, potem nadaljuje s paličicami ...

MARLENE se ne vidi, ampak samo sliši: VEDNO SEM HOTELA POFUKATI PAMETNEGA MOŠKEGA.

KOJC pride do kavča: RES TE JE TRIKRAT. Kroži okrog trupla. PRVIČ, ZADNJIČ IN NIKOLI VEČ. LAHKO LE MOLIM, DA ME DOLETI KAJ TAKEGA ...

Medtem Mica pobere vse palčke. Marlene pride do mize, z njo Kojc, ženska se končno obleče ...

MARLENE: UBILA SEM RUDOLFA STEINERJA. Ploskne. GREMO NOVO? NAJ SE OHLADI ...

MICA kot iz dremeža: JOJ, MOJA PIIIIITA!

Zastor pade. Tema.

Zastor se dvigne: vsi protagonisti stoje, pred njimi Mica, ki ponuja pito.

MICA postoji pred Rudolfom: JOJ, GOSPOD! SANJALA SEM NEKAJ GROZNEGA!

RUDOLF: POVEJTE!

MICA: SANJALA SEM, GOSPOD RUDOLF, DA STE UMRLI!

RUDOLF: TO SE VSEM PRIPETI. VSI BOMO ENKRAT ZASPALI. TUDI TI, MICA! PA PITE BO ZMANJKALO.

MICA pogleda še MARLENE: AJA, VSE JE BILA SAMO IGRA?

KOJC: RECI TEMU ILUZIJA. SAMO IN ZGOLJ PITA JE RESNIČNA!

Gredo skozi publiko.

KOJC ne more iz svoje kože: PIČKA JE SEKSI PREMOSORAZMERNO S POHOTNOSTJO KURCA. IN OBRATNO. DRUGO SO PREDSTAVE ... SAMO PITA ... MNJAM ... JE RESNIČNA ...

Konec

Kdo se boji IVANA Krambergerja

monodrama

DRAMATIKA

PRIDE NA ODER V POPOLNI »BOJNI« OPREMI:

2 ČEVLJA
2 NOGAVICI
GATE
HLAČE
PAS
MAJICA
SRAJCA
SUKNJA
METULJČEK
ŠAL
KLOBUK

Kdo se boji črnega možaa?! Niiihče!
VRŽE KLOBUK NA OBEŠALNIK

Pač. Vsi! Naenkrat sem bau bau.

SLAČI PLAŠČ

Še drug plašč mi ne pomaga. Nobena opica. Dolgo sem bil niemand.

GA SLEČE IN DRŽI V ROKI

Skrivaj sem zizal kravo. Še vedno smatram, da je ziza, sesek ... potreben dodatek vsaki elementarni ženski. Nisem lepo povedal, a ... ne vem, če sem rojen govornik. Jecljam res ne, to bi še mi manjkalo! V tej moji borbi za socializacijo sem zrasel iz telička v tele, potem so me dobili in naklestili, kot se naklesti v teh naših krajih ...

ODLOŽI PLAŠČ

Tele gre v svet, vmes preide vse faze razvoja od butlja preko nebodigatrebe do sužnja in v končnem do malega princa. Pri malem princu me fascinira to ... da ... nič ne ve. Kar naprej sprašuje. V resnici me to, da nič ne ve, ampak želi vedeti, bolj prevzame, skoraj gane! Ta njegova naiva ... a malih princev in princesk je na planetu ravno toliko, kot jih je prebralo knjigo. Mali princ. Jaz nisem princ. Pa še ... sploh ne vem, kako se obnašati, če si princ! Mislim si celo, da sem popolna obratnost tem princem. Vse dobijo, ko se rodijo. Pa jaz? Kaj sem dobil? Nič! Razen batin ... po batinah se človek zave, kaj je dobro in kaj je slabo. Če so bolele, sem vedel, da nisem kriv. Torej ... nisem storil nič takega ... hm!

Pojavi se vprašanje: kaj se skriva za besedami nič takega! Ko ni bolelo, ni bolelo zato, ker sem vedel, da si zaslužim. Bogve, če je Jezusa bolelo vse tisto ... bičanje kronanje križanje ... malo ga je že moralo. Tako si jaz mislim. A ne povem.

Ker ... ker ... ne znam povedati točno, zakaj ne povem.

SEZUVA LEVI ČEVELJ

Intervjuji so bedasti.

Članki lažnivi.

Slike grozne.

Goska zgleda groteskno. Je že moral hudič snemati z ribjim očesom.

Pač reporter prejšnjega sistema ... taki vse izmaličijo. Izmaličijo, da se ustoličijo.

Potem jih lahko uniči samo urednik. Ta pa, če je pameten, ne kolje kokoši, ki nese zlata jajca.

Pa tako nič ni pristnega.

Krave, ki mi je rešila življenje, že dolgo ni več. Kaj torej počne v dokumentarcu druga krava? Ki mi ni v življenju nič naredila? Nič ponudila ... krave, ki je pomagala pri tem, da mi žleza ščitnica ni ponorela ali celo odmrlo, že dolgo ni več. Kaj vem, kaj so naredili iz nje ... zrezke že, menda. Golaž. Klobaso?

Tlačenko. Vsega se spomnijo mesarji. Zato so od njih bogatejši le odvetniki. Nekateri. Ne znam povedati, kaj me je gnalo v Germanijo. Znam. A ... sam ne vem točno, kaj in kako naj to povem. Pravzaprav ni kaj povedati. Ko so me odtrgali od Šeke, tako je bilo ime oni kravi, sem se počutil kot ... na ... kako naj to izrečem ... aha – skočimo v zgodovino: kot deseti brat! Tako. Počutil sem se kot deseti brat, ampak spet ne ravno tako. Recimo temu bolj sodobno: kot peto kolo. Ali trinajsto prase ... če ima svinja dvanajst seskov. Pa jih ima? Brez počutja sem bil, to je najbolj blizu resnici. V svoji koži sem bil nezaželen sam sebi.

Taki voluharji, kot sem jaz, vsi končajo ali na Radgonskem mostu v uniformi ali v gramozni jami v Hočah ali pa ... v Germaniji. O Ameriki nisem razmišljal.

O Ameriki sem razmišljal, ko sem bil v Germaniji. Ni bilo kaj razmišljati. Delal sem kot ... uf! Kaj vse sem delal in počel!

Zaradi pravnega delovanja žlez, tu moram pohvaliti predvsem žlezo ščitnico, pa tudi priželjce je sodeloval, sem zrasel v moža. Lasje so mi rasli kot pri vsakem, ki mu rastejo ... saj veste, kaj mislim ... nimam časa, da si jih redno strižem, pa tudi zapravim manj, zato so tako dolgi. Pa ... tudi Lennon je nosil dolge lase. Pred dnevi sem imel še daljše ...

SEZUVA DESNI ČEVELJ

O, kako letijo dnevi! O, kako nam teče čas!

Žal mi je, da sem se ostrigel. Idiot!

Česa vse ne naredi človek v borbi za oblast!

Ostriže se. Naredi fazon.

LEVA NOGAVICA, JO POVOHA

Očala zamenja za kontaktne leče. Mogoče tako bolj vzpostavi stik s sočlovekom. Če rečemo politiku sočlovek. Ko se začneš družiti s politiki, nehaš komunicirati z ostalimi. Vsaj normalno ... še moja, ki nima kaj prida masla na glavi, drugače pa o svoji ženi vse najlepše, mi je rekla: Ivan! Kaj pa je s tabo? Poglej, kako si umazal pod! Pa v onem plotu še tudi nisi pribil letvic! Pa ... ostrigel si se! Neverjetno! Jaz te to prosim deset let in več, pa nič! Zdaj pa naenkrat vse to! Res si se spremenil. Samo opica ti še manjka!

DESNA NOGAVICA, JO POVOHA

No, pa sem si omislil še opico! Da bo bolj veselo.

Saj je bilo. Nekaj časa.

Potem pa naenkrat vsi nekaj hočejo. Še opico mi je en hudič hotel kupiti!

SI OGLEDUJE OBE

Zaenkrat se še otebam izrazov kot so: tepci, butlji, bedaki ... med bankirji diplomati in politiki pa je nekaj drugega.

Ni oni Grk, rojen v Turčiji, emigriran v Argentino, s slovenskim potnim listom, poslan k nam na južno stran Alp, da nas dokončno uniči, izrekel v enem samem samcatem stavku besedo destinacija kar štirikrat? Njegova, potem sem pogledal v slovar tujk, destinacija je, če sem ga prav razumel: da se naša dežela zadolži z njegovim blagoslovom seveda, do kape in vrh nje, da bo potem rod za rod plačeval kot zmešan tja do konca tega stoletja obresti, on pa mora kar kurentno na operacijo žolčnika, ker ga nekaj hoče ... zajebavati zdravje, ki mu sicer kar služi. Glede na to, koliko in predvsem kaj požre. Ja, izrazil se je: požrem! Tako je hotel poudariti, da moramo postati bolj intimni in povezani med sabo. Kdo, tega pa ni dejal. Nebenbei: destinacija pomeni določitev namenek cilj smer ... namembni kraj!

SI NATIKA COPATE

Srečanje s tem ministrom mi je spremenilo življenje. Kako pa mi ne bi! Ko vidiš takšno nezdrave barve masinerijo mesa dreka tekočin na dveh nogah, s tistim trebuhom ... se ti mora milo storiti. Ugotoviš, da je ves svet v kurcu ravno zaradi takih destinacijsko orientiranih osebkov, ki ... skrbijo, da stanje, kot je, ostane še naprej naš status quo, vsaj dokler so oni živi, potem pa ... naj vse skupaj vzame vrag, če že mora. Vraga pa ni.

Vraga smo si sami izmislili. Ker bog sam ne more obstajati. Ker je svet v dualizmu.

Dobro zlo.

Lepo grdo. Črno belo.

Sladko kislo. Mlado staro.

Zavarovano nezavarovano.

Moško žensko. Plus minus.

Evforija depresija. Gnus ekstaza.

Pekel nebesa. Še kaj? Življenje pa se pretaka v odtenkih.

ODVEŽE METULJČKA

Če smo si izmislili boga, si moramo tudi njegov antipod. Hudiča. Francoski pesnik je nekaj raziskoval v tej smeri in ugotovil: zmaga hudiča je v tem, da je prepričal ljudi, da ga ni. Je bil zaradi tega v zaporu? Ali pa je spesnil kaj hujšega? Če prejšnje ni hudo. Za moj okus ... ne vem.

Še o bogu ne vem točno, kaj se godi in dogaja. Mati so verjeli, ja! Koliko pač so ... stari pa je samo pil ... so ga pili.

SRAJCA, 1. GUMB

Sumim, da je vikanje staršev zelo proti naravi človeka. A tega se ne smeš zavedati. Dokler si froc! Potem si navajen. In ko prednik premine, še vedno govoriš v onikanju. Smo pač govedo. Mislim, da smo pravo govedo. Zato se umikam iz kandidature. Predsednik govedine? Hvala.

SRAJCA, 2. GUMB

Intelektualce kot sem jaz in meni podobne podijo iz dežele, da se ne pojavi kak svež bik, ki bi pometel s predsodki in predvsem s posledicami teh predsodkov.

SRAJCA, 3. GUMB

Še čitat nisem znal, ko sem zapuščal rodno grudo. Računanje! Ha, kar misli si! Res sem bil pagat ultimo. Bil sem resnično neizobražen.

SRAJCA, 4. GUMB

Ne rečem, da je izobrazba vse. Da ni, sem dokazal sam. Jaz. Mali princ. Koliko let sem potreboval, da sem postal car! Zdaj me pa hočejo izrabljati tu neki imaginarni politiki, ki so utelešenja zlega duha, ravno ono, proti čemur se hočem boriti. A se ne bom. Umik. Ne znam tuliti z volkovi. Malo me jebejo glasilke, malo pa sem prehlajen že celo življenje. Spal sem neredko na mrazu, tudi na dežju ... ni moja destinacija oblast!

SRAJCA, 5. GUMB

Moja destinacija je pomagati ljudem.

ODVRŽE SRAJCO

Oni se pa grejo čisto neko drugo igro. Baje se ji reče monopoli. Sin me bo naučil, ko bojo njega drugi. Potem bomo z ženo igrali v troje. Vem pa že prvo in glavno pravilo: brez usmiljenja! Me pa res zanima, kako se igra. Ne znam pisati ne brati ne računati ... zdaj znam malo, no ... vsega znam malo ... tak kot od mame nag in bos povrh se znajdem v centru evropskega gospodarstva – v najnaprednejši deželi pod soncem, niso Germani po kisli župi priplavali na svet in ... pred mano se odpira bodočnost. Slišal sem že za bodočnost. Govorilo se je o njej že, ko sem bosopet letal za kozami po onem strmem bodičastem bregu ... ostroga pri ostrogi, na tleh v tisti travi.

Moja bodočnost, ki je bila res samo moja, se je spremenila v sedanost, ampak tu še ni konec. Še naprej se spreminja in postaja preteklost, ni se še nehala.

Mislim, da človek počne narobe stvar, ko iz sedanosti razmišlja o prihodnosti. Moral bi obratno: iz prihodnosti bi moral kdaj pa kdaj pokukati v sedanost. Potem bi mogoče drugače razmišljal.

In si drugače zastavil življenje.

ZAČNE SLAČIT HLAČE, ODPENJA PAS, GUMBE

Ministrov menda ne bi bilo. Predsednikov tudi ne.

Hej! Predvčerajšnjim mi je rekel Polde: Ivan! Pa se ti nič ne bojiš?

Česa, vprašam jaz.

Dobro, reče on, nismo v Ameriki, ampak predsednike ubijajo tudi v manj razvitih deželah. Nekaj se šušlja ...

Takoj sem vedel, da od njega ne bom nič izvedel. Začel je: se šušlja.

Vseeno me je zanimalo, kaj se to tako šušlja.

Ubili te bojo.

Jaz sem seveda najprej presenečen. Potem pa ne več. Spomnim se, da sem bogat. In da bogati ... včasih končajo svoj laif prehitro, mnogokrat v sumljivih okoliščinah tako ali drugače, tudi zabodeni, zastrupljeni, padejo s stolpnice, utonejo ... cela parada smrti.

Že nekaj let delim denar.

ZLEZE IZ HLAČ

Naj najprej počakajo, da ga razdelim, pa naj me potem koknejo, če je treba, sem mu rekel.

Eh, kak denar, je odvrnil.

Pa zakaj bi te potem koknili, ko bi jim vse razdelil, sam pa nič imel?

OGRNE ŠLAFROK

Ne bogastvo! Vpliv ti raste! Vpliv!

Ha. Vpliv. Kako čarobna beseda. Če imaš denar, imaš vpliv.

Še bolj pa je zanimivo, da lahko vplivaš s tem svojim vplivom.

Vplivaš torej z denarjem? Nesnaga!

Če bi razmišljali iz prihodnosti nazaj v sedanjost, bi tudi potomci Židov, ki so križali Jezusa, drugače razmišljali in s tem drugače živeli svojo ero.

Morgan je bil tepec. Pogoltni lakomni prostaški Žid.

Če bi drugače tuhtal v svoji neomajni omejenosti v tistem brokatu, svili in zlatu, bi človeštvo že sto let uporabljalo zastonj in predvsem čisto energijo. Čeprav tisto prvo bolj bode v oči.

In kaj je rekel Nikoli Teslu, ko mu je ta pokazal revolucionaren plan: potem bomo pa prodajali samo antene?! Zbogom, gospod Nick.

Ja, Nikola je bil za bankirja hudič v krojeni obleki ... ne pomeni zaman Nick hudiča, zlodeja. Samo Nolteja pogledaš. In kaj se je takrat zgodilo?

Bog, Morgan torej, je premagal hudiča, Nicka, ki je v svojem prizadevanju po pridobivanju duš šel tako daleč, da je ponudil zemljanom zastonj elektriko in s tem osvoboditev izpod jarma božanskih Rothschildov Morganov ameriškega senata UE drugih diktatorjev.

Bog je torej zmagal. Papežu čestitke. Škofom poklon.

Učil sem se kot opica v laboratoriju.

Gledal sem, včasih kaj povonjal, potipal ... vprašal, če je bil doktor dobre volje.

Doktor sprva ni verjel, da sem analfabet in daleč od Pitagore. Povedal mi je ob prvem snidenju: človek se uči celo življenje.

Mladenič iz Prlekije je izvedel: ni še prepozno! Nič ni zamudil. Ali pa malo.

Bil sem kot goba, vpijal in srkal sem osnovne veščine, dokler mi ni postalo vse jasno. Vse jasno.

ODVRŽE ŠLAFROK

S tem mislim stvari, ki so bile v moji domeni. Dimniki. WC školjke dializa ...

SE ZOPET ZAČNE OBLAČITI

Obvladal sem postopek dialize.

LEVA NOGAVICA

Dve leti pred tem sem bil dimnikar. Pa so me enkrat sredi čiščenja ujeli cerkveni zvonovi. Kar naježil sem se. Nisem mogel spizditi in se rešiti zvonjenja, bil sem sredi dela. Kar sem delal, sem rad naredil dobro. Danes se temu reče: všečno.

DESNA NOGAVICA

Dimniki so me takrat nehali mikati. Začel sem čistiti v bolnišnici.

En dan sem predlagal doktorju eno mini noviteto pri delovanju dializnega aparata. In kaj je stari naredil? Hej!

Ne morem patentirati reči pod tvojim imenom, ti vseeno samo čistiš stranišče ... naredimo tako: jaz predstavim patent, ves denar od tega pa dobiš ti. Ne bo veliko, malo pa spet ne.

SRAJCA, 1. GUMB

Čistil sem školjko, ko je stal ob meni in mi govoril. Potem je brcnil v vedro, da se je prevrnilo in pošpricalo že počiščene površine, pa rekel: unterhund! Parabola! Pusti to svinjarijo, bomo dobili drugega, jaz rabim asistenta! Greva pit!

Potem sva se napila malo že v ambulantni, do konca pa v nekem baru. Za čistilca je prišel en Turek, ki pa niti osnovnih nemških besed ni premogel v svojem besednjaku. Ni ga oviralo pri čiščenju.

SRAJCA, 2. GUMB

Bil je izurjen. Strokovnjak.

Potem je doktor umrl in mi zapustil še pol premoženja. Pa seveda ambulanto.

SRAJCA, 3. GUMB

Če danes pomislim na tisti čas, torej če iz takratne prihodnosti – danes also – zrem v ono sedanjost, ugotavljam, da me je tip zaposlil na delovno mesto asistenta, enkrat mi je rekel,

SRAJCA, 4. GUMB

da še nikdar ni imel takega in da so bili vsi po vrsti do takrat sami jebivetri in luzerji, nebulozni po vrhu, a z izobrazbo, jaz pa nisem imel niti štirih razredov šole izdelanih ...

SRAJCA, 5. GUMB

Zanimiva parabola, bi rekel pokojni doktor. Marsikaj je rad označil za parabolo.

PAS V HLAČE

Če še tako malo vklopim spomin in pobrskam, ugotovim, da je bil on sam ena parabola. In kar je še bolj zanimivo, nič tuzemskega ni odnesel s sabo v grob.

To mi je dalo misliti.

OBLAČI HLAČE

Včasih sem se zalotil, da preveč razmišljam. Sam sebe sem oštel, češ, kaj lenariš. Medtem ko tečejo sekunde in minute pa še kaj, se valjaš v brezdelju kot lord Byron, ki je takoj, ko je ugotovil, da čas teče kar skozi njega, ne glede na to kako se bo odzval, začel pisati. Pisal je o brezdelju. Tako ga je tudi počastil.

Poldetova pripomba, da se nekaj šušlja o moji likvidaciji, mi je odprla novo okno v razmišljanju. Das Fenster!

Ni vse v tem, da si prizadevaš. Velikokrat te to uniči.

Kratkotrajno prizadevanje je verjetno neškodljivo v večini ozirrov, a ko je beseda o dolgotrajnem poskušanju, tako dolgotrajnem, da te že začne boleti duša poleg vsega tega, takrat pa je gospod Nick, Nicky – zlodej odnesel šalo.

Vedno pusti posledice pretirano prizadevanje. Da bi se to prikilo, imenujejo ta proces: napredek! Kar naenkrat zlorabijo besedo.

Zame ni napredek družba, v kateri sem kaznovan za peripetije, o katerih nikoli ne bi mislil, da so vredne kake kazni.

Recimo ... prižgem si cigareto.

SI GRE KUHAČ ČAJ ALI KAVO

Ali: peljem se podnevi in nimam prižganih luči!

Vozim se z mopedom in nimam čelade.

Pes se userje na livadi. Grem skozi prazno križišče pri rdeči seveda ali rumeni. Privoščim si svinjsko zarebrnico. Prižgemo joint ... se vozim nepriprasan, govorim javno o krivicah. Postavim si zajčnik ... vse prepovedano! Alles verboten! Humbug pa tak Gesellschaft!

Tak napredek me je nehal zanimati.

Nehalo me je zanimati tudi ... marsikaj ... marsikaj me je nehalo zanimati.

Tudi ... uganili ste: politika.

SREBA

Imam kup razlogov, da se ne bom več vmešaval in igral v karnevalu neumnosti in amorale idiota. Volk nočem biti. Volk je lahko umetnik. Tudi stepni volk, zaradi mene! A pri vodenju naroda si nihče ne bi smel privoščiti volka v sebi.

SE OBUVA, LEVI ČEVELJ

Človek človeku volk so vedeli že pred nami – nič novega.

Novo je samo to, da to ni dobro.

Ne moreta dve ženski v zdravi družbi skakati ena v drugo samo zato, ker sta samici, kot se dogaja v pasjem svetu. In štejemo to za normalno. Okej. A pes ni človek. Homos je pa humus ...

SREBA

Odrekam se pravici vsakega državljana, ki je redko izkoriščana, in ne bom kandidiral za predsednika. Ne bojim se smrti, o ne. Razen tega bi me naredili mučenika ... nihče pa ne ve, če si celo življenje ne želim ravno tega?

SE OBUVA, DESNI ČEVELJ

Ne bojim se smrti, ker sem doživel toliko tega, da ... ni več nobenega strahu v meni, nič se mi ne more zgoditi, razen konca. Če izrečem, da konec v resnici niti ni konec, ampak prehod, pomislijo: ta je tudi po svoje usekan in naravnan ... novodobni malo cerkveni new age ... drugi so also normalni. Ne vem če.

Lucija pravi: a česar ne vidiš, tega ne verjameš in če ne verjameš, potem tega ni. Po načelu našega dualizma pomeni to tudi: kar vidiš in kar verjameš, tudi obstaja, zato tudi je.

S smrtjo sem torej opravil. Sem nekako pobotan z njo. Na osebni in univerzalni ravni.

Zakaj torej nočeš v politiko, me sprašuje alter ego. Radoveden kot vedno. Naspidiran ...

Polde je rekel: bojijo se te! Bojijo se Ivana Krambergerja!

Kdo se boji Ivana Krambergerja?

Nisem noben črni mož. Nisem bau bau.

Ne Pehta. Ne Bedanec. Ne mr. Hyde ali Jack Razparač, še Metod Trobec ne. Noben Rihtarič. Kdo se boji mene?

Polde je rekel: tisti, katerih se moraš bati ti!

SI NATIKA METULJČKA

Hudič. Težava je v tem, da se jaz ne bojim nikogar. Kdo so potem ti, ki jih ni?
Tako se svetijo, da jih ne vidiš, mi je odvrnil Polde na moje glasno razmišljanje.
Nisem mu povedal, da se umikam iz direndaja, imenovanega kandidatura.
Minilo me je do predsedniškega stolčka.

OBLAČI SUKNJO

Dokler bojo na svetu razsejani Morgani, Nikole pa bojo kot niemandi v pesmih tavalj naokoli, noben predsednik ne bo odrešil nobenega naroda, še najmanj pa našega – arogantnega zaostalega pohlevnega ciničnega, nič takega ni pri nas, česar se drugje ne bi dalo najti.

Zato je otročje lahko najti narode, ki jim vladajo idioti in agresivni manijaki, ljudje pa najebejo kot žuti. Se reče, jel ...

Cankarja niti ni ubil Slovenec.

Našega velikega pisatelja je pokončal Srb.

Se zato reče Srbe na vrbe? Mogoče pri nas.

V drugem jeziku pa zveni drugače. In namesto Srba je Hrvat.

ŠAL

Čeprav je Hrvata treba na vrata. Če nima brata.

Potem so še tu Čehi: Čeh hajd v meh!

Poljaki ... Poljake med prostake ...

Madžare na pare! Italijane med pijane!

Škote med falote.

Ali: Slovenci se najbolj znajdemo med venci! Pa med sodi še, recimo ...

Žide med gnide, Turke med murke ...

Vsak narod si bo pisal sodbo sam.

Tudi to je izjavil Ivan, pa ne jaz ... Cankar.

Jaz, tudi Ivan, ampak Kramberger, pa dodajam besedam onega Ivana:

mogoče res, da si jo bo pisal sam, ampak: po diktatu sodnika!

Pri tem aktu nočem imeti nobenega opravka.

Ja, nič ... omisli si bom gosjo farmo. Perje! V perju je prihodnost!

OBLEČE PLAŠČ

Ali pa se mogoče motim? Pa je ta kje drugje?

V nafti? V impulzih? Frekvencah? Zavarovalnicah?

Kar se pa tiče:

bojijo se Ivana Krambergerja,

VZAME KLOBUK

prevedimo to v jezik v resnici naprednih ljudi: bojijo se resnice.

Preveč sem dregnil, ose so v zraku, drek smrdi po svoje ...

NATAKNE KLOBUK

sonce sije trava raste krava muka bik jo fuka naj jo, samo da bo dala mleko.

Za take kot sem jaz. Brez nas bi bil svet preveč dolgočasen.

SE ODKRIJE, POKLONI, VZRAVNA

STREL V TIŠINO ...

DROBEN CUREK KRVI - IVAN OBLEŽI, OBLEŽI

(NA ODER PRIDE ZMEDEN MAČKAST PIJAN TRESOČ ALKOHOLIK, PUŠKO MU KAR TRESE V ROKI, POGLEDA MRTVEGA IN ODIDE)

Konec

MOČVIRNIKI

Vrhunska predavateljica, pesnica in pisateljica Barbara Simoniti se nam tokrat predstavlja s svojim mladinskim prvencem *Močvirniki*, ki je izšel lani (2012) pri založbi *Mladinske knjige*, delo je likovno opremil Peter Škerl, ki je za tehnično dovršene ilustracije prejel tudi nagrado.

Pisateljica sama pravi, da ji je narava vir navdiha, da na sprehodu opazi zgodbe, ki se dogajajo okoli nje, še več, zgodbe so spomin na čarobno otroštvo, ki ga je preživljala v Slovenj Gradcu, in jih je zato posvetila svojemu bratu Gregorju »za igre njenega otroštva, vedno nekje na robu vode.«

Že na pogled čudovita knjiga ima na prvih in zadnjih straneh zemljevid in celo grb Močvirne Loke, ki je osrednji dogajalni prostor Močvirnikov. V njej živijo poosebljene živalice, ki ljubijo vlago in mokroto. Ti vlagoljubci so močeradi, krastače, zelene rege, urhi, pupki, gozdni lazarji, pajki ...

Med seboj se literarni junaki pogovarjajo v pristni močvirščini, pisateljica pa jih domiselno predstavi z natančnimi osebnimi podatki in navedbami funkcij, ki jih opravljajo v Močvirni Loki, te podatke in vsa imena prebivalcev pa mladi bralec lahko poišče tudi na koncu knjige, kjer so po abecednem seznamu opisane in poimenovane vse živalice, ki nastopajo v knjigi.

Močvirna Loka je del Zelene Dobrave, del velikega in skrivnostnega gozda, razdeljena pa je na različne okraje, od katerih so nekateri vlažni in mahoviti, drugi skoraj suhi, tretji pa zamočvirjeni. Močvirniki prebivajo v idiličnih domovih z zanimivimi imeni: Bršljanov glog, Lesnikova duplina, Bukov oklešček, Jesenov čok ... V skupnosti, kjer prebivajo, imajo hram učenosti, zgrajen v imenitnem štoru, poimenovan Hrastov žlambor. Poleg šole premorejo še vrtec, lokalni časopis z glavnim urednikom, obvezovalnico, trgovino, pošto, razne delavnice in seveda župana, ki z župansko ragljo

sklicuje seje, ter upravnika zapornice na Loškem potoku.

Bralec skozi devetintrideset poglavij v knjigi spozna vzdušje Močvirne Loke, njene značajske raznolike junake, njihovo idilično življenje v različnih letnih časih in ves »ta ljubeznivi živalski univerzum«, pravi Marjana Kobe v spremni besedi knjige, ki ima navdih žlahtne angleške (živalske) prozne klasike tipa *Veter v vrbju* Kennetha Grahama.

Zgodbe Močvirnikov niso samo tematsko bogate, ampak so izpiljene tudi v jeziku in slogu, kar nas pri Barbari Simoniti seveda ne preseneča. Pisateljica slikovito in domiselno poimenuje literarne like, na veliko uporablja stalna rekla oz. »močvirske fraze« (že spet predeš žabjo volno, ne vrzimo prehitro raglje v krešo, jok in kvok ...).

Hišnik, pupek Mokranjc, ki ni preveč bister, pa rad uporablja sočne močvirske kletvice, kot so: pri gromski godlji, strela močvirska, primočvirej, sapražaba ... Pisateljica uporablja tudi sinestezijo (zrak medeno dehti) in številne na novo skovane besede (bršljanovec, glogovec, mahovnjak).

Zgodbe Močvirnikov in njihovo bivanje v sožitju z drugimi živalicami so tako prijazne, da bi jih morali brati tudi odrasli, ne morali, ukazala bi jim jih prebrati, saj bi se nekateri kaj več naučili o medsebojnih odnosih, o prijaznosti, pomoči sosedom, nesebičnosti, domiselnosti in še o

marsičem. Otroci sporočilo knjige razumejo, saj je Liza, učenka petega razreda *OŠ Kotlje*, ko sem jo pobarala, kako ji je všeč knjiga, izjavila: »Joj, ko bi bili vsi moji sošolci in ljudje tako prijazni kot so Močeradkovi prijatelji!«

Ja, to je res prava pravljica, ne grozljivka, saj nobeden nobenega ne požre.

Darja Skutnik

KNJIŽNE OCENE

Faksimile naslovnice

DRUGE ZGODBE

KNJIŽNE OCENE

Najbrž ni bilo prvič, da je postal *dohtarski* poklic preozek in pretesen za tisoč in en dražljaj, vtis, vzgib, ki mu ga nudi vsakodnevna profesionalna praksa obravnavanja ljudi kot skupkov kosti, mišic, živčevja in druge anatomske navlake ... in v njem se je nakopičilo tisto nekaj, kar je kar kričalo, mezelo, vrelo in sililo na papir.

Obrazi, predmeti, ljubezen, smrt, seks, hrepenenje, spomini na otroštvo – brezdomci, povzpetneži, brezobrazne čustvene puščobe, duševne razvaline, ostareli ljubimci, odtujeni iskalci ljubezni in topline, alkoholiki ter vaški posebneži so vzniknili skozi spomine in asociacije (piščevih) pripovedovalčevih spominov in se slikovito izrisali v vsej (svoji) silovitosti značilnih, že stereotipnih ali izjemnih karakterjev književnih oseb.

V zgodbah jim pripovedovalec da priložnost, da znova silovito vzniknejo, zadihajo in zaživijo v vsej svoji biti ter *izdobkajo* v bralcu neke daleč, globoko, nezavedno zasidran občutek, morda priznanje lastne, sosedove, znančeve, prijateljeve ali sodelavčeve usodne življenjske zgodbe ... in so daleč od fiktivnosti.

To so *zgodbe, ki jih piše življenje*; zgodbe, še tople od sokov človeških strasti, a hladne ob občutkih odtujenosti in bedne izgubljenosti posameznikove samoorientacije; *zgodbe*, iz katerih veje pronicljivost opazovalca, poznavalca najintimnejših vzgibov vsakega slehernika, ter nenazadnje *zgodbe*, ob katerih si je smiselno staviti predse ogledalo in se *samoizprašati* o smislih in nesmislih pa (ne)pomembnostih našega bitja in žitja.

V samo jedro in hkrati bistvo prizorišča (vaška gostilna, delavsko predmestje, študentski dom, ordinacija, prizorišča samomorov, gostil-

na, bolnišnica, planinska kočica, dom ostarelih, stanovanje za skrbno zapahnjene vrati vaškega samodržca, kongres, psihiatrija, tuje postelje ...) nas pisatelj postavi kar na začetku vsake posamezne enote – zgodbe in mojstrsko zapelje enkrat prvoosebno, drugič zopet tretjeosebno

pripoved v maniri klasične okvirne pripovedi ali pa dramatsko stopnjuje napekost, kot je značilno za novelistična krajša besedila, ki bralca presenetijo neredko s preobratom, le-ta pa se izpoje v boleče razočaranje, resignacijo, včasih življenjskopoučen razmislek, spretno zaviti v dovršeno metaforiko.

Glede slogovno-jezikovnih značilnosti pa lahko avtorja upravičeno označimo kot virtuoz besedne umetnosti, ki več kot spretno, pronicljivo, ironično in asociativno v polni meri razgrinja polnokrvno vrenje spominov in občutkov, lastnih še tako izbirčnemu bralcu.

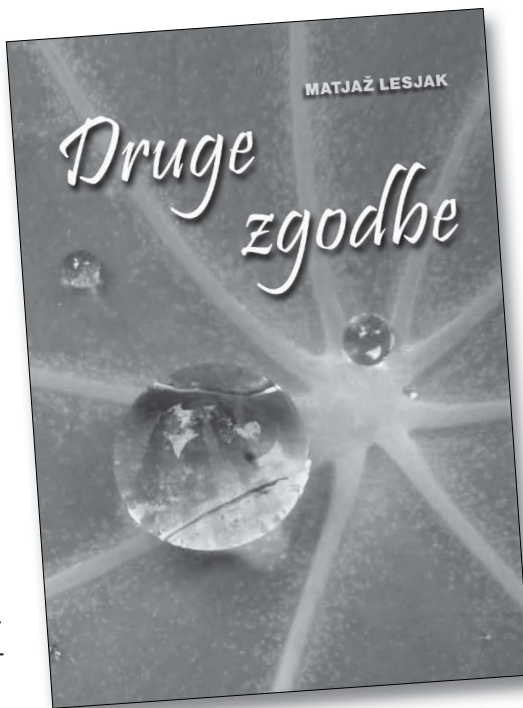
Torej – **Druge zgodbe** – zbirka dvaj-

setih krajših pripovedi z naslovi:

Andrejček, Buteljka, Čas, Človeka dostojno, Ecce, quomodo moritur iustus, Gospod Šerko, Izvor sveta, Kapelica, Ko bo odšla, Kolo, Kot dan in noč, Manja, Menjava, Pepelka, Postelje, Prehajanje, Retuša, Samo jednom se ljubi, Snežni hrib, Veržica je prvenec pisatelja **Matjaža Lesjaka** (11. 6. 1956), ki je izšel pri Založbi Cerdonis Slovenj Gradec (za založbo mag. Andrej Golob) z letnico 2013 v nakladi 100 izvodov. Besedilo je uredil in zapisal spremno besedo Andrej Makuc, jezikovno pregledala Nina Vožič Makuc; grafična podoba je delo Blaža Prapótnika, pisatelj pa je prispeval tudi fotografijo (naslovnica).

Priporočam.

Irena Matko

Faksimile naslovnice

10. knjiga v zbirki E. A.

SVEŽA SVOBODA – FRESH FREEDOM

13 let – 10 knjig. To je bera v zbirki E. A. Gimnazije Slovenj Gradec z urednico Karlo Zajc Berzelak in je zato v letu 2013 jubilej.

Nam, kukajočim z drugih šol, se je zdelo na začetku nove slovenjgraške gimnazije zastaviti tudi literarno zbirko zelo pogumno dejanje, češ načrtovati je lahko, ali pa ti naključje v razrede prinese ustvarjalce, ki si zaslužijo imeti svoje literarne knjige, pa je drugo vprašanje.

Toda Berzelakovi je v začetku uspelo vsako leto izbrskati nekoga in mu narediti njegovo lastno pesniško zbirko. To so bili Andrej Jus s knjigo *Kdo te je ubil*, Jože, Nina Bricman z *Diamantnimi besedami*, Primož Tušnik z *Zgrešil ...* toda strel je bil dober in Jasna Džambič z zbirko *Peti letni čas*. Leta 2004 je pesniški niz prekinila zbirka grafik *Ne čakaj na maj*, 2005 je izšla zbirka haikujev vseh gimnazijcev *Pojdi, potuj z mano*, v šolskem letu 2006/2007 spet govorimo o literarni knjigi Anje Ramšak s fotografijami več dijakov *Nekje mora biti nekaj*. Po dveh letih premora nato spet izideta dve pesniški zbirki zapovrstjo (*Zala Krajnc* *Zatipkano* in *Tim Verdinek* *Osumljeni*).

Šolsko leto 2012/2013 pa je E. A. spet obogatlila posebna knjiga. Zakaj posebna?

Najprej zato, ker je v njej spet (kot v zbirki *Pojdi, potuj z mano*) toliko haikujev, kolikor je imela v tem šolskem letu gimnazija dijakov – vsak je napisal svojega in vsi so zagledali luč sveta v tej knjigi. Pa ne le to: vsak dijak ima svoj haiku preveden v angleščino. Pa ne le to: dijaki, katerih stvaritve so nekoliko izstopale in uvajajo posamezne tematske sklope, imajo svoje haikue prevedene v japonščino, originalen jezik haikujev (ti so namreč japonske trivrstičnice s po petimi zlogi v prvem in zadnjem verzu ter s sedmimi zlogi v drugem verzu).

Tako za to zbirko z naslovom *Sveža svoboda* (iz pesmice Gregorja Paradiža »sonce vzhaja / adrenalin narašča / sveža svoboda« na strani 127 od dobrih 240 strani cele knjige!) stoji celo »postrojenje«, ne le ustvarjalcev, pač pa tudi prevajalcev. Pesmice so v angleščino prevajali gimnazijski dijaki s profesorji Alenko Kac Herkovič, Ireno Geč Mravljak, Nino R. Klančnik, Piko

Uršič in Mattom Druryjem, v japonščino pa Anja Šterk in Gordana Tomažin, študentki japonologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, ter Ami Iguchi in Ko Nakamura z univerze v Tsukubi. Posebno zahvalo za sodelovanje pa izrekajo še Sanji Paradiž, študentki japonologije, dr.

Chikako Shigemori Bučar s Katedre za japonologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in dr. Kosukeju Taniguchiju z univerze v Tsukubi.

Pri celoviti podobi knjige velja še posebej izpostaviti tudi fotografa Jureta Horvata, prav tako gimnazijca, ki s svojimi odličnimi fotografijami uvaja tematske razdelke in sta dve uporabljeni tudi za ovitek knjige.

Zakaj se je Gimnazija Slovenj Gradec odločila izdati zbirko, v kateri se lahko s svojo pesmico najde vsak njen dijak, ko vendarle vemo, da vsak ne more imeti pesniške žilice? V spremni besedi odgovarja urednica Karla Zajc Berzelak: »Ne domišljamo si, da so verzi estetski presežki, so pa rezultat premisleka in dialoga s samim sabo in zdaj, ko so natisnjeni, tudi z nami. ... Dijaki so se tako neposredno soočili z bistvom umetnosti – ustvariti svet, v katerega lahko nekdo vstopi, ga doživi in interpretira. Odprli so dialog o ljubezni, osamljenosti, razočaranju, nasilju, prijateljstvu, svobodi, naravi, šoli, zbliževanju in odhajanju, iskanju samega sebe ...«

Tako je. To je pomembno, če pa je takšna knjiga še poklon jeziku naroda, ki močno barva življenje Gimnazije Slovenj Gradec, saj se brati z eno izmed japonskih gimnazij, je to še toliko več vredno, in če knjiga izide prav ob srečanju pobratenih, prav tako.

Verjamemo, da Gimnaziji Slovenj Gradec za zbirko E. A. tudi v prihodnje ne bo zmanjkalo »materiala« in da bo začela nizati ogrlico naslednjih desetih zbirk.

Helena Merkač

P. S.

Na predstavitvi knjige v Galeriji je bilo moč haikuje slovenjgraških gimnazijcev tudi slišati. Drug ob drugem so zazveneli trije jeziki, slovenski, angleški in japonski, eden lepše kot drugi!

KNJIŽNE OCENE

15 let KD literatov Mežiške doline

BESEDE MED URŠLJO IN PECO

KNJIŽNE OCENE

Tako so naslovili zajeten zbornik, ki so ga izdali v svojem jubilejnem letu 2013.

Najprej dobimo v njem nekaj podatkov o društvu. Pobudnik zanj je bil Mirko Angeli, ustanovni sestanek je vodila Slava Dragolič, prvi predsednik je bil Miha Lotrič, ki pa je prav letos to nalogo predal Ivani Čreslovnik. Zelo aktivnim 15 letom, za kar gre največ zaslug prav g. Lotriču, je pika na i peti, hkrati jubilejni zbornik, ki ga Miha Lotrič uvede z naslovom *Spet smo tu*, nova predsednica pa nadaljuje *In vedno bomo tu*. Verjame namreč, da besede v nas ne bodo nikoli presahnile in da z njimi vzpostavljamo »red v zmedi sreče ali nesreče«. Opogumiti se in deliti zapisano z drugimi je predsedničino načelo, ki obeta, da bo *KD literatov Mežiške doline* ustvarjalno tudi v prihodnje.

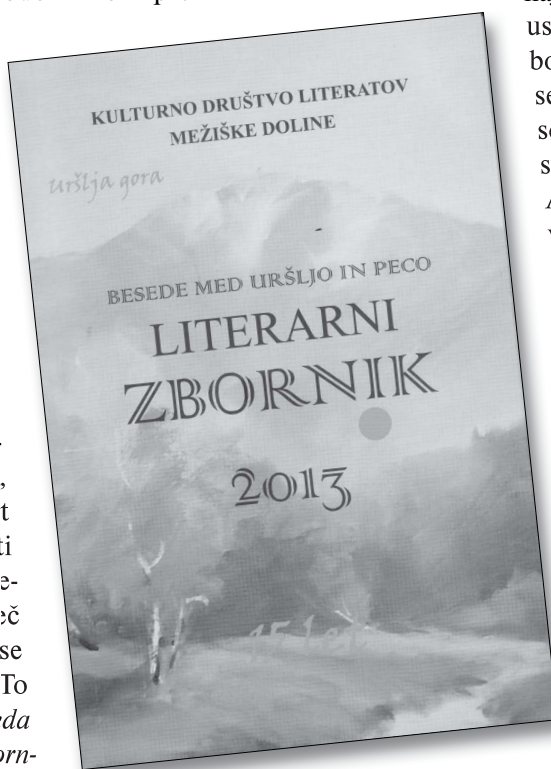
V zborniku so objavljena dela 17 domačih članov ter 24 piscev drugih društev, po odločitvi, da »nam naših petnajst svečk pomagajo upihniti literarna društva, s katerimi sodelujemo že več let, povezali pa smo se tudi z novimi društvi«. To so *LD Šentjur*, *LD Beseda Dravograd*, *LS Utrip zgornje Drave*, *KD RIS* (Idrija) in *Zeleni oblaki Logatec*, *KD Žarek Brežice* in gosta iz zamejstva. Od domačih avtorjev je komisija v sestavi Marta Repanšek, Ivana Čreslovnik in Miha Lotrič za zbornik izbrala pesmi Frančka Anželaka, Tilke Dorič, Terezije Homer, Aleksandre Kocmut, Engelberte Pavlinec, Đorđa Radovića, Tatjane Strmčnik in Veronike Viltušnik. Izbrala je prozo in poezijo Mihe Lotriča, Anke Plevnik, Jožeta Prednika, Barbare Žvirc, prozne zapise Ivane

Čreslovnik, Slave Dragolič, Ivanke Komprej in Marte Repanšek ter prozo in aforizme Nika Brumna. Med temi imeni je nekaj že uveljavljenih, kar nekaj jih tudi premore svoje zbirke, bolj ali manj so tudi uspešni na literarnih natečajih. Teme in motivi njihovih stvaritev so zelo raznovrstni, prav tako slogi njihovega pisanja, besedišče pestro ...

KD literatov Mežiške doline velja za obletnico in jubilejno zbirko, ki so jo opremili z reprodukcijami slik članice *KD Koroških likovnikov* Mojce Kovač, čestitati in dodati,

naj vztrajajo v svojem ustvarjanju, društvo pa bo tisto sito, ki bo presegalo najboljše te, ki so se znašli »v čudnem svetu«, kot je zapisala Aleksandra Kocmut v pesmi *Če se rodiš poet*: »Res čudno je napravljen tale svet, / posebno, če se vanj rodiš poet. / Bi moral pridno zbirati kovance, / a ti sestavljaš rime, verze, stanice. // Umesiš v vsako pesem košček sebe, / razgaljaš se, razdajaš brez potrebe. / Kričiš v frekvencah, komaj komu slišni. / Posedaš vselej v kamrici prepišni. // Kjer

ni ničesar, mrvice pobiraš. / Kjer cesta ravna je, / ovinke ubiraš. / Kjer drugi grejo kot po maslu mimo, / udaraš se, utapljaš v globočino. // Denar ni mar ti in ne premoženje. / Za čudne cilje mečeš stran življenje. / Koga na svetu, prosim te, pa briga, / da končno je izšla ta tvoja knjiga?«

Faksimile naslovnice

Helena Merkač

Zares dobrodošla slovenska izvirna knjižna novost leta 2013

Ljudje in dogodki

NA DANAŠNJI DAN,

Cankarjeva založba, Skupina MK, LJ, 1911

Moj prvi vtis ob tem naslovnem sklopu mi naj hkrati služi za mnenje, da je koroški delež v tej knjigi znaten in dostojen. Njen naslov nam navzlic dvema vrsticama pove premalo, saj nam ne razkriva, da dejansko gre za prvi slovenski datumsko zaporedni podatkovnik skozi celotno koledarsko leto in da torej od meseca do meseca upošteva vse posamezne dneve od novega (1. januarja) do starega (31. decembra) leta. To je nedvomno naša knjižna novost leta 2013, čeprav tega poudarka v *Spremni besedi* kot avtorja na notranji strani platnic podpisanega Martina Ivaniča niti ne zaznavamo. Pač pa avtor omenja, da se je v pripravi nedvomno zelo obsežnega dela odločil za strokovno zvrst koledarske kronologije. Vsekakor se je pri tem lahko oprl na svoje bogate in dolgoletne uredniške enciklopedijske izkušnje pri vodilnih slovenskih založbah, če s tem mislim zlasti na njegov nemajhni delež pri urejanju zadnjih petih knjig *Enciklopedije Slovenije*, slovenske knjižne uspešnice prejšnjega stoletja. Vendar se lahko čudimo, ker nihče od urednikov ni poskrbel, da bi bil v njej z avtorskim geslom zastopan še Ivanič sam.

Vzporednico temu knjižnemu dosežku nedvomno zaznavamo še v drugi knjigi leta – Tatjane Rojčeve **TAKO SEM ŽIVEL**, *Stoletje Borisa Pahorja*. Moj tokratni zapis je seveda namenjen prvo omenjenemu letopisu, sedanjega največjega slovenskega pisatelja pa priložnostno prepuščam bolj poklicanim, kot bi to pač bil v tem primeru pristojen opraviti sam.

Torej se naj vrnem k Ivaničevemu uvodniku, v katerem nam je nazorno opisal način svojega pristopa k izbiri zares številnih dogodkov in k še številnejšimi z njimi povezanimi osebnostmi. Že tako velik obseg gradiva v vodilnem razdelku *Na današnji dan doma* je še znatno povečal s pogosto

nič manjšim ali kdaj celo obsežnejšim razdelkom *Na današnji dan po svetu*. Poleg tega je vsak svoj koledarski dan nekako pratikarsko opremil že na vrhu strani takoj pod tekočim datumom s slovenskim imenom sprotnega meseca.

Pod tem sledi kratek, a zelo zahteven narodopisni oris dneva, ki je dejansko pripadajoči zgodovinski povzetek s posebnim ozirom na pomen v ljudskih šegah in verovanjih. Veliko posebne vednosti spet tudi v zgodovinskem smislu prav tako terja pripis, kako se dnevi odražajo v vsakdanji kulinariki – ni izbiri, torej kaj se naj kdaj postavi na skupno jedilno mizo.

Bistveno krajši je sicer v tem uvodnem sklopu še zadnji prav tako začetni dnevni zapis **GODOVI IN POMEMBNI DNEVI**. Za prvi januar, ki ga tu jemljem kot vzorčni izhodiščni primer, so našeta vodila **NOVO LETO**, Fulgencij (= bleščeč ali svetel, vendar tega imena nima niti Janez Keber v svojem zadevnem *Leksikonu imen*), zatem se tu navajajo Gregor ter Marija Mati božja in svetovni dan miru. Na koncu

vsake strani je barvni zapis slovenskega pregovora, npr. na tu obravnavani prvi strani zelo ustrezno beremo: Vsak začetek je težak, vsak konec je grenak. Kar zamislimo si, kolikšen delovni zalogaj je že sam izjemno dobrodošel letni nabor nič manj kot 366 slovenskih pregovorov! Kaže pa, da izbira ni vedno ravno posrečena, saj nas eden od februarskih pregovorov kar pretrese: Le bodi vragu dober, povrne ti s peklom.

Zdaj naj zapišem, da sem v pravi zagati, kako naj s tokratno gotovo posebno zahtevno nadaljnjo predstavitev izjemno bogate knjige sploh nadaljujem. Takoj bom omenil, da me je v zadrego spravil že avtor sam, saj je ena od uredniških Ivaničevih svojevrstnosti odpoved štetju strani oziroma paginaciji knjige. Seveda jo nekako nadomešča z datumskim razporedom celotnega gradiva, vendar stvar postaja še bolj nejasna pri niti ne tako redki razširitvi enega datuma na dve strani, ker druga stran ostaja neoznačena.

Faksimile naslovnice zajetne knjige

KNJIŽNE OCENE

To je še najbolj moteče prav na koncu knjige, ko dejansko ostanemo brez podatka, koliko strani sploh ima. Sicer pa sem brez posebno natančnega truda uspel s primerjavo približno enako debele knjige približno enake velikosti priti do ugotovitve, da jih mora biti okrog 380, avtorju pa vseeno ne štejem v dobro, da njihovega števila ni hotel navesti niti v svoji spremni besedi.

Nadaljeval bi morda najrajši nekako tako, kakor je knjiga pač zastavljena, torej čim bolj od meseca do meseca in z upoštevanjem recimo najnujnejše vsebinske opore. Posebne lagodnosti mi pravzaprav ne omogoča niti moj začetni namen, da čim bolj merim koroški delež; presenetil me je namreč nepričakovano številen izbor koroških gesel. Zdaj se rajši že vnaprej odpovedujem še tako močni želji, da bi po njihovem vsakomesečnem dnevnem razporedu lahko zajel vse od prvega do zadnjega.

Naj z vzorcem še malo nadaljujem. Začetek knjige je uporniški, saj za 1. januar 1516 breme, da kmečki puntar Klander širi svojo zvezo z gorenjske še na koroško stran. Pol strani pa zavzema velika slika piparjev iz leta 1893 brez pojasnila, kdo so sploh bili. Šele iz drugih virov se da zvedeti, da gre za z obveznim razpoznavnim nazivnim kadilskim znakom zavedne slovenske planince, ki so močan ponemčevalni

vpliv celo že v slovenskih gorah kot prvi zaježili s pobudo za ustanovitev slovenskega planinskega društva leta 1893.

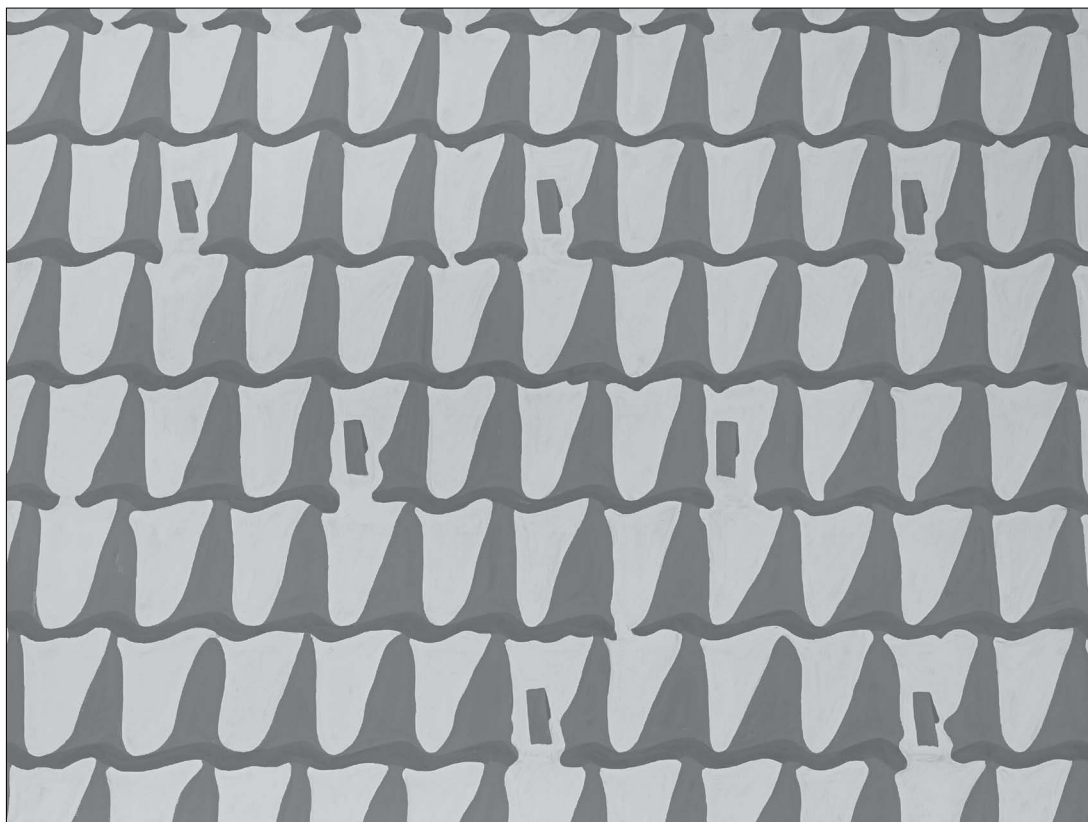
Znameniti v Celovcu leta 1835 rojeni fizik Jožef Stefan se kot prva osebnost omenja s podatkom, da je njegov prispevek k fizikalni znanosti neprecenljiv. Umrli je na Dunaju leta 1893, v Ljubljani pa nanj spominja univerzitetni inštitut njegovega imena. Gotovo nas navdušuje še podatek, da je ohranjeno celo njegovo mladostno slovensko pesnikovanje.

V svojem dokaj splošnem poročilu bi tu moral navesti vsaj še, da so sicer izjemno številni avtorjevi podatki v žal tu le bežno obravnavani knjigi bolj ali manj samoumevno kdaj tudi nepopolni in nezanesljivi. Slikovnega gradiva je prav tako izredno veliko; največkrat je izvirno in kakovostno, vendar so nekateri posnetki premajhni, pripadajoči pripisi pa premalo povedni ali jih sploh ne najdemo.

Naj ob koncu vendarle poudarim, da nam knjiga *Na današnji dan* zagotavlja sijajno obogatitev slovenske knjižne ponudbe. S svojo razkošno prepoznavnostjo in vsebinsko pestrostjo bo nedvomno v veliko zadovoljstvo vsakemu bralcu.

Franček Lasbaher

Šmartno/SG, v sredi oktobra 2013

Peter Hergold, Brez naslova, akril, 2013

'VEZELA'

Dokumentarni film – portret, 2013, 52. min.

scenarij & režija: Tomo Novosel

direktor fotografije: Miha Kolar

Dokumentarni portret slovskega vsestranskega umetnika Franca Vezela iz Slovenj Gradca, ki svoje nazore in občutenja izraža predvsem skozi glasbo in literarno besedo, se začne v offu s kantavtorsko pesnitvijo z odločnim refrenom 'Pusti me mati' ter povabilom režiserja, Toma Novosela, naj vstopimo v umetnikov svet. »To je Franc ...,« nam igralski glas Janeza Škofa iz ozadja ovekoveči njegovo podobo, portret, ujet v objektiv gibajoče se kamere, ki so mu skoraj popolnoma odvzete barve in ki lebdi v hladnem odsevu svetlobe. Napovednik se zaključi z: »Franc Vezela in blišč in beda.«

Tomo Novosel nas brezkompromisno popelje v svet Vezela, ki je skozi take in drugačne omame trenutke in s tem povezane dogodivščine, nekatere absurdno smešne, o katerih nam pripovedujejo bodisi sam portretiranec ali njegovi prijatelji, s katerimi je ustvarjal, pa tudi člani njegove družine, nadvse absurden, nadrealističen iz zornega kota 'slehernika'. Izpovedi, ki so zelo neposredne, pred gledalcem izostreno klešejo podobo človeka, ki ima veliko povedati, ki pa je za vse nekakšna uganka. To megleno zagonetno podobo ustvarjalca nam še najbolje portretirata, jo izrisujeta sam portretiranec in profesor iz slovenjgraške gimnazije, Andrej Makuc, ki ga je opazil pri delu z mladimi in ga povabil k sodelovanju pri mladinskem kulturnem društvu Spunk. Skupaj so doživeli nezavidljiv uspeh, ki pa se je začel z diha jemajočo opazko Vezela: »Zame je najpopolnejša glasba tišina.« Še sreča, da ni ostalo pri 'tišini', ko poslušas izpovedi dijakov, ki na trenutke težko ustvarjajo skupaj z njim, hkrati pa mu priznavajo genialno sposobnost, postaviti jih skupaj na oder v maksimalni izrazni moči glasbe, s katero skupaj žanjejo uspehe.

Ko vsi vpleteni pripovedujejo Vezelino 'zgodbo življenja' brez sleherne dlake na jeziku, se začuti njegova neizmerna energija, ki je ni pokončala niti ponavljajoča se ukleščenost v omamo alkohola, ki so ga kasneje nadomestile nekoliko drugačne opojne substance, te pa potrebuje za prehod v ustvarjalni trans, saj je ostal trdno na svoji poti ustvarjalca. Vztrajal je na svoji umetniški poti, se plemenitil, rasel in bil tudi opažen, večkrat nagrajen.

FILMSKE OCENE

Vizualno se prepletajo dokumentarni in arhivski posnetki z nastopov, vaj, tudi osebni posnetki, ko in če je Vezela sam ovekovečil svoje ustvarjalne trenutke, in pa intervjuji, ki opisujejo, pripovedujejo, ustvarjajo celoto, sestavljajo njegovo celostno mozaično podobo. Vezelini izrazni sredstvi sta predvsem glasba, tekst pesmi, šansonov, zato so ti izpostavljeni. Pisana beseda, bodisi proza ali poezija, ostaja uganka, ki jo gledalec ob vsej izpovedni moči njegove glasbe niti ne potrebuje. Ko se portret zaključi z nagrajenim šansonom, se celotna zgodba, ki smo ji sledili, zaključi v nekakšnem pogledu nazaj, 'flashbacku' na njegovo življenje, ki ga je pravzaprav mogoče ujeti v tri minute, kolikor traja šanson, saj besedilo šansona nekako odslikava vse to, kar smo slišali in videli o njem. Gledalec lahko začuti, da je Vezela v šansonu človekovo življenje strnil v 'trenutek', kar zmorejo redki. Na koncu zato dobi smisel tudi uvodni napovednik o Vezelini življenjski poti kot blišču in bedi, ki je napovednik prav za ta Vezelin izjemni šanson.

Uroš Zavodnik

S snemanja filma o Vezeli (foto Blaž Prapótnik)

PLJUNKI 55-LETNEGA ANARHISTA

INTERVJU

Vsestranski ustvarjalec: glasbeni mentor, skladatelj, kantavtor, pisatelj in pesnik **FRANC VEZELA** (nekoč Zlatko Verzelak) živi in ustvarja v naših krajih (od Mislinje, Doliča, Mute in Slovenj Gradca, kjer ima najdaljši staž) že skoraj 20 let. V času, ko je še poučeval glasbo v Osnovni šoli Mislinja, je ustanovil žensko vokalno skupino *Kaplja čez rob*, ki je s svojo specifičnostjo popestrila marsikatero kulturno prireditev. Na le-teh se je nemalokrat predstavil tudi kot kantavtor in interpret uglasbene poezije drugih avtorjev (od Milčinskega, Brella, Piafove ...). S svojimi uglasbitvami je postal t. i. hišni avtor gimnazijskega Spunka. Zasedbe *SpunkbandA*, *Franc&Roses* in *Matalaja* so se zagotovo že vpisale med zgodovinske dosežke ne le slovenjgraške gimnazije, temveč tudi mesta kot takega. Nepogrešljivo sodeluje ter pesniško in literarno prispeva na vsakoletnem literarnem festivalu *Urška*. Njegovo pisateljsko ustvarjanje je dobilo svojo prvo potrditev leta 1994 z nagrajeno radijsko igro *Obvezno letovanje*. Več kot deset let kratko prozo in poezijo vseskozi objavlja v *Viharniku* in *Odsevanjih*. Leta 1988 je izšel njegov knjižni prvenec (dvojec) z dvema proznima besediloma: *Tenorist* in *Sodobna guvernant*. Sledili sta še knjigi *Pes ki fuka ni lačen* in *Jaz tebe ti mene*. Za svoje (po)ustvarjalno, mentorsko ter literarno dejavnost, s katero je zaznamoval pomemben segment ljubiteljskega delovanja v mestu, si je leta 2008 prislužil *Bernekerjevo plaketo* kot priznanje najbolj prepoznavnim osebnostim s kulturnega področja *Mestne občine Slovenj Gradec*.

A zdi se, da se vzpon in prepoznavnost Franca Vezela zares šele začne. V širši slovenski prostor in izven njega. Februarja lani se je ob kulturnem prazniku zgodila promocija zgoščenke uglasbene evropske poezije *Le včasih tiho vzdigne se zavesa z zenic* v izvedbi gimnazijske skupine *Matalaja*, za katero je uglasbil večino skladb. Anarhistični umetnik je v zadnjem letu navdušil tudi na *Festivalu slovenskega šansona*, morda z najdaljšim in najbolj provokativnim besedilom, kar jih je bilo moč slišati na doslej omenjenem festivalu – *BLIŠČ IN BEDA*. Prvi koroški celovečerec v režiji Toma Novosela *Tu se piše življenje*, ki je luč sveta ugledal februarja letos, je v celoti opremljen in podkrepjen z glasbo skupin *Franc&Roses*, *Matalaja* in F. Vezela. V juniju je bil premierno prikazan še en Tomov film (tokrat dokumentarec) film o Francu Vezeli – *Vezela* (z

delovnim naslovom *Moje pesmi*). Tomo je svojo odločitev komentiral: Če jaz ne bi posnel tega dokumentarca, ga nihče ne bi in marsikdo nikoli ne bi vedel, kdo je človek, čudak, boem, odbitež ..., ki živi med nami, nikoli ne bi vedeli, da nekaj počne in da to počne dobro ...» Potem se je v juliju zgodila matalajska odprava po bivši Jugi s hkratnim nastopom Franca v Sarajevu, kjer je navdušil do te mere, da se je tja odpravil še enkrat v avgustu, na 6-dnevni *Mednarodni festival kantavtorjev in pesnikov Neretvanske vedrine*. Še dobro se ni vrnil, ko sta ga doleteli dve literarni nagradi: za najboljšo igro *Pita* in za najboljšo monodramo *Kdo se boji Ivana Krambergerja?* (z utemeljitvijo in navdušenostjo enega od žirantov *Space Shuttle*).

Andrej mi je, ko me je nagovarjal za ta veleintervju, dejal: »Pa dobro ga obdelaj, bog ve, kdaj bo spet imel tako plodno leto.« Nekaj nas je, ki si želimo, da bi jih bilo čim več. Ker mu privoščimo. Ker s tem privoščimo sebi. In mnogim drugim.

»Po izgledu škrat, po horoskopu lev, po duši pes,« je nekoč zapisal o sebi. Danes bi dodal še: anarhist. Človek na robu kaosa, kot je na robu kaosa naša civilizacija. Ki izumlja zase vedno nova pravila, da vsaj približno še lahko ostaja v ravnovesju, ker splošnega moralnega zakona žal pač več ni. In ruši tabuje. Pove. Na glas. Ker si upa. Ker je edino, kar še lahko izgubi – dostojanstvo do samega sebe. In prav zato si mora upati na glas povedati. Tudi preklinjati, če je treba. In na glas spraševati – sebe in druge: A se svet lepše vrti, če premnogi sedijo malo višje, kot si zaslužijo? In kako je s tem danes, da če za izdajstvo dobiš denar, potem to ni izdajstvo, pač pa biznis? ...

Vezela – pljuvač, Vezela – sanjač ... Vezela, ki pove, da če bi bil ženska, bi bil rad Svetlana. Makarovič. Nekdo je dejal, da, če je Slovenija ne bi imela, bi si jo morali izmisliti. Morda tako porečemo tudi za Franca: Če Slovenj Gradec ne bi imel Vezela, bi si ga morali izmisliti. Nekeč, potem, ko nas vseh že zdavnaj več ne bo, ga bodo ulice našega mesta pogrešale bolj kot druge.

NIKDAR V ZGODOVINI ČLOVEŠTVA
SI NI ČLOVEK PREPOVEDAL
ALI ZAPOVEDAL
VEČ REČI KOT
V NAŠI DOBI!
JE TO NAPREDEK?

Franc, reci najprej kakšno biografsko ...

Rojen 4. avgusta v letu gospodovem 58 (če ne bi bilo gospoda, tudi letnice ne bi vedeli).

Tudi ni važna. Glede na to, da živimo večno. Rojen sužnju Stanislavu in sužnji Štefki, nič novega torej ... novo je morda to, da sem preživel povsem drugačne vrste otroštvo. Na kratko: bilo je lepše! Toliko o mojem odnosu do dualnosti: optimizem – pesimizem. V primeru Waldemar, pardon ... v primeru Vezela se da pojasniti poanto, ki sega še v praskupnost: vse slabo je za nekaj dobro. V končni fazi to, da nisem končal študija in pridobil diplome, sploh ni negativna konstelacija. Rasel sem med Na juuuuriš in Sveta nooo-oč ... fajn popotnica za glasbenika. Potem se je pojavila 30 let! In Oton Pestner ...

Če bi imel tisti papir: v Makolah bi bil danes zapit in invalidsko upokojen učitelj glasbene vzgoje, hkrati pa makolski inventar v vaški gostilni in zidanica in ... krajih, kjer se dogajajo čudne in čudovite reči. Vsekakor pa ne bi pisal pesmi, glasbe, romanov, katekizmov ... čeprav se tu pametnemu takoj postavi črnogorsko vprašanje: se ne bi imel v Makolah sicer lepše? A to je že bolj filozofsko razmišljanje.

Rodil sem se v južnem vznožju Pohorja, zato sumim in slutim, da sem reinkarnacija Habakuka. O njem zveste več kje drugod. To, da sem Pohorč, nikomur več ne imponira, ker se ne ve za pohorske bajke in povesti in mite, v katerih Pohorč brez noža ni Pohorč. Jaz streljam kozle, a sem si vendar na turneji po Bosni kupil na čaršiji avtomatski pipec. To kaže na moj optimizem. Nameravam končno po dolgem času gobariti. Brez gob ni nič. Smrti pa tako ni. Vsi smo v vseh.

Kaj te je prineslo k nam, kako to, da si se znašel v Slovenj Gradcu?

Lahko bi vprašala tudi: si zašel? Po moje ne moreš zaiti, če slediš nečemu svetemu. V tem primeru je vse rezultanta ženskega spolovila. Pred petimi leti sem med preseljevanjem svoje identitete med Doličem in Muto zasilno bival dva meseca pri mami. Ravno takrat mi je umrl oče. Delal sem ji družbo. Da se privadi samote. Spet je bilo nekaj slabega za nekaj dobro. Magnet, imenovan Ida,

me je pripeljal nazaj.

V Mislinjo, ki se je našla na moji poti, sem zašel dvakrat. Prvič okrog 1984. za eno leto. Drugič sem se pojavil za pet dolgih let, nato pa ... vanish. V Mislinjski graben. Kjer so še ptiči večraj hodili peš. In prebivalci nosijo priimke živali. Volk, recimo. V Sestržah sem imel eno, ki se je pisala Medved.

Kot vidiš, ne morem zaiti, dokler ...

... dokler?

Nimam cilja. Potepanje je potepanje, zaiti s poti, predvsem tiste prave, ki so si jo izmislili, pa je nekaj drugega. Očitno je, da moram biti tukaj in zdaj. Sicer, draga moja Draga – bi bilo drugače. Če pa že vztrajaš pri cilju, to je zgolj beseda. Moj cilj je preživeti življenje. Če je treba – v Slovenj Gradcu. Tu sta rojena tudi moja Gašper in Katarina.

Kakšen je vaš odnos, sta otroka sprejela »drugačnost« očeta?

Drugačnost? Niso drugi drugačni od mene? Stvar se kar naenkrat pojavi kot relativna komponenta. V tem je trik. Če bi sprejeli mojo drugačnost kot bazo, kot osnovo in temelj delovanja, bi takoj postali drugačni drugi. Teh pa je tolikooooo, da ... ni šans! Če je drugačen eden, za sistem ni nevarnosti. Če ga spremeniš ali ne – isti drek. Sem drugačen samo kot zanimivost, pa še to ne kakšna atrakcija, ker – kaj je tako atraktivnega, da Vezela živi brez elektrike kot nek troglodit in se s tem pači napram medijem in novicam in novostim. In svetlobi. In toploti ... poleti sem pogrešal samo hladilnik. Težje je stvar ohladiti kot zagreti, če si brez elektrike. Sin in hči sta navajena mojega bohemstva, zato ni zanju nikakršen šok, če pride ta k meni in ne moreta igrati računalnika. Odkar sem pred leti na Muti sral na poljskem sekretu, ju nič več ne preseneča. Navadila sta se me. Jaz pa njiju. Ata je pač tak. Naj bo, reče Gašper. Katarina je še bolj prepričljiva: ne reče nič.

Preživeti, tudi v Slovenj Gradcu, če je treba. Koliko je Slovenj Gradec kot mesto, o katerem se toliko govori kot o mestu kulture, mestu miru in umetnikov, naklonjen ustvarjalcem, takim kot si ti, imajo pristojni občinarji posluš zanje?

V vsakem kraju se najdejo ljudje, ki škodujejo umetnosti in kulturi. Eni pošastno kradejo, ker je področje transakcij tako, da omogoča vse, razen ohranjanja čiste vesti. Take ljudi imenujemo režimovci. V širšem. Udinjajo se režimu, ker s tem nekaj pridobijo. Kaj je tisto, vemo. Navadno materija. Pri tem gre za transparenten pojav kraje, korupcije, ki se po naših standardnih paragrafihi ne jemlje kot korupcija, ampak je nekaj drugega.

Ta korupcija. V državi, kjer minister za kulturo nič ne naredi, ne da bi kaj zajebal, ni mogoče pričakovati, da se dobremu reče dobro, bobu bob, smeti smet, kraji kriminal ... to so zadeve, ki jih morajo urejati lokalno tisti, ki takrat kar koli urejajo. Ravno akutno je danes v našem mestu miru vprašanje, kam je izginil občinski praznik? Namesto njega občina ponuja mimo vseh kulturnikov in estradnikov, ki jih ne manjka v kraju, fešto v obliki veselice pod nazivom ... kaj vem ... country pivo dnevi. To ni traparija. To je neumnost. Že nekaj časa se v našem okolju pojavlja Spotur, v Ljubljani pa podobno tej lopovščini Sazas!

Kaj sicer počno pristojni in kaj sploh lahko storijo, ne vem. Do mene je recimo Franjo M. fer in razumevajoč, tudi gospa Andreja G. ima moje spoštovanje, ne poznam osebno ostalih in zato ne vem, kdo kuha, kdo samo meša, kdo potem žre, komu gre kaj, kje so pomije, kaj se dogaja ... verjetno bi bilo treba povsod zelo spremeniti strukture oblasti, celo zrušiti ... kar pa kot anarhist podpiram tako in sploh in ah!

Je to kritika na letošnji občinski praznik?

Ravno v času, ko je mesto polno bendov, umetnikov takih in drugačnih, ko se lahko ponudi avtohtono in hkrati na visokem umetniškem nivoju, oblastniki tratijo čas in zapravljajo denar za neke kojekakve pop zvezde, ki za nekaj tisočakov malo zajamrajo zabave željnim meščanom, jim povejo kako besedo zahvale, da so lahko napizdili celo mesto (to povejo aranžirano, v celofanu, s pentljo ...), veš kaj Draga, po taki debati pa me začne malo črvičiti. Olje! Olje! Vprašaj kaj drugega ...

Haha ... naj te vprašam o prebavi? Torej, prebava ...

O prebavi sprašuješ. O prebavi se ne govori. Ker, ko se govori, je že prepozno. Če izrečem, da je gospodarstvo sleparija, kultura oslarija in politika kurbarija? Kaj si misliš o moji prebavi? Vrednote v kurcu? Povem bolj konkretno na svojem primeru: če NN zasluži recimo jurja in skomponira pesem za Urško, dobi ven jurja plus dvesto. Če Vezela naredi isto, dobi 260 - 200 = plus 31. Nekje se pojavi cel evro! Nekaj me nekdo na daljavo nateguje, da sem ves na meji, da se mi strga. Lani sem dobil na socialni 31 evrov namesto one najnižje - 260. Če nič ne delam, živim kot lord. Imel sem torej tistega aprila 40-dnevni post. Zato se sedaj drugače obnašam do svojih prebavil. To se mi zaenkrat splača. Prozaični problemi okoli mene se me torej manj tikajo. Zato lažje serjem. Z mano se sicer ne da pogovarjati. To vejo že vrabci. Sem kolerik. Zato dodatno pazim na

vnos materije v telo. Moj moto: urin zlato rumen in zlato rjavo blato. A to je višja sfera bivanja ... le kaj boš zdaj vprašala?

Lepo si to povedal: vnos materije v telo. Ljudje danes, vsaj v naši civilizaciji, na splošno grozno pretiravamo s tem, mene včasih kdo vpraša: Ja od česa pa živi ta Vezela? No, povej kar sam, koliko materije je nujno potrebno zaužiti za življenje in kako, če je je preveč, le-ta lahko vpliva v škodo duha. Mislim, da bo stekla tvoja omiljena tema - KROMPIR.

Ko se sliši krilatica: si, kar ješ, ki izhaja iz starodavne: SEM, KAR JEM, večina niti ne zamahne z roko, še nasmehnit se ne ljubi nikomur. Ampak: si to, kar žreš.

Na lastne oči vidim ljudi, ki se pred mano iz meseca v mesec spreminjajo v prikupno svinjico, če jih vprašaš, kaj najraje jedo, bo izrečeno seveda: svinjsko meso. Postajajo tako optimistični, rdečkasti, napeti, polni, s potencialnim rilčkom - tudi na TV vidiš te kreature, tudi med ministri! Krompir te dela brezobzirnega togega materialista egoista, ubija čustva ... humanoidi pa kombinirajo vso to svinjarijo med sabo, da ... niso prenapeti ali ... patetični, ker pristnih čustev krompir ne pozna, jih zatira, poleg tega da te spremeni v gomolj. Ljudem se zdi normalno, če vidijo stokilsko babo, polno čipsa. Pa ni! Normalne ženske nimajo sto kil. V kateri reviji pa piše, da je vse, tudi najbolj nenormalno, kar naenkrat, kot mora biti!? In vsaka oseba, ki izreče o krompirju eno samo pozitivno, je moja smrtna sovražnica. Ker se to ne dogaja, nimam smrtnih sovražnikov. Ni se mi treba družiti z onimi, ki bi jih moral sovražiti. Ne hodim v službo ...

KROMPIR JE RAZHUDNIK, KI NIKOLI IN NIKDAR NI BIL HRANA. ČLOVEK, KI HOČE NAPREDOVATI, GA BO ČRTAL S SEZNAMA ŽIVIL. Ampak: to pomeni - revolucija!

Kar se pa tiče mesa, nič nimam proti trebuhom, če so ženski ...

V tvojem gospodinjstvu, če se tako izrazim, ste ti, psička Gejša in mačka Micu. Kako vas torej preživiš? Pravzaprav sem hotela prejšnje vprašanje zastaviti malo širše - samo socialna pomoč najbrž ne zadostuje, pa če si še tako skromen, znajti se je treba tudi drugače, odpovedati se prenekateri dobrini, tudi najosnovnejšim, brez katerih si večina sploh več ne zna zamisliti življenja - živeti brez elektrike, ob svečah, pa vseeno brati, pisati ... In to plodno.

Ha ha! Subtilen način tale intervju, da izbrskaš od mene recept za lagodno preživetje! Recepta pa ni. Je samo prehranjevanje, ki je ško-

dljivo, manj škodljivo in redko: neškodljivo. Tretje je možno le pogojno. Sonce, voda, zrak. Osnovna hrana. Od tega se da živeti, a nihče ne ve. Resnica je, da jih nekaj ve, a ne pove. Če pove, je osel, tele, idiot ... tepci! Če pove, je protidržavni element, državni sovražnik številka ena! Čim ne jem, kar je smešno bizarno poceni (krompir) in si namesto tega privoščim 20.000-krat dražji prepovedan sad (hašiš), oboje pa sodi med plevel ... sem takoj terorist. Kmalu boš kupil en krompir in jih dobil deset! Napredek. Morali bi izkopati kakega kmeta iz časa Marije Terezije, za katero eni še danes ne vejo, da je bila prasica, pa vprašat tistega kmeta: »Čuj, Jošt! Si ti res moral kar naprej saditi in okopavati krompir?« Pa ti odvrne tak mrtvec: »Ka pa te! Če ga nisi, si nafukal!« In spizdi nazaj v krtovo deželo, da ne bo ponovno: prahe oranja sajenja okopavanja in zatiranja pobiranja grobanja ... Smrt je bila zanj res odrešitev! **BREZPOSELNIH (zato) NI BILO.**

Pustimo te prevare iz preteklosti, ki nam sledijo v sedanost, da jih sploh ne opazimo. Kaže, da bo še naprej tako.

Vprašala si me, kako preživim. Oziroma s čim se prehranjujem, glede na to da socialka znaša 260 evrov. Nič lažjega. Jem malo, jem dobro. Gremo po vrsti. Najprej se odpoveš komunalni. TV-prispevka nisem plačal niti enkrat v življenju. Če bi, bi storil zločin. Reklamam sem se odpovedal, ko sem šel na pošto zagrozit, da jih bom tožil, če dobim še en špar ali lidl ali karkoli že. Brez nalepke mi je uspelo, da sem čez noč ostal brez svinjarije. Potem nehaš plačevati elektriko, ko ugotoviš, da te elektrika enako krađe kot komunalci (v nianse se ne bomo spuščali). Torej se zavestno odpoveš elektriki, potem obutvi, oblačilom ... potem mi ostane: 255 evrov. 5 jih vzame banka. Da lažje deluje ...

Skrivnost tiči v tem: človek bi moral jesti 1/4 ali celo 1/5 tistega, kar požre. Človek ne je. Človek žre. Požira. Golta. Zato mi ni simpatičen. Imenujem ga Zombi, da lažje ločim ljudi od neljudi.

Moj jedilnik, recimo:

Ponedeljek: pravi kruh, med, maslo, bela kava (proja)

Torek: cvetača – kuhana, pražena, v solati, cvetačna juha

Sreda: banane, pomaranče, lešniki, sokovi

Četrtek: fižol na kakršenkoli, čim manj kompliciran način

Petek: riž (mlečni recimo)

Sobota: ajda ali amarant ali proso ali kvinoja ...

Nedelja: nič

Pa je konec tedna. Morda je pomembno tudi to, da kupujem nerafiniran sladkor, sol izpod

Himalaje, neoluščen riž (cesarski črn, tudi prepovedan), okusen fižol, pravo pravo kavo, domač tobak iz Macedonia. Našteto je drago. Za družino nedosegljivo.

Zato žrete krompir v vseh možnih oblikah, nakopljete si vse vrste težav, bolezni in pizdarij, da doktorji in farmacevti služijo, če pa kaj ni v redu, pa imamo policijo. Če kdo še kaj hoče, je tu vojska. O kateri je izjavil Türk, da bi morali biti ponosni nanjo. Naši predsedniki so vsi po vrsti trotili! Izjema je bil Drnovšek. Pa še iz njega so hoteli narediti neuravnovešenca.

Drage stvari si privoščim, ker si ne morem drugačnih. Ker so drage. Ker je riž, ki ga ne obdelujejo, drag kot žafran. Ker je nepredelan ali čim manj obdelan sladkor precej dražji, kot ... družinski recimo. Ker je vse, kar ne škodi človeškemu organizmu, orgazmično drago. Kupiš poceni bel sladkor, da moraš takoj kupiti še kalodont. Kalodont ti naredi drugo pizdarijo, zato kupiš še NEKAJ, kar bo rešilo zadevo ... aja, pa zobna ščetka ... pa H₂O ...

Prej naštetih jedilnik nekega anarhista ti pove tudi, da skoraj ne potrebujem posode. Kar naprej pomeni tudi, da redko ali zelo, celo zelo zelo redko pomivam posodo. Kar mi ostane cvenka od kave tobaka riža fižola, tisto pa ... popuham. Podaham. Ljudje pa so jezni. Ker vlečem neznano zeleno rjavkasto snov. Ki je toliko bolj zanimiva, ker ti policaj ne zapiše, da ti je zaplenil travo, nego neznano substanco. En policaj mi je pojasnil: ne smemo napisat trava. Torej še ena prevara v nizu.

Si eden redkih, edini, kar jih jaz poznam, ki si ne le upa, pač pa tudi s ponosom, jasno in glasno spregovori o zeleno rjavi substanci, travi, hašišu ... Smo očitno Slovenci bolj naklonjeni trdim drogam, alkoholu recimo? A kdo, če ne ti, lahko iz prve roke potrdi, da je le-ta veliko večje zlo ...

Ne le skrbi, groza me stresa ob tem, da si nihče ne upa o travi govoriti na glas. Če rečem kar bobu bob: kot alkoholik vem, da zloraba alkohola povzroči bolezen, motnje, težave s socializacijo, disfunkcionalnost ... Ko sem nehal piti, sem začel zlorabljati Cannabis – travo. Kadim jo redno, več kot 15 let in če odštejem kifeljce, nimam zaradi nje nobenih telesnih ali psihičnih poškodb. Nasprotno. Trava zdravi, ampak ... kaj naj rečem? V bukvi *Jaz tebe ti mene* sem naštel 17 zdravih učinkov le-te. Pa recite še vi bobu bob – Draga, povej, zakaj je naravno zdravilo prepovedano?

Franc, ti si spraševanec ...

No, pa naštejva nekatere droge. Govoriva o rastlinskih: tobak, koka, krompir (evo, spet krompir), volčja češnja, mak, trava, trta, sliva (slivovi-

ca) – ja, iz slive dobiš žganje. Seveda je zdravilno. Nihče ne dvomi. Ampak dva litra na dan!? ... Od vseh naštetih rastlin ima trava največ zdravih učinkov. Od vseh naštetih je edina prepovedana. Zakaj že?

Ker neko psihično odvisnost pa vendarle povzroča.

Psihično odvisnost povzročajo tudi TV, računalnik, restan krompir, čokolada, seks, torej prepoznavamo VSE!

Odgovor pozna le veter. Naj vam zapiha skozi lase. V resnici je od vsega naštetega trava edina, s katero se ni moč predozirati, drugače povedano, zaradi prevelike količine ne moreš umreti ...

A je prepovedana! Sliva je strup. Nočem se več ukvarjati s to prozaično pizdarijo. Mir mi dajte s to travo. Pomaga mi, da živim. In ustvarjam. To je vse. Zdaj, ko smo že pri travi ...

Nihče, pizde zarukane (pizda je vrsta značaja), ne zna povezati dveh reči: obveznega sajenja krompirja & prepovedi konoplje, eno z drugim ... benti, so ljudje antilegentni.

Mnogi mislijo, da si se iz Zlatka Verzelaka preimenoval v Franca Vezela zgolj zaradi umetniškega psevdonima, pa ni čisto tako, tu vstopi tudi numerologija ...

Eeee! Numerologija. Točno. Po vseh letih premetavanja sem in tja sem ugotovil, da bi bilo neskončno čudno, če bi numerologija delovala na vse živo, le name ne. Pa sem pomislil: če ni nič na tem, se nič ne more pripetiti, če pa je kaj ... potem pa izkoristimo. In če ni nič na tem: kako torej

pojasniti, da moje življenje označujejo tri najslabše cifre numerologije: 35, 48 in 31. Da se 31 obrne v 13, je znano vsakemu petošolcu. 35 je moja osebna številka in ... rekli bi – lahko se jebeš, pa ne moreš nič. Jaz sem si vzel čas en večer, ko je bila dobra trava in tudi sicer radodarna in računal in računal in računal. Tako dolgo, dokler ni iz tega izšlo: Franc Vezela. Mislim, da mi je ratalo, saj sta od izvirnega priimka Verzelak (31) odvzeta le R in K, Franc pa je bilo ime staremu očetu, pa stricu in še enemu stricu. Če pa vprašam za delovanje in nedelovanje vsega tega, odvrnem: če dobro premislim, se je vse začelo pravzaprav z izdajo mojega prvenca *Tenorist / Sodobna guvernant*, pri katerem sem v *Tenoristu* Zlatko Verzelak, v *Sodobni guvernant* pa prvič – Franc Vezela.

Pa vendar, če vzameva 2013 – 13 kot štirica, se je letos pokazala kot srečna?

Na letošnje leto sem gledal skeptično – kot na vsa ostala, jasno – čeprav je že začetek obetal nekaj novega: film Toma Novosela *Tu se piše življenje*, v katerem je moja glasba. Takrat še nisem vedel, da bo samo dobre štiri mesece in pol kasneje še dokumentarec o meni. Po obeh filmih sem bil julija in avgusta na dveh turnejah po bivši Jugoslaviji, sredi Hercegovine sem se predstavil kot Franc Vezela s severa Jugoslavije ... potem sem v avgustu dobil še eno nagrado za narečeno na natečaju gledališko igro *Pita* – prvo, od istega režiserja, pa za monodramo *Kdo se boji Ivana Krambergerja*?

In leta še ni konec.

Leta še res ni konec. **Prihaja jesen.** Simbolično letni čas za bero. Ravno te dni prijavljam pesem za letošnji šanson, na katerem nameravam končno zmagati, čeravno sem na nek način zmagal že lani. V tretje gre rado. Poleg svojega poskusa udeležbe moram omeniti še Ireno Tretjak, ki si drzna in v evforiji privošči mojo pesem *V Braillovi pisavi*, s katero se hoče prebiti na oder TV SLO in šarmirati občinstvo. Naj ti rata, Irena!

Naj uspe obema! Lansoletni šanson *Blišč in beda* si v prevedeni različici letošnje poletje predstavljaj tudi po velikih mestih bivše Jugoslavije. Kako si navdušil, je bilo vsekakor najboljše razvidno na Facebooku iz komentarjev tvojih novoodkritih privržencev.

Novoodkriti privrženci, hahaha!

Blišč in beda je moj edini šanson brez petja. Zaradi specifik ga ne morem nastopati kadarkoli in kjerkoli. V Sloveniji sem ga izvajal na *Slovenskem šansonu 2012*, pred tem le dvakrat, trikrat na lokalni ravni. Enako je zunaj: v Bosni na prvi turneji enkrat prebran, na drugi pa dvakrat:

Mostar in Sarajevo. V Mostarju so kar med interpretacijo začeli ploskati, topotati, se smeјati ... prava pizdariја! Res jih je bilo zabavno gledati. Je močna pesem v prozi. Tudi atomske bombe ne greš metati na dva kvadratna kilometra za peščico ljudi.

ORGIJE! ORGIJE BI MORALE BITI ZAPOVEDANE. ČE SE LAHKO KAJ ZAPOVE ...

Bosno in Hercegovino si letos obiskal dvakrat, v juliju – v okviru spunkovske turnee skupine Matalaja, in nato še v avgustu, ko si se pod okriljem Kulturnega društva Slovenj Gradec udeležil 6-dnevnega Mednarodnega festivala pesnikov in kantavtorjev Neretvanske vedrine.

V Sarajevu (drugič) sem bil že utrujen, prejšnji večer mi je še nekaj padlo v oko – moral sem si izpirati, na odru je bilo vse za en kurac, bleščalo se je, da me je glava pekla, pesmi ne znam na pamet, bi mi vzela preveč časa, je predolga ... bilo je vroče, vse se je združilo ... proti koncu sem popizdil, asociacije so mi pomagale, da sem, kljub temu da se ni dalo brati, privedel zadevo skoraj do konca. Ampak: zadnje vrste sem izpustil, nekaj zaklel, a se ni vedelo – mislili so, da je v kontekstu pesmi, prebral sem še zadnje besede in ... kaj potem? Aplavz do Jahorine planine in – bis! Travo sem dobil šele dvajset minut po nastopu ...

Prvi večer 2. turnee smo nastopali na terasi. Ozvočenje kot mora biti, ljudi polno, grickajo, pijuckajo, klepetajo, čakajo, pričakujejo, kaj bojo rekli Slovenci. In oni Grk s Cejlona. Grk mi je prvi čestital. V angleščini mi je povedal, da sem bil – tako sem razumel – edini, pri katerem je začutil kljub neznanju jezika, »nekaj« ... kaj, tega pa ni znal razložiti. Pozneje sva postala dobra prijatelja. Peder pa ni. Pravi, da me bo povabil na otok. Ima lepo mlado ženo. Morda ima tudi navade Eskimov. Kar se gostoljubja tiče. Grkinje še res nisem ... Black Jack, kot sem ga imenoval, je ambasador ciprske kulture.

Hočem reči: pri drugi pesmi na terasi mi je pritegnil preko celega mesta muzejin, ki je klical k molitvi, da je kar velo po kraju – nekaj časa sva tako dvoglasno sodelovala, jaz sem pel: biče tad veliki daaaan, on pa neke litanije. Nič tišji ni bil od mene (ko je začel, je mislil Peter Andrej, kantavtor iz Ruš, da pojem iz trebuha). Potem jo je hodža ali kaj je že bil sfižil v neko drugo meni tujo tonaliteto, jaz sem moral – da ne bi pretiraval v improvizaciji – ostati v istem dur molu, zato se je začela kakofonija. Med petjem sem ga nekam poslal, dobro se je čulo, vendar pa ostal živ. Očitno publika kljub vsemu ni tako religiozno zmešana in popadljiva. Kak dan kasneje sem

izvedel iz prve roke, da se je pred leti Breclj v Sarajevu poslal na odru. Torej se mi ne more kaj zgoditi. Če ne bom pretiraval ...

Skratka, en teden smo se družili v karavani *Neretvanske vedrine*, pa ni bila med nami izgovorjena niti ena beseda o politiki. Pomeni to, da smo umetniki nadjudje? Ne, le to, da se pametni ne spušča v tovrstne jalove dialoge, ne da bi potem ukrepal, kot je treba. In ne besede o religiji. Niti črke. Nič ... Sploh se ne moreš skregati. Ena sama pesem, ples, glasba ...

Na začetku performensa v Colegiumu Artisticum v Sarajevu si veličastno pozdravil: MANJE EVROPE, VIŠE BOSNE! Kajpada si se jim use del na dušo ...

Kaj ima Bosna, Franc, česar Evropa, s tem tudi Slovenija, nima? Je to duša naroda, entuziazem, se tudi tebi zdi, da so kljub vsem preizkušnjam, ki so jim bili kot narod in posamezniki tako ali drugače, bolj ali manj neposredno priča, manj prestrašeni?

Če bi požgali vse džamije in katoliške pisdarie, bi postala Bosna najnaprednejša na planetu. Više Bosne, manje Evrope sem mislil resno in nobene karikature ni v tem. Sredi Sarajeva, v *Colegiumu Artisticumu* sem prve minute svojega nastopa posvetil čudenju: Jao! Pa ljudi! Šta se to dešava? Šta to vidim? Pa vi puuuužiteee? Pušite u zatvorenim prostorijama? Bože moj, ljudi! Koje li slobode! E, dodite u Evropu, pa čemo vidjeti, kako čete pušiti ... Na minus 20 stupnjeva! Vani na mrazu ... Evropa je kurac!

Mislim, da vsak, ki je pameten, tudi če je Bosanec, ve, da je Evropa kurac. Šit. Sranje. Šajze. A pri vsakem narodu se najde izdajalec. Torej jih bo kmalu nekdo od njih popeljal v moderne tokove modernega sveta. Kjer bodo imeli veliko možnost, da sami sebe iztrebijo. Nezavedni genocid.

Bosanec je popoln antipod Slovincu. Ima toplo dušo, čustva, razum, čut ... Ne gre ga zamenjati s Hrvatom, o katerega lopovščinah krožijo že legende. Tudi ne s Srbom, ki je menda prednik Hrvata. Že od malega se mi je zdela sumljiva (ne)razlika med hrvaškim in srbskim jezikom. Ko sem o tem povprašal učiteljico, je samo nekaj zmutila ... Malo več bi lahko vedela o svojih bratih v Jugoslaviji. Slovenci so idioti, Bosanci pa na pravi poti v idiotizem – beri v Evropo. Jugoslavija ni zdržala. Jasno. Balkan je Balkan in ne vem, kaj ima Slovenija s tem. Vi, Slovenci, ste bolj avstrijski, madžarski, nemški. Nemčija pa je pijavka v vesolju, je izjavil znameniti Zemljan. Ste podjetni, cinični, pobožni, da kar boli, polni krompirja in iluzij o večnem življenju onstran brig. Oholi ste.

Ste? A ti nisi več Slovenec? A si že Bosanec?

Pokorno javljam: državljanstvo jugoslovan-sko, narodnost slovenska ... V čem je finta? Napisali bi še katolik, pa krstni datum ... Osl. Jaz sem ajd. Pogan. Kelt, če hočeš, Venet, Karantanec, Cigan ... Vse kar vi niste. Nisem v EU in v NATU.

Bosna je zakon. In bo, dokler je ne popapa Evropa. Kot je Slovenčke. In narod se naj zahvali enemu ali dvema, ki sta dosegla, da sem naenkrat v EU, pred tem pa baje tudi v NATU. Morda pa kdaj izvem, kdo me je potegnil v ta gnoj? Nekaj mi govori: rupl rupl rupl ... Mogoče ga pred smrtjo tudi srečam. Ne bom ga častil s pivom ali jointom. Zadanem mu lahko le milostni sunek. Nihče me ni vprašal, če hočem v EU, kaj menim o NATU ... to, da je NATO pato, je vsakomur jasno. Samo ministrom ne ... Ko že govorim o tem, če bi ljudi, ki so podpisali in sprejeli neke zakonske novitete, pri kateri te vsaka oskubi za kakšno svoboščino, naredili pokojne, tudi teh novitet ne bi bilo. Ampak to je futuristična anarhija. Dejansko moramo poskrbeti, da prečrtamo vse abote v kazenskem zakoniku, če hočemo živeti kvalitetno. **Katoliki so ogromna prepreka pri razvoju bednikov v dostojanstvene ljudi.** Z bolj polno glavo in manj polnim trebuhom.

In te vprašam tudi: kaj ima Slovenj Gradec, cesar druga mesta nimajo, razen tebe?

Predvsem ima kip Gandhija, sedečega v posmeh zanamcem, nasproti policije. Potem ima Mitjo Č.-a (ta ureja kulturo v mestu, o katerem nima pojma). In tu je župan, ki to gleda. Potem sem tu jaz. Potem sta tu rojena moja otroka. V mestu stanuje Ida R. Ima kup talentov, mestece – mladih, ki se bodo sami zradirali iz province. Ali potonili v povprečnost. Madona! Vsak kraj bi rad bil nekaj posebnega! In Slovenj Gradec tudi je: ne mine dan, da ne bi nekajkrat naletel na policaja. Na biciklu, v marici, v belo modrem, tudi peš ... To mislim, da je nekaj posebnega. Zato je menda mesto miru. Ljudje so mirni.

Boš ja! Zatrti, zavrti, pobožni. Zato ne povzročajo pizdarij. Župan, župnik in policijski načelnik imenujejo to mir. Ja, šur, imamo CSD (sociala), ki jebe one, zaradi katerih sploh obstaja. Direktorice tega centra so vedno znova izoblikovane in izobličene osebnosti. Če je vsak, ki diha, hodi, žre, osebnost.

Je pa Tisnikar svetovno ime, tudi Hugo Wolf, mogoče celo Ernest Goll, pa ne vem ... in končno: v Slovenj Gradcu je deloval ansambel *Franc&Roses*, edini koroški bend, ki je nastopal na festivalu šansona. Pa *Matalaja*! Edini bend, ki ima CD pesmi v 12 različnih jezikih ... Pa Novosel, ki je režiral 1. koroški celovečerec. Pa

Makuc, ki prezentira slovenjgraško pisateljsko elito po Sloveniji. Makuc ni samo profesor, je tudi dober pisatelj.

Slednja, ki si ju omenil, sta zagotovo odločilno vplivala nate, na tvojo ustvarjalnost in prepoznavnost v zadnjih 15 letih.

Makuc! Andre! Ha, če njega ne bi bilo, bi bil pa kdo drug? Se reče tako? Figo!

Če se ne bi srečala z Makucem, ki je pri-fuknjen na drug način, ne bi bilo zgodbe s SPUNKOM. Če ne bi bilo zgodbe s Spunkom, bi bila drugačna in verjetno druga. Glede na to, da sem se v Mislinjskem grabnu že sprijaznil, da bom umrl kot Kosobrin v onem okolju – kot je rekla Ida: ambient kot v filmu *Odrešitev*! –, je najbolj možno, da bi nehal ustvarjati glasbo, okoli pisanja pa nisem imel nobenih predstav v stilu: bo ratalo? Ne bo? Naj pišem? Naj puham? Naj se obesim? V resnici ne vem, kako bi se odvijalo.

Saj, ne da se vedeti. Jaz, ki te spremljam še morda kakšno leto več od njega, pa si upam reči, da je vendarle bil odločilen trenutek, pravzaprav ne 1., ampak menda 2., ko sta križala poti, ko te je Andrej zagledal in prepoznal ... na nek način že 15 let kot nekakšen angel varuh bdi nad teboj ...

In potem se na Prostoku pojavi Tomo Novosel.

Tomo! Tomo pa je kot pojav nekega modrega angela, ki še ves drhti od tople vlažne popkovine, a je poln tiranskih zamisli o svojem ustroju sveta, pameten, trmast, tajno zajeban tiran, ki se skriva za svojo mehkobo pri komuniciranju, da nikoli ne veš točno, kdaj se šali, kdaj pa misli smrtno resno. Tudi jaz ga nisem jemal resno. Resno. On pa je pokazal svetu, kot se reče: kje ima pes pizdo! Tomo je potencial.

Zna videti. Zna čutiti. Take rabimo!

Makuc me je našel, Novosel pa odkril. E, to piši.

Pišem, Vezela, pišem ...

V dokumentarcu o tebi je res pokazal, kdo si. Take odkritosti, razgaljenosti menda nima kakšen slovenski osebni dokumentarec. Sam si po premieri filma izjavil: »ZDAJ MI JE PA ŠE MANJ JASNO, KDO SEM!«

Kakšen je tvoj komentar nekaj mesecev kasneje?

»Vezela je odkriče, a ja sam po sebi prolio piče!« To je izjava – vzklik bosanskega pesnika Admirala Mahiča na oni terasi v Bosni ...

Kako so se na film odzvali tvoji najbližji? Mama, sestra, otroci?

Moje življenje je bilo obogateno s kakimi dobrima dvema ducatoma žensk plus ona. Zanimivo, da se v filmu ne pojavi prav nobena od njih. Res pa je, da sem povabil samo dve: Ido, magnet s Koroške, in mater mojih otrok. Prva je imela pomisleke zaradi svojih čustev, druga pa ... Tišlerjeva dečva niti ni pojasnila, zakaj je na dan snemanja ni bilo v mestu. Tudi Katarina, najina hči, jo je posnemala. Ko si je ogledala film – hči, ni nič komentirala. Pa ni bilo časa. In redko se vidimo. Mislim, da se moja otroka in še kdo ne zavedajo, da o večini ljudi nikdar ne bo posnet kak film; mislim, da še Gašperju in Katarini ni jasno, zakaj film *Vezela*. Gašperju paše, da me njegovi znanci in punca poznajo takega. Sem nekaj ekstra med starši njegovih prijateljev in sošolstentov. Koliko je na to ponosen ali koliko se tega sramuje, če se, tega ne bom nikoli izvedel. Nekaj posebnega je on sam: pride v nedeljo sredi dnevi s kolegom z Ivarčkega, kjer je bila fešta, in reče: ati, nekaj sem ti prinesel. Preden pridem k sebi, že zvleče iz žepa vršiček travice. Jooo, sine! Boljšega trenutka ne bi zadel. Prišel sem s turneje ob štirih zjutraj brez desetinke grama prepovedane substance, zdaj pa me časti lastni sin ... Dal sem mu nožek, ki sem ga kupil zanj v Hercegovini. Vsi smo bili srečni. Skrbelo bi me, če mali ne bi vedel, kaj je trava (visok je okoli 185 cm – to bo od tega, ker ne kadi, menda ...). Morda ga moram samo opozoriti, da se trava ne nosi v prsnem žepu poletne srtače, najmanj pa kar tako: nezaščiteno pred soncem. Brez embalaže. Ve, da je kriminallec? Čeravno ni. Ni je kupil, ne prodal, ni je gojil, ni kadil v družbi ... a je vseeno kriminallec ... Guga, odseli se na Luno, če nočeš biti.

Jeboguzi, guzojebi, ritniki, ritolizniki, shizofreniki, pizduni, pestatli, pederasti, kurbe v negativnem – to je struktura elite. Naj bo. Dokler ne vlada. A če že vlada, naj vlada drugim.

Če mi v ušesih zveni, zlomam joint, ga pokadam in zvenenje preneha. Magija? Ne, sodelovanje z naravo. Ker imam butastega soseda, pride policaj in mi zapleni travo. Drugi dan mi spet zveni. Kaj naj? **ČE SO MI PA VZELI ZDRAVILO!** V vaših sistemu ti vzamejo lek, potem te kaznujejo, sili jo sintetično zdravilo, za konec, ker nimaš s čim plačati kazni, delaš družbeno koristno delo ali pa greš v zapor. To, kar piši, to je kriminal! **Policija je kriminal. Sodnik je kriminal.** Doktorji, takisto, pa pljuvamo naprej: pedagogji so kriminal, župniki in škofi ... Raja to podpira s tem, da se ne upre! Gospodarstvo, kriminal država politika in kurbarija, vse troje je isto. Mitja Č., kulturni zajedalec, je kriminal, Tatjana S., sodnica, je kriminal. Če se ne bo nekaj spremenilo, bo tako, kot je. Mi smo – kriminal!

Kdor je zadet, gleda na stvari z druge plati –

kako spremeniti kaj. Zato ne sme biti zadet.

Imamo kup prepovedi, zapovedi, dekretov in drugih ukan, tako da v tej poplavi neresničnosti nihče ne zapazi prosojnega: vedno več stvari ne smeš, vedno več jih moraš na ta ali drugače nnačin: res, človek je prava parodija na opico. Pri vsem tem pa je najbolj nevarno to, da se nihče več skoraj ne zaveda, da tako živeti – ni normalno. V filmu *Zeitgeist* stoji na začetku: **NIHČE NI TAKO BREZUPNO ZASUŽNJEN, KOT ONI, KI NE VE, DA JE!** Ne smeš kaditi, ne smeš pljuvati, ne smeš gojiti zajcev (brez gore papirjev in trume parazitov, ki se spravijo nate), kmet ne sme prodati svojega paradižnika, ker ... ne sme, kupiš ga v veletrgovini, ampak dobiš kopijo. Dobiš dve kopiji, plačaš eno, res: narod je parodija na človeka. Bolj kot kadarkoli smo suznjelastniška družba.

Privoščim si vse. Javno grem skozi rdečo luč. Po cesti hodim z jointom v roki. Preklinjam. Moja psica serje, kjer ji pride. Pri tem nimam kake besede. Da bi za njo pobiral drek, mi ne pride na pamet niti v najbolj bizarnih sanjah! Zadnjič sem zagledal žensko. Uf! Ženska ... končno ... Prevaral sem se. Tvoj kodrček je spustil tisti kakec, ki ga s povečevalnim steklom komaj zaznaš, ti pa – zvrc, z roko v žep, vrečko na plan – in kakca ni več. Boš ja! Ostalo je dreka, ampak zdaj je še bolj kamufliran. No, izpadla si kot dresirana opica in nevedna, da ti rečem ženska. Če bi bila edina na planetu, bi pošteno premislil, če bi te hotel ...

Kakšen človek, Franc, si lahko privoščiti tako razgaliti se, bodisi v filmu ali pa zdajle v tem intervjuju? Samo zares svoboden? Tak, ki si upa, ker nima ničesar izgubiti? In se lahko smeje v brk vsem velikim filozofijam eksistencializma?

Izgubiti ... kaj lahko izgubim? Pa ti? »... Veš da moram (ali ne smem) zaradi otroka ...« Otrok je strelovod. Za strah in sram. Izvor obojega je enak, le reakcija je drugačna. Če bi hotel drugače živeti in bi želel na vsak način imeti elektriko, bi drugače reagiral kot sem, ko je prišel oni božji poslanec z elektra.

Imam dve sekiri. Eno v drvarnici, drugo poleg peči. Če ne bi pustil, da mi jo odklopi, mi je ne bi. Tako enostavno je to. Ker: on bi bil pokojni, jaz pa živ, na toplem, pred barvnim ekranom z 90-cm diagonalo in s tremi obroki na dan. A hrana v zaporu bi me ubila. In Gejša bi spet dobila alergijo. Kurc pa tok. In Micu bi me zapustila ... Ne morem si privoščiti, da bi razbil očalarju glavo.

Je kaj, kar lahko izgubiš? Česar se bojiš izgubiti (razen zdrave pameti)?

Nekaj pa se mi res lahko pripeti: da izgubim otroka taka, kot sta. Da se ne sprevržeta v kato-

liku podobno bitje, brez okusa, morale in dostojanstva. Ja, za otroka me je strah. Meni pa, razen dostojanstva, ne morejo vzeti ničesar. Zato tudi denarna nagrada od obeh nagrajenih iger ni na mojem računu. Doniral sem, tako rekoč *DEUS* (*Društvo za eksperimentalno umetnost Slovenije*), kajti drugače bi me davčna zgrabila za vrat in bi zopet dobil le 31 evrov socialke. Očitno nimam pravice, kot prejemnik socialne pomoči, da sem nagrajen. Kakšna vest!

O dolgovich zavarovalnicam pa raje molčim. Govori se o milijonih tolarjev, torej o nekaj tisočakah v evrih, ki so skrivnostno povečali sumo mojega dolga z onimi obrestmi. Židi! Obkrožen sem s katoliki in z Židi ... Kam naj spizdim? Hej! Enega dolgov imam ravno pri roki: 3.489,19 evra! Sveže pečeno, naravnost s pošte. Dolg iz prejšnjega stoletja ... Vabijo me v Kranj. Brez mene ni grmade!

Kam pa bi pobegnil, kje bi živel, kakšna sta tvoj sanjski prostor in okolje?

Ha! Kam? Fizično recimo v Mongolijo.

Zakaj pa v Mongolijo? A misliš, da so tam mongoloidi?

Govorim na pamet. Je pa tam trenutno Damjana S., ki ima postavo kot nimfa, zagoreli obraz angela iz naravnega solarija in jezik kot Indijanka. Brez čelade. Vendar imajo tudi Eskimi dobro urejeno. In imajo svoje manire ... Ali pa džungla ... še obstaja sploh? PLANET POTRESOV POPLAV IN PREVAR! PPPP! P pri P-ju. Pa polucija! V požganih možganih ...

Nisem princ, ki bi imel svoj planet. Nas je toliko. Smo tako naseljeni?

Muslimani so alternativa katolikom. Rumenci so vse bolj agresivni, Nato je pato, tudi sicer je že 1901. Freud potožil: Amerika je pomota, gigantska pomota! ... rdečih ni več, razen v Zvezi komunistov, ti pa niso pravi, črnici so modernizirani in modificirani – torej samo črni zombiji ... Kam lahko spizdiš?

Nikamorbeg, Franc ... A se ti ne zdi, da mora človek pač doživeti in preživeti, kar mu gepira, znati zvoziti tukaj in zdaj, kjer pač je?

Pod Himalajo! Ha! Tam raste trava kot plevel. Kar tudi je. Tja še ni segla roka ameriškega senata. Vse to je preveč komplicirano in virtualno. Selim se raje v svoj duhovni svet.

V svoje varno zavetje?

To je: zrolam si joint, skuham kavo, privežem psa in hajd v senčico, če je poletje. Ali za peč. Če je zima. V mojem svetu ni nič takega, kar bi me moralo skrbeti. Če rečete temu beg, recite.

Bežim. Odkar se spomnim, bežim. Če bi našel analogno žensko, bi oba nehala bežati. Morda ... Drugi begajo. Ne bežijo, begajo. S tabletami, alkoholom, alpinizmom ... Če naštetemu dodam mojo priljubljeno rastlinsko muzo, ugotovim, da je ta še edina naravno zdravilo, ker pa dviguje duha in budi intelekt, je prepovedana. Bobu bob, prepovedana. Pičica, vi bežite v šnops. In pir. Potem pa sekira ... ali pištola ... Seveda vpliva na možgane. Bela štruca. In krompir.

Veš recept za izboljšanje vsakdana, naše realnosti?

Izboljšati stanje – sranje, v katerem smo? Prvi korak: udrihniti in udrihati po prednikih – bolj je star, bolj je kriv. Po korakih. Revolucija ni več mogoča. Raja se boji arogantnega sodnika in še bolj arogantnega policaja, kar ne čudi, ker se seveda boji. Solzilca, metkov, pendrekov, elektrošoka, globe, zapora ...

Pa jo anarhist lahko izboljša?

Anarhisti 21. stoletja nudimo alternativo revoluciji. Kmečko povedano: široko. Spreminjati se mora začetni množica. Ne elita. Ne država. Ne kapitalisti. Spremembe množice bi naredile red. Mladi pa ga ne morejo. KO BI ga lahko – 18 let, pozabijo, da ga morajo. Ker so že odrasli in vzgojeni, narejeni tako. Takoj začno gniti. Da, tako živimo. Živite.

ORGIJE BI MORALE BITI ZAPOVEDANE! ČE SE DA KAJ ZAPOVEDATI!

Pogled v prihodnost (*povem zgodbo o reklamah in potem zaključim z njimi*): Vezela reče sosedu, ki se smatra za normalnega, torej živi drugače kot on ali on drugače, ampak takih kot je sosed, je polna kapa, torej je normalen. OK. Pa reče Vezela normalnemu: Veš, da si zločinec? Da si sokriv? Za opustošenje planeta. Normalni gleda začudeno, zato Vezela pojasni: Pol planeta ste že spremenili v reklame. Kaj ti to pove? Normalnemu je še manj jasno. Za vsako tvojo k... prikupno reklamico, še tako mini, je šel en list drevesa ali več njih, vejica, veja, deblo ... Koliko je takih, kot si ti? Normalni se vzpostavi: Reciklaža. Ti si šele bumbar. Kdo še to verjame? Zakaj pa še kar naprej klestijo, pustošijo, podirajo? Če bi ti in tebi podobni, kar vas je take golazni, prepovedali poštarjem nositi reklame in brez onih nalepk, prosim lepo ... bi postalo lepše na svetu. Si tako tele, da ti morajo povedati, kje kupi kruh? Ko bodo tvoji pravniki nataknili na glavo skafander in izvedeli, da včasih tega ni bilo treba, bojo šli pljuvat po tvojem grobu. Normalni se nasmeje: Hahaha, še hujš – jebali mi bojo mater na mojem grobu. Eeee, še bolj točno. Sam si povedal!

Groza. Groza me je takih ksihtov. Bolestno smešno. Mi se moramo menjati. Menjava oblasti je brezsmiselna. Mi! Ko voziš, prižgi luči, če je temno ali megleno, sicer pa šparaj žarnico. V gostilni kadi, ker v gostilni se kadi. In v čakalnici se kašlja. V zajčniku se redijo zajci. Če imaš odveč solato, jo prodaj na ulici. Ali kar daj. Če ti je vroče, bodi nag. Obnašati se začni kot človek. V enem tednu bi naredili nekaj milijonov prekrškov. Čep. Kaj bi sodniki? Policaji? Voluharji? A človeka nikjer. Preveč krompirja. Število prekrškov Slovencev ti bo povedalo, da smo vsi kriminalci.

Zdaj pa k pisanju, Franc!

Jaz sem v dokumentarcu pogrešala morda le kakšno besedo več o tvojem pisanju, literarnem ustvarjanju, saj pravzaprav nenehno nekaj pišeš ... v *Odsevanjih* redno objavljaš že vrsto let, nemalo je nagrajenih zgodb, radijskih iger, za seboj imaš tudi 3 knjižne izdaje ...

Človek, ki piše ...

... človek, ki piše, mora najprej poznati črke, potem pa njih povezave in tako nastanejo besede. Te je treba samo še povezati med sabo in nastanejo stavki. Ti so ogrožje vsakega resnega, tudi neresnega pisanja. Naj priznam, da sem na maturi padel iz materinega jezika?

OK, priznaj! Potem pa povej, gre tebi tako zlahka? Pravzaprav nekako vem, da ti gre, da ti kar steče ... prenekateri pisci pa pilijo, brusijo besede, trskajo prisposodo do njene ciganske duše in to zna biti sila garaško delo. Nekdo je dejal: jezik je taka stvar, da stroši organizem ...

Vržem, kot je vrgel Picasso. Redko preberem, preden vtipkam v računalnik in izvržem print. Če je, je. Genialnost se kaže v napakah. Potem pa Makuc (panično): Ni mesa! Ni mesa! Jaz pa njemu nazaj: Pa bodo brali vegani in vegetarijanci! Kar ni napisano, je pomembno. Išči med vrsticami. Akademiki in samouki smo v nekaterih rečeh resnično različni.

Dober pisec nikoli ne sme povedati preveč. Največkrat resnična vrednost besedila ni pomembna toliko od zgodbe, ampak bolj od načina, kako se pisec loteva naključnosti, kako obvladuje drobnarije, mimožnost ...

Od tebe sem dobil za svoje pisanje. Prvi resen kompliment – poleg Makučevega: literatura, vredna pridevka odlično. Tisto je bila kritika, ti pa si z dejanjem pohvalila moje pisanje.

Ja, res je, fasciniralo me je do te mere, da sem nepretrgoma brala do konca. Nisem pričakovala. Šokiralo me je. Ker sploh nisem vedela, da znaš

tako dobro pisati. Tvoj slog. Bistvo tvoje nadarjenosti, tega se ne da izumiti, naučiti ... imaš ali pa nimaš.

Pogoltnila si moje gigantsko delo *PODNI*, sestavljeno iz dveh vsebinsko različnih zgodb, ki sem ju združil. Veš, koliko znakov je to!? Da si jo prebrala na mah, to je zame ... šok! Pohvala. In priznanje.

Glede filma pa:

sama si sodelovala v dokumentarcu, ti si govorila. Kako si lahko pogrešala besede o mojem pisanju? Od vseh, ki spremljajo moje ustvarjanje, si v resnici prva poznavalka na literarnem področju Franca Vezela. Je pa res, da sam v filmu ne bi mogel ugotoviti, kaj vse sem napisal. Več se je govorilo o meni, kot o moji prozi in glasbi. Pisal sem tudi poezijo. Občasno še izpljunem kako obešenjaško.

»Jaz gledam dol med noge tisto silhueto štangete toge in mislim: vsako faking jutro vse gre narobe – težko vstanem težko grem mi maha spodaj klati in očita: ti gnoj za kompas vsaj me uporabi ...«

Objavljam v *Odsevanjih*, kadar mi Makuc ne reče: prepozen si. Ali: polno imamo. Kar je eno te isto ... Pred leti sem napisal radijsko igro – edino doslej, ki pa je bila kar nagrajena: *Obvezno letovanje* z Rifletom v glavni vlogi. Malo prosto po Prešernu je bila zaradi pomanjkanja časa na hitrico prevedena v francoščino in angleščino, ker so jo predstavili na festivalu v Rimu. Od tam pa ni bilo razglednic. S takim prevodom res ni imela šans ... izdal sem torej tri knjige: prva / dve v eni: *Tenorist & Sodobna guvernanta*, druga *Pes ki fuka ni lačen* (v samozaložbi, 22 izvodov) in tretja *Jaz tebe ti mene* (anarhistični katekizem), ki jo je pomagal poroditi *DEUS (Društvo eksperimentalne umetnosti Slovenija)*, katerega predsednik je režiser prvega koroškega celovečerca *Tu se piše življenje*. Izdaja knjige je kompenzacija za mojo glasbo v omenjenem filmu.

O glasbi nisva konkretno še nič rekla.

Moja glasba je na kakih 10 CD-jih – akademskih (2 plus ali minus): *Urška 1 x*, *Urška 2 x*, *Urška še ...*, *Franc&Roses*, *Matalaja 3 x*, *Šanson*, *Kantfest*, *Rockerji pojejo*. Svojega CD-ja pa še nisem izdal.

Ni to malo čudno?

Leto je pravšnje, mar ne?

Ravno danes sem oddal na pošto posnetek in papirje za letošnji šanson. Je malo drugačna zadeva, kot so jih vajeni. Nekak folk rock secret šanson ... najmanj, kar se o pesmi da reči: drugačno ... če poješ in se zraven utrujaš s kitaro, lahko to počneš na različne načine. Potem se tisto

čuje ... ne vem, zakaj se prijavljam na šansone ... ker nimam kaj drugega početi? Ali pa mi je preprosto žal nekaterih pesmi, da ležijo in trohniijo ... zadnje leto nisem napisal kaj nove glasbe, bolj se kitim s preteklimi skladbami, ki pa niso ravno davna preteklost. Imam svoje prevode Edith Piaf in Toma Waitsa ... se je nabralo muzike, ja ...

Jaz bi vseeno, da rečeva še kakšno o tvojem pisanju. Zato, ker se mi zdi škoda, da ljudje ne vedo, ne poznajo in ne sežejo po tvoji literaturi. Pa bi bilo vredno, navdušujoče in zabavno za marsikoga, ki zna prepoznati mojstrstvo pripovedovanja ...

Meni se zdi, da je tebi prav vsak, še najmanjši dogodek, pripetljaj lahko navdih za zgodbo, pa vendar, nekaj je, kar te mora bodisi razkuriti ali pa nasmejati ali pa ...

Čehov je rekel: Ni reči, o kateri se ne da pisati. Torej ... Problem je ... INSPIRACIJA!

Kje jo najpogosteje dobiš?

Saj veš, muza iz flore! Ampak to ni dovolj. Biti mora še ena muza (iz faune), očitno sem razvajan. Kako nekaj napisati, orisati, predstaviti, to pa je druga pesem. O isti reči lahko poje pesem, ki je recimo genialna. Fantastična. Recimo o hruški debeluški, ki v sončku dozori, pa vetrček popiha ... hruška odleti.

Poskusi o tem napisati roman. Nejasne stvari hočem zapisati čim bolj jasno. To je (morda) moj stil, ne vem. Po filmu *VEZELA* sem, kot več izjavil: Še sam ne vem, kdo sem. Ljudje! Sploh ni važno, če vemo ali ne, pomembno je, da se vprašamo, kdo smo. Gaugaina je spraševanje odneslo na Tahiti! Je tam izvedel, kdo je? Večina se ne

sprašuje. Nima cajta. Sicer bi morda dobili odgovor: smo hodajoči svežnji navad.

Drživa se niti. Pri pisanju sva.

Piše lahko vsak. Samo črke pozna. Postavlja se vprašanje, čemu in zakaj pisati? Za koga ali kaj? Toliko vprašanj. Ampak jaz se sprašujem druge stvari. Kako nekaj napisati, da bo pritegnilo bralca. Da te ne bo skenslal po prvih stavekih. Ko je Makuc prebral stavek v uvodu *Jaz tebe ti mene*: poziv k planetarni vstaji (zraven še v francoščini) je izjavil: Dokazal si, da je vse v še večjem kurcu, kot je že bilo. Prej si moral za tako pred sodnika, danes pa ... nobenemu nič. So ti kaj naredili? Nič. Torej? Povedati je hotel, da se oblast počuti tako vsemogočno, da niti na javni poziv k vstaji ne trza več. Iz tega trenutno zadnjega izdanega dela je spontano nastal *Anarhistični katekizem*.

Pisanje se je (abernormal) od Dostojevskega preko Balzaca, Brechta in Bukovskega precej spremenilo. Dolge, dolgovezne zgodbe, ki jim Marcel Š. unior reče špehi (Proust, Joyce ...), so večji del izginile, ni časa za branje. V vsaki generaciji piscev pa se najde kdo, ki tvega in piše – špehe ... recimo Jančar. In v tujini King ... Kdo si še upa napisati knjigo, ki ima več kot 200 strani? Novosel in Jančar. A Tomo je dovolj pameten, da ne piše več špehov.

In se je posvetil sedmi umetnosti ...

Da ne zakrni, eksperimentira s pesmimi, bolje rečeno, je to počel. Ni nevarnosti, da bi se v prozi ponovil, pač pa tiči nevarnost v tem, da ne bi ustvaril nečesa, kar je slabše od prej ustvarjenega. *Normala utruja* je že remek delo. Smola zanj, ker je to napisal pri dvaindvajsetih? Mogoče je slovenski Rimbaud. Sužnji ga zanimajo ...

Kaj bi o tebi danes rekli klasiki?

Če bi mene bral danes Balzac, bi porekel: Vezela zlorablja besede, jaz pa njemu: Balzac jih pa pači!

Če kdo, potem jaz iz prve roke vem, kakšna zna biti tvoja jeza nad tem, po kakšni vrsti branja segajo ljudje, če sploh segajo?

Jeza. Jeza je zdrava, če jo takoj nevtraliziraš. Čim prej, tem bolje. Ampak to je blizu anarhiji. Pustiva za zdaj to ... Za to je več načinov: na gobec, preklinjanje, molitev, umik in dahanje. Tisti, ki se ne zna razjeziti, sploh ne živi. Če je trava za en drek, popizdim. Potem jo v sveti jezi zažgem. Ja, jeza je zdrava. A zdravilo je doza. Sicer strup! Mislim, da so eni jezni in zlovoljni samo zato, da lažje preživijo. Šefi recimo ... Smešna parabola!

No, midva sva se vsekakor spoznala med knjižnimi policami ... Že kakih 15 let vem, da nisi le poet, kantavtor, pisec, ampak si tudi BRALEC. Mislim, da je bil Rilke, ki je dejal, da je brati in pisati enako lepo in enako težko.

Bi se strinjal?

Čitanje in pisanje, oboje je droga. Tudi slikanje, skladanje ... Zdaj bom pa tu nekaj povedal. Droga je dejansko vsaka reč, substanca, navada, običaj, ki vpliva na človeka tako, da ga naredi odvisnega od naštetega – po želji ... Ene hodijo na bitof, da dobijo inspiracijo za življenje. Tudi branje je droga. Enim ne škoduje, ker so odporni na odvisnost in berejo zmerno, tako kot so eni odporni na alkohol in pijejo zmerno. Tisti, ki berejo preveč, so mogoče celo bolj nevarni in lahko zaradi naravne neuravnovešenosti zamešajo realnost, fikcijo, fantazijo ... To je nevarnejše od trave. Resno mislim. In s knjigo je enako kot s hašem. Ena je slabša, druga je boljša.

Človek pa, ki pride v knjižnico in izbere knjigo po nasvetu knjižničarke, pač ni človek. Če bi bil, bi vedel, da knjižničarke sploh ne berejo. Izjeme potrjujejo pravilo – tu mislim tebe.

Kaj ti svetuje za branje nekdo, ki sam ne bere?

Posplošuješ ... na tvoje tovrstne komentarje sem ti že nekajkrat povedala svoje ... Pustiva. Takole te vprašam:

»Ljubezni so usodne, knjige usojene« je zapisal Henry Miller – s kančkom humorja, ljubezen si izberemo, knjige izberejo nas ...

Lahko izpostaviš knjigo, najbrž ni le ena, ki te je usodno zaznamovala, ki jo ali pa bi jo bral znova in znova?

Eno knjigo?

Ne morem. Lahko pa naštejem nekaj naslovov: Padec v čas, Ženske, ki tečejo z volkovi, Mojster in Margareta, Zlati lonec, Popljuval bom vaše grobove ...

Pisateljja, pesnika?

Pesniki! Preveč je dobrih med še bolj številnimi slabimi, ki so pridobili mojo pozornost, da bi izbral enega ali dva. Omenjam: Baudelaire, Byron, Poe, Heine, Mallarme ...

Od slovenskih me najbolj presune Kosovelov Srečko.

Pa kakšna ženska pesnica, pisateljica?

Makarovič! Ženska, ki teče z volkovi, a ljubi mačke.

Glede na to, da si šansonska dušica, so ti blizu njeni Dajdamski portreti? In sploh njena uglasbeni poezija?

Če bi se še enkrat rodil, bi hotel biti Svetlana!

INTERVJU

Še kaj o Svetlani?

Genialna baba! Šansonjerka, pesnica, pravljičarka ... pravljica! Prava umetnica! Ampak kaditi ji ne pustijo. Pa je z mano vred jezna na papeža! Potem pa oba režima zaradi režima!

O njej samo citat iz moje *Pes ki fuka ni lačen*: Štiri take na planetu, kot je ona, pa postanemo moški plevel.

Ta bi bilo zagotovo tudi njej všeč ...

V prozi pa so me najbolj začarali Gogolj, Dostojevski, Čehov – kar trije Rusi! Cendrars, Vian, Malraux – zadnji trije so anarhistični pisci, Brecht in Bukovski, od slovenskih pa sin Cankarjeve matere. Ki ga preveč zlorablja! Učitelje na kol!

E, Franc, pri šolstvu sva – pri vzgoji in izobraževanju ... to je tudi tema, ki te vedno znova razburi, se boš razhudil še na tem mestu?

Šola je popolna gnjavaža in poneumljanje! Taborišče! Tortura! Če bi bil junak v stripu, bi bil tajanstveni morilec vzgojiteljic, učiteljic in profesorjev. Našteti povzročajo primarno škodo, policiji in sodniki sekundarno, če pa še to ni dovolj, stopijo v akcijo soldati. Če hočemo rešiti planet, moramo najprej zrušiti sistem izobraževanja in predvsem vzgoje, potem soldate ... pa politike pa policaje ... vse na P! Sploh pa je zgrešeno že vse v zametkih. Eden prvih patronov je bil Makarenko. Nato so se še namnožili. Ostaniva pri osnovnem šolanju. Poznam kopico (tudi pokojnih) brihtnih, ki so morali svoj talent skrivati. Poznam trumo onih, ki so odšli na oni svet, ker so jih v otroštvu skrajno pohabili, da niso znali zaživeti. Poznam tudi kopico onih, ki so se uklonili, strli, ponižali in spustili na nižji nivo; sedaj sedijo po uradih,

na poštah, bankah, zlovoljni, cinični, arogantni kradejo bogu čas in drugim denar, tahinirajo in čakajo svojega Godoja.

Ko sem rekel Makucu: Dol s šolo!, je izjavil kratko: Navijam za tebe. Nič ga ni pretreslo. Ve, da govorim neumnosti. Ampak kaj lahko pričakuješ od izobraževalnega sistema, ki ga nadzoruje in usmerja država? En minister mora pasti, ne pasti kar tako, ampak saj veste ... pa bodo drugi bolj previdni. Vprašanje za jesenske dni ob prebiranju *Odsevanj*: Kako lahko mimo vseh pedagogov in šolskih psihologov ostane policaj ravno tisti psiho, s katerim so imeli v šoli 9 let same križe in težave? Zavestno pustijo, te kreature, v obtok psihopata, ki ga v vseh letih niso mogle obvladati, v kadetsko, da ta isti postane DKZ – družbeno koristni zajedalec, ki ima pendrek, revolver, avto, bicikel, čelado, plačo, regres, predvsem pa – moč in gorjačo. Taki nas ščitijo!?

V napredni družbi tega ni.

Ampak tako družbo moramo šele izumiti ...

Napredek se ocenjuje tako: manj ko je uniform, bolj je napredno človeštvo. Ideal: brez uniform! Na opicah bi se morali učiti. Zgled vzgaja. In to je najhujše: kako izgledajo učiteljice? In kaj počno? Kako razmišljajo? S paragrafi imata država in lobiji pod nadzorom tudi znanstvenika. Je to napredna družba? Ne. To je drek na palici! Tesla je skrajno skrajni primer. Pred sto leti je ponujal zastoj elektriko. Ki je še danes zaradi drugih tesel nimamo!

Kaj nama je še ostalo?

Počitek.

Sem mislila, da te bom res zdelala, pa si ti mene!

Jaz tebe, ti mene ...

Lepo sva priplesala do še zadnje teme ... Kaj pa ljubezen, Franc? Ni ga poeta, ki ne bi pel o njej ...

Naj kar pojejo. Jaz pa v eni: Zdaj čut je to, kar potrebujemo. Zdaj čut je to, kar reši svet ... zdaj čut je to, kar reši naš planet, ker ljubezen je šla na izlet.

Ljubezen je BOG! To so ti povedali nešteto krat. Ne pa tudi tega, kaj je Bog. Povem jaz. Bog je 3,14čka! Kdor veruje v boga, ne more spočeti slabega. Razen, če je impotenten ali obremenjen s službo ali pobožen, da se kar sveti, ali tak kot zombi, z vampom, depresiven, v naglici ... Moj bog je torej ljubezen. In obratno. Ljubezen je moj bog. Ena mi je povedala, kaj je ljubezen. Ko sem dojel, je ni bilo več. Zdaj vsaj vem, večina nikoli ne izve. Se ženijo in možijo brez veze,

ne brez veze, v škodo sebi in potomcem. Profit imajo fotograf, nutrist, župnik, kelnar, matičar, ansambel ... Porok sploh ne bi smelo biti. In nobene zveze z ljubeznijo nimajo.

Da lahko človek žre in pije, si izmišlja marsikaj: krst, obhajilo, poroka, sedmina, božič, velika noč, pa kak državni in lokalni praznik, gasilska veselica ... brez teh razlogov za razuzdanost bi bil svet zombija (še bolj) siromašen. Edina pornografija na TV je narodnozabavna polucija (da temu ne bomo rekli glasba): pičke z zamaščenimi bedri in z baloni namesto jošk, ki se imajo za pevke, pa oni, ki se zraven reži od ušesa do ušesa ... res podn! Porno podn! Sami P-ji okrog mene.

Ne zaidi ... ljubezen!

Rabiš kratek odgovor. Drastično se je zmanjšalo število žensk, ki jih ne bi.

Kaj pa število žensk, ki tebe bi?

Tega podatka pa nimam. Trenutno za nobeno ne vem. Očitno se me ženske bojijo.

Pa taka nežna dušica ...

Moja ženska mora imeti dve lastnosti:

- a) imeti me mora rada in pod
- b) jaz jo moram imeti rad.

Sicer pa, očitno gledajo na videz ali pa ne rabijo nežne duše ... Da jih nežna duša celo ne moti? No, mačo pa res nisem. Drugače bi bil drugorazredni pisatelj.

Če kmalu ne nehava, bo namesto intervjuja izšla tvoja 4. knjiga: PLJUNKI F. VEZELE.

Franc Vezela, kaj torej porečeš ob koncu?

Jaz ne morem mimo tega, da sem anarhist in kot rečeno – reinkarnacija Habakuka. Zato poslušajte mojo kratko pridigo:

Mi se moramo spremeniti, ne oblast. Ker oblast je – od nas! Razen tega oblasti nima smisla menjavati. Zrušiti! To je osvoboditev človeka.

ČE HOČE ČLOVEK NAPREDOVATI, SI MORA NAJPREJ POVRNITI PRAVICE, KI SI JIH JE SAM VZEL (ENA OD TISOČIH: VSTANI, KADAR SE TI HOČE!).

POTEM ŠELE SE LAHKO ZAČNE RENESANSA NAPREDKA. VLADAJOČI SO VSE ZAJEBALI. IN TO ŠE VEDNO POČNO. KER SE OBVLADATE. STE OBVLADLJIVI. TAKO STE OBVLADANI.

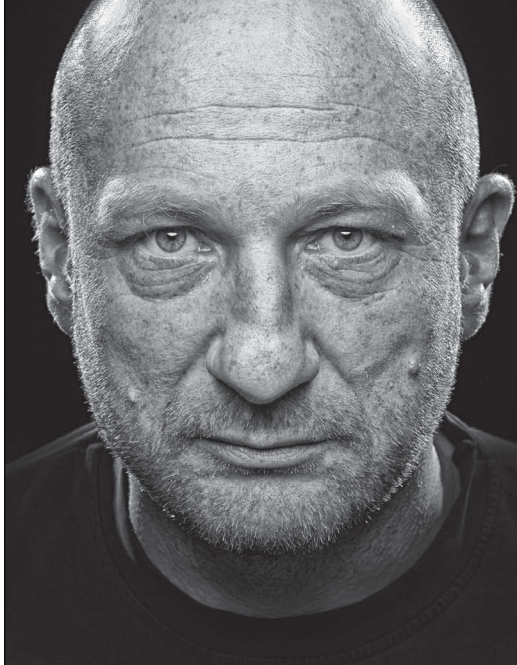
KDO JE ŽE TO REKEL?

Vezelo sem »obdelovala« **Draga Ropič**

Prostori vidnega

Prostori vidnega v najnovejših naslikanih podobah Petra Hergolda se poudarjeno spogledujejo z modernistično paradigmo optične preslikave sveta na dvodimenzionalno površino platna, pri čemer avtor prefinjeno izbira motive, ki se v eksterierju v posebnih pogojih naravne svetlobe izmikajo iluzionističnemu vtisu tretje dimenzije. Pri uzrtju izbranega izreza si pomaga s kamero, s prenosom v slikarski medij pa nato namenoma izpodmika tla tавтоloški naravi fotografije in sodobnim digitalnim medijem nasploh. S svetlobo prepojena podoba, okopana v čistih, jasno zamejenih barvnih površinah, se približuje abstraktni likovni govorici, pri čemer je abstrakcija izpostavljena kot stil oziroma model kulturne reprezentacije, ki je po izkušnji visokega modernizma lasten predvsem slikarstvu. Hergoldove slike sugerirajo prepričanje, da je fotografski oziroma optični digitalni medij imanentno deskriptiven, medtem ko slikarstvo nagovarja na način metafore in je zategadelj bolj resnično od suhoparnega realnega odtisa resničnosti samega na sebi, kakršnega ponujajo neulovljivo bliskajoče se mimobežne podobe na elektronskih ekranih, ki so uročili oči sodobnega človeka.

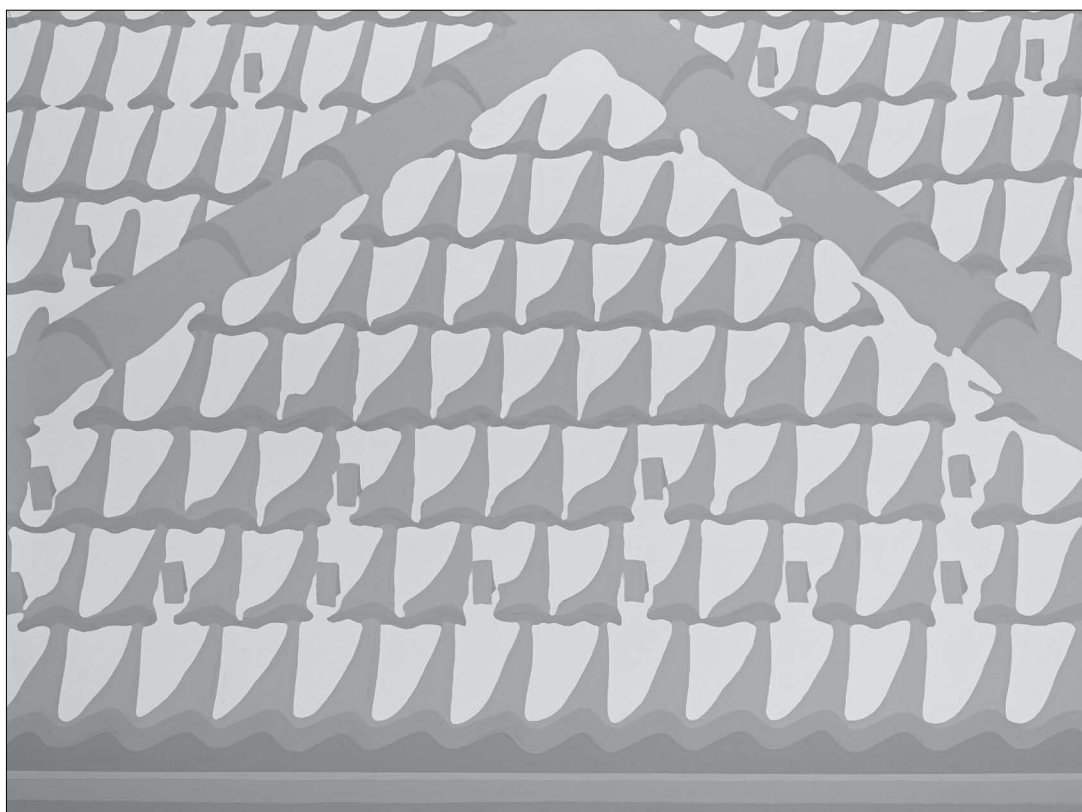
Peter Hergold se je po obdobju konceptual-

Peter Hergold (foto Tomo Jeseničnik)

nega zasledovanja likovnosti s časovno opredeljenimi happeningi in akcijami v naravi vrnil k klasični naslikani podobi ter postal prefinjeni in nevsiljivi prvoborec za ohranitev alegoričnega meta-jezika umetnosti, ko skuša ujeti okruške vidnega sveta, v katerem podobe spomina obstajajo sočasno z realnostjo, saj način upodabljanja ni reprodukcija, temveč reprezentacija: s slikarskim preoblikovanjem fotografskega motiva izbere drugo, ločeno in idealno (umetniško) realnost, saj je prepričan, da umetnost ne potrebuje objektivne verodostojnosti, ker je bistvo zgolj in samo v njeni subjektivnosti.

Marko Košan

*Peter Hergold,
Brez naslova,
akril,
2013*

O delu Petra Hergolda

LIKOVNA

Peter Hergold je leta 1996 diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, smer slikarstvo. Kmalu po zaključku študija se je spoprijel s prostorom in iz dvodimenzionalne površine prestopil v prostor in čas. S slikarskimi prijemi je takrat začel spreminjati naravo in je na berljiv način ustvarjal velike prostorske slike, inštalacije in umetnost v naravnem okolju – land art.

V inštalacijah, nastalih v sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja, Mamma (Šrotnek, 1996), Interim (KGLU, 1997) in Perica reže raci rep (KGLU, 1998) se je Peter Hergold spoprijel z osnovnimi zakonitostmi umetnosti: ritmom, ponavljanjem in kompozicijo. Inštalacija Mamma je bila postavljena v zapuščenem hlevu na Šrotneku v Kotljah. Čudovita lokacija pod Uršljo goro, ob gotski cerkvi in ob ruševinah gradu, nedaleč stran od Prežihovine, je vzbudila nekatere pomembne spremembe v dojemanju prostora in časa in tako tudi umetnosti. Tla hleva je pokril s plastičnimi vrečkami, napolnjenimi z vodo, od tu tudi naslov mamma (lat. dojka). Po nekaj dneh, ko se je dogodek bližal vrhuncu, je te vreče polil z bencinom in zažgal. Umetnost in red sta se vrnila v naravno stanje: nered. Simbolni pomen te postavitve je bil širok in je segal od povezav s starodavnimi kulti plodnosti in rodovitnosti do povezav z enim najbolj priljubljenih krščanskih motivom upodobitve Marije z otrokom, Doječe Marije (lat. Maria Lactans, gr. Galaktotrophousa), ki izhaja neposredno iz egipčanske umetnosti – Isis doji Horusa, do seveda različnih psihoanalitičnih konotacij. Prav tako je pomemben tudi naslednji vidik, ki je naperjen proti naši storilnostno naravnani družbi, kjer ima vsako dejanje določen cilj in smisel. Mamma je zaživela kot ognjemet, v trenutku, vrhunec njenega obstoja je pomenil hkrati njen konec. Vsi napor, ki so bili potrebni za njeno postavitve, so zgoreli. Seveda ne moremo zanemariti procesa dela, ki je vendarle bistven. A pomembno je tudi razkranje strukture v novo entiteto, uravnavanje entropije sistema in nena zadnje – transsubstancija.

Na svoji prvi samostojni razstavi v KGLU je zgoraj opisano idejo osmisli v osmih inštalacijah, ki so se na različne načine, a iz enakih izhodišč, spoprijele z idejo ponavljanja, ritma in nastajanja prepoznavnih struktur znotraj vsesplošnega kaosa, ki nas obdaja. Nekatere teh

inštalacij so bile zgolj dokumentirane s fotografijami, saj v galeriji drugače niso mogle zaživeti.

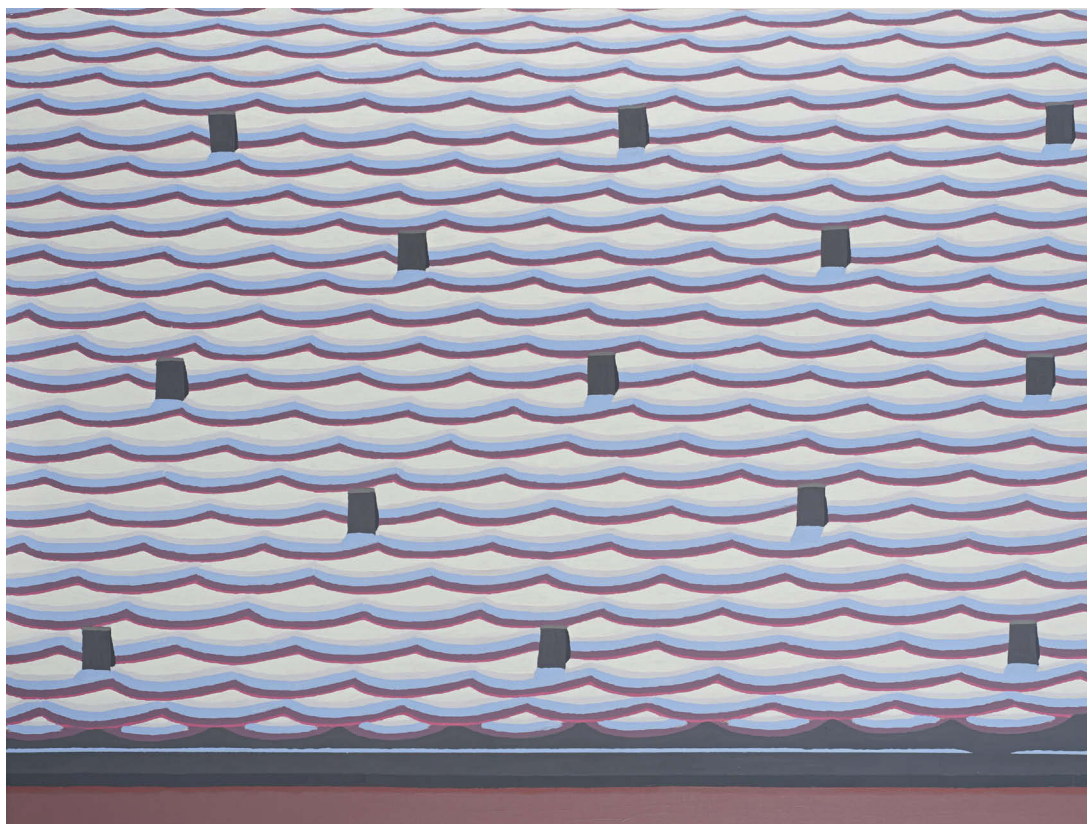
Peter Hergold v intervjuju za PR leta 2009: »Pri mojih inštalacijah na razstavi Interim v KGLU leta 1997 je bilo pomembno, da je gledalec, ko je vstopil v prostor, tega fizično začutil, kar je celo bolj pomembno, kot da ga je videl. Če bi slepec stopil v ta prostor, bi ga začutil, ker bi trčil na meje tega prostora. Ta fizični, taktilen moment se mi je zdel zelo pomemben. Po drugi strani pa so bile te inštalacije zelo slikarske. Slika je bila zelo pomembna, fotografija je dokumentirala. Na nek način so bile nekatere točno tako zastavljene, da sem s sliko beležil neko spreminjanje v prostoru, a je bila slika ta medij prostorskih transformacij. Nisem se vnaprej odločal, ali bo pomembnejši prostor ali slika, bolj sem iskal dialog med obema.«

Na študije, risbe, akvarele in tudi slike, ki so nastale v kasnejšem obdobju, lahko gledamo kot na koncepte za bodoče prostorske in land art posege. Še posebej se ta način dela odraža v seriji slik, nastalih po omenjenih inštalacijah: Fill Rouge.

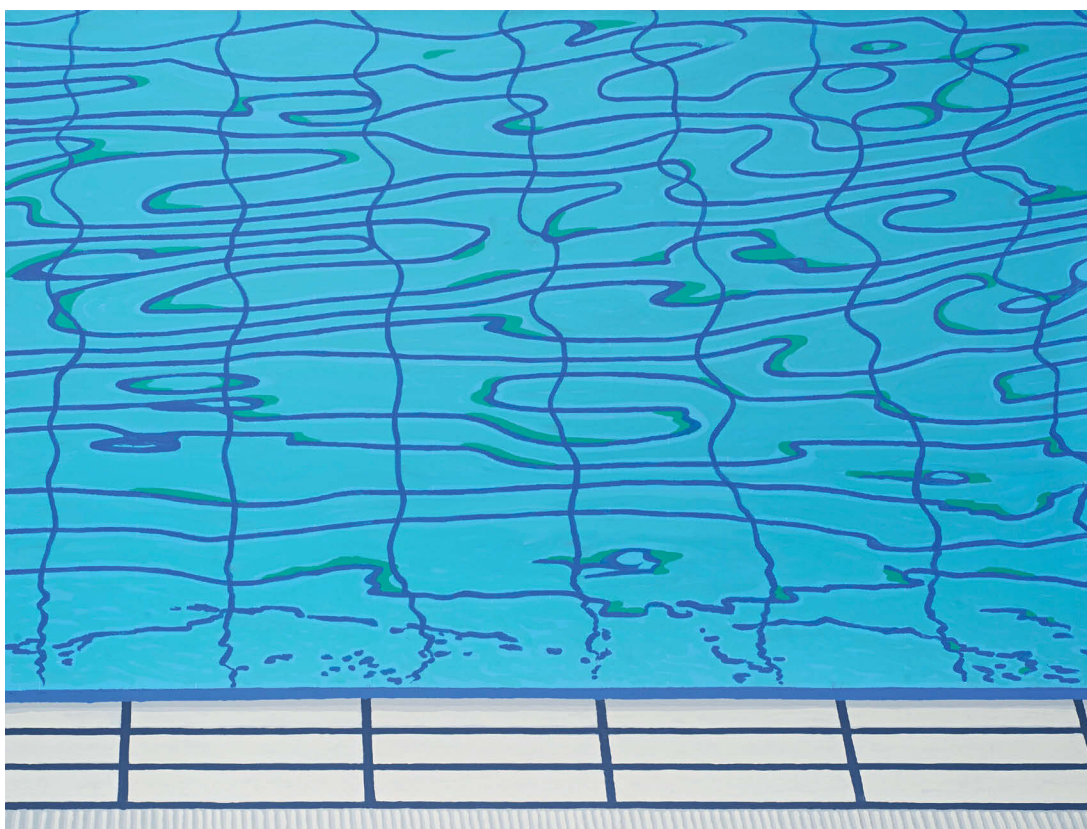
Na slikah iz te serije prostrana barvna polja v zelenih odtenkih odslikavajo podobo Dravske doline v poletnih mesecih leta 1998. Barva reke se spreminja, kot se spreminjajo barve okoliških hribov, gozdov, travnikov. Poleg prostorske dimenzije zajame Peter Hergold še časovno, ta korak je odločilen za slikarstvo v celoti, še posebej pa za potopisno slikarstvo. Podoben preskok je nekoč uspel impresionistom (spomnimo se Monetove serije Rouenske katedrale) in pred njimi nekaterim krajinarjem znotraj realizma. V primerjavah lahko gremo še dlje in primerjamo Hergoldovo delo z delom prvih kartografov, ki so hodili s hriba na hrib, beležili pokrajino pod seboj in začeli slikati svet, kot ga poznamo danes.

Petru Hergoldu transmedialen pristop omogoča, da pravim vsebinam najde prave forme. Na slikah, nastalih od tega časa dalje, se postopoma in zelo premišljeno loteva podobnih likovnih problemov, kot se jih je prej v land artu, le da so sedaj rezultati mnogo bolj intimni in zato umaknjeni od tega sveta. Vso dogajanje se je sedaj preselilo na dvodimenzionalno površino.

Jernej Kožar

Peter Hergold, Brez naslova, akril, 2013

Peter Hergold, Brez naslova, akril, 2013

Peter Hergold, Vič, akril, 1998

Peter Hergold, Reš, akril, 1998

Peter Hergold, Javnik, akril, 1998

Peter Hergold, Gortina in Dravče, akril, 1998

Peter Hergold, HE Vuzenica, akril, 1998

Peter Hergold, Radeljsko polje, akril, 1998

Avtor portretov

Portret s fotografske PREDLOGE nastane v TREH potezah.

Linorez, 2013

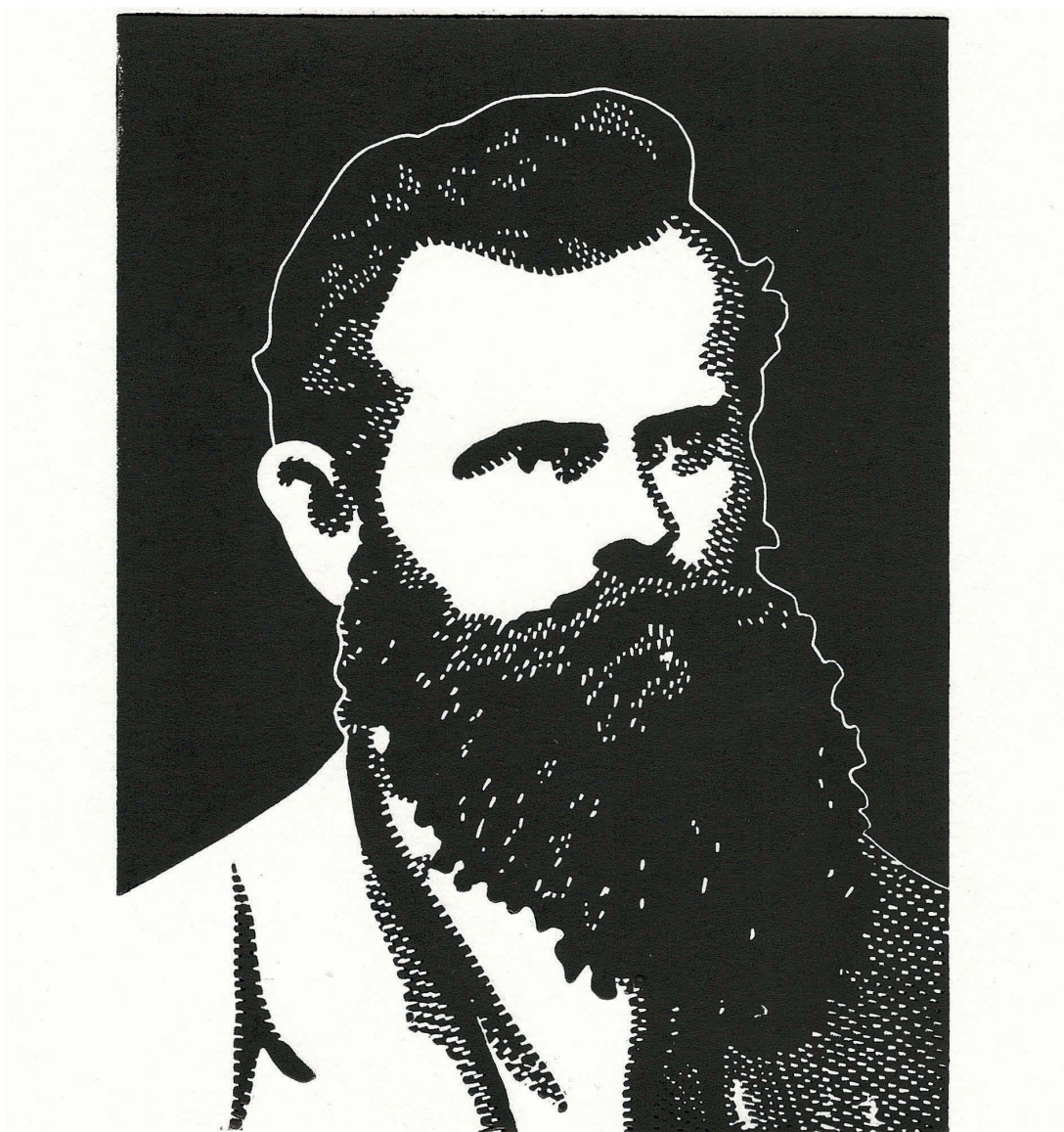
ANAGRAMI

Pisatelj v sanjski GRAD literature prinaša NAROČAJ zgodb.

Poet je kozmični **CAR RIMANJ**.

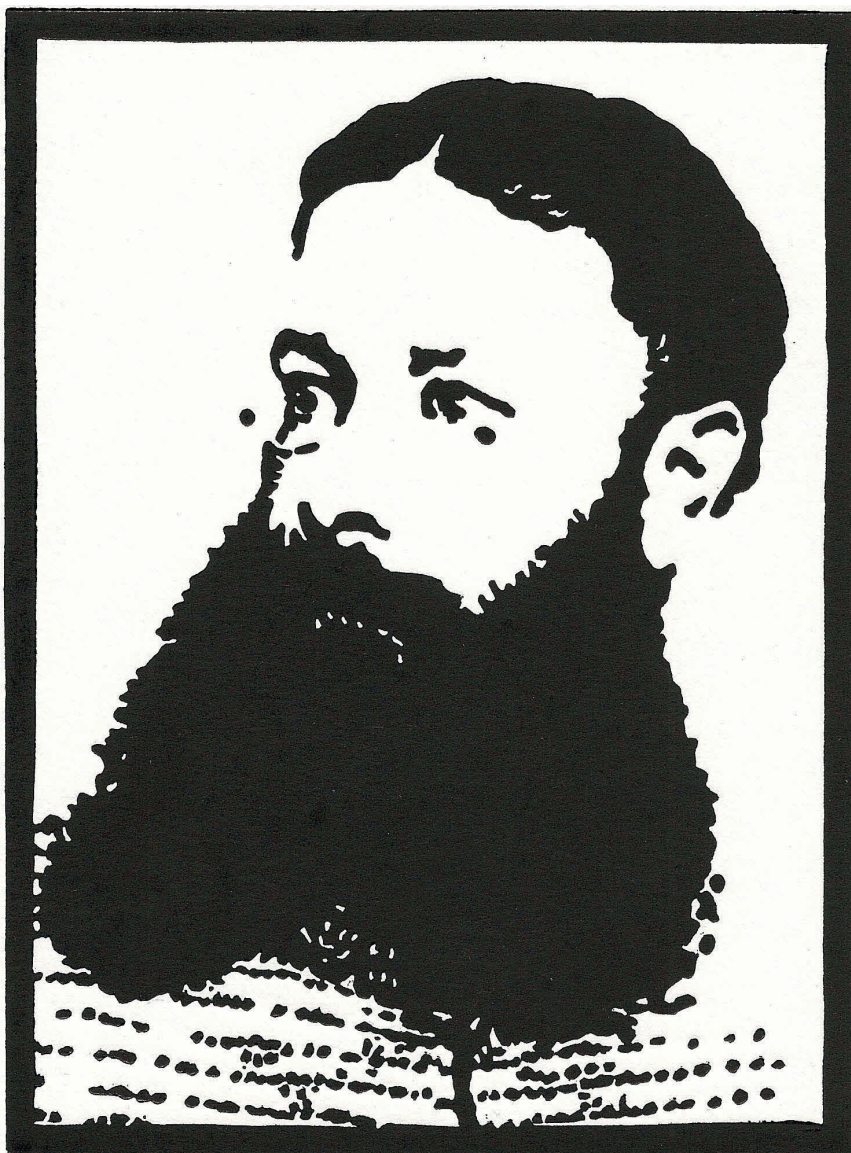
Skozi ubesedene **MINJONE** v ponvica h strasti se pretaka resnični **SOK** hrepenenja.

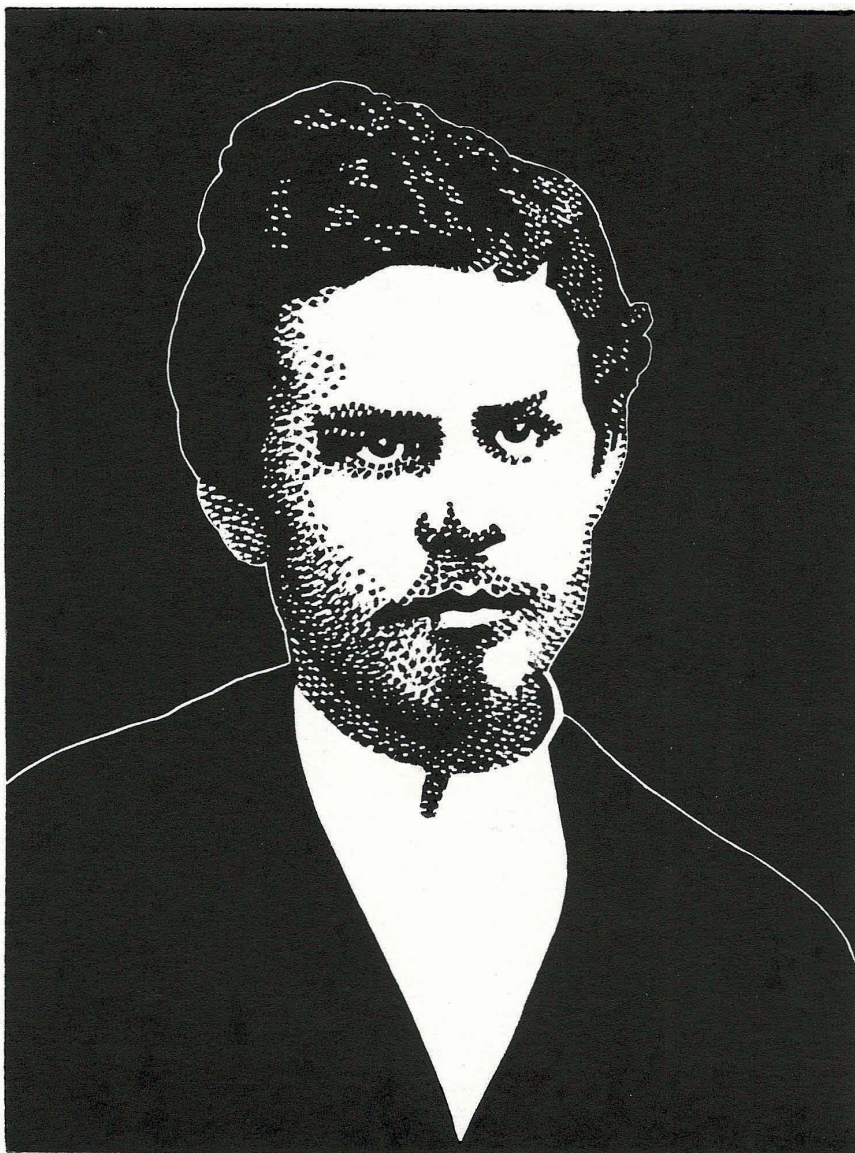
Je pesniška **MISEL** zgolj **NIHAJ** besed?

Pripovedovanje zgodb omogoča vznemirljivo **PRIČUJOČ SIJ** svobode duha.

Pisanje je **KONAK** čudodelnosti pismenk iz **SKRINJE** utehe.

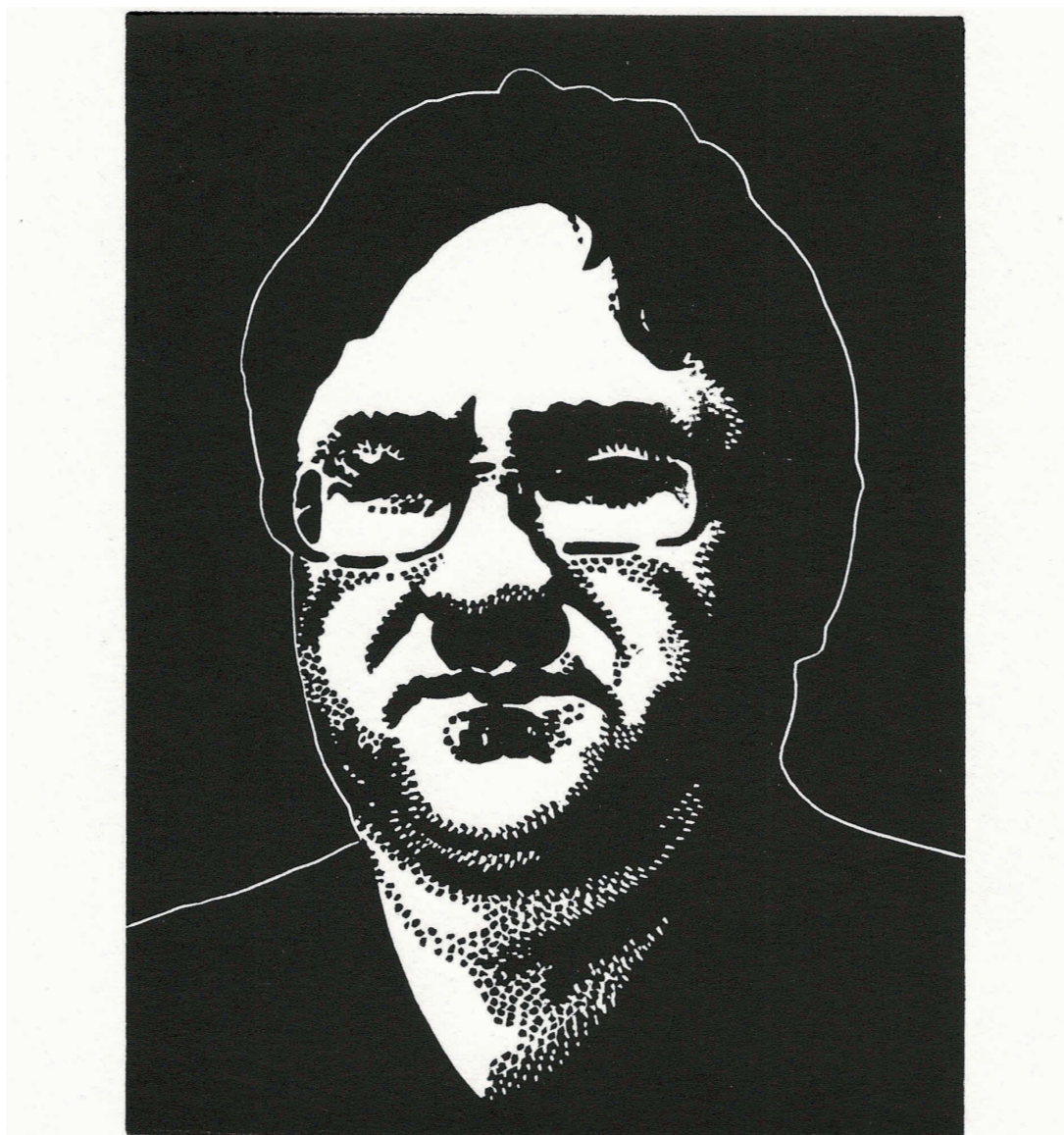
Poezija je **GREDA** jezika, prvenec je **TEKTONIT** izbranih besed.

Pisateljski nadležni **OBADEK** je prej ko slej potisnjen v strogo nadzorovani **KEVDRC**.

Kdor pride med **SCILO** in Karibdo ustvarjalne nemoči, se zaman trudi s **ČRKAMI** in besedami.

Pisec **ROMANA** je **KRALJ** besed.

Anagrami (Miran Kodrin) in portreti (Peter Hergold)
slovenskih literarnih ustvarjalcev

IGNOTUS – je že nastopil čas branja njegovih besedil?

KULTURA

Od rojstva pisatelja, urednika, esejista, publicista Marjana Kolarja je v letošnjem oktobru 2013 minilo 80 let. Pomembno obletnico, ki smo jo združili s predstavitvijo nove izdaje kratke proze *Moji mimohodi* (KD Mohorjan z založnikom Jožkom Kertom), smo obeležili v Kotljah v okviru *Kuharjevih dnevo*v na simpozijem večeru, ki ga je organiziralo *Kulturno društvo Kotlje*. Oblikovali so ga referenti prim. mag. Franc Verovnik, dr. med., dr. Bojan Borstner, redni prof. na Filozofski fakulteti v Mariboru, Andrej Makuc, prof. slovenščine, Blaž Prapótnik, pesnik, urednik, grafični oblikovalec, Helena Merkač in Bojana Verdinek, obe prof. slovenščine. Simpozijski večer je bil dopolnjen z branjem osrednjega besedila v novi zbirki *Moja Knjiga mrtvih* (Vojko Močnik) in instrumentalno glasbo akademskega profesorja glasbe Davorina Jevšnikarja in njegovega sina Tevža. Večer v Kotljah se je končal z zdravico pisatelju, da bi imel v prihodnje še veliko moči za tisto, kar dela najraje, ustvarja namreč, in s povabilom na ogled skrbno pripravljene razstave o bogatem opusu našega jubilara.

Očetu in materi Marjana Kolarja se je začela skupna pot v Zagradu nad Celjem. Poklic očeta, ki je bil sicer izučen kamnosek, po soški fronti pa železničar, je družino zaznamoval s selitvami. Vsak od njunih 4 otrok se je rodil v drugem kraju – nazadnje se je družina ustalila v Mislinji; takrat je imel »pošobanček« Marjan šest let. Tu je dočakal vojno, prihod Nemcev, odhod brata v partizane in premestitev očeta na Bavarsko. Ko so brata 1942 ujeli, je sledila ponovna selitev oz. izgon preostalih članov družine ... v taborišča. Oče je po mnogih prošnjah dosegel, da je družina konec vojne dočkala skupaj – a na tujem, z željo, da se vrnejo domov, v domovino. Izpolnjena želja pa ni izpolnila pričakovanj družine. Vrniti se iz nemškega taborišča ni bila najboljša popotnica za življenje v novi državi.

Tako so se Kolarjevi družini ideali razblinili; mogoče najbolj materi, ki je svoje kritične misli prenesla na svojega najmlajšega otroka. Marjan Kolar pravi: »Mati je imela smisel za govorno in pisano besedo ter izreden čut za pravico,« (*Slovenski izseljenski koledar*, 1968, 132) in, »... mama je kriva za moje uporništv.« (Melita Forstnerič Hajnšek, *Judeži niso le med koroškimi hribi*, Večer, 18. 10. 2003, 36)

Leta 1951 je Marjan Kolar hodil v gimnazijo na Ravnah in začel je pisati.

Končal je gimnazijo, pa je le malo manjkalo, da je ne bi. V gimnazijskem glasilu *Nova brazda* (današnjem *Vresju*) je leta 1951 kot rezultat natečaja izšel esej *Osamelec*, za katerega so mu profesorji (dr. Franc Sušnik, Janko Messner in Ignac Kamenik) oz. žirija prisodili prvo nagrado – kljub politično sporni vsebini. Bil je vik in krik, » ... očitali so mu pesimizem, cinizem, anarhizem, reakcionarnost. Na Ravnah je dvignil vsaj toliko prahu kot Kocbekov *Strah in pogum* v Ljubljani.« (Povzeto po Messner, *Novi deli domačih pisateljev*, *Koroški fužinar*, 1967, št. 2, 41) Prah se je polegel, a popolnoma nikoli.

Zakaj tako buren odziv? Naj navedem nekaj misli iz *Osamelca*.

»Dejali so, da je čudak, on pa je zmignil z rameni: Idioti. S tem pa je ustvaril nepremostljiv prepad med seboj in svetom. Ker pa niti čudaki niti idioti ne padajo z neba, temveč zrastejo iz družbe in so verno ogledalo družbenih napak in predsodkov, ne bi bilo napak izobesiti to ogledalo, da bi zardel pred svojo sliko ta, se počesal oni in morda pljunil tretji.« ... »Za svojega me ne bodo nikdar več priznali. Večinoma se ne menim za to, toda včasih – včasih si človek v preveliki samoti zaželi tudi sicer tako nadležne muhe.« (*Nova brazda*, 1951/52, 11)

»Vedno sem imel oči za vse okoli sebe – morda bi bilo bolje, če bi jih ne bil imel.« /.../ »Svoboda – lep nič – ideal ... Do svoje smrti si človek ustvarja ideale, da se mu vsi razblinijo.« (Prav tam, 12)

»V čredi je prijetno – v tesnem dotiku s podobnimi ... Razgleda ni – in kaj bi z njim – saj imajo nezmotljive vodnike. Razgled je lep z višin, toda vzpon je težak in na višinah vladajo viharji, plazovi ovirajo dostop, le redkega obsije na višini sonce. Mraz je v krasnih višavah – v čredi pa je tako prijetno, toplo!« (Prav tam, 13)

Kot da z *Osamelcem* pri osemnajstih pade življenjska odločitev, ki ga nenačrtovano spremlja skozi vse življenje in delo, in postane njegov moto. Odločitev, ki je plod družbe in družine.

Osamelca je Marjan Kolar podpisal z *Ignotus*, to je neznan, skrit, nepomemben, tuj, pozabljen ... in razmišljam, kako ga simbolika tega psevdonima spremlja vse življenje – tudi ko berem časopisne naslove redkih novic: *Brezodmevnost slovenskega prostora* (U. V., *Brezodmevnost slovenskega*

Pisatelj Marjan Kolar z ženo Marijo in s svojimi
Hotuljci na prireditvi ob 80-letnici

prostora, *Večer*, 18. 12. 1968, 10), *Marjan Kolar: 23, 50, 70 – pogovor o letih molka, pisanja in življenja* (Blaž Prapótnik, *Odsevanja*, 2003, št. 51/52), *Pisatelj, neznan osamelec?* (Blaž Prapótnik, *Odsevanja*, 2002, št. 45/46) in *Samovnjak Marjan Kolar je star 80 let* (Andrej Makuc, *Delo*, 8. oktober 2013, 14).

Po gimnaziji se je prikradla taboriščna bolezen in Marjanu Kolarju so odsvetovali študij, tudi kakšne štipendije po *Osamelcu* ni smel pričakovati, a že zaznamovan s trmo in z uporništvom je šel v Ljubljano na študij germanistike. Toda – bolezen in slabe razmere so ga prisilile, da si je poiskal zaposlitev in nadaljeval s študijem ob delu.

Pisal je in objavljaj: v *Svit*, *Revijo 57*, *Nova obzorja*, *Sodobnost* in druge. In zdržal pet let honorarnega dela v študijski knjižnici, dokler mu ni odprl vrat Avgust Kuhar v uredništvo *Fužinarja*, kjer je dočakal upokojitve kot urednik in ustanovitelj Informativnega fužinarja.

Do danes nastanejo: tri zbirke kratke proze (vključno z *Moji mimohodi*), izide zbirka humoresk *Samomor v nebesih*, več radijskih iger, gledališko delo *Revolucij ni več*, ki so ga želeli posneti na film, mladinska povest *Sledovi medalj* in druge ter sedem romanov.

Bogato literarno delo pa ne doživlja posebne odziva. S svojim delom »... Korošcem in našemu času drži ogledalo. In podobe v njem običajno ne kažejo tistega, kar želimo videti«. (Majda Verčko Kotnik, *70 let Marjana Kolarja, Mesečni list*, 2003, št. 1, 13) Ustvarja v nenaklonjenem okolju in bje »... nenehen boj z resničnimi in nevidnimi zidovi«. (Prav tam) Vozi med Scilo in Karibdo, »... med Partijo in pisateljskimi kolegi ignoranti«. (Melita Forsterič Hajnšek, *Judeži niso*

le med koroškimi hribi, *Večer*, 18. 10. 2003, 37) in to kot človek, pisatelj, kot član uredniškega odbora revije *Sodobnost*, kot urednik za prozo pri *Dialogih* ...

Pred temeljnim priznanjem slovenske stroke beremo Marjana Kolarja v srbski antologiji in drugih antologijah jugoslovanske književnosti (v ruščini, nemščini, turščini), v slovenskih antologijah ga iščemo zaman.

Potem pa se zgodi tudi v slovenskem prostoru. Prvi roman *Išči poldan* prejme kar dve nagradi, najprej pri založbi *Obzorja Prežihovo*, nato za leto 1968 še nagrado *Prešernovega sklada*. Roman je zrasel »... iz nenarejene človečnosti ter iz osebne nuje po izpovedovanju«. (*Petdeset let Prešernovih nagrad, 1947–1996*, 1996, 370) je med drugim zapisano v utemeljitvi zanj, Janko Messner pa v prispevku v *Koroškem fužinarju* (1967, št. 2, 42) označi pisatelja za človeka »... ki išče poldan, luč in praznik v sebi – in za ves narod«.

Priznanje Slovenije in Ljubljane osamelemu Korošču. »Ni lahko s podeželja prodreti v centralno zavest.« (Melita Forsterič Hajnšek, *Judeži niso le med koroškimi hribi*, *Večer*, 18. 10. 2003, 366; op. Kolar je izrekel prodirati) Pa se nimamo kaj pritoževati, če poznamo anekdoto, zapisano v *Odsevanjih*: »Prijatelj je poslal Marjanu Kolarju čestitko za nagrado, vendar ni poznal naslova. Napisal je Marjan Kolar, pisatelj, Ravne na Koroškem. Pošta mu je dopisnico vrnila s pripisom 'neznan'«. (Blaž Prapótnik, *Marjan Kolar – pisatelj, neznan osamelec?*, *Odsevanja*, 2002, št. 45/46, 67)

1979 lahko Marjan Kolar spregovori skozi roman *Zvezde in križi* – o usodi razseljene družine in njeni vrnitvi po vojni; pomembno delo za pisatelja samega, ki bi si zagotovo zaslužilo več pozornosti. Pri pisanju ostaja zvest samemu sebi in »... ne ovinkari in ne olepšuje ničesar. Venomer ostaja v realnosti in seže ljudem pod kožo, da izbrska vse tisto, kar mora pisateljsko zapisati. Do vseh je enako prizanesljiv in do vseh je enako neobziren, potrga jim maske in prikaže njihove prave obraze.. (Janez Švajncar, *Marjan Kolar: Zvezde in križi*, *Večer*, 28. 6. 1979, 4)

Sledi 20 let pisateljskega molka, ki se preloži po sodelovanju z revijo *Odsevanja* in založbo *Cerdonis*. Marjan Kolar obeleži svojo 70-letnico z izidom kratke proze *Sveto sivo življenje* pri omenjeni založbi. Urednik Blaž Prapótnik (*Sveto sivo življenje*, *Večer*, 9. 10. 2003, 11) jo je takole označil: »Kolarjeva nova knjiga je hvalnica življenja, čeprav je hkrati tudi memento mori in že na prvi pogled temna; a življenje ni ne črno ne belo, je nekje vmes – sivo.«

Marjan Kolar nikoli ni prenehal s pisanjem, le napisano začenja po letu 2003 dobiva-

ti zrelo, končno podobo v romanih *Prekrstitve*, *Robinsonova zastava*, *Primer profesorja Klasinca* (o življenju dr. Franca Sušnika) in *Čas hladnih senc*. Tudi zadnja zbirka kratke proze *Moji mimohodi* rabi impulz in tega pomembno prispeva mag. Franc Verovnik. Internist slovenjegraške bolnišnice je spoznal Marjana Kolarja najprej kot pacienta, po branju njegovih besedil pa ga do pisatelja danes veže tudi globoko spoštovanje. Leta 2007 mu je pisatelj izročil v branje kratko prozno delo *Moja Knjiga mrtvih* in potem še »... debelo mapo, polno tipkanih krajših besedil«, ki so v letu 2012 dozorela za objavo. Tako je začetno znanstvo pripeljalo do izida kratke proze *Moji mimohodi* pri Kulturnem društvu Mohorjan v letošnjem letu 2013.

Bojan Borstner je na simpozijem večeru spregovoril o treh knjigah svojega zadnjega branja in njihovi skupni temi z osrednjo pripovedjo v zbirki *Moji mimohodi Moja Knjiga mrtvih*, tj. človekovo bližanje smrti, ko se znajdeš sam s sabo, v gluhi lozi, iščeš, kaj bi ti lahko pomagalo, nekaj, kar je izkusil že nekdo drug, obrazec, molitev. Rainer Maria Rilke v *Časoslovu* išče izhod iz eksistencialne stiske in se odloči za potovanje v Rusijo, da bi našel luč na koncu tunela; pokaže, da obstaja generični vzorec, ki pomaga takrat, ko si sam, ko ni nikogar, ki bi ti dal roko; Milorad Pavić v *Hazarškem besednjaku* obuja mitološko zgodbo o tem, kako ljudje doživljamo svojo končnost, in govori, da je pisatelj, ki skuša prenesti svoje izkustvo na papir, v podobni situaciji kot dreser, ki mladega konja nagradi s sladkorčkom, če bralcu ne daš sladkorčka, bo knjigo odložil, sladkorček je v tekstu nekaj, kar ti odpre novo dimenzijo, ti pokaže naslednji korak; Danilo Kiš pa v *Enciklopediji mrtvih* odkriva, da ko je življenja konec, ni ničesar. Bojana Borstnerja je pripoved *Moja Knjiga mrtvih* prevzela od naslovnice, v kateri je prepoznal asfalt, do občutenj, o katerih bo morda v prihodnje pisal s svojega, filozofskega vidika.

V nadaljevanju so spregovorili pisateljevi koroški sopotniki, literarni vrstniki in sodelavci; o pomenu in odmevnosti Marjana Kolarja, o svojem branju pisateljevih besedil in spominih.

Andrej Makuc se je z Marjanom Kolarjem srečeval v različnih vlogah: kot dijak, bralec, domačin, učitelj v srednji šoli, urednik in sourednik *Odsevanj*, publicist. Prvič je slišal ime Marjan Kolar leta 1967 od svojih profesorjev ravske gimnazije. Za *Osamelca* namreč ni slišal, o njem se ni govorilo in tudi ni bil dostopen. Danes je zapisan v romanu *Robinsonova zastava* (2005) z imenitnim neologizmom samovnjak – človek, ki ostaja sam, ker je drugačen, ker je v konfliktnem razmerju z družbo. Ko je prebral

Osamelca, se je zdelo, kot bi gledal sebe, in občuduje zrelost začetniškega pisanja, ki ga sam (pri šestnajstih) ne bi premogel.

Prvo večjo bralno izkušnjo mu je predstavljal roman *Zvezde in križi*, ki ga je prebral kot študent slovenistike in iz radovednosti, saj je v njem prepoznaval resnične osebe iz slovenjegraškega okolja (Jole v romanu je bil gospod Adi). Branje mu je odprlo druge poglede na čas – take, kot jih ni bil vajen. Andreju Makucu se zdi, da ima Marjan Kolar posebej v čislih tekst iz leta 1958 *Nepravilni trikotnik*, objavljen v *Reviji 57*, zbirališču svobodnih ustvarjalcev. Čudno je, da je še danes prosto dostopna le ena revija in to v škofjeloški knjižnici. Presenečen je nad dejstvom, da Kolarjevo delo leta 1966 najdemo v zbirniku slovenske literature v srbsčini v družbi z npr. Cirilom Kosmačem, Edvardom Kocbekom, Benom Zupančičem, Lojzetom Kovačičem, Borisom Pahorjem, Andrejem Hiengom idr., tj. temeljnih imen slovenske literarne dejavnosti in ustvarjalnosti. Tudi to kaže na veliko pisateljsko ime Marjan Kolar. Prepričan je, da Marjanu Kolarju v slovenski literaturi ni odmerjeno mesto, ki mu pripada, in da je zagotovo, da se bo to zgodilo slejkoprej. Z večerom v Kotljah ni rečena zadnja beseda, ampak je le izhodišče za kaj več.

Helena Merkač je bila enajst let novinarka pri *Fužinarju* v Železarni Ravne in sodelavka Marjana Kolarja, drugih deset let njenih stikov s pisateljem pa jo veže na branje njegove literature, pisanje o njej in iskanje možnosti obravnave njegovih besedil pri delu z dijaki v srednji šoli (v gimnazijskih in strokovnih programih) – tako upošteva priporočila učnega načrta za slovenščino o obravnavi literarnih del domačih ustvarjalcev.

Na koncu večera v Kotljah je spregovoril o sodelovanju z Marjanom Kolarjem grafični oblikovalec, urednik, pesnik, publicist in glasbenik Blaž Prapótnik. Z Marjanom Kolarjem se je srečal na pobudo Andreja Makuca, ki ga je »... okužil z navdušenjem nad Kolarjevimi besedili«. Splet srečnih naključij je povzročil objave črtic, ki so kasneje izšle v *Svetem sivem življenju*. Od leta 2002 gre za plodno obdobje, v katerem so veliko sodelovali. Zanimivost iz tega časa je, da so vsi trije Kolarjevi objavljali v *Odsevanjih*; tudi sin Patrik svoje epigrame.

Blaž Prapótnik nosi v sebi spomin na prvo srečanje z Marjanom Kolarjem. »Takrat sem pisatelja prvič videl, stal je na avtobusni postaji, plašč čez roko, v drugi roki prenosni pisalni stroj, pomemben pisatelj in pisalni stroj ... filmska podoba.« Hitro sta našla stik in skupno/podobno valovno dolžino ter se odpeljala na lite-

O življenju in delu Marjana Kolarja so spregovorili od desne proti levi: Blaž Prapótnik, Helena Merkač, Andrej Makuc, Bojana Verdinek, dr. Bojan Borstner, mag. Franc Verovnik, Jožko Kert, založnik zbirke Moji mimohodi, in Vojko Močnik, ki je na večeru v Kotljah prebral pripoved Moja Knjiga mrtvih.

rarno delavnico, imenovano po Milki Hartman na avstrijskem Koroškem. Njen organizator je bil Vinko Ošlak in osnovna ideja te delavnice je bila pisanje na stari(nski)h pisalnih strojih.

Od izdaj po letu 2002 pri založbi *Cerdonis* je Blaž Prapótnik izpostavil roman *Robinsonova zastava* in spremno besedo *Samovnjakova pot*, v kateri Helga Glušič pojasni naslov romana. *Robinsonova zastava* je Kafkov aforizem in z njim pisatelj povzema izhodišče romana in je hkrati njegov moto: »Pisanje ni nič drugega kot izobešanje Robinsonove zastave na najvišjem vrhu otoka. Pač z enim samim namenom, da te kakšna ladja opazi, pride pote in te reši samote.«

Priznava, da je pisatelj tudi njemu odpiral oči »... v smislu realističnega gledanja na svet ...«, o izgubljenih iluzijah o pomembnosti pisatelja, o položaju pisatelja z obrobja Slovenije. Spominja se pisateljevega komentarja o današnjem pomenu pisatelja na Slovenskem in širše: »Nikakršen!« ... in nasveta mladim na literarni delavnici v okviru festivala *Urška* o prodoru ustvarjalca v Ljubljano: »Ni dovolj talent, sam literarni naboj, angažiranost, ampak je treba biti malo političen.«

Blaž Prapótnik je z Marjanom Kolarjem sodeloval tudi ob predstavitvah izdanih knjig pri založbi *Cerdonis*. Presenetilo ga je, kako je bil pisatelj sistematičen, premišljen. Dobro sta si razdelila delo in skozi prijazno komunikacijo ustvarila prijateljski odnos – tudi ko sta se razhajala v mnenju glede naslovnice romana *Robinsonova zastava*.

Ob koncu je Blaž Prapótnik izpostavil še posebno okoliščino Kolarjevega ustvarjanja,

namreč to, da ima ob sebi izrednega prvega bralca, bralca na visokem nivoju, ki je kritičen, zelo natančen in daje pisatelju povratno informacijo – kar je za vsakega literarnega ustvarjalca zelo pomembno.

Marjan Kolar se je vrnil iz bele Ljubljane na Koroško, prepričan, da se »... da dobro pisati povsod, ne glede na to, ali živiš na podeželju ali v mestnem hrupu«. (U. V., *Brezodmevnost slovenskega prostora*, *Večer*, 18. 12. 1968, 10) Pot, ki si jo je izbral z *Osamelcem*, je živel vse življenje; tudi danes ostaja ta, ki »... ne mara resnic v vitrini.« (Majda Verčko Kotnik, *70 let Marjana Kolarja*, *Mesečni list*, 2003, št. 1, 13) Njegovo pisanje se v zadnjih desetletjih obrača od družbene kritike k sebi in se spreminja v intimnega zaznamovalca procesov človeške duše – še vedno odkriva le resnico o človeku.

Glede na vse zapisano se je mogoče smiselno vprašati: »Je že prišel čas za branje besedil koroškega samovnjaka?« Upam da in da bomo odgovor na vprašanje našli ob branju njegove literature.

Naj svoj prispevek zaključim z besedami Bratka Krefta ob izidu Kolarjevega nagrajenega romana *Išči poldan*: »Vi ste za poldan, za najvišje sonce, ki osvetljuje vse – dobro in slabo, vi ste za resnico.« (*Pisanje je nenehno obračunavanje s samim seboj*, *Koroški fužinar*, 1967, št. 2, 36) In resnica o človeku, o nas samih, je ključ do nas. Brez njega so nam vsa vrata zaprta.

Bojana Verdinek

Franc Verovnik o svojih srečanjih z Marjanom Kolarjem: **Pisateljevi mimohodi**

KULTURA

Pisatelju Marjanu Kolarju sem letos 6. oktobra voščil za 80. rojstni dan in mu med drugim iz srca zaželel še veliko življenjskih moči.

Pri omembi besedne zveze »iz srca« sem se spomnil na organ, zaradi katerega sva se s pisateljem približje seznanila pred mnogimi leti. Nekega dne me je namreč poklical po telefonu in me vljudno prosil za pregled srca v moji interistični ambulanti. Tako se je najino znanstvo začelo najprej na ravni bolnik – zdravnik, šele kasneje je sledilo na ravni pisatelj – bralec njegovih del. Pred tem sem ga kot pisatelja poznal le bežno po njegovih zanimivih prispevkih v *Koroškem fužinarju* in kot sokrajana v Kotljah. Ob vsakem kasnejšem pregledu se je med nama na kratko razvil zame zanimiv pogovor o njegovem literarnem delu, predvsem o tem, kaj trenutno ustvarja. Ti pogovori so me spodbudili, da sem začel brati njegove knjige. Sprva sem si jih sposojal v knjižnici, kasneje sem jih sproti kupoval, kakor so izhajale, starejše sem poiskal po antikvariatih, nekatere pa mi je poklonil gospod Kolar.

Čeprav sem z zanimanjem prebral vsa pisateljeva književna dela, njihove literarne vrednosti nisem nikoli natančneje presojal, ker za kaj takega nimam primerne strokovne izobrazbe. Zmeraj pa so me zaradi mojega poklica najbolj pritegnili tisti opisi, ki so povezani z doživljanji bolezni in osebnimi izkušnjami z zdravniki. Opazil sem, da

je takih vsebin vse več v delih, ki jih je ustvaril v svojih zrelih letih. Zgodnja dela so polna družbene kritičnosti, kmalu pa se v njih vse bolj pojavljajo opisi osebnih izkušenj, ki so med vsem drugim tudi odraz pisateljevega bivanja po bolnišnicah in zdraviliščih.

Ta preobrat je pisatelj sam lepo opisal leta 2003 v pogovoru z Blažem Praprotnikom za revijo *Odsevanja*, v katerem pravi, da »... v določenem segmentu človekovega zrelega obdobja si namreč zelo jasno stopijo nasproti vrednote trajanja življenja in njegovega minevanja ... Težišča interesov se namreč v teh letih od zunaj pomaknejo navznoter ... Močnejša in zato važnejša postajajo notranja doživetja, vse bolj tehtne so reminiscence (spomini), tako da se pisatelju začnejo plesti zgodbe, kakršne v prejšnjih obdobjih skoraj ne bi mogle nastati«.

Opisane vsebinske spremembe v pisateljevem ustvarjanju sem zaznal pri branju zgodb, zbranih v knjigi *Sveto sivo življenje* iz leta 2003. Najbolj je to očitno v zadnjih dveh zgodbah, *Kukavica* in *Množenje ur*, v katerih z ironičnim humorjem, tako značilnim zanj, izpoveduje svoja občutenja, ki jim botrujeta bolezen in minevanje časa. Neko pomlad med redno jutranjo hojo posluša oglašanje kukavice, ki jo imenuje naš »usodovec«. Po ljudskem verovanju namreč kukavica izpeva leta življenja. Kolikorkrat zakuka naenkrat, toliko let je poslušalcu še namenjenih. Ker avtor sicer ni

Hotuljci ob sokrajanu Marjanu Kolarju ob njegovi 80-letnici

Bogat curriculum vitae – pogled na skrbno pripravljeno razstavo v kulturnem domu v Kotljah

vrazeveren, ga preseneti njegova nenadna skrb – le koliko kukujev mu bo namenila ptica? Ne glede na njihovo število je trdno odločen: ne se ustavljati, ne odnehati! V *Množenju ur* opisuje raznolike, predvsem telesne tegobe, ki se naberejo z leti in boleznijo. Vsiljujejo se mu vprašanja, kako dolgo še, kakšen bo konec, in še bistveno vprašanje: »Ali bom do tedaj še kaj postoril ali samo omrtvelo predremal čas, ki mi je ostal?« Po prestanih morastih nočeh vedno znova začenja množiti ure tega »ubogega sivega življenja« v nov dan z zavestjo, da je smer samo ena.

V knjigi *Čas hladnih zvezd* iz leta 2008 sem v šestem poglavju, ki je naslovljeno enako kot knjiga, naletel kot še nikjer drugje na zelo doživet opis pregleda pri kardiologu, ki ga je moral opraviti glavni junak Jaš. Tako nazorno ga lahko opiše samo človek, ki je tudi sam bil na takšnem pregledu. Zelo pomenljiv je na koncu Jašev komentar izsledkov pregleda, da je namreč pri vseh ugotovitvah stalnica njegova starost in da je vse, kar je kdaj prebolel v preteklih letih, pustilo posledice in je treba s tem pač živeti.

Tudi v zgodbah pisateljeve najnovejše knjige *Moji mimohodi* sem lahko marsikaj od zapisane-ga presojal z očmi zdravnika. Poleg zgodbe *Moja Knjiga mrtvih* me je najbolj pritegnila zgodba z naslovom *Čakanje*, v kateri so opisana razmišljanja o našem življenju, ki se prikradejo v bolnika, ko čaka pri zdravniku na končno razodetje, ali je njegov tumor zločest ali blag. Naše življenje je razpeto med rojstvom, odrasčanjem, zorenjem in smrtjo. Večino odmerjenega časa ne razmišljamo o svoji končnosti, šele ob hujših pretresih – zaradi nas samih ali naših najbližjih – se poja-

vi »ostro zavedanje« o lastni umrljivosti. Temu lahko sledijo strah, obup, pomilovanje ali upanje z iskreno vero v večni »potem«. Po mnogih letih pomoči bolnikom, številnim tudi v njihovih poslednjih urah, sem dojel, da pri večini na koncu strah pred neizbežnim zaključkom življenja izgine, tako da vdano in v miru ugasnejo. Tudi bolnik iz te zgodbe si reče: »Nikar ne žaluj za življenjem,« in se sprijazni s pomočjo spoznanja, da se življenje nadaljuje kot »sprevod novega rodu«, ki ga avtor simbolično oriše s prihajanjem nosečnic na pregled. Njihov »mimohod« prinaša »upanje in mir«.

Priznam, da mi je kot zdravniku pisatelj s prepričljivimi opisi težav bolnika zrelih let nehote pomagal razumeti svet, v kakršnem se znajdejo ljudje zaradi bolezni. Pa tudi sicer sem v resnici spremljal njegova težka obdobja in ga občudoval, kako je s pomočjo nadvse skrbne žene in s svojo odločnostjo premagal malodušje ter našel in sprejel sebi primeren način življenja. Ob vsem tem k sreči ni pojenjala njegova ustvarjalnost. Sledil sem ji z rednim prebiranjem njegovih novjših knjig in kratkih proznih del, ki jih je objavljaval v literarnih revijah. /.../

Po vseh teh letih srečevanja in branja Marjana Kolarja sem vesel, da je kljub častitljivim letom in bolezni njegova misel še živa in da je še ustvarjalen. Prepričan sem, da je kukavica, ta naš »usodovec«, tisto pomlad pred leti pisatelju nakukala mnogo kukujev in s tem napovedala, da se mu bo množenje ur še dolgo nadaljevalo. Privoščim mu, da bi bilo čim več teh ur zapolnjenih z jasno svetlobo svetega, čeprav po svoje sivega življenja.

Helena Merkač: Sezuj se, kadar stopiš v mošejo

Moj sodelavec Marjan Kolar

KULTURA

Gospod Marjan Kolar je pomembno zaznamoval dve desetletji mojega življenja. Prvo se je začelo leta 1980, ko mi je postal mentor na uredništvu *Fužinarja* v *Železarni Ravne*.

Slavistko, za katero v usmerjenem izobraževanju ni bilo službe, me je tam gospod Kolar uvedel v svet novinarstva. *Informativni fužinar*, *Novice* in nazadnje tudi *Koroški fužinar*, katerih urednik je bil gospod Kolar, so narekovali delo, vezano na roke in bralce železarje, ki jih je bilo takrat tudi 7000 in več. Živelimo v svetu virov informacij, ki so nam jih v času samoupravnega internega informiranja predstavljali in brusilec na rafami in referent in sekretar in konstrukter in direktor, ter v svetu novinarskih zvrsti, lektur in časopisnih prelomov. Urednik je pohvalil redko, a že velikost fotografije, ki si jo posnel na terenu in je bila ilustracija k članku, je bila povratna informacija o kakovosti.

Gospod Kolar je znal odkriti naše sposobnosti in nam z najrazličnejšimi nalogami, ki so sodile v informativno službo, odpiral zakladnico znanja in izkušenj. Uspelo mu je doseči, da kot novinarji železarne in velikokrat tudi Mežiške doline nismo bili le skopi poročevalci, ampak smo tistemu, o čemer smo pisali, dodajali osebno noto in z velikim zamahom kaj kmalu tudi osebno vrednotenje.

Gospod Kolar nas je zelo hitro uvedel tudi v svet računalništva, saj je bil med prvimi, ki so

zaslutili njegovo vseobsežno prihodnost, ter v svetova »pravih in umetnih rož«, torej literarnega vrednotenja. Tu je bil Marjan Kolar do mnogih, ki so trkali na vrata in čakali na potrditev z objavo, neizprosen in je z zavračanjem zrušil mnoga pričakovanja, a izbrskal tudi kakšno danes znano koroško pisateljsko ime.

Da verjame tudi v moj literarni okus in literarnoteoretično znanje, se mi je potrdilo, ko sem lahko uredila pesniško zbirko dveh delavcev – Neslovencev in vodila okroglo mizo bralcev – železarjev.

Kmalu po letu 1990 pa me je gospod Kolar začel tudi pripravljati na svet poučevanja. Z drugačnimi razgledi nad takratnim družbenim dogajanjem, kot smo jih imeli sami, je pravi čas zaslug, da se v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja zlati fabriški časi iztekajo, in šla sem v šolstvo. Z odnosom do literature, ki mi ga je najbolj izoblikoval prav gospod Kolar, mi je potem kot protiutež šolskemu delu postalo veselje predstavljati t. i. »koroške tiske« v *Prepihu*, *Delovih Književnih listih* ter največ v reviji za leposlovje in kulturo *Odsevanja*.

In tako je drugo desetletje, ki mi ga je pomembno zaznamoval gospod Kolar, vezano prav na recenzijske in esejistične strani *Odsevanj*. Tu sem predstavila vse štiri romane Marjana Kolarja iz obdobja od 2000 do 2010: *Prekrstitve*, *Robinsonova zastava*, *Primer profesorja Klasincea*

Patrik Kolar: »Oče je bil vedno zelo temeljit.«

Pisatelju Marjanu Kolarju zaželimo zdravja in ustvarjalnih moči

in *Sezuj se, kadar stopiš v mošejo*.

Z vedenjem, da je recenzentka teh del dr. Helga Glušič o njih in o Kolarjevem ustvarjanju povedala vse, ter z vedenjem, da ni nepomembno, katera dela posredujemo učitelji književnosti srednješolcem, se mi je Kolarjev literarni svet na vsem lepem ponudil kot odlično gradivo za šolsko rabo in me izzval kot učiteljico slovenščine.

Tako sem si *Prekrstitve* iz leta 2004 zamislila kot eno izmed možnih literarnih del, po katerih bi gimnazijci pisali maturitetni esej, in po romanu pripravila priročnik za učitelje, ki bi dijake na ta esej pripravljali. *Prekrstitve* – z vojno sliko vasi Šentlipš – so mi ponudile izjemne možnosti analize, sinteze, navezav na domača in tuja dela ter idejne interpretacije. Presodila sem, da lahko knjiga, ki je slavospev pridnosti, poštenosti, zvestobi in vernosti Odamovih, torej slovenskega kmečkega človeka, preizkušenega v 2. svetovni vojni, da mladim široke razglede na našo preteklost.

Žal so *Prekrstitve* s skoraj 200 stranmi za šolsko rabo preobsežne, zato sem se pri Kolarjevem romanu iz leta 2005 z naslovom *Robinsonova zastava* odločila za odlomke, po katerih pa pišejo eseje srednješolci, ki niso gimnazijci. Roman o Miliju, navajam, »ustvarjalnem, kritičnem in razmišljujočem človeku v spreminjajočem se času« (H. Glušič), je prava zakladnica vzorcev literarnih besedil, za katera sem presodila, da nudijo dijakom možnost, navajam, »povezati že znane izkušnje z novimi spoznanji«, kar je eno pomembnih priporočil didaktike književnosti. Na osnovi Kolarjevih odlomkov je nastala raziskovalna naloga o tem, po kakšnih besedilih lahko dijaki pišejo eseje »za poprečno več kot tri«, izsledki pa so pokazali, da učiteljevo razumevanje literature še zdaleč ni tudi učenčevo in da besedno gradivo samo po sebi še ne privlači mladih bralcev, lahko jih celo odvrča od bistva t. i. vodene interpretacije.

Z mislijo na šolo sem predstavila tudi *Primer profesorja Klasinca*, roman, ki je izšel leta 2008 in ki je Kolarjeva literarna upodobitev dr. Franca Sušnika. Izhajajoč iz prepričanja nekaterih literarnih teoretikov, da je osebna karakterizacija osnovna ubeseditvena prvina velikih umetnikov, sem svojo predstavitev romana izvedla zgolj z analizo glavne pripovedne osebe Klasinca, s katerim je pisatelj, navajam, »raziskovalno in literarno skušal razumeti človeško držo klasično izobraženega intelektualca v času totalitarizma« (Kolar).

Čisto šolsko početje pa je bila tudi primerjava književnih del, za katero sem se odločila, ko je 2008 poleg ponatisa Kolarjevega romana *Sezuj se, kadar stopiš v mošejo* – po 37 letih – izšla tudi zbirka zgodb Andreja Makuca *Šolniški kruh*. Prispevek za *Odsevanja* sem nasloвила – *Aktualno – literatura o poklicih*, namreč Kolarjevemu topilčevem in Makučevemu učiteljskem. Čeprav sem se zaradi zvrstne različenosti knjig bala, da bi znal kdo reči, češ primerjala bo jabolka in hruške, sem v zapisanem našla kar nekaj skupnih imenovalcev, predvsem tudi mojstrske domislice v jeziku in slogu obeh avtorjev.

In tako me je gospod Kolar z romanom *Sezuj se, kadar stopiš v mošejo* zopet vrnil v čase stare železarne in me prevzel – kot že tudi v *Prekrstitvah* – navajam – »s čarom neosebne množice, ki je eno telo«, ujeto, zaznamovano in usodno določeno, kot so tudi topilci, ter s fabriškimi, družinskimi in gostilniškimi podobami Černjaka, tem likom, navajam, »večnega človeka, ki ostaja enak z vsemi svojimi dvomi in vprašanji, le okolje se spreminja, pa še to bolj kot ne le na videz« (Glušič).

Ustvarjati večne like – Odama, Milija, Klasinca in Černjaka – pa zmorejo le veliki, kot je gospod Marjan Kolar. Vesela sem, da sem lahko dve desetletji preživela z njim in njegovimi deli.

Moja Knjiga mrtvih Marjana Kolarja

KULTURA

Leposlovno knjigo vzamem v roke in jo začnem brati. Če me pritegne, potem se poskušam čim hitreje prebiti do konca, da si lahko ustvarim celotno podobo o delu. Nato pa se vračam k posameznim odlomkom, ki si jih posebej označim, da lahko v miru premišljam o problemih, ki se razpirajo pred očesom duha tudi takrat, ko so dejansko zgolj nakazani v svoji odsotnosti.

Zavedam se, da: »Biti poklicni pisatelj, tu in sedaj, kar se poistoveti z imeti literaturo za edino strast in vokalijo (poziv, poklic – BB), pomeni živeti v neprestanem sporu s seboj in svetom. ... No, na žalost, ... sam ne pišem kot profesionallec, ampak kot 'pesnik', kar pomeni, da se ukvarjam izključno s svojimi obsesivnimi temami, ... in izbiram samo tiste teme in probleme, ki me obsedajo intimno ... intelektualno in moralno ali pa v neki lirični simbiozi intelektualno-moralnega.« (DK, A66)* Čeprav je res, da je to zapisal Danilo Kiš, velja to, v vseh razsežnostih, tudi za Marjana Kolarja.

Črtico *Moja Knjiga mrtvih* (in celotno knjigo *Moji mimohodi* seveda) sem prebral v enem zamaahu, brez postanka v jasni poletni noči. Nato sem poskušal zaspati. Pa ni šlo. V glavi se je razplamtel vihar. Misli so se prižigale in ugašale. Uglajene in robate. Naivne in sofisticirane. Lepe in grde. Dobre in slabe. Vendar vedno fragmentarne. Pri tem pa me preganja staro spoznanje: Zapiši. In zaspim. Ko se zbudim, poskušam to obnoviti. Nastajajo zapisi, ki so pogostokrat lahko dobra podlaga za bolj preudarne razmisleke. Tokrat so ostali fragmenti.

Zavedam se, da so fragmenti, ki sledijo, zelo blizu tistemu, kar na prefinjen način v *Hazarskem besednjaku* Milorad Pavić označi za paradoks ocenjevalca – kritika (?) literarnega dela: »Kar pa se tiče ocenjevalcev knjig in kritikov, so oni kot prevarani možje: vedno izvejo za novico zadnji.« (MP, 23) Morda je to res. Avtorjeva intenca je tisto, kar naj bi opredelilo razumevanje literarnega dela. Pa vendar je takrat, ko delo začne svojo pot v javnosti, odprto mnogo poti za razbiranje teksta. Je katera od njih prava? Resnična? (Naj) boljša? Je izbira vedno določena s kontekstom, v katerem se prebiranja dogajajo? Ali je morda, ob avtorjevi intenci, še kaj, kar lahko (bolj) objektivno določi razumevanje?

Smrt. Kaj je to? Nekaj, kar je odrinjeno na rob vsakdanjega življenja? Nekaj, česar v sodobnem svetu ne jemljemo več dejansko kot del naravne celote, ki se začne z rojstvom in konča s smrtjo?

Začetek in konec sta postavljena za zastor. Po večini se rojevamo in umiramo v bolnišnicah. To je tam daleč stran. Nekje drugje, kjer nismo doma. Je drugost našega bivanja. Ko nas še ni ali pa nas ni več. Ali pa gre za simetrijo med začetkom in koncem? Toda, zakaj nas ne skrbi tisto, kar je bilo pred začetkom, če pa nas skrbi, kaj bo po koncu?

Pisati o smrti, govoriti o smrti, razmišljati o smrti. Kdaj? Zakaj? Kako? Ko razmišljam/filozofiram, sem sam s seboj. Sem dvomljivec, ki mu nika kršen argument ni zadosten, vendar ne odneham. Iščem pot. In kaj je cilj? Biti pomirjen s seboj. In govoriti: »Ljudje si moramo vendar kaj povedati, vprašati, poslušati odgovor, se podati v izmenjavo misli, si naposled morda celo malo zaupati.« (MK, 26) Tako se znajdem na točki, kjer lahko skupaj s Humom ugotavljam, da se pri premišljevanju vsakdanjih problemov pogostokrat znajdem v situaciji, ko sem izgubljen na podlagi skeptične naravnosti, ki jo najdem v sebi. Ko pa se odprem drugim, postanem veliko bolj praktičen in se večina teh skeptičnih strahov izgubi. Ali to pomeni, da filozofija zgolj pomaga v kontemplaciji in ne vpliva na druge sfere življenja? Ne vem.

Ali lahko pomaga Sokrat? Z njim ni nič lažje. Morda le še težje. Če parafraziram njegovo držo, potem dobimo zagatno situacijo, ker takrat, ko veš, kaj iščeš, je iskanje nepotrebno. Če pa ne veš, kaj iščeš, potem je iskanje nemogoče. Torej je iskanje ali nepotrebno ali nemogoče. In kako je s smrtjo? Ali imam lahko izkušnjo o nečem, kar se ne dogaja meni? Čutim bolečino nekoga drugega, ki ga boli zob? Ali lahko vem, kaj pomeni imeti bolečino, če še nikoli nisem bil v takšnem stanju? »To sopenje, prihajajoče kdo ve od kod, je bilo slišati kot zgoščen strah, morda celo muka, prav gotovo pa je pričalo o neznanski samoti in stiski. Moralo jo je biti tako težko prenašati, da je neznanka ... raje tvegala jezne očitke o nesramnosti njenih nočnih motenj in sitno rentaćenje, kakor da bi trpela neskončne ure ujetosti v lastno tesnobo.« (MK, 25) Izhaja Kolar iz svoje izkušnje? Se nato vživlja v drugo osebo in pri tem obuja tisto, kar je že doživel? Ali pa je to rezultat uporabe sokratske metode, ko že imamo vrojene pravzorce, ki jih s pravilnim spraševanjem samo spravimo na svetlo iz zaprašenih shramb duše?

»Bolečine pri srcu so mi prinesle ostro zavedanje, da sem umrljiv.« (MK, 30) Poznam to. Morda malo prehitro, pa vendar z vsemi znaki, ki lahko, če dovolj razmišljaš, postanejo znamenja. Rilke

potuje na vzhod. Da bi našel odgovor pri tradiciji, ki je še vedno povezana z mistiko in zmožnostjo uzrtja tistega, kar je nedoumljivo. Pa vendar se zdi, da ostaja tako razumljiv in prizemljen, da ga imamo za enega izmed nas, slehernika, ki pravi:

VERJETI ne morem, da majcena smrt,
ki vsak dan čez teme ji zremo,
ostaja nam stiska in skrb. (R, 43)

Ali lahko to presežem? Je kaj, kar bi mi lahko pomagalo? Kolar zapiše: »Bolezni nisem razglašal, a včasih sem na samem na tiho in na prste začel moliti rožni venec.« (MK, 30) Naj zaupam sporočilu? Naj ostanem zvest samemu sebi? Dvomljivec? Spet Pavič: »Kar pa se dotika vas, pisatelj, mislite vedno na: bralec je mlad konj, ki ga moraš navaditi, da ga po vsaki uspešno uresničeni nalogi čaka kot nagrada kocka sladkorja. Če tega sladkorja ni, potem ni ničesar.« (MP, 23) Kaj naj bi bil ta sladkorček? Obrazec za reševanje situacije, v kateri čutim bolečino? Strah? Smrt? Ali pa je v ozadju stari Epikur in nas tolaži, da ni smrt nič(esar) za nas, saj je vse dobro in zlo določeno z občutenjem. In smrti, najbolj strašne med boleznimi, dokler smo živi, ni in ko pride, nas ni več. Gre za prepričanje, ki bo uresničeno le, če so svet in stvari v njem dejansko take, kot sem prepričan, da so? Kaj pa, če to ne drži in nam ostajata le stiska in skrb?

A kakor koli se nagibam v sebi samem:
moj Bog temačen je in kot preplet
stoterih korenin, ki pijejo molče. (R, 9)

In dopolnilo: »Ponavljjanje starih molitvenih vzorcev je polagoma klicalo iz spomina obraze mojih pokojnih ... Njihova navzočnost me je vselej navdala s takšno toplino, da je tesnoba kmalu začela izginjati in sem se pogreznil v spanje.« (MK, 30) Spanje in smrt. Izguba samega sebe. Pa spet sanjanje. Se zgolj ponavlja že videno? »Nekega dne je princesa Atoh dejala: Navadila sem se na svoje misli kot na svoje obleke. Vedno imajo isti obseg pasu in vidim jih povsod, celo na križiščih. In kar je najhuje, zaradi njih se križišča ne vidijo več.« (MP, 31) Postajam ujetnikih svojih misli. Je kje kdo, ki bi mi ponudil roko? Me poskušal izvleči iz tega hudičevega kroga?

»Z gluhoti noči so redno prihajale v goste znane podobe ... Vnovič so postali moja družba, s katero sem se srečeval že skoraj vsako noč in prinašali so mi mir, kakršnega mi za živa niso skoraj nikoli.« (MK, 30) Mir. Pomirjenost s svetom in seboj samim. Spoznanje, da življenje ni sprenevedanje, da na koncu pride, kar mora priti, saj: »Smrti se ne da ogoljufati; cvetje ima svojo jasno dialektično stezo in biološki cikel kot tudi človek: od cvetja do gnitja.« (DK, E32) In vendar vrtam naprej. Je spraševanje vedno primerno? Je dopuščeno? Je morda to le znak prevzetnosti, ošabnosti ali oholosti? Kaj pa, če je to čista ponižnost, pred-

janje usodi? Povnanjena želja biti eno z vsemi? Ki so odšli, so in bodo prišli. Spati. Ne se spraševati. Zgolj kontemplirati. Ne?

Kje si, Prometej? Poglej se v hazarskem ogledalu. Ne v enem, v dveh. Narejenih iz izgajene soli. Prvo je počasno, drugo hitro ogledalo. »Karkoli je jemalo hitro ogledalo, odslikavojoč svet, kot predjem iz bodočnosti, je drugo, počasno, vračalo in poravnavalo dolg prvega, ker je v odnosu do sedanjosti zamujalo ravno toliko, kolikor je prvo prehitevalo.« (MP, 31) Si res prinesel napredek? Ali si bil le glasnik oddaljenega zla? Naj krivem tebe, ki prinašaš sporočilo? Sporočilo samo? Vem preveč? Me to obremenjuje? Sem dozorel za nekaj, kar mi je bilo vedno skrivnost. Sem pripravljen sprejeti tudi tisto, kar iz takšne odločitve sledi?

»... zato sem nekoč pomislil, da sem dozorel za egipčansko Knjigo mrtvih.« (MK, 31) Stari Egipčani so menili, da je človek sestavljen iz šestih delov, od katerih naj bi bili trije materialni in trije duhovni. Med temi je *ka* najbližje temu, kar poznamo v naši tradiciji kot dušo, ki naj poskrbi za to, da se bo oseba preselila v večnost. »Prevzet od podob, ki so zrasle iz papirusov, sestopile s sten grobnic in me domala obkrožile, sem začel polglasno brati prastaro molitev:

‘Pozdravljen ti, s plamenom objeti, pozdravljen požiralec senc, pozdravljen, ki bivaš v obličju dveh levov, pozdravljen, ki lomiš kosti, pozdravljen belozobi požiralec drobovja. Častim vas dvignjenih rok.

Pozdravljen, veliki bog, gospodar pravice in resnice! ... Prihajam k tebi, saj sem zaradi tebe odvrigel grešnost. ... Nobenega zločina nisem storil.

Jaz sem čist, jaz sem čist, jaz sem čist, jaz sem čist.« (MK, 32)

Mumija. Telo umrlega faraona. In *ka*, ki išče svoje prejšnje telo. Kaj, če ga ne prepozna? Išče naprej med nepreglednimi množicami trupel. Išče, išče. Ne najde. In pride druga, dokončna smrt. Konec.

»Ko so princesi Ateh prinesli ogledali, je še vedno bila v postelji in z njenih vek še niso umili črk (tistih, ki so jo varovale pred uroki v spanju, vendar so, če jih je kdo prebral, postale smrtonosne in bralec je umrl – BB) – tako je v ogledalu videla sebe z zaprtimi vekami in takoj je umrla. Izginila je med dvema trzajema oči – ali še bolj natančno povedano – prvič je prebrala na svojih vekah zapisani črki, ki ubijata, ker je v prvem in drugem trenutku trznila in ogledali sta to odslikali. Umrla je tako, da je bila hkrati usmrčena s črkama iz preteklosti in bodočnosti.« (MP, 31-2) Konec. Ko sta preteklost in bodočnost eno. Ko je vse eno in je vseeno, kaj mislim. Iščem. Sprašujem. Nič več. Nič.

Radovednost ubija. Izženimo jo iz našega sveta. Kako? Da ljudi izobrazimo. Da dobijo obraz, ustrezno obliko. Po drugi, tuji podobi. Da postanejo podobni. Ali je več vrst podobnosti? Se dopolnjujejo? Si nasprotujejo? Se izključujejo? Se bojujejo? Se premagujejo? Se izničujejo? Ali ostajajo, kar so? Podobnosti znotraj nekega polja in razlike med polji?

»Tako sem, ves zasvojen od čarovnije prastarih besedil, pozabil, da ne verujem vanje, in sem torej po vrsti predrzno izgovarjal laž za lažjo. Bogovi so to dobro čutili in v hipu so sklenili, da me bodo kaznovali.« (MK, 32)

Kazen, ker sem se upodobil. Postal, čeprav le za kratek čas, nekdo drug. In če bi ostal, kar sem? Ne bi bila kazen še hujša, posledice še strašnejše? Kdo pa sploh sem? Je res vse zapisano?

»Zgodovina je za Knjigo mrtvih vsota človeških usod, vseobsežnost minljivih dogajanj. Tu je torej zapisana vsaka aktivnost, vsaka misel, vsak dejavni dih, vsaka kota, vpisana v register, vsaka lopata, ki je zajela blato, vsak gib, ki je premaknil opeko z ruševine.« (DK, E58)

Kje naj iščem *Enciklopedijo mrtvih*? Ne vem. Kako naj najdem svojo stran v njej? Ne vem. Kdo zapisuje? Ne vem. Kdo pride v knjigo? »Edini pogoj ... da se pride v Enciklopedijo mrtvih, je, da tisti, čigar ime je tukaj zapisano, ni zastopan v nobeni drugi enciklopediji.« (DK, E 44) Sem že v drugi enciklopediji. Pomirjen. Upravičeno? Če me ni v tej, kako so lahko v njej drugi. Saj niso nikoli povsem sami, izolirani. Ali ni tako Zgodovina osiromašena izgubila posamezne dimenzije? Postala le podoba? Zakaj? Obstaja smoter? Ali pa je to le drugo ime za iskanje, samospraševanje, dvom, ne-mir. Neponovljivost. »Kajti – to je po mojem osnovno sporočilo sestavljalcev Enciklopedije – v zgodovini človeških bitij se nikoli nič ne ponovi; vse, kar se na prvi pogled zdi, da je enako, je komajda podobno; vsak človek je zvezda zase, vse se dogaja vedno in nikoli, vse se ponavlja neskončno in neponovljivo.« (DK, E51-52)

Sem torej ujet v nekaj, ne da bi vedel v kaj? Z gledišča večnosti se vse ponavlja, zame pa naj bi bilo vse tako enkratno, tako neponovljivo, tako novo, da tudi najenostavnejših znamenj ponavljanja ne prepoznam? Res ne morem verjeti? In ves čas ponavljam, da ne morem verjeti. »Ker priznam, da dvomim, izgovorim resnico in besedna čarovnika deluje, tako si vsaj domišljam, zanesljivo pa tega ne vem.« (MH, 22)

Sem, ki dvomim. Sprejemam dar preteklosti, ki se odslkava v prihodnosti. In se mi zdi za malo, da sem zgolj kamenček v mozaiku, ki ga nikoli ne bom mogel spoznati. »To sled živih in mrtvih, ta vsesplošni mit o izmenjavi generacij, to žalostno tolažbo, ki si jo je človek izmislil, da bi laže sprejel

misel na umiranje, je moj oče doživel kot žalitev, kakor da so s tem magičnim dejanjem, ko so po njem imenovali komaj rojenega otroka, pa najsibo stokrat njegova kri, nad njim napravili križ.« (DK, E64) Je ta nezmožnost res žalitev? Morda pa nosi v sebi seme kantovske transcendentalne pozicije, ki ne išče tisto čez, ampak ostaja v mejah spoznatnega? So magični uroki in zarotitve le oblike poskusa spregleda tistih meja, ki odražajo staro parmenidovsko limito, ki je ne moremo prekoračiti? Se potem nujno pojavi praznina? Prazen prostor med tistim, kar je nekaj, in mejo samo? Horror vacui? Strah pred ničem? Nič?

»Nič misliti, samo dihati ter sopsti kratke prošnje Jezusu in Mariji za odpuščanje. Strmeti v migetavi plamenček sveče, ki pogumno vztraja ob meni, in dihati, dihati do bebove onemoglosti, topoglavo in trmasto kar naprej: samo ne odnehati.« (MK, 32)

In upati, verjeti, da bo urok deloval. »Zamišljam si, kako besede iz pisma skozi oči vstopajo v glavo in se od tod vzpenjajo v neznane višave.« (MH, 23) Tako poskušam ulti ponovljivosti. In ostanem. Obstajam. Sem moja knjiga. Je to *Hazarski besednjak*, ki na poseben način razpira zgodovino izgubljenega ljudstva? *Knjiga mrtvih*, kjer so zapisani okruški osebnih izkušenj? *Enciklopedija mrtvih*, kjer je »brez dvoma objektivno in nepristransko – največ, kar se more zapisati o tistih, ki so dokončali zemeljsko potovanje in se napotili v večno trajanje«. (DK, E43). Ali res ni nič izgubljenega? Angel zgodovine sreča angela pozabe. Kdo je zmagovalec? Ne vem. Morda bi lahko stavil. Pascal in stava izgubi smisel. Le sam pozabljam, da »je treba potrpeti in ne opustiti upanja«. (MH, 211) Na kaj? Me lahko Rilke popelje čez:

»Četudi nočemo: Bog zori.« (R, 23)

Ali pa ostaja pred menoj brezdanji prostor [p] rešern[ov]ega razmišljanja o tem, kar blo je in kar bo?

Bojan Borstner

Opomba:

Vsi prevodi iz srbsčine in hrvaščine se moji.

Viri

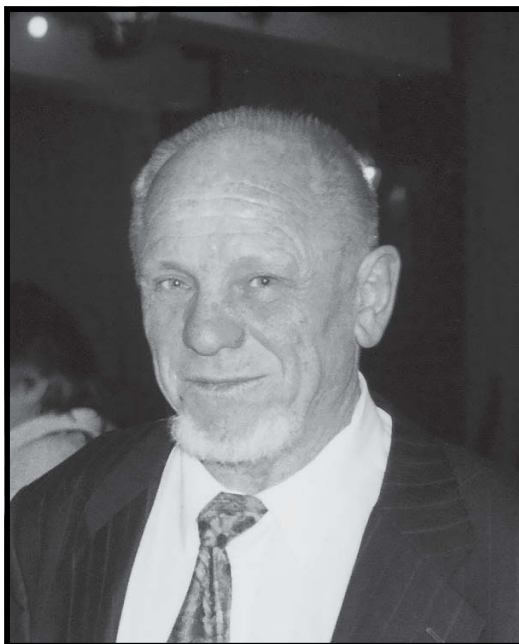
- Haderlap, Maja (MH). Angel pozabe. Maribor: Litera. 2012.
- Kiš, Danilo (DK, A). Čas anatomije. Beograd: Nolit. 1978.
- Kiš, Danilo. (DK, E). Enciklopedija mrtvih. Ljubljana: Mladinska knjiga. 1987.
- Kolar, Marjan (MK). Moji mimohodi. Prevalje: Mohorjan. 2013.
- Pavić, Milorad (MP). Hazarski rečnik: ženski primerak. Beograd: Prosveta. 1988.
- Rilke, R. M. (R). Časoslov/Stundenbuch. Ljubljana: MK. 2008.

IN MEMORIAM

MARIJAN MAUKO (1935–2013)

V času, ki ga živim v Mislinjski dolini, me skoraj vsak mesec pretresejo žalostne novice o umrlih znancih, prijateljih ali celo ožjih sorodnikih. Tudi letošnje poletje je bilo tako ... Po skoraj enoletnem bolezenskem boju nas je zapustil pesnik, publicist, urednik in nenazadnje človek s slovesom nemirnega raziskovalca in ljubiteljskega zgodovinarja.

Marian Mauko je mladost preživel v Sv. Trojici in v Lenartu. Že kot osnovnošolec je bil svojevrsten otrok, neubogljiv in živahen, radoveden do onemoglosti, nekoliko trmast ter za šolske obveznosti neposlušen. In ravno v tem obdobju so se starši ločili. Na srečo so otroci v življenju marsikaj dosegli. Sestra Pavla je magistra upravnih ved, brat Milivoj komercialist, Marjan pa je uveljavljeni slovenski avtor 9. pesniških zbirk, med katerimi moram izpostaviti nekatere izmed njih, ki nosijo naslove: *Gorje neumnemu in druge neumnosti* (1991), *Haiku – Čarovna metla* (1993), *Pocvetke* (1997), *Uta na soncu* (2002) in *Sklepani srpi* (2005). Seveda so to trajni leposlovni dosežki, ustvarjeni vzporedno z njegovo pestro življenjsko potjo, ki jo je po zapustitvi Slovenskih goric nadaljeval kot petnajstletni fant v Mežici na Koroškem (1950). Namenil se je izučiti za rudarja. Vendar se ni izšlo; ravno v letu njegovega prihoda so šolo nepričakovano ukinili. Na pomoč se je odzval Marijanov oče, ki je nagovoril domačega dimnikarskega mojstra Magdiča, da je sprejel nadobudnega fanta v uk. Pa le za kratek čas; po treh mesecih se je tako rekoč osamosvojil, poslovil od prijaznega mojstra in odšel naprej »s trebuhom za kruhom«. Skoraj devetletno popotovanje ga je nosilo od Maribora, Velenja, Trbovelj, Šoštanja do Kidričevega ... Nakar se je domislil, da bo najbolje, če se vrne v Mežico! V kraj pod Peco, v rudarski milje, ki ima ob težkih delovnih pogojih tudi marsikaj lepega, dobrosrčnega v ljudeh in razumevajočega za mladostnika že kar senzibilne nravi. Mauko se je najprej nastanil na Glančniku, kjer je v samskem domu, prehodno, našel svoj mir. Seveda ne za dolgo, kaj kmalu ga je uprava rudnika premestila v Žerjav. Samski dom je bil ponovno njegovo domovanje. Bil pa je tudi prostor, ki ga je silil v branje, v razmišljanje in končno ga je usmeril v kulturne aktivnosti; ljubiteljska gledališka stremljenja preko domače amaterske skupine in mirovniška manifestiranja v okviru novo nastajajočih klubov OZN, izjemno uspešnega za takratni čas v Slovenj Gradcu (V.

Marian Mauko (1935–2013)

Ošlak, M. Svanjak in drugi).

Leta 1967 se je Marian Mauko v Radgoni poročil z Marijo Mlinarič iz Šratovcev. Na začetku so živeli narazen, Marija s prvorojcem in edincem Milivojem pri svojih v Šratovcih, Marian v samskem domu na Poleni. V tem obdobju se je Marian posvetil tudi dopolnilnemu izobraževanju preko Ljudske univerze v Mežici v duhu skrbi za svojo uradno poklicno izobrazbo. Še posebej pa ga je takrat navduševal alpinizem, kaj kmalu se je od klasičnega začetnika povzel do naziva alpinistični inštruktor. Bil izjemen tovariš, zagrizen in vztrajen alpinist, zmagovalec zelo zahtevnih vzponov in preplezanih smeri. Zaradi tega deležen posebnih pohval in priznanj. Da je bil Marian človek posebne vrste, se je odražalo tudi v njegovi humanitarni drži. Nenavadna naključja so nanekla, da je Mauko kar nekajkrat reševal ljudi ob reki Meži. Najprej je s pravilnim umetnim dihanjem rešil utopljenega dečka, drugič je iz Meže potegnil neko nosečnico, ki se je očitno odločila narediti samomor, in tretjič je iz nevarnega poglobljenega dela reke hkrati potegnil tri oz. štiri dečke.

Resnici na ljubo pa moram zapisati, da sem sam na Mauka naletel v zgodnjih sedemdesetih letih kot takratni nogometaš NK *Akumulator*

iz Mežice. Hitro sva se spoprijateljila in njegove prve pesniške stvaritve so našle svoj odziv v *Odsevanjih*, katerih odgovorni urednik sem bil dolga leta. Občasna srečavanja predvsem v Slovenj Gradcu so Marianu veliko pomenila. S svojo neizmerno duhovno energijo nas je velikokrat presenečal, bil je poznavalec najrazličnejših stvari, priznati moram, da smo mu le s težavo sledili ... Omenim naj njegovo **ljubiteljsko etnologijo**: iz »tatrmana« je naredil ekspertizo, ki ji ne gre oporekati (*Koroški fužinar*), dostikrat se je postavljaj v vlogo **varuha Koroške kulturne dediščine** (*Končnikova štala* – zapiralo na vratih), da tudi »nekaj« slikanja je bilo njegova intimna zadeva. Ko sem imel v Slovenj Gradcu zasebno galerijo, sta bila Mauko in žena Marija redna obiskovalca otvoritev v graščini Rotenturn. Poudarim naj, da sta bila naša prijetna sogovornika in ljuba gosta. Zategadelj mi je nerazumljivo, da ni bil nekoliko bolj ambiciozen, kar se njegovega **slikarstva** tiče. Podobno lahko trdim za njegovo predvsem **dokumentarno fotografijo**. Škoda, lahko zapišem, res škoda, še zlasti zato, ker je skozi objektiv svojega fotoaparata upodabljal svojo ljubo goro Peco in nam kljub vsemu zapustil »veje cvetočega drevesa«, skorajda v maniri japonskega haikuja. (*Odsevanja* št. 61/62) V tem času je še vedno služboval v mežiškem TOM-u in nikakor ni mogel iz svoje kulturniško aktivistične kože, skoraj samoumevno je zasnoval rudniški časopis *Šumc* in bil njegova soustvarjalna sila kar nekaj let.

Marian Mauko je kot veteran vojne za Slovenijo leta 1992 prejel častni znak svobo-

de Republike Slovenije »za izjemne zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanju suverenosti Republike Slovenije«.

Prelomnica v Maukovem literarnem delovanju se je zgodila leta 1994, ko se je avtor predstavil na svojem prvem literarnem večeru v slovenjgraški knjižnici na Glavnem trgu. Pesnika je predstavil Andrej Makuc, v ospredju je bila obravnava Maukove druge natisnjene zbirke *Čarovna metla* (izšla v samozaložbi, 1993). Po zelo kratkem obdobju predsedovanja *Literarnemu klubu Slovenj Gradec* je svoje literarno udejstvovanje zožil na mežiško območje. Rodili so se *Literarni večeri ob treski*, pozneje tudi poimenovani *Večeri ob treski* in *Treska*. Mežica je dobila svoj literarni pogon, ki je po številčnosti dosedanjih gostov in njihovo eminentnostjo povsem upravičila Maukova pričakovanja. Sam se je poleg kulturnega animatorstva poglobil v raziskovanje japonske poezije haiku in že leta 2001 objavil 185 strani obsežno knjigo *Haiku, kaj je to haiku?* Spoštovanja vredno raziskovalno delo in vložen izreden prevajalski napor! Hkrati moram omeniti, da se je Mauko po upokojitvi ukvarjal z inovacijami in da mu je leta 2006 uspelo registrirati pri slovenskem patentnem uradu revolucionaren izum »s stisnjenim zrakom do električne energije«. Uresničitve teh svojih snovanj ni doživel ... V vročem julijem mesecu je veliko prežgodaj, v podnožju svoje Pece, našel svoj dokončen mir.

Brda, november 2013

Niko R. Kolar

Marian Mauko na eni izmed svojih haiku delavnic, poln elana in vedoželjnosti, kot se ga bomo spominjali.

BIBLIOGRAFIJA ODSEVANJ 73–90

V četrto desetletje literarnih in kulturnih prizadevanj

UVODNIKI

- Makuc Andrej, *Draga Odsevanja!*, 2009, št. 73/74, str. 5, 6
Makuc Andrej, *Evropa (Svet) – tu smo ali Slovenj Gradec – prihajamo!*, 2011, št. 81/82, str. 4, 5
Petrovič Peter, *K jubilejni tridesetletnici*, 2009, št. 73/74, str. 7
Petrovič Peter, *Odsevanja in odsevanjci*, 2010, št. 79/80, str. 5

POEZIJA

- Angerer Guggenberger Marjeta, 2011, št. 81/82, str. 42
Bivšek Gašper, *Valovanje*, 2009, št. 75/76, str. 19
Bizjak Nina, *Bi, če bi*, 2010, št. 77/78, str. 9
Bizjak Nina, *Obraz skrivam pod kapuco*, 2012, št. 85/86, str. 6–8
Bizjak Nina, *Oh, kaj vse zamujajo ...*, 2011, št. 81/82, str. 10, 11
Bizjak Nina, *Pesmi*, 2011, št. 83/84, str. 6–9
Brešar Mlakar Dušan, *Obletnica ljubezni*, 2009, št. 73/74, str. 8
Brumen Andrej, *aforizmi*, 2013, št. 89/90, str. 4 in naprej
Cigler J. Milena, *Bar*, 2011, št. 83/84, str. 9
Cigler Milena, *Pesmi*, 2013, št. 89/90, str. 9
Cigler Milena, *Pri spovedi*, 2009, št. 73/74, str. 10
Cigler Milena, *Vsi pesniki sveta*, 2012, št. 87/88, str. 4
Čubrljo Radmila et. al., *Nagrajeni haikuji dijakov Srednje zdravstvene šole Slovenj Gradec*, 2010, št. 77/78, str. 13
Čuček Tjaša, *Pesmi*, 2013, št. 89/90, str. 6
Džambič Jasna, *Ikarjev sen*, 2009, št. 73/74, str. 9
Fužir Saška, *Čudna pesem*, 2011, št. 81/82, str. 8, 9
Golob Anja, *Mladi ljudje na vlakih*, 2009, št. 75/76, str. 16–18
Gotthardt Verena, *Moje, tvoje življenje*, 2012, št. 85/86, str. 32
Grabner Janja, *Zlata kletka*, 2013, št. 89/90, str. 4
Grešovnik Nina et. al., *Nagrajeni haikuji*, 2011, št. 81/82, str. 6
Hliš Danijela, *Vsak dan je nedelja*, 2011, št. 83/84, str. 10–12
Hliš Danijela, *Vsak dan je nedelja*, 2012, št. 87/88, str. 5
Hribar Karmen, *Drobir čutenja*, 2012, št. 85/86, str. 33
Jurič Boštjan, *Črvi kričijo*, 2009, št. 73/74, str. 10, 11
Kanzian Rezka, *Pesmi*, 2011, št. 81/82, str. 40, 41
Karnar Primož, *Pesem po nareku*, 2009, št. 75/76, str. 20, 21
Karnar Primož, *Pesmi po nareku*, 2009, št. 73/74, str. 12
Klarič Ivan, *Pesmi*, 2011, št. 81/82, str. 38, 39

- Kniplič Darja, *Presajanje glinenega morja*, 2009, št. 73/74, str. 13
Kocmut Aleksandra, *Aforizmi*, 2010, št. 77/78, str. 8
Kocmut Aleksandra, *Nekega kavboja cipa*, 2009, št. 73/74, str. 14
Kodrin Miran, *anagrami slovenskih književnikov*, 2012, št. 87/88, str. 66–75
Kodrin Miran, *anagrami slovenskih literarnih ustvarjalcev*, 2013, št. 89/90, str. 78–87
Kolar Patrik, *Epigrami*, 2013, št. 89/90, str. 7
Korat Sara, *Neznanec*, 2011, št. 83/84, str. 13
Kotnik Lovro, *Pesmi*, 2013, št. 89/90, str. 5
Krajnc Zala, *Dobro je imeti svoj kotiček*, 2010, št. 77/78, str. 10–12
Krajnc Zala, *Pesmi*, 2012, št. 85/86, str. 4
Krevh Matko, *Sv. Elizabeta (ponatis)*, 2011, št. 81/82, str. 119
Križan Janez, *Aforizmi*, 2010, št. 79/80, str. 6
Križan Janez, *Aforizmi*, 2011, št. 83/84, str. 5
Mlinarič Lucija, *Zakaj si umrla, Sylvia?*, 2011, št. 81/82, str. 12–14
Mravljak Veronika, *Vsako jutro je potrebno razjasniti pogled*, 2009, št. 75/76, str. 14
Petrovič Peter, *Iz dneva v dan*, 2009, št. 75/76, str. 12, 13
Pisar Ana, *Nebo sem prerezala na pol*, 2009, št. 75/76, str. 22
Prapótnik Blaž, *Zobna miška in drobiž*, 2009, št. 73/74, str. 15
Prapótnik Maruša, *Rad bi se povzpел ...*, 2011, št. 81/82, str. 7
Razdevšek Tjaša, *Pesmi*, 2009, št. 75/76, str. 23
Smolčnik Jerica, *Sled včerajšnjih dni*, 2009, št. 73/74, str. 16, 17
Strmčnik Tatjana, *Berači*, 2012, št. 85/86, str. 5
Tacer Aleš, *Pesmi*, 2013, št. 89/90, str. 8
Temnik Boštjan, *Radetu Nikoliču*, 2009, št. 73/74, str. 18
Verdinek Tim, *Pesmi*, 2011, št. 83/84, str. 14, 15
Verdnik Vladimir, *Hrepenenje*, 2009, št. 75/76, str. 5–9
Vezela Franc, *Blišč in beda*, 2013, št. 89/90, str. 10
Visinski Maja, *Kurja polt*, 2009, št. 73/74, str. 18, 19
Vončina Marijana, *Meglina svetloba*, 2009, št. 73/74, str. 20, 21
Vončina Marijana, *Svetloba bledih dni*, 2009, št. 75/76, str. 10, 11
Zdouc Nina, *Mi in oni*, 2011, št. 81/82, str. 36, 37
Žvikart Zaveri Vlasta, *Iz lepega dne kot april*, 2009, št. 73/74, str. 24, 25
Žvirc Barbara, *Nekje v drugem času*, 2009, št. 75/76, str. 24
Žvirc Barbara, *Pobranke*, 2009, št. 73/74, str. 22, 23

PREVODI POEZIJE

- Bricman Nina, Polnjenje, 2011, št. 83/84, str. 21
 Džambić Jasna, Sanje, 2011, št. 83/84, str. 18–20
 Goll Ernst, Izbrani pesnikovi verzi, 2012, št. 87/88, str. 96–99
 Moličnik Polona, Čar življenja, 2011, št. 83/84, str. 22–24
 Pisar Ana, Poezija, 2010, št. 79/80, str. 7–10
 Ramšak Anja, Modro, 2010, št. 79/80, str. 11
 Razdevšek Tjaša, Sovražim, 2010, št. 79/80, str. 14–16
 Tušnik Primož, Sam sem sam, 2010, št. 79/80, str. 12, 13
 Žvirč Barbara et. al., Od mene do tebe, 2010, št. 77/78, str. 14–20
 Žvirč Brbara, Vse to, 2011, št. 83/84, str. 16, 17

PROZA

- Čeru Janko, Moja muza, 2009, št. 75/76, str. 41–44
 Čeru Janko, Zapisovanja o slovenskih planinskih popotovanjih ..., 2011, št. 81/82, str. 31, 32
 Hliš Danijela, Moja mama – moj otrok, 2012, št. 87/88, str. 6, 7
 Hudl Anita, Molitev lačnih otrok, 2011, št. 81/82, str. 35
 Hudl Anita, Starec in jaz, 2012, št. 85/86, str. 34
 Hudl Anita, Tamala, 2011, št. 81/82, str. 33, 34
 Jerčič Pšeničnik Simona, Bolnišnični red ali Sedi in čakaj, 2011, št. 81/82, str. 22, 23
 Jerčič Pšeničnik Simona, Jaz, ljubček Ljubo, 2012, št. 85/86, str. 20, 21
 Jerčič Pšeničnik Simona, Nogometno navdušenje, 2011, št. 81/82, str. 24, 25
 Jerčič Pšeničnik Simona, V svetišču družine, 2009, št. 73/74, str. 38–40
 Jerčič Pšeničnik Simona, Zimska idila ali Kako preživeti zimske počitnice brez stresa, 2011, št. 81/82, str. 21
 Jeseničnik Tomo, Knjižna bera, 2012, št. 85/86, str. 72–79
 Jeseničnik Tomo, Štiri popotne, 2010, št. 77/78, str. 26, 27
 Jurič Janez - Vančy, Adam, 2010, št. 77/78, str. 21, 22
 Jurič Janez - Vančy, Dedijeva hruška, 2010, št. 79/80, str. 17–22
 Jurič Janez - Vančy, Lenčijev brod, 2009, št. 73/74, str. 41
 Knapp Tatjana, Glasna leta, tihe zgodbe, 2012, št. 85/86, str. 19
 Knapp Tatjana, Pričakovanje, 2011, št. 83/84, str. 32–34
 Kolar Marjan, Križki stare mame, 2009, št. 73/74, str. 45, 46
 Kolar R. Niko, Ingrid, 2009, št. 73/74, str. 42–44
 Krevh Matko, Kako je Matijček žgance kuhal (ponatis), 2011, št. 81/82, str. 120, 121
 Lesjak Matjaž, Buteljka, 2012, št. 85/86, str. 9–12
 Lesjak Matjaž, Človeka dostojno, 2012, št. 85/86, str. 13–18
 Lesjak Matjaž, Gospod Šerko, 2013, št. 89/90, str. 11–15
 Makuc Andrej, Frida ali Opasno po životu, 2009, št. 75/76, str. 27–30
 Makuc Andrej, Komplot Kosta, 2010, št. 79/80, str. 41–46
 Makuc Andrej, N., profesorica, 2012, št. 87/88, str. 9–13
 Makuc Andrej, Nikolinič, 2009, št. 73/74, str. 47–56
 Makuc Andrej, Turnarca ali Hoja po glavi, 2010, št. 77/78, str. 28–35
 Makuc Andrej, Učiteljica I., 2013, št. 89/90, str. 17–24
 Messner Janko, Hotel sem jaz tebe, pa si me ti prelisičil ..., 2009, št. 73/74, str. 57–59
 Messner Janko, Zgubljeni čarovni prstan, 2009, št. 75/76, str. 25, 26
 Ogris Tomaž, Anisja (odlomki iz knjige Anisja – Prisilna delavka na Koroškem), 2012, št. 85/86, str. 35–38
 Petrovič Peter, Novo delo (iz neobjavljenega romana Pod temno zvezdo), 2011, št. 81/82, str. 26–30
 Petrovič Peter, Padec, 2010, št. 79/80, str. 23–28
 Petrovič Peter, Prvi maj (odlomek iz romana Pod temno zvezdo), 2009, št. 73/74, str. 60–62
 Petrovič Peter, Trajekt, 2011, št. 83/84, str. 35–37
 Petrovič Peter, Zadnja pot, 2012, št. 87/88, str. 30–32
 Rifel Jani, Bogenšperg, 2013, št. 89/90, str. 27
 Rifel Jani, Črna na Koroškem, 2013, št. 89/90, str. 25, 26
 Rifel Jani, Gamsi, 2011, št. 81/82, str. 20
 Rifel Jani, Kot, 2009, št. 75/76, str. 31–35
 Rifel Jani, Ljubljana, 2012, št. 85/86, str. 22, 23
 Rifel Jani, Samotar, 2009, št. 73/74, str. 63
 Rifel Jani, Sošolka, 2011, št. 81/82, str. 18, 19
 Rifel Jani, Tampon, 2010, št. 77/78, str. 23–25
 Rifel Jani, Tri razglednice, 2010, št. 79/80, str. 29–31
 Sešel Silva, Evropa in bik(ec), 2010, št. 79/80, str. 31
 Simoniti Barbara, Intervju, 2009, št. 73/74, str. 64–67
 Štiblar Aleksandra, Fikcije, 2009, št. 73/74, str. 68–70
 Švab Janez, Riža, 2010, št. 77/78, str. 40–46
 Švab Janez, Tragična zgodba Švabovih, 2011, št. 83/84, str. 38–40
 Tacer Aleš, Sprememba naslova, 2013, št. 89/90, str. 16, 17
 Verdnik Vladimir, Dohodninski primer državljana X, 2009, št. 73/74, str. 71–73
 Vezela Franc, 13. junij, 2011, št. 83/84, str. 25–31
 Vezela Franc, Bataljon duhovitih, 2012, št. 87/88, str. 14–29
 Vezela Franc, Malo neobičajen običajen dan, 2009, št. 75/76, str. 36–40
 Vezela Franc, Oskarjev oratorij (odlomek iz romana), 2009, št. 73/74, str. 74–81
 Vezela Franc, Prosodobni guvernant, 2011, št. 81/82, str. 15–17
 Vezela Franc, To ni trobentica, 2010, št. 79/80, str. 32–40
 Wakounig Stanko, Gorska tura, 2012, št. 85/86, str. 39
 Žmavc Janez, Moral bi pisati o pticah, 2009, št. 73/74, str. 82, 83
 Žmavc Jurij, Ponočni obhod, 2010, št. 77/78, str. 36–39
 Žvikart Zaveri Vlasta, Prodajalec preteklosti (odlomek), 2009, št. 73/74, str. 84–86

DRAMATIKA

- Bahr Herman, Ubogi Norec/Nova ljubezen, 2011, št. 83/84, str. 49–58
- Komprej B. Milojka, Poštar, 2012, št. 85/86, str. 24–31
- Križan Janez, Ervin je bil moj zaročenec, 2009, št. 73/74, str. 97–99
- Rezman Peter - Daniilovič H., Čefurjev haus, 2009, št. 73/74, str. 87–93
- Rezman Peter, Skica za portret umetnika kot preprostega moškega petdesetih let, 2009, št. 73/74, str. 94–96
- Žmavc Janez, O skesanem Henrik, Svetoskrunstvo na Jožefovem hribu v XX. stoletju, 2010, št. 77/78, str. 47–70
- Žmavc Janez, O skesanem Henrik, Svetoskrunstvo na Jožefovem hribu v XX. stoletju (nadaljevanje), 2010, št. 79/80, str. 47–61
- Žmavc Janez, Pindarova Oda, 2012, št. 87/88, str. 33–47
- Žmavc Janez, Pindarova Oda (drugo dejanje), 2013, št. 89/90, str. 28–43

ESEJISTIKA

- Bivšek Gašper, Osoje doline, Refleksija ob poeziji Hemana vogla, 2012, št. 85/86, str. 40–42
- Košan Marko, Hugo Wolf in rojstvo srednjeevropske avantgarde, 2011, št. 83/84, str. 45–48
- Petrovič Peter, Slovan, Esej o narodovi trdovratnosti, 2013, št. 89/90, str. 44–47
- Teissl, Christian, Zalet v višino in padec v smrt, 2012, št. 87/88, str. 100–102

INTERVJUJI

- Makuc Andrej, Besedo ima Aleksandar Čaminski, 2011, št. 83/84, str. 66–69
- Makuc Andrej, Intervjujsko dopisovanje z gospodom Janezom Komljancem, dolgoletnim slovenjgraškim županom in državnim poslancem, 2013, št. 89/90, str. 62–71
- Merkač Helena, "Pisanje dramskih besedil mi je nedvomno koristilo, saj je bil pozneje dialog v mojih romanih ena boljših plati mojega pisanja.", 2011, št. 83/84, str. 41–44

PREDSTAVITVE PESNIKOV

- Wrienz Anna Elisabeth, Kdo je bil Ernst Goll?, 2012, št. 87/88, str. 94, 95

PREDSTAVITEV LIKOVNIKOV

- Košan Marko, "Zagledal sem se v svet, zaprl oči, od sramu zadet.", Sedemdeset let Pina Poggija, 2009, št. 75/76, str. 65–69
- Košan Marko, Slikar in grafik Zoran Ogrinc, 2012, št. 87/88, str. 58

PREDSTAVITVE OSEBNOSTI

- Potočnik Jože, Druškoviči in Slovenj Gradec (Nekaj paberkov iz prve polovice 20. stoletja), 2009, št. 75/76, str. 108–111
- Potočnik Jože, Grmovškovi in Žolnirjevi v Slovenj Gradcu, 2010, št. 79/80, str. 97–104
- Potočnik Jože, Sledi Cajnkovi družin v Slovenj Gradcu, 2013, št. 89/90, str. 100–106
- Potočnik Jože, Slovenjgraški Krajci – štiri generacije glasbenikov, 2011, št. 83/84, str. 84–90
- Potočnik Jože, Vinko Železnikar (1877–1936), dr. medicine, primarij in slovenjgraški sokol, 2010, št. 77/78, str. 108–111
- Verovnik Franc, Matko (Matija) Krevh (1890–1938), duhovnik, pisatelj, dramatik in pesnik, 2011, št. 81/82, str. 114–118

KNJIŽNE OCENE

- Lasbaher Franček, Danilo Vranc: Šola ob meji, Zbornik ob 200-letnici Osnovne šole Kapla na Kozjaku (1807/08–2008/09), 2010, št. 77/78, str. 74
- Lasbaher Franček, Koroški pokrajinski muzej (Slovenj Gradec) – 60 let, Carinthian Regional Museum – 60 years (1951–2011), 2012, št. 85/86, str. 64–69
- Lasbaher Franček, Letni poročili Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu in Gimnazije Slovenj Gradec za šolski leti 2007/08 in 2008/09, 2010, št. 77/78, str. 76
- Lasbaher Franček, Letošnji največji knjižni dosežek Mislinjske doline, 2010, št. 79/80, str. 62–68
- Lasbaher Franček, Ob novem koroškem šolsko zgodovinskem zborniku, Dvesto let šolstva v Črni na Koroškem, 2012, št. 85/86, str. 62, 63
- Lasbaher Franček, Pomembna srednješolska knjižna novost, 2010, št. 79/80, str. 68–71
- Lasbaher Franček, Prim. Drago Plešivčnik, dr. med., Sub Monte Juniperi Windischgrez, Izpod Brinjeve gore v Slovenj Gradec, 2009, št. 75/76, str. 57, 58
- Lasbaher Franček, Slovenska trubariana na odličnih novih poteh, 2010, št. 77/78, str. 75
- Lasbaher Franček, Sto let Slovenskega prosvetnega društva "Edinost" v Pliberku, 2010, št. 77/78, str. 71–73
- Lasbaher Franček, Strokovno izpopolnjevanje učiteljstva v okrajnem glavarstvu Slovenj Gradec, 2009, št. 75/76, str. 59–62

- Lasbaher Franček, Tri knjižne novosti primarija Franca Verovnika, 2013, št. 89/90, str. 56–60
- Lasbaher Franček, Vladimir Wakounig: Der heimliche Lehrplan der Minderheitenbildung/Skrivni učni načrt manjšinskega izobraževanja, 2009, št. 75/76, str. 63, 64
- Lasbaher Franček, Zares velik zbornik: Brezno in Podvelka, 2012, št. 87/88, str. 53–55
- Linasi Marjan, Mrtvi ne sanjajo več, o mrtvih sanjajo le preživeli, Nekja drobcev ob vojnem romanu Urbana Klančnika, 2012, št. 87/88, str. 48, 49
- Makuc Andrej, Dramska iskanja Janeza Žmavca bralca vedno znova (pre)vzamejo v svoj ris, 2011, št. 81/82, str. 49, 50
- Makuc Andrej, Vse v enem ali eno v vsem, 2012, št. 85/86, str. 58, 59
- Matko Irena, Ponovno rojstvo kralja Matjaža, 2012, št. 85/86, str. 61
- Merkač Helena, Emka o Geliki, O naših krajih in naših ljudeh spod peresa Eme Golčer, 2013, št. 89/90, str. 55
- Merkač Helena, Glavna oseba: profesor Klasinc, 2009, št. 75/76, str. 53–56
- Merkač Helena, Monografija Janez Gradišnik, 1917–2009, 2010, št. 77/78, str. 77
- Merkač Helena, Nova knjiga v zbirki E. A., Ko začutiš v sebi pesniško žilico, 2010, št. 79/80, str. 72, 73
- Merkač Helena, Osumljenci, nova pesniška zbirka Gimnazije Slovenj Gradec, Nalivati prijatelja, ki izliva tvoje ideje, 2012, št. 85/86, str. 57
- Merkač Helena, Prežihov Voranc v ogledalu Koroškega fužinarja, 2012, št. 85/86, str. 60
- Merkač Helena, Renata Picej: Čas ladij, Vroča knjiga za vroče dni, 2012, št. 87/88, str. 51
- Merkač Helena, Ubijanje z Makucem – v njegovi najnovejši zbirki kratkih zgodb Antigonce ali Kljini okljukčki, 2011, št. 81/82, str. 43–45
- Merkač Helena, V žepu jo nosim belo hostijo, Pesniški zbirki Sebastijana Valentana, 2012, št. 87/88, str. 50
- Prapótnik Blaž, Črnjanski rokopis, večstoletni dokument slovenstva pod Peco, 2010, št. 77/78, str. 78
- Prapótnik Blaž, Monografija Mežica skozi čas, Fotografski album Marjana Vončine, 2012, št. 87/88, str. 56, 57
- Prapótnik Blaž, Kam pride pridnica?, Ob pesniški zbirki Nine Bizjak, 2013, št. 89/90, str. 54
- Skutnik Darja, Zaplavala sem skozi njene pesmi, Barbara Simoniti: Voda, 2012, št. 87/88, str. 52
- Vačun Kolar Marija Irma, Iz Sibirije domov pod Peco, O knjigi, ki dokumente o Mežiški dolini dviga v literturo, 2010, št. 79/80, str. 74

LIKOVNE OCENE

- Berdič Mario, Asketski vtis vabi k meditaciji, 2012, št. 87/88, str. 65
- Kožar Jernej, O delu Andreja Grošlja, 2013, št. 89/90, str. 72
- Kožar Jernej, Peter Hergold – Portreti učencev, 2011, št. 81/82, str. 86, 87
- Kumprej Benjamin, Nostalgija nekega poznega dne, O Jakobu Rejaku in njegovih slikah, 2009, št. 75/76, str. 82, 83

OCENE FILMOV

- Zavodnik Uroš, Ocena filma Tu se piše življenje, 2013, št. 89/90, str. 61

OCENE ZGOŠČENK

- Rogina Almira, Ni perfektno – je pa špica, 2010, št. 77/78, str. 107
- Prapótnik Blaž, Glej, avtor, kaj smo naredili iz pesmi, 2012, št. 85/86, str. 70
- Prapótnik Blaž, Z balkona vidim evropski Babilon, 2012, št. 85/86, str. 71

ČLANKI

- Breskvar Dragica, Gologranc Andreja, Mednarodni festival mlade literature Urška 2012, 2011, št. 83/84, str. 82
- Čas Boštjan, Tja in nazaj, 2011, št. 81/82, str. 68–72
- Čas Maša, "Gremo v parka!", Razmislek o mladih in njim (ne)namenjenih prostorih v Slovenj Gradcu, 2012, št. 85/86, str. 51–54
- Hudl Anita, Društvo slovenskih pisateljev, prevajalcev in publicistov v Avstriji, 2011, št. 81/82, str. 33
- Javornik Ristič Simona, Tvornost ljubiteljske likovne kulture na Koroškem, 2010, št. 77/78, str. 79–84
- Jeseničnik Tomo, Ljubiteljska fotografija na Koroškem, 2010, št. 79/80, str. 75, 76
- Jeseničnik Tomo, Naša kultura, Nagovor prejemnika Bernekerjeve nagrade za leto 2009 Toma Jeseničnika ob slovenskem kulturnem prazniku 2010, 2010, št. 77/78, str. 5–7
- Knapp Tatjana, Jaz lahko berem, kaj pa ti?, 2012, št. 85/86, str. 55, 56
- Kodrin Miran, Likovna upodobitev slovenskih ustvarjalcev ali književniški "Kdo je kdo" v premetankah, 2012, št. 87/88, str. 65
- Košan Marko, Hugo Wolf in Slovenci, 2011, št. 81/82, str. 108–113
- Košan Marko, Nagovor ob slovenskem kulturnem prazniku, 2009, št. 75/76, str. 100–103
- Lamprecht Marinka, Zdravilna energija dreves, 2009, št. 75/76, str. 97
- Lasbaher Franček, Hugo Wolf v izboru novejših slovenskih in nemških virov, 2010, št. 79/80, str. 95, 96
- Leskovar Jože, Hugo Wolf, rojstna hiša, lastništvo, poreklo ..., 2010, št. 79/80, str. 92–95

- Makuc Andrej, Knjižna bera Toma Jeseničnika 2011, 2012, št. 85/86, str. 72
- Makuc Andrej, Urškinih deset slovenjgraških let, 2011, št. 83/84, str. 78–81
- Mičović Mičo, Govor ob kulturnem prazniku, 2011, št. 81/82, str. 103–107
- Miler Matija, Plečnik in Koroška, 2012, št. 85/86, str. 45–50
- Močilnik Mojca, Jesen leta 1964, 2009, št. 75/76, str. 95
- Obretan Mestek Alenka, Hribernik Darja, Mladinska dejavnost, 2009, št. 75/76, str. 91–94
- Pirnat Benjamin, Projekti v organizaciji Kulturnega doma Slovenj Gradec kot producenta in koproducenta v okviru Evropske prestolnice kulture Maribor 2012, 2013, št. 89/90, str. 48, 49
- Potočnik Jože, Utrinki iz zgodovine in ljudje iz Meškove ulice, 2012, št. 85/86, str. 95–100
- Ropič Draga, Domoznanska zbirka, 2009, št. 75/76, str. 89–91
- Ropič Draga, Druženje ob knjigah v knjižnici Doma starostnikov Slovenj Gradec, 2009, št. 75/76, str. 94
- Strmčnik Mira, Nagovor ob slovenskem kulturnem prazniku 2013, 2013, št. 89/90, str. 92, 93
- Teissl Christian, Odkritja in skrivnosti o Ernstu Gollu, 2013, št. 89/90, str. 51–53
- Teissl Christian, Predgovor v izdajo zbranih del Ernsta Golla Im bitteren Menschenland (V trpki deželi človeka), 2013, št. 89/90, str. 50
- Temnikar Boštjan, Iz DALUK-ovih ateljejev, 2012, št. 85/86, str. 80, 81
- Temnikar Boštjan, Urbani prostor kot ogledalo naše res(nič)ne (ne)kulture, 2011, št. 81/82, str. 51–67
- Vačun Kolar Marija Irma, Unikatna spominska knjiga Martine Kolar (Ravensbrück, april 1945), 2013, št. 89/90, str. 94–99
- Visinski Andrej, Maja, Mlada koroška poezija, 2009, št. 75/76, str. 15
- Vollmaier Janja, Pregled literature sodobnih koroških avtorjev in avtoric (objave po letu 1960), 2009, št. 75/76, str. 45–52
- Vončina Marijana, Oživiljen spomin, 2009, št. 75/76, str. 96
- Vrance Doroteja, Izgradnja knjižnične zbirke v Knjižnici Ksaverja Meška Slovenj Gradec, 2009, št. 75/76, str. 86–88
- Waltl Prodnik Alenka, Branje je potovanje na barkah prek tišine, Potujemo že 60 let (60 let knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec), 2009, št. 75/76, str. 84, 85

POROČILA

- Bivšek Gašper, Simpozij o Hermanu Voglu, 2012, št. 85/86, str. 42–44
- Gologranc Andreja, Javni sklad za kulturno dejavnost, Mednarodni Festival mlade literature Urška 2012, 2013, št. 89/90, str. 114–117
- Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj pri Občinskem svetu Mestne občine Slovenj Grsdec, Bernekerjeva odličja za leto 2008, 2009, št. 75/76, str. 104–107
- Pirnat Benjamin, Kulturni dom Slovenj Gradec, Slovenjegraško poletje 2012, 2013, št. 89/90, str. 109–113

- Ropič Draga, Dan ljubiteljske kulture Mislinjske doline, 22. september 2012, 2012, št. 87/88, str. 88–93
- Stojanovič Dušan, Bernekerjeve nagrada in plakete za leto 2013, 2013, št. 89/90, str. 88–91
- Stojanovič Dušan, Bernekerjeve nagrada in plakete, 2011, št. 81/82, str. 98–102
- Stojanovič Dušan, Prejemniki Bernekerjevih nagrade in plaket 2012, 2012, št. 85/86, str. 92–94
- Stojanovič Dušan, Utemeljitev za prejemnika Bernekerjeve nagrade za leto 2010, 2010, št. 77/78, str. 104–106
- Stoporko Doroteja, EPK 2012, Kulturne prireditve v partnerskem mestu Slovenj Gradec, 2013, št. 89/90, str. 107, 108, 118

FOTOGODBE

- Hanžek Matjaž, Fotografski avtoportret, 2011, št. 81/82, str. 88–97
- Makuc Andrej, Niko R. Kolar, Slovenjgradčan s Prevalj, 2012, št. 87/88, str. 76–87
- Makuc Andrej, Potočnik Jože, Helena Horvat, 2009, št. 75/76, str. 70–80
- Potočnik Jože, Makuc Andrej, Anica Meh, Rada sem bila učiteljica, 2010, št. 77/78, str. 94–103
- Potočnik Jože, Tone Gašper, 2010, št. 79/80, str. 82–91
- Prapótnik Blaž, Mitja Šipek, Človek mnogih talentov – Korošec za mušter, 2011, št. 83/84, str. 70–77

V SPOMIN

- Makuc Andrej, Zrušil se je vihar, Kako trdna je še gora, s katere je viharil in vihral Janko Messner?, 2011, št. 83/84, str. 91, 92

LIKOVNE PODOBE

- Bobek Štefan, Uršlja gora, 2010, št. 77/78, ovitek 4
- Borčič Bogdan, Atelje VIII, 2012, št. 85/86, str. 89
- Borčič Bogdan, Atelje XVII: -B, 2012, št. 85/86, str. 88
- Borčič Bogdan, Blatnikova vrata, 2009, št. 73/74, str. 37
- Borčič Bogdan, Vrata mojega ateljeja, 2009, št. 73/74, str. 36
- Frühauf Srečko, Pri starem gradu, 2010, št. 77/78, ovitek 3
- Fužir Leander, Ajdovo strnišče, 2010, št. 77/78, ovitek 1
- Glišič Miša, Žalost, 2010, št. 77/78, str. 26
- Glišič Miša, Žalost, 2010, št. 77/78, str. 8
- Grauf Janez, Roke, 2010, št. 77/78, str. 89
- Grošelj Andrej, Gibanje čopiča, 2013, št. 89/90, str. 46
- Grošelj Andrej, Iz enega več, 2013, št. 89/90, str. 6
- Grošelj Andrej, Pav na stolu, 2013, št. 89/90, ovitek 2
- Grošelj Andrej, Pismenke, 2013, št. 89/90, str. 13

- Grošelj Andrej, Pismenke, 2013, št. 89/90, str. 17
 Grošelj Andrej, Pismenke, 2013, št. 89/90, str. 21
 Grošelj Andrej, Pismenke, 2013, št. 89/90, str. 8
 Grošelj Andrej, Pismenke, 2013, št. 89/90, str. 9
 Grošelj Andrej, Pokrajina 1, 2013, št. 89/90, str. 74
 Grošelj Andrej, Pokrajina 2, 2013, št. 89/90, str. 75
 Grošelj Andrej, portreti slovenskih literarnih ustvarjalcev, 2013, št. 89/90, str. 78–87
 Grošelj Andrej, Ptica širi peruti, 2013, št. 89/90, ovitek 3
 Grošelj Andrej, Ptica z rožo, 2013, št. 89/90, ovitek 4
 Grošelj Andrej, Ptica, 2013, št. 89/90, str. 7
 Grošelj Andrej, Seme, 2013, št. 89/90, ovitek 1
 Grošelj Andrej, Skupina ženskih figur, 2013, št. 89/90, str. 26
 Grošelj Andrej, Sova, 2013, št. 89/90, str. 76
 Grošelj Andrej, Ženska figura, 2013, št. 89/90, str. 77
 Hergold Peter, Avtoportret, 2011, št. 81/82, ovitek 1
 Hergold Peter, Brez naslova, 2009, št. 73/74, str. 28
 Hergold Peter, Brez naslova, 2009, št. 73/74, str. 29
 Hergold Peter, Interier z bulmastifi, 2012, št. 85/86, str. 83
 Hergold Peter, Jugo, 2012, št. 85/86, str. 82
 Hergold Peter, Portret Aljaža Pečnika (detajl), 2011, št. 81/82, str. 42
 Hergold Peter, Portret Denisa Klinarja (detajl), 2011, št. 81/82, str. 37
 Hergold Peter, Portret Denisa Klinarja, 2011, št. 81/82, str. 10
 Hergold Peter, Portret dijaka, 2011, št. 81/82, str. 13
 Hergold Peter, Portret dijaka, 2011, št. 81/82, str. 17
 Hergold Peter, Portret dijakinja, 2011, št. 81/82, str. 19
 Hergold Peter, Portret Hane H. (detajl), 2011, št. 81/82, str. 41
 Hergold Peter, Portret Hane H., 2011, št. 81/82, str. 8
 Hergold Peter, Portret Jasmine Mirkac, 2011, št. 81/82, str. 124
 Hergold Peter, Portret Kristine, 2011, št. 81/82, ovitek 4
 Hergold Peter, Portret Luka Beričiča (detajl), 2011, št. 81/82, str. 38
 Hergold Peter, Portret Luke H., 2011, št. 81/82, str. 107
 Hergold Peter, Portret Matica Germavca, 2011, št. 81/82, ovitek 3
 Hergold Peter, Portret Matica Škrjanca, 2011, št. 81/82, str. 25
 Hergold Peter, Portret Mitja Grudnika, 2011, št. 81/82, str. 87
 Hergold Peter, Portret Sama Krenkerja, 2011, št. 81/82, str. 14
 Hergold Peter, Portret Sama Krenkerja, 2011, št. 81/82, str. 32
 Hergold Peter, Portret Špele Adam, 2011, št. 81/82, str. 6
 Hergold Peter, Portret Špele, Cehner, 2011, št. 81/82, str. 23
 Hergold Peter, Portret Tjaše E., 2011, št. 81/82, ovitek 2
 Hergold Peter, Scena s plaže, 2012, št. 85/86, str. 59
 Kljajić Ajda, Sovraštvo, 2010, št. 77/78, str. 14
 Kovač Mojca, Kotlje, 2010, št. 77/78, str. 90
 Makuc Stanko, Knapovsko tihožitje, 2010, št. 77/78, str. 87
 Marflak Štefan, Iz cikla Ta pot – ta slika III, 2009, št. 73/74, ovitek 4
 Marflak Štefan, Ta slika III., 2009, št. 73/74, ovitek 1
 Markota Jure, Form III, 2012, št. 85/86, str. 81
 Markota Jure, Transformacija, 2012, št. 85/86, ovitek 4
 Markota Jure, Upor, 2012, št. 85/86, ovitek 2
 Marošek Franjo, Novo življenje, 2010, št. 77/78, str. 88
 Marzel Žan, Svoboda?, 2010, št. 77/78, str. 20
 Ogrinc Zoran, Akt v krajini, 2012, št. 87/88, ovitek 4
 Ogrinc Zoran, Katedrala Jamnica, 2009, št. 73/74, ovitek 2
 Ogrinc Zoran, Kopalci, 2012, št. 87/88, str. 64
 Ogrinc Zoran, Krajina ob reki, 2012, št. 87/88, str. 4
 Ogrinc Zoran, Krajina ob reki, 2012, št. 87/88, str. 47
 Ogrinc Zoran, Kras, 2012, št. 85/86, str. 31
 Ogrinc Zoran, Kras, 2012, št. 85/86, str. 86
 Ogrinc Zoran, Kras, 2012, št. 87/88, ovitek 2
 Ogrinc Zoran, Kreta, 2012, št. 87/88, str. 64
 Ogrinc Zoran, Modro jezero, 2012, št. 87/88, str. 60
 Ogrinc Zoran, Piano-Klee, 2012, št. 87/88, str. 63
 Ogrinc Zoran, Plesalka, 2012, št. 87/88, str. 62
 Ogrinc Zoran, portreti slovenskih književnikov, 2012, št. 87/88, str. 66–75
 Ogrinc Zoran, Rdeča krajina, 2012, št. 87/88, ovitek 1
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 11
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 13
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 17
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 21
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 25
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 31
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 59
 Ogrinc Zoran, Risba iz cikla Bocettos, 2012, št. 87/88, str. 8
 Ogrinc Zoran, Spomin na kras, 2012, št. 87/88, str. 61
 Ogrinc Zoran, Toscana, 2012, št. 87/88, ovitek 3
 Ogrinc Zoran, Totemi, 2009, št. 73/74, ovitek 3
 Ogrinc Zoran, Vipavski Sveti Križ, 2012, št. 85/86, str. 87
 Oman Valentin, Agypten, 2009, št. 73/74, str. 32
 Oman Valentin, Agypten, 2009, št. 73/74, str. 33
 Pečko Karel, Uršlja gora, 2012, št. 85/86, str. 38
 Pečko Karel, Uršlja gora, 2012, št. 85/86, str. 90
 Pečko Karel, Uršlja gora, 2012, št. 85/86, str. 91
 Petrovič Peter, Mislinjska dolina z vzhoda, 2010, št. 77/78, str. 91
 Poggi Pino, AU alphabet "S", 2009, št. 75/76, str. 81
 Poggi Pino, AU environment "Zemlja v letu 1999", Brez modrine neba je drugače, 2009, št. 75/76, str. 19
 Poggi Pino, Jazon in Argonavti, 2009, št. 75/76, str. 118
 Poggi Pino, Jazon in Argonavti, 2009, št. 75/76, str. 34
 Poggi Pino, Jazon in Argonavti, 2009, št. 75/76, str. 40

Poggi Pino, Pozitivni dialog, Knjiga skulptura, 2009, št. 75/76, ovitek 2
 Poggi Pino, razstava LIBRI, 2009, št. 75/76, ovitek 4
 Poggi Pino, razstava LIBRI, 2009, št. 75/76, str. 11
 Poggi Pino, S, 2009, št. 75/76, str. 44
 Popič Luka, Brez naslova 2, 2009, št. 73/74, str. 35
 Popič Luka, Brez naslova, 2009, št. 73/74, str. 34
 Popič Luka, Brez naslova, 2012, št. 85/86, str. 19
 Popič Luka, Brez naslova, 2012, št. 85/86, str. 84
 Popič Luka, Brez naslova, 2012, št. 85/86, str. 85
 Ramšak Rok, Hitrost vs. čas, 2010, št. 77/78, str. 19
 Repnik Anton, Krave, 2010, št. 77/78, str. 85
 Repnik Janez, V bufetu, 2010, št. 77/78, str. 86
 Robar Jani, Prežihova bajta, 2010, št. 77/78, str. 90
 Rojnik Naca, Čas teče I, 2009, št. 73/74, str. 30
 Rojnik Naca, Vaje za glino I, 2009, št. 73/74, str. 31
 Rotovnik Oskar - Oki, Svetopisemska zgodba Stare zaveze III, 2010, št. 77/78, str. 91
 Rožič Zoran, Uršlja gora, 2010, št. 77/78, ovitek 2
 Senič Jurij, Boj za preživetje, 2010, št. 77/78, str. 10
 Temnik Boštjan, Glava ovna, 2012, št. 85/86, ovitek 3
 Temnik Boštjan, Portret Andreja Horvata, 2012, št. 85/86, str. 81
 Temnik Boštjan, Prvi pogled, 2012, št. 85/86, ovitek 1
 Tisnikar Jože, Družina, 2009, št. 73/74, str. 18
 Tisnikar Jože, Družina, 2009, št. 73/74, str. 40
 Tisnikar Jože, Družina, 2009, št. 73/74, str. 96
 Tisnikar Jože, Katastrofa, 2010, št. 77/78, str. 93
 Tisnikar Jože, Križani, 2009, št. 73/74, str. 10
 Tisnikar Jože, Množica, 2009, št. 73/74, str. 46
 Tisnikar Jože, Mož s čekani, 2009, št. 73/74, str. 63
 Tisnikar Jože, Slepčec, 2009, št. 73/74, str. 70
 Tisnikar Jože, V mrtvašnici, 2009, št. 73/74, str. 86
 Tisnikar Jože, Vrane pod križem (zadnji gostje), 2010, št. 77/78, str. 92
 Tisnikar Jože, Žena s konji, 2009, št. 73/74, str. 67
 Uršnik Klemen, Lepota hitrosti, 2010, št. 77/78, str. 13
 Vrabič Sašo, Gerberjevo stopnišče, 2009, št. 73/74, str. 27
 Vrabič Sašo, Pričakovati Karin, 2009, št. 73/74, str. 26

FOTOGRAFIJE

Brezočnik Vid, 2010, št. 79/80, str. 10
 Brezočnik Vid, 2010, št. 79/80, str. 15
 Brezočnik Vid, 2010, št. 79/80, str. 45
 Brezočnik Vid, 2010, št. 79/80, str. 75
 Čas Boštjan, 2011, št. 81/82, str. 73–85
 Golob Matej, 2010, detajl, št. 79/80, str. 6
 Golob Matej, 2010, št. 79/80, ovitek 3
 Golob Matej, 2010, št. 79/80, str. 8
 Jeseničnik Tomo, Nova ljubezen (Ubogi norec), 2011, št. 83/84, str. 59–63
 Juvan Primož, 2010, št. 79/80, str. 77
 Juvan Primož, 2010, št. 79/80, str. 80
 Juvan Primož, Velb, 2010, št. 79/80, ovitek 4
 Laznik Dobran, 2010, št. 79/80, ovitek 1
 Laznik Dobran, 2010, št. 79/80, str. 81

Laznik Dobran, Cilj, 2010, št. 79/80, ovitek 2
 Laznik Dobran, Človek, 2010, št. 79/80, str. 61
 Laznik Dobran, Gozdna bitja, 2010, št. 79/80, ovitek 2
 Valič David, 2010, št. 79/80, str. 21
 Valič David, 2010, št. 79/80, str. 31
 Valič David, 2010, št. 79/80, str. 39
 Valič David, 2010, št. 79/80, str. 77
 Valič David, 2010, št. 79/80, str. 81
 Zavrl Nace, 2010, št. 79/80, str. 78, 79

OCENE KULTURNIH DOGODKOV

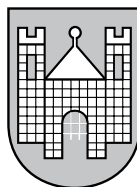
Makuc Andrej, Nova ljubezen (Ubogi norec), Gledališka predstava Studia A (režiser Aleksandar Čaminski, 2011, št. 83/84, str. 64, 65
 Merkač Helena, Že tretjič z marginalci, Slovenjgraški gimnazijci z režiserjem Andrejem Makucem naštudirali igro 5fantkov.si, 2011, št. 81/82, str. 46
 Vezela F., Apo kalipsa, 2009, št. 75/76, str. 98, 99
 Žmavc Janez, Dogovorjeno in spontano, 2011, št. 81/82, str. 47, 48
 Žvirc Barbara, 12. Pesniška olimpijada v Dravogradu, 2011, št. 83/84, str. 82, 83

KRONIKE

Gologranc Andreja, Kronika kulturnih dogodkov (januar-oktober 2009), 2009, št. 75/76, str. 112–115
 Gologranc Andreja, Kronika kulturnih dogodkov (november 2009–marec 2010), 2010, št. 77/78, str. 112, 113

BIBLIOGRAFIJE

Vožič Makuc Nina, Bibliografija odsevanj 31–72, 2009, št. 73/74, str. 100–115

Mestna občina Slovenj Gradec

OBMOČNA IZPOSTAVA SLOVENJ GRADEC

Francetova 5, 2380 Slovenj Gradec

tel.: + 386 (0)2 88 12 460 / fax: + 386 (0)2 88 12 461

e-pošta: oi.slovenj.gradec@slkd.si

Z A L O Ž B A

STARI TRG 278, SLOVENJ GRADEC

02 88 56 702, 041 627 496

info@cerdonis.si

www.cerdonis.si•info@cerdonis.si

TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO

Brda 10a, 2383 Šmartno,

telefon: (02) 88 53 198

ODSEVANJA – revija za leposlovje in kulturo

Izdajatelja in založnika: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec in Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec

Uredniški odbor: Andrej Makuc (glavni in odgovorni urednik), Blaž Prapótnik (oblikovalec in tehnični urednik), Maja Visinski Andrejc, dr. Silvija Borovnik, Milena Zlatar

Lektoriranje: Nina Vožič Makuc

Izdajateljski svet: Peter Petrovič, Jože Potočnik, Franjo Murko, Andrej Makuc, Niko R. Kolar, Alenka Waltl

Nadzorni odbor: Franček Lasbaher – predsednik, Andreja Gologranc, Liza Krpač

Častno razsodišče: Niko R. Kolar, Marijana Vončina, Janez Žmavc

Naslov: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec, Ronkova 4 (knjižnica), 2380 Slovenj Gradec, telefon: 031 324 020 – tajnica Cilka Sedar

Fotografije: Tomo Jeseničnik, Primož Podjavoršek in stalni sodelavci ter arhiva Odsevanj ter JSKD

Zasnova in grafično oblikovanje: Epigraf, Blaž Prapótnik, s.p., tel.: 041 512 758, info@epigraf.si

Produkcija in distribucija: Cerdonis, d.o.o., Stari trg 278, Slovenj Gradec, tel.: 059 010 576, info@cerdonis.si

Tisk: Tiskarna Grešovnik, 250 izvodov, november 2013 **Cena:** 6,5 EUR – naročniki 6 EUR

Peter Hergold, Dravograd, akril, 1998

NA PLATNICAH

Zadnja stran:
Peter Hergold,
Brez naslova,
akril, 2013

Peter Hergold, Ožbalt, akril, 1998

9770351366001